HELTAI JENŐ

Family Hotel

VII. Emánuel

Heltai Jenő

KISKIRÁLYOK

Family hotel
VII. Emánuel és kora

KÉT KISREGÉNY

MENTEGETŐZÉS

[Az 1955-03 kiadás előszava.]

Két kisregényem, a Family Hotel és a VII. Emánuel és kora most harmadízben együtt jelenik meg, egy kötetben, közös címmel. (Kiskirályok.) Így is töredék; befejező harmadik, negyedik és nem tudom még hányadik részét sohasem írom meg. Ugyanakkor kellett volna megírnom, amikor az első kettőt, idestova ötven évvel ezelőtt, egy régen elmúlt világ régen kihűlt atmoszférájában. Ötven év alatt a világ megváltozott, benne jómagam is. A befejezésen többé nem kell fejemet törnöm, a regényt régen befejezte már az idő. A kiskirályok kora elmúlt. A nagyoké is.

Üres fontoskodás volna, ha ez elé az igénytelen kis munkám elé nagyképű bevezetést írnék. Annak idején sokan olvasták, talán mulattak is rajta. Szeretném elkerülni azt, hogy a mai olvasó idegenül tapogatózzon az írás megvénült sorai között. Ezeket a sorokat ennélfogva megtisztogattam, kiigazítottam, egy kicsit kifényesítettem; az elavultat, a henyét, a fölöslegest töröltem. De nem írtam át a regényt. Ennek nem lett volna értelme. A regény idestova ötven éves. Nem fiatalítottam magam. Ötven év, egy fél század, ez már egy kis halhatatlanság. Nem örök életre szóló, de mégis valami. Ne nyúljunk hozzá!

Az az olvasóm, aki első ízben lapozza át ezt a könyvet, számára ismeretlen világgal találkozik benne. Változatos, viharos, véres fél század választja el tőle. Munkám a 19. század utolsó és a 20. század első éveinek párizsi élményeiből és impresszióiból született meg. Ez az anyag lassan-lassan érlelődött csak regénnyé. Az 1900. év hatalmas világkiállításának tündöklő Párizsa és vele együtt az elbizakodott, gőgös Európa elfogyasztotta már a béke mindennapi kenyerét, morzsáin tengődött csak. Senki sem gondolt arra, hogy elfogynak valamikor – hamarosan – ezek a morzsák is, és a gyarmatokat gyűjtögető, diplomáciai trükkökkel ügyeskedő, fölfuvalkodott, kövér Európa pillanatok múlva vért izzad,

koplalni és sorvadni kezd. A szűnni nem akaró hosszú béke utolsó pillanatait élte. Európa-szerte annál jobban tombolt a jókedv, a fényűzés, a könnyelműség „Utánunk az özönvíz!" – megint ez volt a jelszó, ahogy annyiszor már.

De a bizonytalanság és a nyugtalanság mindenfelé csírázott már. A trónok alig-alig recsegtek még, de a közvélemény előlegezte összeomlásukat. A párizsi színpadokon, a vígjátékokban új hősök és új komikus figurák jelentek meg, filozófus exkirályok, alaptalan trónkövetelők, ostobán ravasz nemzetközi diplomaták, kémek és közvetítők. Az énekes kávéházakban és a kabarékban gyilkos kuplékat énekeltek a fenyegető bonyodalmakról; a revükben az uralkodókat, a hadvezéreket, szeretőiket hű maszkban ábrázolták, köztük akárhányszor a francia köztársaság elnökét is. Kánkánt táncolt a primadonnával. Ezen senki sem ütközött meg, a közönség tapsolt. A regényírók is szívesen mentek el egy kis témáért Törökországba vagy a Balkánra. Repülőgép, rádió akkor nem volt még, a földrajzzal senki sem törődött. Mennél messzebb esett egy-egy ország, annál bátorságosabban csúfolódtak vele. Mit tudtak akkor Oroszországról, Törökországról, a Balkánról, Magyarországról? Tőlem gyakran megkérdezték, hogyan védekezünk a szomszédságunkban lévő Északi Sark fagya ellen. Megkérdezték azt is, mindennap kék atillában és vörös nadrágban járunk-e, ahogy a nagyvendéglőkben muzsikáló cigányaink, vagy vasárnap öltözünk-e csak ebbe a díszmagyarba? Minden idegen, ember is, ország is, szabad prédája volt a megszólásnak, a szatírának meg a karikatúrának, írásban is, képben is. De ebben még csak ellenségeskedés sem volt, az írók meg a rajzolók tréfáltak, elméskedtek, gúnyolódtak. Önnönmagukat sem kímélték.

A fényes, gazdag és mulatságos Párizsban fiatal és szegény voltam. És író voltam, fogékony és jó tanuló. Sokat láttam, sokféle emberekkel barátkoztam, rengeteg emléket gyűjtöttem. Amikor hazajöttem, még mindig az operetthősök meg az operettbirodalmak haldokló világát éltük. Akkor írtam meg ezt a két kis regényemet, ezt a két kis karikatúrát. Nyájas új olvasóm olvassa annak. Természetesen kitalálás benne minden, a királyok,

a főurak, a korcsmárosné, az amerikai újságíró. Mák István, a Párizsban élő jámbor magyar újságíró nem azonos velem. Ahogy a Cirill-ország néven ingadozó balkáni kis ország sem azonos semmiféle akkori vagy mai Balkán-állammal. Légből kapott nemcsak a történet, hanem a föld is, amelyen lejátszódott. – Hiteles benne az csak, ami nem az én művem: az a világ, amelyben megszületett.

HELTAI JENŐ

FAMILY HOTEL

1

Ezerkilencszázban magánosan és szegényen Párizsban éltem, több, azóta diadalmasan megszűnt budapesti napi– és hetiújság levelezője gyanánt. Ebben a minőségemben fedeztem fel azt a hihetetlen földrajzi csodát, hogy Párizs sokkal messzebb van Budapesttől, mint Budapest Párizstól. Párizsból küldött cikkeim negyednap pontosan megjelentek a budapesti újságokban, de az értük járó pénzre rendesen hetekig-hónapokig várnom kellett. Ennek köszönhettem, hogy abban az időben sok keserűségen mentem keresztül, sokat koplaltam és fáztam, lyukas cipőben és elnyűtt ruhában jártam, és szakállt növesztettem, mert a borbély drága volt.

A Saint-Lazare-pályaudvar szomszédságában, Rue de Constantinople 75., egy kis penzió (Pension de Famille, Family Hotel, English Spoken, Man spricht Deutsch) ötödik emeletén laktam, nevetségesen egyszerű és kétségbeejtően szűk szobában. De mihelyt az ablakot kinyitottam, és kiálltam a kis erkélyre, enyém volt az egész város minden világosságával és minden titokzatosságával. Ezen az erkélyen nagyszerűen lehetett álmodozni. Az embernek a szemét kellett csak behunynia, hogy a legszebb dolgokat lássa. Minthogy jobb dolgom úgysem volt, nagyon sokat ültem az erkélyen, kivált éjjel, amikor a sötétség meg a csöndesség az álmok cinkosává szegődik, és mesekertekben sétáló tündérlányokat, aranyhegyeket és dús vacsorákat varázsol a lehunyt szem elé.

Ilyen éjszakán ismerkedtem meg szomszédommal, egy nyurga, szőke fiatalemberrel. Nem szívesen barátkozok, és addig az egész házban egy lelket sem ismertem. Csak azt tudtam, hogy sokan vagyunk, és nagyon vegyesen vagyunk: japánok, sziámiak, spanyolok, oroszok, amerikaiak, gyanús nemzetközi társaság, amelyet néhány nem mindig magános francia lány egészített ki. A penzió tulajdonosa Madame Doury volt, negyvenéves, erőteljes és erélyes özvegyasszony, egy Blanche nevű sápadt, nagyszemű

fekete lány anyja. Jó asszony volt, szívesen hitelezett megszorult lakóinak, sőt kisebb-nagyobb kölcsönökkel is segítette őket. Ezekre a kölcsönökre mindannyian rászorultunk, mert egyikünknek sem volt rendes foglalkozása, egyikünk sem keresett Párizsban pénzt. Hazulról kaptuk, Magyarországból, Japánból, Sziámból, Oroszországból stb. bizonytalan időközökben és többnyire keveset. Madame Dourynak mégis mindig megfizettük tartozásunkat, mert új kölcsönt akkor kaptunk csak, amikor a régit megadtuk már. Megesett, hogy valaki hirtelen eltűnt közülünk, és hónapok múlva láttuk csak újra. Senki sem kérdezte, hol járt, mit csinált ez alatt az idő alatt, de hiába is kérdezte volna, a Family Hotel lakóinak legnagyobb része zárkózott, hallgatag ember volt, mintha a kis szálló szűk és sötét hallja csupa élő titokkal lett volna népes. A lakók különben sűrűn váltakoztak, gyakran láttunk új arcokat. Nem különböztek a régiektől. Úgy látszik, csak idegenek, szegény, szomorú, elkeseredett és gyanús idegenek keresték föl a barátságtalan és mindnyájunknak mégis olyan kedves kis szállót.

Ilyen új arc volt azé a szőke szomszédomé is, aki július végén költözött be az ötödik emelet egyetlen üres szobájába. Ebben a szobában, amely az enyémmel szomszédos volt, négy-öt hónapig egy hangos és szerelmes francia lány lakott. Vagy énekelt vagy csókolózott, de egész nap lármázott. Ha abban az időben nem lettem volna olyan fásult és levert, a jókedvnek és a könnyű boldogságnak ez a melegsége, amely a falon átsugárzott, talán sok mindenért megvigasztalt volna. De így bosszantott csak. Gyűlöltem a francia lányt, ostobán és igazságtalanul, ennélfogva annál kegyetlenebbül. Boldog voltam, amikor megtudtam, hogy barátja a Family Hotelból elvitte a jómódba. És mielőtt tudtam volna, ki lesz új szomszédom, máris egy kis barátsággal voltam hozzá, hiszen csöndet és nyugalmat jelentett a lármás napok és éjszakák után.

Azon az emlékezetes éjszakán, amelyen megismerkedtünk, jobban el voltam keseredve, mint valaha. Megint nem kaptam pénzt hazulról, és Dourynénak ötven frank készpénzzel tartoztam már. Kifogytam mindenből, nem volt sem kávém, sem dohányom, és harminchat óra óta

éheztem. Elzálogosítani valóm sem volt már, könyveim is régen odaát a Szajna túlsó partján pihentek egy uzsorás antikvárius raktárában, ruháimért pedig hónapok óta véres kamatokat fizettem Antonio Pescha mesternek, minden ószeresek királyának (Rue Mouffetard 194, bis, a Pantheon mögött). Dühösen harapdálva pipám szárát, éppen azon tanakodtam, nem volna-e legokosabb innen az ötödik emeletről leugrani és – legjobb az egyenes út! – előzetes bejelentés és fölmondás nélkül mindörökre beszüntetni a párizsi levelezést. Akkor a szomszéd erkélyről rámszólt a szőke fiatalember: – Ne tegye!

– Miért ne? – kérdeztem gépiesen.

A szőke fiatalember mosolygott, és a vállát vonta:

– Nem érdemes!

Csak ekkor jutott eszembe, hogy a szőke fiatalember kitalálta legtitkosabb gondolatomat, én pedig ostoba kérdésemmel őszintén megvallottam, hogy a lelkembe látott. Csodálkozón meredtem rá, de mielőtt valamit kérdezhettem volna, megszólalt:

– Jó óra óta figyeltem.

– Rossz óra óta…

– Az ám. Olyan elkeseredetten, sötéten ült itt, láttam, hogy nagyon szerencsétlen. Egyszer-egyszer fölugrott, és áthajolt az erkély korlátján, lenézett az utcára, mintha a távolságot akarná megmérni… De mindig visszariadt. Az előbb azonban olyan komor elszántság ült az arcára, hogy egy kicsit megijedtem. Ösztönösen átkiáltottam önnek: „Ne tegye!” Utólag bocsánatot kérek, nem szoktam más dolgába avatkozni.

– Nincs miért bocsánatot kérnie, a figyelmeztetés jólesett. Az ijedtségre azonban nem volt oka, úgysem lettem volna öngyilkos.

A szőke fiatalember megint mosolygott:

– Ki beszél öngyilkosságról? Nem tudtam, mit tervez. Azt láttam csak, hogy erősen tépelődik valamin… és az ön állapotában, az ön hangulatában az ember mindig a legostobább megoldást választja.

Elpirultam. Immár másodszor lepleztem le magamat az idegen előtt. A szőke fiatalember alkalmasint észrevette zavarodottságomat, mert

majdnem mentegetőzőn folytatta:

– A dologban nincs boszorkányság. Ha véletlenül nem én figyelem önt, hanem ön engem, ugyanazt tapasztalta volna. Nagyon gyakran voltam már ugyanabban az állapotban, amelyben ön… És most sincs közöttünk különbség. Nekem sincs dohányom…

– Honnan tudja, hogy nincs dohányom? – kérdeztem bosszúsan.

A szőke fiú nevetett:

– Látom, hogy üres a pipája. Egy óra óta dühösen szorongatja a foga között. Ha dohánya volna, régen rágyújtott volna… és akkor nem volna olyan mérges.

Én is elnevettem magamat:

– Igaza van. Nincs dohányom…

– És harminchat óra óta nem evett egy falatot sem…

Érre megint elöntött a méreg:

– Hát ezt megint miből sejti?

– Csakugyan sejtem csak. Nem tudom bizonyosan… De tegnap dél óta nem mozdult ki a szobájából, és szobájába se hozták be az ebédjét. Jó fülem van, meghallottam volna… Én is egész nap itthon voltam…

Valami nagy megkönnyebbüléssel, sőt, egy kis kárörömmel kérdeztem:

– Vagyis ön sem evett harminchat óra óta?

– Téved.

Kiábrándultan néztem rá. De ő megnyugtatott:

– Csak az időben téved. Én negyvenkét óra óta koplalok már. És ami a legszomorúbb, sötétben koplalok. Önnél legalább ég a lámpa, nekem petróleumom sincs…

– Szívesen adok az enyémből. Van elég. Ha lámpáját meg akarja tölteni…

– Nagyon köszönöm, igazán nagyon kedves. Hát akkor, ha megengedi, átjövök…

Ezzel eltűnt az erkélyről, én pedig visszamentem szobámba, hogy ajtót nyissak a szőke fiatalembernek.

2

Két perc múlva bejött szomorú kis lámpájával, amelyet kecses mozdulattal tett az asztalra. A kandalló mélyéből előhúztam a petróleumos kannát – nyáron a kandallót szekrénynek használtam –, és nagy hozzáértéssel hozzáláttam az üres lámpa megtöltéséhez. Mialatt ezzel bíbelődtem, ismeretlen vendégem körülnézett a szobában. Aligha érdekelte az, amit látott, mert csakhamar abbahagyta a szemlélődést, és fejét tenyerére támasztva figyelte, hogyan telik meg lámpája. Egyikünk sem szólt, amíg ez a művelet tartott, mindkettőnk arcán akkor jelent meg csak egy kis mosoly, amikor a kis lámpát meggyújtottam.

– Köszönöm, – mondta a szőke fiatalember.

Azonban nem vitte el a lámpát. Még mindig ott ült, és könyökére támaszkodva gondolkozni látszott.

– Semmi pénze nincs?

Elnevettem magamat:

– Micsoda kérdés!

– És… és… belenyugszik abba, hogy nincs pénze?

– Mit csináljak? Túladtam mindenen, amiből pénzt lehet verni. Most várok.

– Pénzt vár?

– Hetek óta.

– És meddig kell még várnia?

– Mit tudom én.

– No, igen… harminchat óra óta nem evett. Mit gondol, meddig bírja még ki?

– Ó… Holnap estig talán kibírom még.

– És holnap este?

– Erre a kérdésre nem tudok felelni. Holnap talán megkapom a pénzemet…

– Nem fogja megkapni.

– Remélem, megkapom. É nélkül a reménység nélkül reggelig sem bírnám ki…

– És ha mégsem kapja meg?

– Mit tudom én… Talán összeszedem maradék bátorságomat, és megpróbálom, hátha sikerül még húsz frankot kivasalnom Dourynéból…

– Miért nem próbálja meg ma este?

– Ráérek.

A szőke fiatalember megint elgondolkozott.

Most én kérdezősködtem:

– Hát ön?

– Én? Elsejéig kell a pénzemre várnom…

– És addig?

– Holnap estig én is kibírom talán…

– És holnap este?

Vállat vont:

– Majd csak kieszelek valamit. Jó éjszakát!

Fölvette lámpáját, amelyet a kandalló párkányára állítottam. De véletlenül… vagy szándékosan… meglökött egy kis sárgaréz-dobozt, amely a kandalló egyetlen ékessége volt, néhány értéktelen, de nekem kedves arckép között.

– De furcsa kis doboz!

– Szarajevói emlék. Bosnyák munka. Nagyon olcsó volt. Aligha adnak rá valamit a zálogházban…

– Nem azért szóltam…

Új szomszédom kezébe vette a dobozt. De ahogy fölemelte, érdeklődni kezdett:

– Milyen nehéz! Mi van benne?

Egy pillanatig késlekedtem a felelettel.

Új szomszédom észrevette habozásomat, és gyorsan mondta:

– Bocsánat, kérdésem egy kicsit illetlen volt. De önkéntelenül csúszott ki a szájamon… vissza is vontam már.

Megnyugtattam.

– Nem titok. Életem legfájdalmasabb emlékeit őrzöm ebben a dobozban…

– Ugyan?

– Azokat a rossz pénzdarabokat, amelyeket itt Párizsban jók helyett kaptam…

A szőke fiatalember bámulatos gyorsasággal tette le a lámpát, és fokozott érdeklődéssel himbálta tenyerén a sárgaréz-dobozt.

– Rossz pénzdarabok? Megengedi, hogy megnézzem?

– Kérem!

Kinyitotta a dobozt, és tartalmát kiszórta az asztalra. Mindenféle nagyságú és származású ezüstpénz csillant meg most a két lámpa fényében: forgalomból régen kivont francia és svájci egy –, két– és ötfrankosok, román, görög, szerb és olasz álpénzek. Becstelen pincérek és gonosz trafikosok sózták a nyakamba, becsületes, jó francia pénz helyett. Nem hazudtam, amikor azt mondtam, hogy életem legfájdalmasabb emlékeit őrzöm a sárgaréz-dobozban. Hányszor fojtogatott a keserűség, amikor rájöttem arra, hogy az a pénz, amelyet gyanútlanul eltettem, hamis, értéktelen. Emlékszem, egyszer legutolsó tízfrankos aranyomat váltottam föl a trafikban, szivart és bélyeget vettem, és hat frankot kaptam vissza. Az ajtóban észrevettem, hogy az ötfrankos rossz. Visszadobtam, és másikat kértem. De a trafikosné kinevetett. Ő jó pénzt adott nekem. Hiába esküdöztem, hiába mutattam, hogy nincs több pénzem, a trafikosné könyörtelen volt. Miért nem szóltam mindjárt? Miért mentem az ajtóig? Talán azért, hogy valamelyik cinkosomnak átadjam a jó pénzt, azután visszajöjjek az értéktelennel, amelyet otthon tettem a zsebembe? Őt nem lehet becsapni, ismeri ezt a fogást, megpróbálták vele mások is, de rajtavesztettek. Ő egy ezredesnek az özvegye, a férje Afrikában halt meg a francia zászló becsületéért. Ha még egy szót szólok, rendőrért küld, akkor megválik majd, kinek van igaza, a francia honleánynak-e, vagy annak a jöttmentnek, akiről lerí a nyomorúság? Nem vitatkoztam tovább, könnyes szemmel, égő arccal, szégyenkezőn menekültem a trafikból. A rossz ötfrankost odatettem a többihez, nyolc hónap alatt kis vagyont gyűjtöttem így össze: a sárgaréz-dobozban legalább száz franknak megfelelő rossz pénz volt.

Mialatt ezekre a szomorú kalandokra gondoltam, a szőke fiatalember csillogó szemmel vizsgálta a pénzt.

– És maga azt mondja, hogy nincs pénze!

– Rossz pénz nem pénz.

– Rossz pénz még mindig jobb pénz, mint semmi pénz.

Ebben volt valami igazság. De azért szomorúan mondtam:

– Ezen nem lehet túladni.

– Nem? Hát azok, akiktől ön kapta, nem adtak túl rajta?

Ebben is volt igazság.

– Sohasem próbált efféle rossz pénzdarabot elsütni?

– Nem én. Nem visz rá a lélek, hogy megcsaljak egy szegény embert…

– De magát is megcsalták. És azok, akik megcsalták, gazdagabbak voltak, mint ön…

Ez aztán föltétlenül igaz volt.

A szőke fiatalember nem várta meg, amíg nyilatkozok. Zsebre vágta a sárgaréz-doboz tartalmát, és csaknem parancsolón rámszólt:

– Vegye a kalapját és jöjjön!

– Hová?

– Ne törődjön vele, jöjjön…

Olyan határozottan beszélt, hogy szó nélkül engedelmeskedtem.

Eloltottuk lámpánkat, és éjjel tizenegy órakor elmentünk hazulról.

A mi vidékünk ilyenkor egy kicsit kihalt volt már. A néptelen utcákon, amelyeken a Saint-Lazare-pályaudvar felé igyekeztünk, egy lélekkel sem találkoztunk. A Rue de Rome-ban azonban nyitva volt még egy trafik, az az emlékezetes trafik, amelyben olyan csúnyán elbántak velem. Ezen az estén immár másodszor jutott eszembe az ötfrankos szomorú története, és elpanaszoltam új szomszédomnak, új barátomnak. Némán hallgatta végig, akkor szólalt meg csak, amikor a trafik elé értünk:

– Ez az a trafik?

– Ez.

– Bocsánat egy percre…

Bement a trafikba. Én kissé ijedten vártam odakint. Az első pillanatban azt hittem, botrányt csinál odabent, összeszidja a trafikosnét, mit tudom én. De utóbb kinevettem magamat együgyűségem miatt. Ilyesmi nagy lelki és testi elbágyadásomban juthatott csak eszembe. Odabent szó sem volt botrányról.

A szőke fiatalember egy-két pillanat múlva derűsen, nyugodtan jött vissza. Szivarozott; engem is megkínált egy londresszal. Mohón gyújtottam rá, nagy gyönyörűség volt a hosszú nélkülözés után. Csak az első három szippantás után kezdtem aziránt érdeklődni, hogyan jutott a szivarhoz. Vállát vonta:

– Vettem.

Nem mertem megkérdezni, miből vette. Eszembe jutott az a sok rossz pénz, amit szobámban zsebre vágott. Szomszédom azonban kitalálta, min töröm a fejemet. Mosolygott:

– Az ön pénzén vettem. Ha van igazság, akkor az ezredes özvegye ugyanazt az ötfrankost kapta vissza, amelyet négy vagy öt hónappal ezelőtt átkent önnek… És most gyerünk vacsorázni, mert a sok rosszon kívül most négy kifogástalan jó frankunk is van már.

3

A magam dolgában sohasem voltam túlságosan leleményes. Szerény, sőt félénk fiú voltam, aki nem szeret másnak alkalmatlankodni. Csönd és békesség, mindig ez volt az álmom, ezért is visszariadtam a tolakodástól meg a tülekedéstől. Barátaim zsarnokoskodtak rajtam, én pedig belenyugodtam abba, hogy ők kormányozzák életemet. Mindig akadt köztük egy, aki gondomat viselte, vigyázott rám, veszekedett velem is meg helyettem is, ellátott jótanácsokkal, és végül sértődötten faképnél hagyott azzal, hogy rajtam nem lehet segíteni, mert nálamnál közönyösebb és lomhább gazember nincs a föld kerekén. Kisütötték rólam, hogy semmivel sem törődök, még magammal sem; megjövendölték, hogy éhenhalok, mert folyton a sültgalambot várom; rám fogták, hogy elkések a saját temetésemről is, mert nem tudom, hogy mi a pontosság és a

megbízhatóság. Huszonöt esztendős koromig úgy bántak velem, mint kisgyerekkel, és amikor magamtól egy kicsit megundorodva kivándoroltam Párizsba, bizony rosszul esett nekem, hogy kényeztető és apáskodó jó barátok nem nyüzsögnek többé körülöttem.

A szőke fiatalember ismeretségünk első pillanata óta úgy bánt velem, mintha egész életemet, minden hajlandóságaimat és gyengeségeimet régóta ismerné; mintha érezte volna, hogy gyámoltalan és ügyetlen gyermeket kell támogatnia és oltalmaznia. Én viszont rögtön megsejtettem benne az erős barátot; örökös bizonytalanságban tévelygő, minden elhatározástól irtózó lelkem megérezte, hogy ez az ember gondolkozik és cselekszik majd helyettem. Az első szivar, amellyel megkínált, megpecsételte barátságunkat, és noha egyikünk sem tudott a másikról semmit, a vacsora után tűzbe mentem volna már érte. Igaz, hogy ezt a vacsorát harminchat, illetve negyvenkét órai koplalás előzte meg, jóformán közös koplalás, ami nagyon erős kapocs.

Vacsoránk nagyon szerény volt. A szőke fiú óvatos volt.

– Vigyáznunk kell arra, hogy négy frankból fussa. Ennyi jó pénzünk van… ha a rosszat nem fogadják el.

Ezzel átadott a pincérnek egy rossz ötfrankost. Bennem meghűlt a vér. Behunytam a szememet, nem akartam látni, mi történik. Azonban nem történt semmi. A pincér szó nélkül elfogadta a rossz pénzt, és vissza adott belőle két jó frankot. Most hat frankunk volt már…

– Ha így folytatódik, – mondta a szőke fiú jókedvűen –, reggelre gazdagok leszünk…

Én azonban tiltakoztam, hevesen, gyáván:

– Nem, ne folytassuk!

– A szentimentalizmusnak nincs értelme…

– Van! A trafik becsületes dolog volt, az ezredes özvegye azt kapta vissza csak, amivel megcsalt. De itt a kávéházban az a szegény pincér…

A szőke fiú szavamba vágott:

– Bocsánat, ez a pincér valamikor éppen úgy megcsalt engem, ahogy a trafikosné önt. A pincér is azt kapta vissza, amit megérdemelt. Most

kvittek vagyunk. Van még egy-két efféle emberem. Én nem felejtek olyan könnyen, ahogy ön, és itt a szabad ég alatt esküszök, hogy addig nem nyugszom, amíg ezt a rossz pénzt az utolsó frankig kiadtam. Ha nem akar velem tartani…

– Nem. Hazamegyek.

– Akkor engedje meg, hogy ezt a hat jó frankot megfelezzem önnel…

Átadott nekem három frankot, ami egyelőre elég nagy pénz volt. Aztán könnyedén megemelte a kalapját:

– Jó éjszakát!

– Viszontlátásra!

– Holnap… ha megengedi, fölkeresem.

– Legyen szerencsém…

Elváltunk, de a szőke ifjú még egyszer megfordult:

– Halló!

– Tessék?

– A nagy sietségben, az események őrült torlódásában elfelejtettem bemutatkozni…

– Magam sem jutottam még hozzá…

– Gróf Berezina.

– Mák István, író, újságíró…

– Francia?

– Magyar.

– Sok magyar barátom van… az újságírás szép mesterség.

– És az öné?

– Az enyém? Sohasem hallotta még a nevemet?

– Nem.

– Pedig rólam sokat írtak az újságok. Gróf Berezina nem az igazi nevem. Inkognitóm csak.

– És mi az igazi neve?

– Emánuel, hetedik Emánuel.

Hiányos történeti ismereteimmel is emlékeztem arra, hogy egy VI. Emánuel néhány évvel ezelőtt mint cirill király nagyon csúnyán fejezte be

rövid Balkán-életét. Nyugtalan kis ország volt az, amelyet kormányozni próbált. Az izgága cirillek fölmondás nélkül kergették el királyaikat, és gyakrabban váltottak dinasztiát, mint gallért. I. Emánuel (1875-1877) melléknevén: az írástudó, aki szokatlanul hosszú ideig uralkodott, törvénybe iktatta ugyan, hogy a királynak kétheti fölmondás és egyhónapos végkielégítés jár, de ez írott malaszt maradt csak. VI. Emánuelnek például télvíz idején, éjszaka, mezítláb kellett a palotából menekülnie, hogy fejét a hóhér pallósa alól megmentse. Nem sokáig örülhetett neki, szegény belehalt abba a gyilkos influenzába, amelyet futása közben kapott.

Mindezeket a részleteket természetesen később tudtam meg csak attól a szőke fiatalembertől, aki VII. Emánuelnek, a szerencsétlen VI. Emánuel fiának mondotta magát. Hosszú ismeretségünk alatt részletesen beavatott hazájának történetébe, az ő révén ismerkedtem meg III. (Részeges) Ivánnal és IV. (Kacér) Ilonával, akik először mertek az egész Balkánt, Romániát, Görög –, Török– és Magyarországot egy korona alatt egyesítő Nagy-Cirillországról álmodozni. Hogy ez az álom máig sem teljesült, az mit sem von le ezeknek az uralkodóknak a nagyságából, ők nagyon is akarták, éppen csak a Balkán, Románia, Görög –, Török– és Magyarország nem akarta.

Nem tagadom, büszke voltam a királyfival való ismeretségemre. Akármilyen száműzött, leromlott szegény kis királyfi volt is, mégiscsak királyfi volt, akiből király is lehet még. Igaz, hogy csak cirill király, de hányan vagyunk, akikből még cirill király sem lehet?

Ezen az éjszakán nem sokat aludtam. A királyfi nagy eseménye volt meglehetősen sivár és egyhangú párizsi életemnek, és mindaz, ami ez alatt a néhány óra alatt történt, kellemesen izgatott. Vacsoráztam, dohányom is volt, pénzem is – három frank! –, mely változása az időknek, micsoda öröm a harminchatórai keserves koplalás után! Könnyen hevülő és mindent mindjárt rózsásnak látó lelkemben ébredezni kezdett a bizonyosság: nincs már baj, minden jóra fordul, a budapesti újságok megemberelik magukat, ezentúl postafordultával, pontosan elküldik a

pénzemet, talán a fizetésemet is fölemelik, ha egy-két ügyes cikket irok a királyfiról… aztán megadom Dourynénak az ötven frankját, és akkor… akkor megint van egy kis hitelem. Ebből is kitetszik, milyen szerény kis fantáziával dolgoztam, más élelmesebb ember nyilván arról álmodozott volna máris, hogy cirill pénzügyminiszter lesz, mihelyt VII. Emánuel visszaül őseinek a trónjára…

Szándékosan égve hagytam a lámpát. Abban reménykedtem, hogy új barátom hazajövet meglátja a világosságot, és lefekvés előtt beszól még hozzám. De reggel három óráig nem jelentkezett. Úgy látszik, csökönyösen ragaszkodott ahhoz a kijelentéséhez, hogy addig nem jön haza, amíg a legutolsó rossz frankon is túladott. Meg voltam arról győződve, hogy minden pénzt sikerül „elhelyeznie". A kávéházban láttam, milyen előkelőn, milyen bámulatos biztonsággal dobta oda a pénzt a pincérnek… az meg se nézte, vakon zsebrevágta. A pincérek finom szimatjával megérezte, hogy született úrral van dolga.

Amikor három óra után mégis elaludtam, furcsa álmaim voltak. Előbb III. (Részeges) Iván cirill király nyitott be hozzám, üres lámpával a kezében, és egy kis petróleumot kért kölcsön. Amikor lámpáját megtöltöttem, hálálkodva szájához emelte, és hajtásra kiitta. Azután IV. (Kacér) Ilona jelent meg előttem, és megkérdezte, van-e pénzem? Elővettem a sárgaréz-dobozt, és a rossz frankok közül kikerestem egy cirill dénárt (egy cirill dénár = öt cirill maravédi = százötven cirill pezéta = öt osztrák-magyar korona). Szép régi dénárt, amely az ő arcképével volt ékes. De IV. (Kacér) Ilona visszadobta a pénzt, és lármázni kezdett: ezt a pénzt régen bevonták, őt nem lehet becsapni, ismeri már ezt a fogást, ha még egy szót szólok, rendőrt hí. Jöttek is már a rendőrök, börtönbe vetettek, és rám zárták az ajtót. Aztán jött a porkoláb, és fölolvasta az ítéletet: halál. Magamra maradtam, és amikor tömlöcöm rácsos kis ablakán kinéztem, láttam a hóhért. Pallosát nagy köszörűkövön élesre fente. Nagyon megijedtem. Odakint elkezdtek dörömbölni, és egy rekedt hang ordítozta:

– Nyissa ki! Nyissa ki!

A dörömbölés és az ordítozás mind hangosabb lett. Végre fölébredtem. – Nyissa ki! Nyissa ki!

Kinyitottam. A pénzes-levélhordó állt az ajtó előtt. Pénzt hozott. A *Krajcáros Igazság* küldött Budapestről kétszáz frankot.

Reggel kilenc óra volt.

4

Legelső dolgom az volt, hogy Madame Dourynak megfizettem tartozásomat. A Family Hotel lakói nem kaphattak büntetlenül pénzt a postán, a levélhordónak mindenekelőtt a sasszemű Dourynénál kellett jelentkeznie, csak azután mehetett tovább. Ilyenformán a penzió tulajdonosa mindig tudta, hogy ki mikor, mennyi pénzt kap, és jaj volt annak, aki ilyenkor nem fizetett.

Átadtam neki ötven frankot, amit mind ő, mind Blanche kisasszony kedves mosollyal jutalmazott. Még mindig maradt százötven frankom (és tegnapról három!). Ennyi pénzem régen volt, ennélfogva elhatároztam, hogy kivételesen reggelizek is, mégpedig úri módon, a Family Hotel halljában.

Ez a hall sötét udvari helyiség volt, amelyben nappal is égett a lámpa. A berendezés nem volt túlságosan pazar. Egy modern empire pamlag, előtte egy asztalka régi divatlapokkal, egy másik asztalka üres tintatartóval, hasznavehetetlen tollal és örökké üres gyufatartóval, két kényelmetlen karosszék – ez volt a szükséges bútor. A díszről egy hintaszék gondoskodott, továbbá két-három kiszáradófélben lévő pálma és a falakon néhány kép: Napóleon, Lamartine, Washington, Viktória angol királynő és Cléo de Mérode. Hogyan került a népszerű táncosnő, II. Lipót belga király babája ebbe az előkelő és fagyos társaságba, ez egyike ama rejtélyeknek, amelyekben a Family Hotel olyan gazdag volt.

Most, reggel tíz órakor a hall tökéletesen üres volt. A Family Hotel elátkozott lakói jobbadán későn kelő emberek voltak. Ennek köszönhettem azt a ritka szerencsét, hogy Blanche kisasszony személyesen szolgált ki, sőt, le is ült mellém. Elég jó barátságban voltunk, noha Blanche kisasszony

nem volt barátkozó természetű, és a Family Hotel legtöbb lakóját lenézte. De hozzám mégis valamelyes jóindulattal volt, tudta, hogy újságíró vagyok, ő meg színésznőnek készült. Gyakran panaszkodott, hogy Párizsban nem kap szerződést, vidékre pedig nem engedi az anyja. Elég szomorú élete volt a Family Hotelban, egész nap lótni-futnia kellett, kisegítenie, a konyhával, a mosással bajlódnia, miközben lelkét a szent tűz égette. A kaméliás hölgyet szerette volna játszani, vagy a Claire-t a *Vasgyáros*ban. Múlni nem akaró, álmos délutánokon néha nagyon szomorú és nagyon klasszikus verseket szavalt nekem, én pedig meggyőződés nélkül hallgattam, miközben adósságaimra és életem más tréfás epizódjaira gondoltam.

De a klasszikus verseket mellőzve, nagyon sajnáltam ezt a szegény lányt. Szépségét és üdeségét az örökös szomorúság és elkeseredés lassan-lassan máris pusztítani kezdte.

Amikor mellém ült, szomorúbb volt, mint valaha. Azt mondtam neki:

– Blanche kisasszony, magának férjhez kellene mennie.

Csodálkozón nézett rám:

– Hogyan jut ez az eszébe?

– Már megint olyan szomorú. Mindig olyan szomorú! El kellene mennie ebből a sötét házból, ahol szeretet és napsugár nélkül elhervad.

– Anyám szeret.

– Az anyjának sok a gondja, nem ér rá arra, hogy önnel törődjön, meg aztán az anyai szeretet… az ilyen nagy lánynak másfajta szeretet kell már.

– Szerelem?

– Olyasféle.

Elmosolyodott. Nagyon szép volt, amikor mosolygott. Bátrabban folytattam:

– Sohasem volt szerelmes?

– Ugyan kibe?

– Mit tudom én? Annyi a csinos fiatalember…

– Itt a penzióban, ugye? Kit ajánl nekem? A kis japán mérnököt, vagy a sziámi orvosnövendéket? Vagy Razmanovot, az oroszt, aki nappal

anarchista, éjjel pedig hamiskártyás?

– Nem ragaszkodok ehhez a penzióhoz. Nagy a világ. Párizs nagy…

– De én a világból is, Párizsból is csak ezt a kis penziót ismerem. Nem megyek sehová, mindig itthon ülök, egy örömöm van, az éjszaka. Néha fél éjjel sem alszok, hogy álmodhassak…

– Színházról?

– Színházról, dicsőségről, talán szerelemről is, mit tudom én. Legjobban szeretnék meghalni. Ha tudnám, hogy a halottak is álmodnak…

– Mi haszna volna belőle? Meghalni csak akkor érdemes, amikor többé semmi sem vár az emberre. De magának, aki még semmit sem tud az életből, nem szabad a halálra gondolnia…

Kenetesen, rendkívül bölcsen beszéltem, megfeledkeztem arról, hogy nemrég magam is nagyon közel voltam a halálhoz, alig öt emelet választott el tőle.

Blanche nem felelt, egy-két pillanatig mind a ketten hallgattunk. Aztán minden átmenet nélkül, hirtelen azt kérdezte:

– Hát az új szomszédját ismeri-e már?

– Azt a szőke fiút?

– Gróf Berezinát.

– Az éjjel ismerkedtem meg vele. Kedves fiú.

– Az egyetlen úriember a házban…

– Köszönöm.

Elpirult, és zavartan mentegetődzött:

– Magát nem számítom a többihez. Maga régi ismerős, jó barát, külön valaki. De a többi…

– Miért érdeklődik a gróf iránt? Tud róla valamit?

– Csak annyit, amennyit ő maga mondott, hogy gróf Berezina és politikai menekült. Ön talán többet tud róla.

– Egy betűvel sem. De… honnan tudja, hogy úriember?

– Az én szemem nem csal. Akármilyen keveset tudok is az életről, az még mindig több, mint amennyit maga képzel. Egy ilyen penzió, ahol annyi furcsa ember megfordul, nagyon jó iskola annak, aki jó szemmel és

jó füllel járkál benne. De maguk nagyon hamar összebarátkoztak. Az éjjel együtt mentek el hazulról…

– Látta?

– Ébren voltam még. Olvastam. De nem együtt jöttek haza?

– Nem. Elváltunk.

– Gróf Berezina egyáltalában nem jött még haza…

– Micsoda?

– Nem jött haza. Kulcsa ott lóg a szögön, ahová az este tette. Azt hittem, talán maga tudja, hová ment?

– Nem, nem tudom… de a dolog egyáltalában nem gyanús. A gróf fiatal ember, szeret élni és…

– Reggel tizenegyig?

– Miért aggódik miatta?

– Ön miatt is aggódnék, ha ilyen sokáig elmaradna. Hátha valami baja esett? Megölték, kirabolták?

Elnevettem magamat:

– Attól ne féljen. Megölni ugyan megölhették, de hogy kirabolták, az nem valószínű.

Blanche vállat vont:

– Hátha nem a pénzéért ölték meg, hanem az írásaiért, okmányaiért, mit tudom én miféle politikai titkokért?

Ennek már volt egy kis értelme, úgyhogy magam is megszeppentem. Az aggódás ragadós, engem is elfogott a nyugtalanság. Blanche észrevette, és gyorsan hozzátette:

– Egy úr kétszer is kereste már a grófot.

– Miféle úr? Külföldi?

– Nem. Francia. Először csak a névjegyét hagyta itt, amikor másodszor is hiába jött, leült, és néhány sort írt a grófnak…

Megmutatta a levélborítékot meg a névjegyet. A névjegyen ez állt:

LÉON LE LION Directeur du Cirque Mondain

Cirkuszigazgató! Mi dolga lehet a Cirque Mondain igazgatójának, Léonnak az Oroszlánnak, VII. Emánuellal, a cirill trón várományosával?

Azonban nem értünk rá arra, hogy ezen tanakodjunk. A hall nyílásában megjelent az, aki miatt aggódtunk, gróf Berezina. Jókedvű, üde és friss volt, mosolyogva kívánt nekünk jóreggelt.

– No, végre! – mondtam őszinte örömmel. – Tudja-e, hogy Blanche kisasszony nagyon nyugtalankodott már ön miatt?

– Igazán? Ennek örülök.

Blanche kisasszony könnyedén elpirult, aztán átadta neki a névjegyet meg a levelet, és elsietett.

Mialatt a gróf átfutotta a levelet, jobban szemügyre vettem. Magas, karcsú fiú volt, rövidre nyírt szőke hajú, kisbajuszú, okos, barna szemű, halvány, finom arcú. Inkább angolnak látszott, mint szlávnak. Blanche kisasszonynak igaza volt, ez az ember csak úr, nagy úr lehet. Minden mozdulata elegáns és biztos volt; hiába, meglátszott rajta, hogy a dédapja is király volt már.

És egyszeriben rájöttem a rossz pénzek elhelyezésének a titkára: nem azon múlik a dolog, hogy mivel fizet az ember, hanem azon, hogyan fizet?

– A pénze szerencsét hozott – mondta a gróf, miután zsebre tette a levelet. – Nagyszerű üzletet kínálnak nekem. Egy év múlva gazdag ember leszek, ha elfogadom.

Nem akartam kérdezősködni, de a gróf kérés nélkül is megmondta:

– A Cirque Mondain igazgatója, aki valahogyan megtudta a lakásomat, 30 000 frankot kínál nekem egy hónapra…

– Miért?

– Miért? Azért, hogy föllépjek a cirkuszban, mint kötéltáncos, műlovar, kupléénekes, díjbirkózó, erőművész, légtornász, elefántszelidítő vagy céllövő. Neki mindegy.

– És önnek?

– Nekem is.

– Hát ért hozzá?

– Mindenhez értek egy kicsit.

– És elfogadja az ajánlatot?

– Nem tudom. Attól félek, hogy elfogadom. Nemigen tudok mit csinálni. A politikai helyzet nagyon rossz. VI. Iván, aki immár hatodik esztendeje ül a cirill trónon, annyira megbabonázta a népet, hogy az egyenlőre hallani sem akar más királyról. Ki tudja, meddig kell várnom, amíg rám kerül a sor.

– Bizonyos, hogy VI. Iván után ön következik?

– Bizonyos. Tudja meg, hogy nálunk évszázadok óta két dinasztia váltja föl egymást: a Cirill, amely a Cirilleket, Ivánokat és Xandikat adta a hazai történelemnek, és az Emánuelis, amelyből az Emánuelok és Ilonák származnak. Az országban két párt küzd egymással, az ócirilleké és az ifjúcirilleké, hol az egyik van fölül, hol a másik. Most az ócirillek uralkodnak, VI. Iván az ő királyuk. Ha az én híveim, az ifjúcirillek kerülnek uralomra, én leszek a király. De a dolog nagyon nehezen megy… nincs pénzünk, évek óta nincs pénzünk. Ön tudja, hogy boldogult atyámnak télvíz idején éjszaka, mezítláb kellett a grovai királyi palotából menekülnie. Nem vihette magával a kincstárt, ami eddig minden elcsapott királyunknak sikerült. Pénzzel mindig könnyű volt a visszatérés, de pénz nélkül! Talán még szolgálatot is teszek hazámnak, ha elfogadom a cirkuszigazgató ajánlatát. Bárcsak huszonnégy órával előbb kaptam volna meg!

– Miért?

– Az éjjel ülést tartottunk. Az ifjúcirill-bizottság rendes havi ülését, amelyen megtanácskozzuk, mit csináljunk. Ha a cirkuszigazgató ajánlatát tegnap kapom meg, ma már nyilatkozhatnék, hogy elfogadom-e. De így!

– Nem ön dönti el?

– A bizottság hozzájárulása nélkül egy lépést sem szabad tennem.

– Sürgősen össze kellene hívni a bizottságot.

– Meg is teszem. Ma éjszakára. Szerencsére van még egy kis pénzem, telegrafálhatok mindenkinek.

– Ha nem futja az ön pénzéből… ma reggel kaptam néhány frankot hazulról.

– Nagyon köszönöm, de azt hiszem, nincs rá szükségem.

Néhány aranyat, sok frankot és rengeteg rézpénzt szórt az asztalra. Nevetett:

– A mai éjszaka gyümölcse. Megittam vagy huszonöt konyakot, de túladtam az utolsó rossz frankon is.

Volt vagy százhetven frankja. Gazdagabb volt mint én.

5

Blanche kisasszonytól tintát és tollat kértünk, nemkülönben harminc darabot azokból a kis, kék, zárt levelezőlapokból, amelyeket a csőposta olyan gyorsan továbbít. A gróf írni kezdett.

– Ez biztosabb, mint a távirat. Ha harminc táviratot adnék föl ugyanazzal a tartalommal, okvetlenül föltűnne. És mivel megfigyelnek…

Némán pipáztam. Nem mertem ajánlkozni, hogy segítek. A gróf azonban az ötödik-hatodik levelezőlap megírása után unni kezdte a munkát, és minden ceremónia nélkül elém tolt egy csomót:

– Dolgozzon maga is!

– Szívesen. Mit írjak?

– Csak annyit: „Három piros rózsa.” Én majd megcímezem a levelezőlapokat.

Kettesben hamar elkészültünk a harminc levelező lappal, amely az ifjúcirill-bizottság harminc párizsi tagját hívta meg titkos gyűlésre. Aztán a gróf felállt, és vállamra tette a kezét.

– Tökéletesen megbízom önben, azonban mégis meg kell esküdnie, hogy mindabból, amit eddig megtudott, vagy ezentúl megtud, egy hangot sem árul el soha. A véletlen összehozott minket, ha akarja, jó barátok leszünk. Most én vagyok az ön adósa, de remélem, nem sokáig leszek az. És a jövőben… ki tudja, talán hasznát is látja majd barátságomnak. Ne felejtse el, hogy király áll ön előtt.

Nagyszerűen mondta ezt, olyan nagyszerűen, hogy szinte megdöbbentem.

Ebben a pillanatban megfeledkezett mindenről, a kölcsönkért petróleumról, a rossz frankokról, Leóról, az Oroszlánról és a Cirque Mondainről, ahogy én is megfeledkeztem ezekről a kalandos ügyekről. Ebben a pillanatban csakugyan király volt. Fölugrottam, hogy tisztelettel meghajoljak előtte. De leintett:

– Kérem, hagyja, ennek nincs értelme. Hallgatni fog?

– Becsületszavamra.

– Köszönöm. Most pedig, ha jobb dolga nincs, kisérjen el a cirkuszba.

A Cirque Mondain, amely azóta megszűnt már, akkoriban nagyon elegáns kis cirkusz volt. Igazgatója értett ahhoz, hogyan izgassa a közönség kíváncsiságát. Mindig elsőrangú műsora volt, tenger pénzt költött reklámra, és párizsi emlékeim között még ma is őrzöm egyik plakátját, amely Monsieur X-et, a francia arisztokrácia legismertebb tagját ábrázolta trikóban, fekete bársony-álarccal, mindenféle vitézségi érmekkel és egyéb rendjelekkel a mellén, ahogy fél kézzel földhöz vágja a legnehezebb világbajnokokat. Monsieur X. sohasem leplezte le magát, és a párizsi újságok heteken keresztül találgatták, ki rejtőzik a bársony-álarc alatt? Végre valaki ráfogta, hogy a köztársaság elnöke. Ezen a közönség úgy mulatott, hogy Monsieur X. állandóan közderű közepett volt kénytelen birkózni, és mint nevetséges figura fejezte be diadalmas pályafutását.

A magát Oroszlánnak nevező Leó örökké szenzációkban utazott. Monsieur X. után egy igazi francia grófnéval produkáltatta a magas iskolát, egy elvált asszonnyal, akinek a válópöre pikáns részletekben bővelkedett. Leó mester azonban ezzel sem érte be, most királyfira fájt a foga.

– Mindenesetre százezer frankot kérek – súgta a gróf, amikor az igazgató előszobájában leültünk. Ön bejön velem…

– Minek?

– Mint titkárom. Ez jól hangzik, különben is régóta keresek titkárt. Elvállalná a valóságban is ezt az állást?

– Szívesen.

– Egyre figyelmeztetem csak… Ez egyelőre tiszteletbeli állás csak… fizetést akkor kap majd, amikor diadalmasan bevonulunk Grovába, a cirillek ősi koronázóvárosába, és Kifoszlovics pátriárka fejemre teszi I. Cirill koronáját. Ha ugyan azt a koronát el nem lopják addig…

Beszélgetésünket nem folytathattuk tovább. Nyílt az ajtó, és Leó, az Oroszlán személyesen sietett elénk:

– Tessék, uraim!

Bevonultunk az igazgató szobájába, konyakot és cigarettát kaptunk. Azután, gondosan lezárt ajtók mögött tárgyalni kezdtünk.

– Megkaptam a levelét, kedves igazgató úr – mondta VII. Emánuel –, és amint látja, itt is vagyok már.

– Pontosság a királyok udvariassága – mosolygott az Oroszlán. – Boldog vagyok, hogy felséged megtisztelt látogatásával…

– Ne felségezzük egymást… Egyelőre gróf Berezina vagyok.

Az Oroszlán megvakarta fejét.

– Helyes. Azonban, remélem, nincs az ellen kifogása, hogy a plakátokon annak idején mint cirill királyfi szerepeljen?

– Annak idején… ha meg tudunk alkudni.

Az Oroszlán elcsodálkozott:

– Hát nem vagyunk még rendben?

– Hol vagyunk még a rendtől!

Az Oroszlán csalódottan nézett ránk. Kis szünet következett, amely alatt többször hevesen megpödörte fekete bajuszát, és gépies gyöngédséggel simogatta ugyancsak fekete szakállát. Az Oroszlán nem volt szép fiú, és kevés volt benne az oroszlánból. Ezt a nevet még díjbirkózó korában vette föl, de sohasem érdemelte meg, mert tíz frankért még a szabólegénytől is földhöz vágatta magát. Egész életében egyszer volt csak igazán bátor, sőt hős, akkor, amikor a megbukott Cirque Mondaint egy vörös rézgaras nélkül átvette. Bizalmatlanul kérdezte:

– Mik felséged kívánságai?

VII. Emánuel intett nekem:

– Titkár úr legyen szíves, közölje feltételeinket az igazgató úrral.

Őszintén megvallva, nem sokat tudtam föltételeinkről, azonban meg akartam mutatni VII. Emánuelnek, hogy arra érdemes embert tüntetett ki bizalmával. Ennélfogva valami érthetetlen, fagyos gőggel – ma sem tudom, honnan vettem, de talán mégis úgy áll a dolog, hogy akinek Isten hivatalt ad, annak hozzávaló szemtelenséget is ad hozzá – nyugodtan, kimérten beszélni kezdtem:

– Őfelsége egyenlőre nem dönti el, hogy elfogadja-e az ön ajánlatát. Előbb tapogatódzik majd, mit szól hozzá a cirill közvélemény. Tárgyal hazájának vezető politikusaival, párthíveivel és a nagy cirill újságok szerkesztőivel. Az ön cirkuszában való föllépése attól függ, hogy a cirill közhangulat ezt a vendégszereplést a királyi méltósággal megférőnek fogja-e minősíteni vagy sem?

– Tehát?

– Tehát mindenekelőtt gondolkodási időt kérünk.

– Sokat?

– Negyvennyolc órát.

– Megadom.

– Holnapután nyilatkozunk, hogy elvben belemegyünk-e az üzletbe. Akkor áttérhetünk a szerződés többi pontjára.

Az Oroszlán megint bizalmatlanul nézett ránk:

– Nem szeretem a hosszas tárgyalásokat. Harmincezer frankot ajánltam egy hónapra, azt hiszem, elég szép pénz…

– Önnek, de nem nekünk.

– Micsoda? Keveslik?

– Nagyon. Százezer frankon alul szóba se állunk önnel. Akkor is legalább két hónapot kell biztosítani, és le kell tennie a pénzt a bankba!

Az Oroszlán gúnyosan fölkacagott:

– Őfelsége azt hiszi, hogy lopom a pénzt.

– Őfelsége sokkal diszkrétebb ember, semhogy aziránt érdeklődjön, honnan veszi ön a pénzt. Neki mindegy.

– De ez rettenetes összeg!

Vállat vontam:

– Ha ön nem adja meg, majd megadja más. Talán többet is.

Az Oroszlán izzadni kezdett. Sűrű verejték gyöngyözött homlokán.

Ezt nem várta. Azt hitte, hogy a pénztelen VII. Emánuel, akit valahogyan megszimatolt a Family Hotelban, kap a harmincezer frankon. De kétszázezer frank! És előre!

– És mit tud, őfelsége? – kérdezte egy kis habozás után?

– Hogy mit tud?

– No igen. Tudni szeretném, mit kapok a havi százezer frankomért?

– Azt kapja, amiért ön harmincezret ígért…

Az Oroszlán le volt sújtva. Büszkén távoztunk. Lent az utcán VII. Emánuel megveregette a vállamat:

– Tudja-e, hogy kitűnően csinálta?

Az elismerés jólesett. Büszkén mosolyogtam. Azonban örömömnek hamar vége volt, mert a királyi elismerést nyomon követte a királyi kritika:

– Egy dologról azonban megfeledkezett. A legfontosabbról.

– Miről?

– Az előlegről. Amikor százezer frankról van szó, az ember mindekelőtt előleget kér…

– De hátha semmi sem lesz a dologból?

– Éppen azért kell az előleg. Ami biztos, az biztos.

6

Este már titkári minőségemben jelentem meg az ifjúcirillek titkos értekezletén. Ma már bátran beszélhetek ezekről a dolgokról, esküm nem kötelez többé. A gyűlésterem a Montmartre egyik nagyon piszkos utcájának legpiszkosabb házában volt, fönt az ötödik emelet fölött, egy állítólagos festő állítólagos műtermében. Ez a műterem, egyetlenegy nagy szoba az udvarra, helyesebben rengeteg háztetőre és kéményre nézett. Egyetlen széles üvegablaka állandóan le volt függönyözve. A műterem silányan volt bútorozva, egy széles kerevettel, egy asztallal és néhány sánta székkel. A mennyezetről velencei lámpa lógott le; nagyon mérsékelt világosságban fürösztötte meg az itt fölsorolt tárgyakat.

Háromszor kopogtattunk a műterem ajtaján, mire belülről egy hang azt kérdezte:

– Ki az?

– Három piros rózsa! – felelte VII. Emánuel.

A jelszóra kinyílt az ajtó és a gyűlés tagjai karban ismételték:

– Három piros rózsa!

Azután mélyen meghajoltak VII. Emánuel előtt, aki rögtön elfoglalta helyét az asztal mellett. Négy öregebb férfi ugyanott helyezkedett el, a többi részint a kerevetre, részint a földre ült. VII. Emánuel valamit mondott cirillül, alighanem rólam. Erre az ifjú cirillek fölálltak, sorban odajöttek hozzám, és megszorították kezemet. Egy fehér szakállas öreg meg is ölelt és egy pillanatig úgy rémlett, hogy zsebemben kotorász. Ez az öreg, mint utóbb megtudtam, Kifosztovics pátriárka volt, szenvedélyes tolvaj, aki elvből ellopott minden ellophatót, akár volt belőle haszna, akár nem; nem kegyelmezett a kiscsibének sem, még a tojásból is kilopta.

Miután én is leültem az asztal mellé, VII. Emánuel megnyitotta a gyűlést. Most már franciául mondta el, micsoda fejedelmi szerződéssel kínálta meg a Cirque Mondain igazgatója:

– Jól meg kell fontolni ezt a dolgot; de véleményem szerint rendkívül nagy előnyei vannak. Első hallásra talán nem tetszik üdvösnek. Legnagyobb bajunk az, hogy nincs pénzünk, állandó pénzhiányunkon törik meg minden reményünk. Most itt az alkalom. A Cirque Mondain igazgatója pénzt akar nekünk adni, sok pénzt, amivel lehet már valamit kezdeni.

Néhányan közülünk hazautaznának, hogy körülnézzenek, és elvessék a forradalom magvát. Meg lehetne vesztegetni egy-két minisztert és tábornokot, megmunkálni, előkészíteni a talajt. Ha ezt az alkalmat elszalasztjuk, ki tudja, mikor jutunk haza Grovába?

Nagy csend követte ezeket a szavakat. Az ifjúcirillek egyelőre nem nyilatkoztak.

Végre fölállt a pátriárka, ama nevezetes Kifosztovics, és meghatottan mondta.

– Őfelségének, a királynak, igaza van. Itt élünk most már hatodik esztendeje Párizsban, a nyomorúságba számkivetetten. Mind többet koplalunk, és reménységünk mécsese kialvóban van. Míg mi itt tengődünk, otthon az ócirillek híznak és gömbölyödnek. A cirill birodalom fönnállása óta nem volt arra eset, hogy valaki négy évnél tovább üljön a trónon. VI. Iván immár hat esztendeje ül rajta, és ülni fog még hat esztendeig, még tíz esztendeig, ha sürgősen le nem taszítjuk róla. Azt hiszem, bele kell egyeznünk abba, hogy őfelsége megkösse a szerződést a Cirque Mondain igazgatójával. Sőt örülnünk kell, hogy őfelsége vállalkozik erre a dologra, és úgyszólván föláldozza magát a közjóért, a cirill nép jövőjéért.

– Ki-ki úgy menti meg hazáját, ahogy tudja – mondta VII. Emánuel szerényen.

A pátriárka szavait sokan helyeselték, néhányan azonban ellenezték, elsősorban Golov báró, VII. Emánuel pénzügyminisztere.

– A fiatalság türelmetlen – kezdte ez a kitűnő államférfi, akit annak idején a király jobb zsebének neveztek.

– Nagyon is értem, hogy őfelsége unja a hosszas várakozást, és szeretne már a cirill trón bársonyán pihenni. Azonban nekünk, tanácsosainak a jövőre is kell gondolnunk. Vajon nem árt-e később a király tekintélyének, ha most mint műlovar vagy céllövő szerepel? Nem valószínű, hogy kegyes protektorunk, a cár, nagy örömmel veszi tudomásul ezt a vendégszereplést, és attól tartok, hogy a velünk barátságos viszonyban levő többi állam, Németország, Anglia, az Osztrák-Magyar monarchia és Olaszország is elfordul tőlünk. Bármilyen liberálisan és demokratikusan gondolkozzunk is, a cirkusz nem az az út, amely a trónhoz vezet…

– Becsületes munka nem szégyen – mondta VII. Emánuel.

– Sok pásztorok lettek már királyok – tette hozzá a pátriárka.

– Pásztorok igen, de akrobaták soha. Mi lesz akkor, ha őfelsége meg akar házasodni, és nem kap királyi vérből való hercegnőt feleségül? Mert őfelségének meg kell házasodnia, hogy az Emanuelis-család ki ne haljon…

Helyeslő morgás mindenfelől. Golov báró okos ember volt.

– Mi az ön véleménye, Szapjanin? – fordult VII. Emánuel egy fiatalabb emberhez.

(Szapjanin volt az ifjúcirillek hivatalos újságjának a szerkesztője. Rókaképű, kisszemű, vörös ember, abból a fajtából való, amellyel nem jó sötét utcában találkozni.) A szerkesztő kis szemének gyors és ravasz pislogásával mondta:

– Azt hiszem, felségednek el kellene fogadnia az ajánlatot…

– Igen?

– Vagy legalábbis úgy kellene tennie, mintha elfogadná. Hirdetni kell az első föllépést. Hátha mégis megszólal az ország lelkiismerete, hátha belátják otthon, hogy VII. Emánuelt mégis haza kellene hozni már. Ha felséged föllép, nemcsak magát kompromittálja, hanem az egész országot. Ettől talán megijednek…

– Mond valamit.

– Mindenesetre lármát kell ütni a dologból. Egy-két interjú a *Figaróval*, a *Matinnal*, a *Neue Freie Pressével* nem fog ártani… ezt könnyű nyélbeütni. Őfelsége arcképét is el lehet helyezni néhány újságban. Őfelsége nyilatkozik nemcsak a cirkuszról, hanem a cirill viszonyokról is. Szimpátiákat lehet ébreszteni az ifjúcirill törekvések számára…

A pátriárka helyeslőn bólintott, sőt az ex-pénzügyminiszter is bevallotta, hogy ennek van egy kis értelme. Hosszas tanácskozás után a bizottság végre megállapodott abban, hogy VII. Emánuel kösse meg a szerződést Leóval, az Oroszlánnal, azonban ne lépjen föl rögtön, hanem csak két hét múlva. De a szerződést adják át rögtön a nyilvánosságnak, az ifjúcirillek hadd essenek kétségbe, hogy íme, mi lett az utolsó Emanuelisból.

Mielőtt a gyűlés föloszlott, Golov báró – akit annak idején VI. Emánuel jobb zsebének neveztek – valahonnan előkerített egy perselyt, ünnepélyesen megcsörgette, aztán körüljárt vele:

– Uraim, valamit a szent ügy javára.

Én egy kis meghatottsággal és alkalmasint végzetes könnyelműséggel, öt frankot csúsztattam a persely nyitott szájába. Az ifjúcirillek azonban nem voltak ilyen adakozók, többnyire rézpénzt hajigáltak a perselybe, sőt

őfelsége VII. Emánuel is mindössze egy frank erejéig becsülte meg a szent ügyet. Kifosztovics pátriárka pedig egész nyíltan és szemérmetlenül egy nadrággombot mélyesztett az éhes persely pléhgyomrába.

– Tolvajok ezek, uram – súgta a fülembe, amikor csodálkozásomat látta –, ellopnak mindent. Talán ez a nadrággomb az egyetlen érték, ami szegény hazámnak megmarad…

És egy könnycseppet morzsolt szét fehér szempillái alatt.

A perselyt Golov báró zsebre vágta, azután a király megadta az új és a helyzetnek nagyon megfelelő jelszót:

– Panem et circenses.

A többiek karban ismételték és mély meghajlással távoztak. Az utolsó ifjúcirill még nem lépte át a küszöböt, amikor az állítólagos festő, az állítólagos műterem állítólagos bérlője már elnyújtózkodott a széles kereveten és horkolni kezdett…

– Ne menjünk még haza – mondta VII. Emánuel, amikor a többiektől elváltunk. – Undorodok a politikától és utána mindig szomjas vagyok. Igyunk meg egy palack Ayalát.

– Szívesen. Hol?

– Akárhol. A Lison-Barban?

– Mindegy.

A Lison-Bar akkoriban nagyon népszerű volt a mulató Párizsban. Tulajdonosa miatt jártak oda. Lison D'Estrés valamikor ünnepelt szépség volt, királyok szeretője. Öreg napjaira fölcsapott korcsmárosnénak, és régi gazdaságának romjaiból építtette föl az önnönmagáról elnevezett bárt. Ott sürgött-forgott hajnalig a pirinyó asztalok és a magas székek között, elnökölt, ivott, énekelt, táncolt, erőszakosan lendített egyet-egyet a meg-megcsappanó jókedven. A sokféle festéktől bizonytalan szőkére sápadt hajával, zománcos arcának fáradt, megvénült vonásaival, koromfekete szempilláival és cinóbervörös szájával nem volt túlságosan rokonszenves, de mindenki tisztelte azt a történelmi múltat, a köztudomású emlékeknek azt a végtelen sorozatát, amely e gáláns nő nevéhez fűződött. Ráadásul Lison nagyon okos asszony is volt, ismerte a maga Párizsát, a politika, az

irodalom, a művészet és a börze minden jeleseit, a turf és a kártya hőseit, a színésznőket, a kokottokat, mindenkit.

Ismerte VII. Emánuelt is, de ahogy okos asszonyhoz illik, tisztelte inkognitóját, legalábbis addig, amíg a jövendőbeli cirill király ott volt a helyiségben. A bár vendégei között is akadt kettő-három, aki félig hódoló, félig bizalmas mosollyal üdvözölte az ifjúcirillek reménységét.

Az éjszakának e késő órájában nagyon előkelő társaság gubbasztott a bár magas székein, a sokszínű italok előtt. Frakkos, szmokingos urak, nagyszerű nők. Nagy volt a lárma, nagy volt a füst. Elöl mindenki egyszerre beszélt, franciául, angolul, németül, hátul, ahol a bár teremmé szélesedett, spanyol nő ugrált egy rosszképű, fekete spanyol társaságában. A kasztanyettek őrülten csattogtak, és a román cigányzenekar dühösen húzta a népszerű montmartre-i álspanyol habanérát.

– Imádom a zajt – mondta VII. Emánuel, miután megrendelte a pezsgőt. – Imádom a pezsgőt, az asszonyokat, az életet. Ha király leszek, jól fogok élni. Jó király leszek. Vidám király. Nem fogom a népet nyúzni. Az urakat fogom nyúzni. Állandó francia színházam lesz Grovában. Párizsból fogom a színészeket hozatni. És a színésznőket. Mindig a legszebb francia színésznő lesz a szeretőm.

Gyorsan beszélt, kissé gyermekes reménykedéssel, de kedvesen, mintha máris be volna csípve. Most láttam először igazán jókedvűnek. Valami kellemes izgatottság fogta el a sok asszony, a villamos lámpák, a bódító italok és parfümök között. Rám is ragadt valami ebből az izgatottságból, régen voltam ilyen finom helyen, régen ittam pezsgőt. A Family Hotel sötétségéből és nyomorúságából való kiszabadulás ünnepét ültük sűrű koccintással. Nem sokat beszéltünk, egymásra néztünk és mosolyogtunk. Nagyszerű remények rejtőztek ezek mögött a mosolyok mögött… majd egyszer, talán nemsokára, jóra fordul minden. Közben mind többen tódultak a bárba. A lárma fokozódott, az elkeseredett spanyol nőt egy elkeseredett angol tánccsoport váltotta föl, három babaarcú sister, aki fásultan, meggyőződés nélkül dzsiggelt. Lison D'Estrés, a nagy Lison, ide-oda cikázott az asztalok között, mosolygott, leereszkedett, közvetített, jó

háziasszony volt. Minket is megszólított, de VII. Emánuel nagyon szórakozottan felelt neki. Érdeklődése egy új vendég felé fordult, aki az imént lépett be. Egy pillanatig mereven nézte, aztán izgatottan fölszisszent:

– Hiszen ez Razmanov!

És már rá is kiáltott:

– Razmanov!

A név ismerősen csengett. Eszembe jutott, hogy nálunk a Family Hotelben is lakik egy Razmanov, aki Blanche kisasszony véleménye szerint nappal anarchista, éjjel hamiskártyás.

A Razmanovnak nevezett ember megfordult, és amikor VII. Emánuelt észrevette, elsápadt. Aztán egy ugrással az ajtónál termett. De VII. Emánuel éppen olyan gyors volt, megfogta a karját, abban a pillanatban, amikor az ajtót ki akarta nyitni. Odarohantam, hogy segítsek, de fölösleges volt. Razmanov a fogát csikorgatta dühében, de nem bírt mozdulni. VII. Emánuel szelíden a fülébe súgta:

– Razmanov, maga nagyon jól tudja, hogy úgyis hiába minden. Adja ide a pénzét.

– Már megint? – kérdezte Razmanov dühtől fuldoklón.

– Már megint.

– Nem, nem. Nem adom…

– Razmanov, maga ide fogja adni a pénzét. Végezzünk gyorsan. Máris ide néznek, minek legyen botrány a dologból?

Razmanov vad gyűlölettel nézett VII. Emánuelre. De a jövendőbeli cirill királyt ez a tekintet nem hatotta meg, fagyosan biztatta:

– Gyorsan, gyorsan, gyerünk!

Razmanov elkeseredetten, sötét arccal, de tehetetlenül engedelmeskedett a parancsnak. Elővette pénztárcáját és átadta VII. Emánuelnek.

– Ez minden pénze?

– Esküszök.

– Mennyi?

– Ezerötszáz frank – nyögte Razmanov majdnem sírva.

VII. Emánuel elmosolyodott:

– Egészen csinos összeg. Ilyen jó aratásom nem is volt még.

Kivette a pénzt, megolvasta, aztán visszaadta az üres tárcát Razmanovnak:

– Köszönöm. És itt van kétszáz frank… holnap vasárnap van, amikor nehéz pénzt szerezni. Majd legközelebb visszaadja…

Razmanov gyorsan elkapta a pénzt, és köszönés nélkül távozott. VII. Emánuel nevetve ült vissza az asztalhoz:

– Titkár úr, a maga rossz pénze szerencsét hozott nekem, Lison, még egy palack Ayalát!

7

VII. Emánuellal való rövid ismeretségemnek már legelején is sok furcsa dolgot tapasztaltam. A Razmanov-eset azonban megdöbbentett. Hogy őfelsége így kiraboljon valakit, ez legalábbis furcsa volt. Őfelsége is érezte, hogy valami magyarázatfélével tartozik nekem, mert amikor reggel felé, kissé mámorosan, de nagyon boldogan hazatámolyogtunk, hirtelen megszólalt:

– Valahogyan azt ne higgye, hogy én ezt a Razmanovot kifosztottam.

– Tartozik önnek?

– Körülbelül. Néhány évvel ezelőtt tízezer frankot nyert tőlem écartéban. Márpedig, aki tőlem tízezer frankot tud nyerni, az csal. Ez a Razmanov hamiskártyás…

– Tudom.

– Ismeri?

– Azt tudom csak, hogy ő is a mi Family Hotelunkban lakik…

– Nem sokáig fog ott lakni, ha megtudja, hogy én is ott ütöttem föl tanyámat.

– Ezek után magam is azt hiszem.

VII. Emánuel csöndesen és elégedetten nevetett:

– Más, együgyű ember ilyenkor lármázni kezd, botrányt csinál, becsukatja a hamiskártyást, és mindörökre lemond elvesztett pénzéről. Én

okosabban csinálom. Visszaszedem tőle. Részletekben. Valahányszor találkozok vele, elveszem a pénzét. Egyszer húsz frankot, egyszer százat, ötszázat, ezret…

– Sokkal tartozik még?

– Nem. A tőkét visszaadta már, most a kamatokat dolgozza le. Nem számítok neki nagy kamatot, hat és félszázalék, azt hiszem, elég tisztességes. Én százötven százalékot is fizettem már…

Egy kicsit kábultan feküdtem le. Nem a pezsgő szédített el, hanem az a sok minden, amin három nap óta keresztülmentem. Csöndes és eseményekben szegény életem három nap alatt, íme, ilyen csodálatosan megváltozott. Akaratom, meggyőződésem ellen belecsöppentem egy kalandos históriába, tagja lettem az ifjúcirill összeesküvésnek, titkára egy jövendőbeli királynak. Eszembe jutott Leó, az oroszlán, Golov báró a persellyel, Kifosztovics pátriárka, Razmanov meg az a sok furcsa és gyanús alak, akivel már eddig is megismerkedtem. Mekkorára nő majd ez a névsor, mely szédületes mélységekbe fogok még leszállani, mely magasságokba fölemelkedni, ha sorsomat tovább is hozzákapcsolom VII. Emánueléhoz? De akkor is öreg fatálisba voltam már, sohasem törődtem azzal, mit hoz a holnap. A holnap eljön vagy nem jön el, az ember nem tehet róla. A holnap jót hoz vagy rosszat, az ember erről sem tehet. Hát érdemes azon tűnődni, mi lesz holnap? Hátha holnap holnap sem lesz?

Megint csak egy nagy dörömbölésre ébredtem föl, az inas vert föl álmomból azzal, hogy siessek, odalent várnak.

– Kik?

– Berezina gróf és Blanche kisasszony.

Álmos voltam, aludni szerettem volna, de azután eszembe jutott, hogy nem vagyok többé független, szabad ember. Udvari hivatalnok vagyok, titkár, engedelmeskednem kell. Kinyitottam ablakomat, és kimentem az erkélyre. Odakint gyönyörű vasárnap volt, a legszebb napsugárral ékes. Blanche kisasszony a gróffal az utca túlsó soráról leste, mikor nyitom ki az ablakot. Amikor megpillantottak, VII. Emánuel odakiáltotta nekem:

– Siessen! A vonat húsz perc múlva indul.

– Miféle vonat?

– Kirándulunk. Kimegyünk Enghienba…

Hat perc alatt megmosakodtam és felöltöztem, újabb két perc múlva már lent voltam az utcán. Szerencsére a pályaudvar szomszédságában laktunk, öt perc múlva ott voltunk, őfelsége megváltotta jegyünket, beugrottunk egy üres kupéba, és mire jó reggelt kívántam őfelségének és Blanche kisasszonynak, a vonat indult is már. Csak ekkor kezdtem aziránt érdeklődni, hogyan került össze őfelsége a Family Hotel tulajdonosnőjének a leányával?

Őfelsége helyett Blanche kisasszony felelt:

– Anya nekem ajándékozta a vasárnapot. Megengedte, hogy kiránduljak magukkal.

Boldogan mosolygott.

Úgy emlékszek, mondtam már, hogy Blanche nagyon szép volt, amikor mosolygott. Szegény kislány, ritkán volt nagyon szép. Mindössze négyszer-ötször, amióta a Family Hotelban laktam. De két utolsó mosolyát alig néhány óra választotta el egymástól. Azt mondják, egy fecske nem hozza meg a tavaszt. Egy mosoly nem boldogság még. Csapatostul kell jönnie, mint a fecskének, hogy tavaszt hirdessen. Ahogy Blanche-t meg a grófot néztem, láttam, itt a tavasz.

Blanche szerelmes volt a grófba. Ahogy tegnap beszélt róla, és ahogyan ma ránézett, az fölért a legőszintébb vallomással. A gróf sokkal tapasztaltabb szerelmes volt, semhogy ezt észre ne vette volna.

– Imádom az asszonyokat, imádom az életet – mondta az éjjel a Lison-Barban. Amikor ezekre a szavakra emlékeztem, sajnálni kezdtem Blanche-t. Nem vitás, hogy a gróf nem megy el szó nélkül a kínálkozó kaland mellett. A vasúti kupéban valami harag lobbant föl bennem. Nem voltam szerelmes Blanche-ba, de megfogadtam, hogy megvédem a gróf ellen. Mit adhat ez a szerelem Blanche-nak? Rövid boldogságot, hosszú szomorúságot, egy-két csók után hamar válást. Mi közöm hozzá? Semmi. De egész életemen keresztül kétségbeejtően, bután becsületes voltam, föllázadtam minden igazi vagy elképzelt gazság ellen. Fájdalom, ez

többnyire amolyan elméleti föllázadás volt csak, ahhoz hogy cselekedjek is, gyönge voltam. Ami kis erőm volt, azt is megbénította filozófiám: a fátumba vetett rendületlen hitem azt parancsolta, hogy mindent a sorsra bízzak. Ez a gondolkodás talán nem a leghelyesebb, de mindenesetre a legkényelmesebb volt. Ha ma megcsinálnám életem mérlegét, kiderülne, hogy amit a réven vesztettem, megnyertem a vámon. Nem vittem sokra, de legalább nem is akartam sokra vinni.

Dél volt, mire Enghienbe értünk, ebbe a nem túlságosan előkelő ál-fürdőcskébe, amelynek legnagyobb és egyetlen nevezetessége a Kaszinó. Útközben gyanakodtam már, hogy VII. Emánuel nem önzetlenül indítványozta Enghient, ahová többnyire a kártya és a lovacska-játék csábítja a józan polgári életbe belefáradt párizsit. Amikor láttam, milyen szerelmes tekintettel cirógatja végig a hazárdnak szentelt csarnokot, gyanúm aggodalommá alakult át. Sejtettem, hogy VII. Emánuel játszani akar. Az éjjel ezerháromszáz frankot vett el Razmanovtól, akkora összeget, amellyel lehet már szerencsét próbálni. Prófétai ihlettel megsejtettem azt is, hogy elveszti utolsó garasát is.

– Isten veled! – mondtam búsan.

– Kitől búcsúzik? – kérdezte a gróf csodálkozón.

– A Razmanov pénzétől. El fogja kártyázni.

– Lehet – nevetett a gróf. – De ha egy kis szerencsém van…

– Huszonöt év óta nincs szerencséje, miért lenne éppen ma?

– Huszonöt év óta nincs szerencsém, miért ne lenne éppen ma?

A megnyugtatás ugyanolyan alapos volt, mint a kifogás, erről tehát tovább nem beszéltünk, hanem ebédelni mentünk. A legfinomabb vendéglőben a legfinomabb ételeket ettük végig.

– Az élet rövid – magyarázta Berezina gróf – Ebédelj jól, mert nem tudod, hogyan fogsz vacsorázni, mondja egy cirill közmondás.

Engedelmeskedtünk a cirill közmondásnak, amelyet a gróf alighanem erre az alkalomra talált ki. Fiatalok voltunk, jókedvűek és éhesek, úgy pusztítottuk a drága falatokat, mint a gyűlölt ellenséget, aki hosszas várakozás után végre védtelenül a kezünkbe kerül.

– És mindezt Razmanovnak köszönhetjük – mondta a gróf meghatottan.

– Gyerekek, igyunk a derék Razmanov egészségére.

Nevettünk, hangosan éltettük a derék Razmanovot. Az előkelő vendéglőben kissé csodálkozón néztek ránk, bizony, egy kicsit neveletlenek voltunk. De ezzel nem sokat törődtünk, pénzünk volt, és a gazdag kutya bátrabb, mint a szegény oroszlán. Ez is cirill közmondás, ezt is a gróf találta ki.

Ebéd alatt nagyon összebarátkoztunk Blanche-sal. Ez a nehéz kényszermunkára ítélt kis rab most először lélegzett szabadon, a Family Hotel fojtó levegőjétől, sötét lakóitól távol. Hálás volt nekünk, hogy kivittük az életbe, amelynek világossága káprázta tatta szemét, megdobogtatta szívét. Hűségesen, gyöngéden nézett ránk, kivált a grófra, akin a titokzatosság, a romantika zománca csillogott. Ráadásul szép fiú is volt, gróf is volt. Kell-e ennél több egy ideges és szomorú kislánynak, aki verseket olvas, és a színpadról álmodozik?

Ebéd után a kis nyaralók közt lekanyarodtunk a tóhoz, és csónakba ültünk, hogy fenékig ürítsük az Enghienben kínálkozó szórakozások kelyhét. A gróf meg én eveztünk, Blanche a kormánynál ült, találomra ide-oda rángatta a kormányzsinórokat, míg körülöttünk hattyúk úszkáltak, karcsú nyakú, fehér madarak a zöld vizen. A gróf elmélázott:

– Grovában is vannak hattyúk a királyi parkban. Vén hattyúk, öregebbek az Emánuelis-dinasztiánál. Gyermekkoromban láttam őket, Grovában, a királyi parkban…

– Grova? Hol van Grova? Lengyelországban? – kérdezte Blanche megkapatva attól a titokzatos szomorúságtól, amely a gróf szavaiból kiáradt.

– Grova délen van, lent a Balkánon, Cirill-országban, a Zuna partján. Szép város, szeretném még egyszer látni.

Ez után a rövid földrajzi értekezés után a gróf elkeseredetten mélyesztette evezőjét a vízbe. A csónak ingadozni kezdett. Blanche fölsikoltott, és ijedtében úgy megrántotta a kormányzsinórt, hogy majd

fölfordultunk. A hattyúk rémülten menekültek a csónak mellől. Blanche mindenáron ki akart szállni.

– Igaza van. Elég volt a költészetből – jelentette ki a gróf. – Nézzünk üzlet után. Előre, a Kaszinóba!

– Hát igazán játszani fog? El fogja veszteni a pénzét…

– Mit tud maga ahhoz? – nevetett a gróf. – Két nap óta üldöz a szerencse, gazság volna, ha nem próbálnám kihasználni…

Máris bent voltunk a Kaszinó nagy játéktermében, ahol óriási korongokon száguldoztak körbe a lovacskák, kis ólomlovak, még kisebb ólomzsokékkal nyergükben. Becstelen egy játék, szégyen beleszédülni. Az asztalok körül példátlanul vegyes társaság tolongott, kereskedősegédek, szélhámosok, varróleányok, kokottok, selyemfiúk. Közben egy-egy kövér és hangos nyárspolgár, a székeken vérszomjas öregasszonyok, akik feneketlen retikülükből húzták elő az ötfrankosokat, és vijjogón tanácskoztak azon, melyik szám jön most ki? A krupiék fásultan, közönyösen forgatták a gépet, álmosan, egyhangúan mondták be a számokat, és egykedvűen gereblyézték be a pénzt, kisemberek keserves, verejtékes pénzét. Itt akart VII. Emánuel nyerni.

Amikor első ötfrankosát a hetes számú lovon elhelyezte, egymásra néztünk. Mind a ketten sápadtak voltunk. Éreztük, hogy most nem erről az öt frankról van szó, hanem arról, hogyan is állunk azzal a huszonöt év óta nem mutatkozó szerencsével? Mind a ketten éreztük, hogy ez a tét amolyan istenítéletféle; ha megnyeri, a grófnak van igaza, ha elveszti, akkor, én, bölcs holló, helyesen károgtam.

Közben forgott a gép, száguldoztak a lovak, izgatott arcok meredtek a számokra, elült a zsibongás, hangtalanul reszketett mindenki. Aztán lassult a lovak forgása, egyik-másik ellankadtan hátramaradt…

A krupié bejelentette a győztes számot:

– A nyolcas!

Mindenki fölszabadult az izgatottságból, megint hangos lett a terem. Ide-oda röpült a pénz, a gróf másik ötfrankost dobott a hetesre.

Blanche, aki sohasem látott ilyesmit még, megdöbbenten, ijedten nézett a zöld asztal fehér számaira. És amikor ez az öt frank is elveszett, intett nekem. Karon fogtam, kivezettem a teremből. Leültünk a kávéházban, amely lampionokkal volt fölcifrázva, és cigányzenével volt hangos.

– Mit parancsol? Mi baja, Blanche?

Láttam, a szeme könnyes.

– Nem akarom, hogy a pénzét elveszítse.

Ezt magam sem akartam, sőt alkalmasint Berezina gróf sem. Ezt csak a zöld asztal titokzatos és félelmetes kis szörnyei, az ólomlovacskák meg az ólomzsokék akarták, de ezek azután annál alaposabban.

– Szólni kellene neki – indítványozta Blanche kissé félénken. Alighanem ő is felfedezte már, hogy a gróf nem a könnyen kezelhető emberek közül való.

Könyörgőn nézett rám. Lomhán, bizonytalanul fölálltam.

– Szólok neki, ha kívánja. De eredménye nemigen lesz.

– Azt hiszi?

– Tudom.

Blanche fölsóhajtott:

– Magam is félek tőle.

Egy pillanatig gondolkozott, azután idegesen fölugrott:

– Visszamegyek a terembe. Én szólok neki.

– Próbálja meg, magára talán jobban hallgat. Elkísérjem?

– Nem. Köszönöm.

Elsietett. Magam maradtam. Jól esett egy kicsit egyedül lennem, távol a kalandos VII. Emánueltől és a nyugtalanító Blanche-tól. Be merészen betolakodtak életembe! Milyen nyugodtan és bölcsen éheztem azelőtt! Most mindenféle izgalmak rohantak meg. Még csak nem is magam miatt aggódtam, hanem olyan emberek miatt, akik három nappal ezelőtt még egészen idegenek voltak számomra. VII. Emánuelt nem ismertem, Blanche nem érdekelt, meg kellett barátkoznom az egyikkel, hogy a másik közelebb jusson szívemhez. Mérges voltam, haragudtam magamra, mert

megint minden ellenállás nélkül vitettem magamat a véletlennel, ki tudja, milyen szirtek és zátonyok felé. Mérgesen összeszidtam magamat:

– Vén szamár, sohasem térsz észre? Itt ülsz a kávéházban, és remegve találgatod, nyer-e Berezina gróf vagy veszít? Itt ülsz a kávéházban, és reszketve gondolsz arra, mi lesz ezzel a szegény Blanche-sal, ha végérvényesen beleszédül életének első grófjába? Mi közöd az egyikhez is, a másikhoz is? Nem volna okosabb, ha magad dolgával törődnél? Mit csináltál három nap óta? Mit dolgoztál? Egy betűt sem írtál, azaz bocsánat, mégis. Harmincszor leírtad ezt a három szót: „Három piros rózsa”. Leírtad, mint valami büntetési feladatot. És ennek fejében titkár lettél. Olyan titkár, amilyen király VII. Emánuel. Szégyelld magadat! Szedd össze azt a kis erődet, tépd ki magadat ebből a nem neked való kalandozásból, költözz el a Family Hotelből, és más vidék más kávéházaiban folytasd tovább a párizsi levelezést a *Krajcáros Igazság* és egyéb világlapok hasábjain…

Nem fűzhettem tovább ezt a haszontalan elmélkedést, mert Blanche visszajött. Fürkészőn nézett körül a kávéházban, és amikor megpillantott, fölragyogott az arca. Odaröpült hozzám, és szaggatottan, idegesen mondta:

– Izé… magának van pénze, ugye?

– Van vagy száz frankom.

– Kérem, adja ide. Mindent elvesztettünk.

Elvesztettünk, így. Többes számban. Határozottan, parancsolón mondta, és amikor odaadtam utolsó száz frankomat, szorgalmas párizsi levelezésem silány és elkésett gyümölcsét, elrohant vele, mint forgószél a könnyű kis falevéllel. Meg se köszönte.

Ezen az estén megemeltem kalapomat a cirill néplélek bölcsessége előtt.

– Ebédelj jól, mert nem tudod, hogyan fogsz vacsorázni – ezt a közmondást soha életemben nem felejtem el.

8

Szomorú utunk volt hazafelé.

– Nem a pénzt sajnálom, – mondta Berezina gróf –, hanem magát, kis Blanche. Ezzel az ostoba játékkal elrontottuk vasárnapját, amelyet olyan

szépnek terveztünk.

– Velem ne törődjön – nevetett Blanche, de nevetése inkább sírás volt.

Berezina gróf szeliden megfogta a kezét, és gyöngéden megcsókolta:

– Nagyon is törődök magával.

Blanche megrezzent, és elkapta a kezét. Én behúzódtam a kupé sarkába, és szememre húztam kalapomat.

Azután senki sem szólt többé, és tizenöt percnyi konok hallgatás után megérkeztünk Párizsba. Fáradtan, letörten vonultunk be a Family Hotelba, hogy Blanche-t átadjuk anyjának. A mama nagyon meg volt velünk elégedve, megengedte, hogy máskor is elvigyük Blanche-t. Ez valamelyest megvigasztalta a kislányt, és amikor tőlünk elbúcsúzott, jókedvűn mondta a grófnak:

– Nem baj, jövő vasárnap visszanyerjük.

Visszanyerjük, így. Többes számban.

Kezét a szükségesnél jóval hosszabb ideig felejtette a gróf kezében.

– Van még valami pénze? – kérdezte a gróf könnyedén, amikor magunk maradtunk.

– Két-három frankom rézben…

– Hát akkor hívjon meg egy feketekávéra, és kínáljon meg egy cigarettával.

Lementünk a Terminus-kávéházba, és elhelyezkedtünk a teraszon. Egyszerre mind a ketten földerültünk. A szomszéd asztalnál magányosan, egy pohár szódás whisky előtt, Razmanov ült, a derék Razmanov, a rokonszenves hamiskártyás, VII. Emánuel takarékpénztára.

– Razmanov! – szólt rá a király nagy gyöngédséggel.

Razmanov felénk fordult, és amikor megismert minket, vígan átült asztalunkhoz.

– Az urak nevetni fognak – mondta, mielőtt a király szólhatott volna.

Elővette pénztárcáját, kiürítette minden zsebét. Diadalmasan, kárörvendőn nevetett:

– Egy garasom sincs. Egy megveszekedett garasom sincs, és az urak lesznek szívesek kifizetni a whiskymet, amelyet vaktában rendeltem.

Tudtam, hogy majd csak jön valaki, aki kifizeti. Két óra óta várok arra a valakire.

– Razmanov – mondta a király szigorúan –, önnek ma reggel kétszáz frankja volt még. Hová lett az a pénz?

Razmanov búsan legyintett:

– Elkártyáztam…

– Micsoda?

Megdöbbenve néztünk rá. Micsoda hamiskártyás az, aki elveszti a pénzét?

– Pedig úgy van – bólogatott Razmanov bánatosan.

– Razmanov – mondta VII. Emánuel, amikor megdöbbenéséből magához tért – én már sok hazugságot hallottam öntől, de ennél vakmerőbbet, szemtelenebbet még soha. Ha ön azt mondta volna, hogy a boulevard-on fényes nappal álarcos rablók támadták meg, és elvették a pénzét, szó nélkül elhittem volna. De azt, hogy kártyán vesztette el azt a kétszáz frankot, ön, aki akkor is csal, amikor becsületesen játszik… azt mesélje másnak!

– Becsületszamvamra mondom, écartéban vették el tőlem az éjjel. Egy ismeretlen úrral játszottam, a Lison-Bar különszobájában. Egyetlenegy játszmát sem tudtam tőle nyerni, pedig úgy csaltam, mint egy hős. Fölülmúltam, fölülcsaltam magamat… de hiába volt minden.

– Az ismeretlen jobban csalt?

Razmanov sértődötten nézett a királyra:

– Jobban csalt, mint én? Ezt ön sem mondja komolyan. Az ismeretlen, ahogy utóbb megtudtam, a híres Pawlinsky volt…

– A bűvész?

– És milyen bűvész! Milyen kártyabűvész! Elvesztettem a pénzemet, de nem sajnálom. A végén kezet csókoltam Pawlinskynak. Csirkefogó vagyok, de az igazi művészet előtt leborulok…

A király nevetett:

– Ez a história megér egy pohár whiskyt.

– Ugye? Ezt mondták a többiek is…

– A többiek? Kik?

Razmanov finoman mosolygott:

– Azt hiszi, ön az első, akinek ezt a históriát elmeséltem? Már a pincér is tudja… ő is fizetett érte egy pohár whiskyt…

Másnap letelt az úgynevezett gondolkozási idő, amelyet a Cirque Mondain igazgatójától kaptunk. Nem mondhatom, hogy ez alatt a negyvennyolc óra alatt túlságosan sokat gondolkoztunk. De a szerződés ügyében mégis döntöttünk, és délben tizenkét órakor beállítottunk Leóhoz, az Oroszlánhoz, hogy az ifjúcirill-bizottság határozatát közöljük vele.

Az Oroszlán nagyon nyájasan fogadott minket, de kis, szürke szemében föl-fölvillant a gyanakodás fénye. Hiába, nem tetszettünk neki, és ebbe a többes számba magamat is belefoglaltam már. Első találkozásunkon túlságosan jól játszottam a titkár szerepét, és ezzel mindörökre elvesztettem az Oroszlán bizalmát. Ha nem hangzana dicsekvésnek, azt mondanám, az Oroszlán félt tőlünk. Alázatosan kérdezte:

– Döntött már, felséges uram?

VII. Emánuel némán bólintott. Aztán rám mutatott:

– Titkárom közli majd önnel, miben állapodtam meg hazám vezető férfiaival…

Az Oroszlán barátságtalanul nézett rám. Jámbor gyanakodásában kettőnk közül engem látott félelmetesebbnek. Veszedelmes konkurrenst, jövendőbeli impresszáriót sejtett bennem, attól tartott, hogy merész vállalkozásának a gyümölcsét én fogom letépni. Szegény Oroszlán! Ha tudta volna!

Fagyos előkelőséggel adtam be neki a cirill nagyurak kikötéseit. Százezer frank, két hónapra biztosítva, a kétszázezer frank előre lefizetendő. A reklám dobja máris megszólalhat, de őfelsége csak két hét múlva lép fel.

– Mint micsoda? – kérdezte az Oroszlán.

– Mint micsoda?

Ezt bizony elfelejtettem megkérdezni. VII. Emánuel felelt helyettem.

– Iskolalovaglás…

Az Oroszlán elfintorította az arcát:

– Unalmas. Jobban szeretnék valami mást. Jól lő?

– Tizenöt lépésről ketté lövöm az ön mellényének legalsó gombját…

Az Oroszlán ijedten kapott a hasához:

– Nem, nem.

– Vagy a legfelsőt, ha az kedvesebb önnek…

Az Oroszlán megtörülte a homlokát. Kövér ember volt – ezt még birkózó korából hozta magával emlékül –, hamar verítékes volt az arca.

– Felséges uram, maradjunk talán mégis békésebb mutatványoknál. Nem lehet tudni, talán mégis el méltóztatik téveszteni a célt, és bele kegyeskedik lőni a közönségbe… Tud zsonglőrözni?

Felelet helyett VII. Emánuel fölkapta az asztalon álló lámpát, földobta a levegőbe, úgyhogy háromszor is bukfencezett, utána hajította a gyufaskatulyát meg az égő cigarettát, és e három műtárggyal öt percig dobálózott. A végén jobbjával elkapta a lámpát, baljával a gyufaskatulyát, szájával pedig az égő cigarettát, amelyet azután nyugodtan, hetykén tovább szítt. (Már csak azért is, mert ez volt az utolsó cigarettája.)

Hiszen orfeumokban lát az ember különb dolgokat is, de egy királytól nemigen lehet többet követelni. Az Oroszlán meg volt elégedve.

– Maradjunk a zsonglőrségnél. VII. Emánuel cirill és zsonglőrkirály… egészen jól hangzik.

Nevetett, de VII. Emánuel olyan hideg gőggel mérte végig, hogy a nevetés egyszeriben a torkán akadt. Dadogva mentegetődzött:

– Bocsánat… ön az első király, akit szerződtetek… Itt Párizsban mi köztársaság vagyunk, és még nincs meg a kellő gyakorlatom…

Megpödörte a bajuszát, és megsimogatta a szakállát, úgy, ahogy mindig, amikor bajban volt.

– Mit gondol, titkár úr, megbocsáthatunk neki? – kérdezte VII. Emánuel komoly arccal.

– Azt hiszem, felséges uram, ez egyszer… kivételesen…

– Jó, nem bánom. Az Emánuelisok mindig nagylelkűek voltak, és én dicső őseim példáját akarom követni.

Az Oroszlán meghatottan vette tudomásul a királyi bűnbocsánatot, azután hozzálátott a szerződés megfogalmazásához. Itt kisebb-nagyobb meglepetésekben volt részünk. Az Oroszlán ravaszabb fickó volt, mint akinek elképzeltük. Ezzel kezdte:

– Őfelsége szerződik két hónapra, nekem azonban jogom van a szerződést ugyanezekkel a föltételekkel meghosszabbítani…

– Meddig? – kérdeztem a titkár szigorúságával.

– Egy esztendeig.

– És ha más többet ígér őfelségének?

– Őfelsége csak úgy fogadhat el más szerződést, ha én beleegyezek…

– És ön beleegyezik?

– Igen… ha azt, amivel többet ígérnek, én kapom.

– Ebbe nem megyünk bele. Ez uzsora.

– Jó, lássák az urak, hogy úrral van dolguk. Beérem a felével.

– A negyedrészével. Ne felejtse el, hogy önnek viszont királlyal van dolga…

– Jó, hát harmadrészével…

VII. Emánuel bólintott. Ez tehát rendben volt. Az Oroszlán tovább folytatta az alkudozást:

– Szerződésünk értelmében őfelsége csak két hét múlva lép föl. Mi történik akkor, ha őfelsége időközben meggondolja a dolgot, és nem lép föl?

Ez fogas kérdés volt. A királyra néztem, a király azonban a mennyezetre bámult, és nagy érdeklődéssel nézte a tapétát.

– Mi történik akkor? – kérdezte az Oroszlán, akiben hallgatásunk új életre lobbantotta a pislogó gyanút. – Én leteszem a kétszázezer frankot, megcsináltatom a plakátokat, föllármázom az újságokat, ami rengeteg pénzembe kerül, és a végén esetleg hoppon maradok… Mi történik akkor?

– A király szava… – kezdtem méltóságosan.

De az Oroszlán a szavamba vágott:

– A király szavát nem lehet frankokra fölváltani. Nekem komoly biztosíték kell, uraim, ugyanolyan komoly, mint amilyet én adok. Nekem

pénz kell…

– Őfelségének nincs pénze. Ha pénze volna, nem tárgyalna önnel…

– Tudom. De nem készpénzről van szó. Bánatpénzről, amelyet őfelsége akkor fizet meg, amikor elfoglalja őseinek a trónját…

VII. Emánuel bólintott.

– Mennyi bánatpénzt akar?

– Háromszázezer frankot.

– Sok.

– A király szaváért?

– Őfelsége ma még trónörökös csak.

– Jó, legyen kétszázezer frank.

– Százötvenezer.

Az Oroszlán idegesen föl-alá járkált a szobában. Aztán a királyhoz fordult:

– Felséges uram, megengedi, hogy egy pillanatra visszavonuljak a titkár úrral?

VII. Emánuel helyeslően bólintott, és az Oroszlán átvitt a szomszéd szobába. Izgatottan rám támadt:

– Mit okoskodik? Nem tudja, miről van szó?

– Nem én.

– Arról, hogy akkor csináljuk a jobb üzletet, ha őfelsége nem lép föl. Egyezzen bele a háromszázezer frankba, és ötvenezer frank a magáé…

– Én nem csinálok ilyen üzleteket.

– Százezer frank…

– Nem.

– Százhúszezer… de ennél többet igazán nem adhatok.

– És ha egymilliót kínál, akkor sem!

Az Oroszlán vállat vont, és szó nélkül a faképnél hagyott.

Visszament a királyhoz. Büszkén veregettem meg a vállamat. Meg voltam elégedve magammal, megint klasszikusan becsületes voltam. Fensőséges mosollyal követtem az Oroszlánt a szomszéd szobába, ahol VII. Emánuel a következő meglepő kijelentéssel üdvözölt:

– Titkár úr, időközben megállapodtam a direktor úrral. Négyszázezer frank bánatpénzt kötünk ki.

Őfelségének több esze volt, mint nekem. Belement abba az üzletbe, amelyet én visszautasítottam.

Az Oroszlán gúnyosan nézett rám. Ettől a pillanattól fogva tekintélyemnek örökre vége volt.

Félóra múlva húszezer frank előleggel megrakodottan kanyarodtunk le a cirkusz hátulsó kis csigalépcsőjén. A pénzt én vettem át az Oroszlántól, azonban mihelyt egyedül voltunk, át akartam adni VII. Emánuelnak. Ekkor azonban olyan dolog történt, amire igazán nem számítottam. VII. Emánuel csak ezer frankot fogadott el. Óvatosan körülnézett.

– Ezt a tizenkilencezer frankot tegye el. Erről a pénzről senkinek sem szabad tudnia, jól értse meg, senkinek. Legkevésbé az ifjúcirill-bizottságnak…

Eltettem a pénzt. A király folytatta:

– Egészen bizonyos, hogy leselkednek, alighanem máris várnak minket a cirkusz előtt. Le kell tagadnunk az előleget. És maga még ma este elutazik Grovába…

– Tessék?

– Elutazik Grovába.

Hát ez nagy meglepetés volt, mégpedig nem is valami kellemes. Itt hagyni Párizst, és elutazni egy bizonytalan Balkánvárosba, ismeretlen emberek közé, az ellenséges táborba! Nem vagyok gyáva, de mindig kerültem a kényelmetlen munkát; ez az utazás pedig az első hallásra is nagyon kényelmetlennek tetszett már. Mielőtt azonban egy szót szólhattam volna, a király megfogta a karomat:

– Nem szabad tiltakoznia. Ha egy kis barátsággal van hozzám, megteszi nekem azt a nagy szívességet. Másra nem bízhatom a dolgot.

– Hát az ön hívei? Golov báró, Kifosztovics pátriárka, Szapjanin?…

– Ellopnák a pénzt. Megszöknének, vagy el se utaznának…

– Hátha én is ellopom?

A király nevetett:

– Dehogy lopja el. Ha el akarná lopni, kapva kapna ezen a megbízatáson, és nem fázna tőle.

– Igaza van. Tudja, nem vagyok nagyon leleményes. Félek, nem jól intézem el azt, amit rámbíz.

– Nagyon jól elintézi majd. Nem boszorkányság. Grovában fölkeresi néhány régi jó emberemet, címüket fölírom. Megbízhat bennük, hűséges híveim. Megmondja nekik, mi készül itt Párizsban, kikérdezi őket, érdeklődik a politikai viszonyok, a katonaság és a nép hangulata iránt. Ezt a tizenkilencezer frankot használja föl okosan, ne takarékoskodjon, ne törődjön azzal, van-e nekem itt Párizsban mit ennem. Tudja Isten, úgy érzem, most lehet valamit Grovában csinálni. És erre egy alkalmas embert tudok csak. Önt.

– Attól tartok…

– Semmitől se tartson. Ön újságíró, és szeretett hazámban nagyon megbecsülik a külföldi újságírókat. Megismerkedik majd a miniszterekkel, talán a király is hívatja majd. Vesztenivalója nincs. A legrosszabb esetben néhány érdekes cikkre való anyagot szed össze. Cirill-ország mindig aktuális.

Nem haboztam tovább:

– Jó, elmegyek. De ha nem sikerül, nem tehetek róla.

– Sikerülni fog. Köszönöm, nagyon köszönöm. Ha valaha visszakerülök őseim trónjára, nem felejtem el, hogy ebben önnek van legnagyobb része.

Egy kis meghatódottsággal mondta ezt, és melegen megszorította kezemet. Ellágyulása engem is meghatott, és megfogadtam (már megint megfogadtam valamit), megfogadtam, hogy legyőzöm a velem született lustaságot, és minden erőmmel VII. Emánuel céljait fogom szolgálni.

9

A király jóslata beteljesedett. Mikor a cirkusz hátulsó kis kapuján kiléptünk, egyszerre körülvettek minket az ifjúcirill-bizottság vezéremberei. Golov báró már messziről nyújtogatta felénk a perselyt, és félig könyörgőn, félig követelőn hangoztatta:

– Valamit a szent ügy javára!

Kifosztovics pátriárka karonfogta a királyt, és be akarta cipelni egy mellékutcába. Ez azonban nem sikerült neki, mert Szapjanin, a szerkesztő, a király másik karjába kapaszkodott, és őfelségét az ellenkező irányba próbálta vonszolni.

– Négy nap óta nem ettem, – mondta a pátriárka, reszkető hangon, miközben kövér ujjait a király mellényzsebébe mélyesztette.

Szapjanin zokogott:

– Feleségem… gyermekeim… nincs betevő falatjuk, és ha nem fizetek százötven frank részletet, a háziúr kitesz a lakásomból, és elveszi a bútoraimat.

VII. Emánuel ridegen kitépte magát az ölelő karokból:

– Nagyon sajnálom, uraim, de nincs pénzem…

– Felséges uram – nyögte Golov báró –, ne játsszon hű alattvalóinak a nyomorával…

És újra megcsörgette a perselyt, amelyben Kifosztovics pátriárka nadrággombján kívül aligha volt más értéktárgy…

– Alattvalóim nyomora az én nyomorom is – mondta a király kenetesen. – A Cirque Mondain igazgatója mindössze ezer frank előleget szavazott meg, ez a pénz pedig elsősorban nekem kell...

Kifosztovics pátriárka rosszallón csóválta fejét:

– Ejnye, ejnye, mindössze ezer frank? Felséged nem igazi cirill, hogy ilyen kevéssel beérte…

– Ezer frank is pénz – zokogta Szapjanin –, ezer frank nagyon szép pénz. Feleségem… gyermekeim… háziuram…

– Ne mókázz, Szapjanin – nevetett a király, át csapva a humor mezsgyéjére. – Valamennyien tudjuk, hogy nincs se feleséged, se gyermeked; bútoraidat se vehetik el tőled, mert bútoraid sincsenek, a Hotel d'Amsterdamban lakol, és lakásodat nem te fizeted, hanem a párizsi cirill követség…

Szapjanin összehúzta a két szemöldökét:

– Miért fizetné a követség a lakásomat?

A király még mindig nevetett:

– Mert a kémje vagy, Szapjanin. Elárulod minden lépésünket… Igaz, hogy ezzel szemben nekünk is elárulod, mi történik a követségen.

Szapjanin nagyot nyelt, és búsan hátrakullogott. Elkeseredetten mormogta:

– Ez a hűség jutalma!

A másik kettő nem adta meg magát ilyen könnyen. Golov báró fenyegetőn megcsörgette a perselyt. Mintha kardjára ütött volna:

A király a szavába vágott:

– Ne beszélj törvényeinkről, Golov báró. Törvényeink értelmében téged mindenféle gaztetteid jutalmául régen fölakasztottak volna már. Megnyomorítottad, tönkretetted az országot, előbb, mint gyakorló rablóvezér, azután mint pénzügyminiszter. Azon a rettenetes éjszakán, amelyen dicső atyám mezítláb menekült Grovából, egy kis aprópénzt szeretett volna elvinni, de ez nem sikerült neki. Állítólag azért, mert kifogyott az időből. Te, Golov báró, nagyon jól tudod, hogy ez nem igaz. Az igazság az, hogy a kincstár üres volt, mert te jóval előbb elvittél már belőle minden elvihetőt. Ma is gazdagabb vagy, mint egész Cirillország. És te mersz tőlem a szent ügy javára pénzt kérni? Hiszen, ha akarnád, holnap király lennék. De nem akarod, mert fösvény vagy, és sajnálsz tőlem egy maravédit is. Eredj azzal a persellyel, amelyből még egyetlen garast sem fordítottál más szent ügyre, mint a magadéra!…

Csodálatos módon Golov báró éppen olyan kevéssé sértődött meg, mint Kifosztovics pátriárka, aki szintén megkapta a királytól a magáét:

– Vén tolvaj vagy, Kifosztovics pátriárka. Te vagy a cirill zsebtolvajok védőszentje. Te loptad ki Részeges Iván koronájából a drágaköveket, és színes üveget tettél helyükre. De aztán elloptad a színes üveget is. A trónról lekapartad az aranyozást. A grovai Szent Szűz templomából te loptad el az aranykelyheket és az ezüstgyertyatartókat. Elloptad a gyertyákat is. Egyáltalában elloptál mindent, amit el lehetett mozdítani a helyéről, ruhaneműt, csirkét, libát, kecskét, tojást, ezüstkanalat, kis parasztlányok füléből kiszedted a fülbevalót, és amikor összeadtad a

jegyeseket, leloptad ujjukról a jegygyűrűt. És számtalanszor kölcsönöztél nekem pénzt nem uzsorakamatra, hanem százhúsz-százötven százalékra. Te nem ettél négy nap óta? Hisz amikor böjtölsz, akkor is többet eszel, mint én, amikor jóllakok!

A pátriárka mosolygott:

– Igaz, felséges uram. Nagy tolvaj vagyok, de van szívem. Visszaadom az ezer frankját…

A király ijedten kapott zsebéhez – üres volt. A pátriárka kilopta már belőle a bankót, amelyet most finom mosollyal húzott elő szakállának fehér erdejéből, és úgy lengetett, mint a parlamenter az ellenséges tábor előtt a fehér zászlót.

– Hát lehet veletek komolyan beszélni? – sopánkodott a király, miközben az ezrest ismét zsebre vágta.

– Felséges uram – mondta most a báró sok méltósággal –, a király népének atyja. Büntet és jutalmaz. Az imént megbüntetett minket, felsorolta súlyos vétkeinket. De a jó atya megkorholván a rossz gyermeket, a bocsánat szelíd szavaival igyekszik a jó útra téríteni. A bocsánat jeléül… esedezünk… valami kis pénzt… akármilyen keveset…

– Háromszáz frankot – esedezett Szapjanin.

– Kétszázat – alkudozott a pátriárka.

A király elnevette magát:

– Vigyen el az ördög! Adok nektek száz frankot.

– Éljen a király! – üvöltötte a három ifjúcirill lelkesen.

– De ezresem van csak…

Erre a három ifjúcirill karban énekelte:

– Tudok visszaadni…

– Nagy gazemberek – mondta a király, amikor végre megszabadultunk tőlük –, nagy gazemberek, de jó fiúk!

– Elhitték, hogy mindössze ezer frank előleget kapott?

– Nem. De a pátriárka átkutatta minden zsebemet, és nem talált nálam több pénzt.

– És rám nem gyanakodtak?

– Cirill ember sohase bízza pénzét másra. Nála magánál sincs jó helyen, hát még a szomszédjánál!…

Az Orient-Express este pontosan hét órakor indult Párizsból.

A király még a szállóban azt mondta:

– Nem kísérem ki magát, mert ezek a gyanakodó fickók alkalmasint megfigyelnek. Fölösleges tudniok, hogy maga elutazott.

Elbúcsúztam tőle, elbúcsúztam Blanche-tól is, aki nem tudta mire vélni ezt a váratlan utazást. Nagyon kis poggyásszal és meglehetősen vegyes érzésekkel helyezkedtem el fülkémben.

Zsebemben ott szorongattam a király pénzét és a király leveleit, szám szerint négy darabot. Három ajánlólevél volt, mindenféle ismeretlen cirill nagyurakhoz, a negyedik nekem szólt, de csak másnap este volt szabad fölbontanom. Izgatott és nyugtalan voltam. Életemben először vállalkoztam efféle merész dologra, és sejtettem, hogy talán magam sem tudom még, mire vállalkozom. De nem volt szabad meghátrálnom. Nem is akartam.

– Veszteni valója nincs – mondta a király. És igaza volt. Körülbelül mindegy, Párizsban halok-e éhen, aminek előbb-utóbb be kellett következnie, vagy Grovában tesznek el láb alól, mint alkalmatlan idegent? Viszont, ha VII. Emánuel trónra kerül, és ha a királyok hálájáról szóló legenda nem legenda, akkor van egy kis reménységem arra, hogy Grovában valami jobbfajta álláshoz jutok. Ki tudja, pénzügyminiszter is lehetek!

Nagyon jól akartam csinálni dolgomat. Elhatároztam, hogy résen leszek, és vigyázok magamra. A király azért nem kísért ki a pályaudvarra, mert attól tartott, hogy az ifjúcirill-bizottság lesni fogja. De ha a királyt megfigyelik, akkor alkalmasint engem is szemmel tartanak. Sőt, alighanem régóta már, attól a pillanattól fogva, amikor VII. Emánuel titkár gyanánt mutatott be nekik. Érző cirill szívüknek alkalmasint fájt, hogy a király nem saját véreiből választ titkárt, hanem idegenre ruházza ezt az előkelő hivatalt. Ezer okuk volt arra, hogy gyanakodjanak rám, és heves bizalmatlansággal ellenőrizzék lépéseimet.

Sherlock Holmes, Nick Carter, Arséne Lupin és korunk többi jelesei akkor még nem tanították ki a gonosztevőket az alakoskodás, az elrejtőzés és a bujkálás ama fortélyaira, amelynek azóta annyi sikert köszönhetnek. Egyszerű és kezdetleges eszközökhöz kellett tehát folyamodnom, hogy az ifjúcirillek éberségét kijátsszam.

Mindenekelőtt kopaszra nyiratkoztam, és leborotváltattam szép, hosszú fekete szakállamat, amelyet a takarékosság növesztett nagyra. Ugyanezt cselekedtem bajuszommal is, szemembe pedig monoklit ültettem. Könnyű utazósapkámmal, nagykockás, vörösessárga ruhámban mindenki angolnak nézett. Kis matrózpipám, amelyből egy pillanatra se fogyott ki az édeskés, illatos Old-Judge, fokozta megjelenésem hiteles voltát. A pályaudvaron bőségesen elláttam magamat angol újságokkal. A kalauzzal meg az étkezőkocsi pincéreivel angolul beszéltem. Óvatosságból pedig nem Grováig váltottam jegyet, hanem csak Budapestig. Ama homályos Balkán-államba Budapesten keresztül vitt az út, és politikai misszióm akármilyen fontos volt is, megengedte, hogy egy napot a régen látott Budapestnek szenteljek. Majd egy esztendeje voltam hazulról távol, és hiába dühöngtem a rettenetes hazai viszonyok ellen, mégiscsak fájt a szívem, amikor a Chicago-kávéházra, a *Krajcáros Igazság* kopott szerkesztőségére és a Kültelki Színház viharvert kulisszáira gondoltam. Régen látott kedves helyek, mi újjal vártok? Régi vágyak, régi szerelmek jutottak eszembe, amikor arra gondoltam, hogy huszonnégy óráig Budapesten időzök majd. Ezen való örömömben lassanként megfeledkeztem az ifjúcirill vezetőbizottságról, VII. Emánuelről, Blanche-ról, az Oroszlánról, Grováról, mindenről; gondtalan gyermek voltam, aki vakációra hazamegy övéihez. És az éjszakában zakatoló vonat is úgy ringatott el, ahogy a gyermeket, egyhangú muzsikával, andalító himbálással. Szemem leragadt az álmosságtól.

Ebben a történetben többször kiderült már, hogy élénk és fantasztikus álmok szoktak meglátogatni. Ezúttal is ez történt. Alig aludtam el a félig elfüggönyözött lámpa világosságában, máris ott ült ágyam szélén VII. Emánuel, koronával fején, bíborpalásttal vállán, az egyik kezében dákóval,

a másikban vörös billiárdgolyóval, ami az évek óta elzálogosított cirill jogart és birodalmi almát helyettesítette. A király nagyon izgatott volt, és a dákóval idegesen bökdösött felém. Szemrehányón kérdezte:

– Miért nem vigyáz a pénzemre? Miért nem vigyáz a leveleimre?

Alázatosan feleltem:

– Vigyázok, felséges uram.

A király a fejét csóválta:

– A pátriárka szakálla hosszú, de keze sokkal hosszabb még! – Azután koronájából kitörte a legszebb gyémántot, amely utóbb egy darab biliárdkrétának bizonyult, és krétázni kezdte a dákó hegyét. Szeme félelmetesen villogott, láttam, hogy a dákóval föl akar nyársalni, az ágyhoz akar szögezni. A szűk fülkében nem bírtam védekezni. Csak egy módon: úgy, hogy fölébredek. Föl is ébredtem, és ösztönösen a vánkos alá nyúltam pénztárcámért, amelyben a leveleket őriztem. Ott volt, ahová tettem, de abban a pillanatban, amikor megint a falnak akartam fordulni, hirtelen megállt a szívem dobogása. Odakint a kocsi folyosóján, fülkém ajtaja előtt valami halk csoszogást hallottam. Valaki a kilincsre tette kezét. Elfojtott lélegzettel és nesztelenül kihúztam revolveremet a vánkos alól. A kilincset roppant óvatosan, hangtalanul lenyomták, de az ajtó nem nyílt ki. Lefekvés előtt magamra zártam. Rövid, erőteljes csattanás hallatszott, kívülről kulcsot illesztettek a zárba, valaki be akart jönni a fülkémbe. Kicsoda? A kalauz, az ellenőr, a vámhivatalnok, vagy… vagy…?

Titokzatos ihlettől fűtötten fölugrottam, hogy a pénztárcát elrejtsem. Nemigen értem rá arra, hogy mérlegeljem, hol lesz a legjobb helye; minden hely egyformán jó vagy rossz volt a könnyen átkutatható fülkében. Ennélfogva nem sokáig haboztam, becsúsztattam a villamos lámpa zöld ernyője alá. Aztán leültem az ágy szélére, ahol imént, álmomban, VII. Emánuel ült. Nem tudom, meddig tartott az egész művelet, alighanem csak másodpercekig, mert a zár csattant, az ajtó kinyílt, valaki lassan, óvatosan, nyikorgás nélkül nyomta befelé. A világosságban megjelent egy fekete alak, arcán a rémregényekből jól ismert fekete álarccal.

– Még egy lépés, és lövök! – kiáltottam rá, és fölemeltem revolveremet.

Az álarcos ember nem ijedt meg ettől a fenyegetéstől. Egy ugrással mellettem termett, és kiütötte kezemből a fegyvert. Az a földre zuhant. Azután vasmarokkal fogta meg a karomat. És rám szólt:

– Ne okoskodjon, és ne lármázzon. Nem bántja senki.

Ez a kijelentés azonban nem nyugtatott meg, annál kevésbé, mert egy második álarcos is besurrant a fülkébe. Gondosan elzárta maga mögött az ajtót. Ki akartam magamat tépni, hogy megnyomjam a csengőt, de a második álarcos saját revolveremet fogta rám:

– Ha megmoccan…

Nem fejezte be a mondatot, de ez a két szó is elég fenyegetőn hangzott. Láttam, hogy nem nagyon segíthetek magamon, legokosabb, ha egyelőre belenyugszok sorsomba. A pénzt meg a leveleket eldugtam, aligha ütnek agyon.

– Mit akarnak tőlem? – kérdeztem egy kis szünet után. – Mire való ez a nevetséges maskara?

Az első álarcos nevetett:

– Dehogy ismer. Sohasem látott minket.

Ez szöget ütött a fejembe. Bizonyosnak hittem, hogy az ifjúcirill-bizottság vezetőemberei rejtőznek az álarc mögött, Szapjanin és Golov, akik ezt a fontos dolgot semmi esetre sem bízták másra. Legföljebb a pátriárkáról lehetett volna még szó, de az ő fehér szakálla hiányzott az álarcosok simára borotvált álláról. Azonban, ha ezek nem ifjúcirillek, akkor kicsodák?

Alighanem nagyon ostoba arcot vágtam ebben a pillanatban, mert a két álarcos elnevette magát. Azután egymásra néztek, és levették álarcukat. Az első megszólalt:

– Valahogy azt ne higgye, hogy van okunk titkolózni vagy félni. Nézzen meg jól. Ismer minket?

Nem, nem ismertem őket. Két idegen arcot láttam, kellemes, barátságos arcot. Nem volt bennük semmi ijesztő.

– Nem értem – dadogtam meglepődötten. – Hát önök nem… nem…

– Nem vagyunk ifjúcirillek – felelt a második a ki nem mondott kérdésre.

Fellélegzettem. Szemtelenül kérdeztem:

– Ezek szerint egyszerű tolvajokkal van dolgom?

Mosolyogtam. A két idegen is mosolygott. Megnyugtattak:

– No nem éppen. Mi az ócirill-bizottság tagjai vagyunk…

10

Az ócirill-bizottság tagjai! Erre nem voltam elkészülve. Én csak az ifjúcirillektől féltem; eszembe se jutott, hogy ócirillek is vannak a világon. Nem gondoltam arra, hogy az ócirillek esetleg éppen úgy érdeklődnek utazásom célja iránt, ahogy az ifjúcirillek. Hamar kiderült, hogy az ócirillek kíváncsisága az ifjúcirillekénél is nagyobb.

Meglepődésemből hamar magamhoz tértem. Az ócirillek: ez talán kisebb baj volt, mintha a mindenre kész Golov vagy Szapjanin támadott volna meg. Akkor még nem tudtam, hogy óciríll, ifjúcirill egykutya.

– Mit akarnak tőlem az urak?

– Minek kérdezi, amikor nagyon jól tudja?

– Nem tudom.

– Ismétlem, az ócirill bizottság tagjai vagyunk…

– Hát aztán? Hogy mernek a fülkémbe betörni?

– Lassabban, öcsém – mondta erre az idősebb, aki még mindig revolveremmel játszadozott. – Úgy látszik, nem tudod, kikkel van dolgod. Add ide a pénzt meg a leveleket!

– Miféle pénzt? Miféle leveleket?

– Azt hiszed, hülyék vagyunk? Nagyon jól tudjuk, hogy a magát VII. Emánuelnek nevező csirkefogó pénzzel és levelekkel küldött Grovába. Magad is elárultad magadat, amikor azt hitted, hogy az ifjúcirill-bizottság támad meg…

– Nálam nincs se levél, se pénz… A revolveres rám akart rohanni, de a másik leintette. Udvariasan hozzám fordult:

– Nézze, kérem, ennek az ellenkezésnek nincs értelme. Képzelheti, hogy ha nem volna komoly dologról szó, nem követtük volna önt és az álkirályt ma reggel a cirkuszba, és nem élveztük volna végig azt a gyönyörű jelenetet, amely önök és az ifjúcirill-bizottság főemberei között és a cirkusz hátulsó kis kapuja előtt lejátszódott, és száz franknyi könyöradománnyal végződött. Jámbor ifjúcirillek! Elhitték, hogy az álkirály mindössze ezer frank előleget kapott az Oroszlántól. Mi nagyon jól tudjuk, hogy ő álfelsége vagy álőfelsége húszezer frankot vett föl, és átadott önnek.

Szólni akartam, de az ócirill leintett.

– Azt akarja mondani, hogy ehhez a pénzhez nekünk nincs jogunk? Tévedés, nagy tévedés. Mert ezt a pénzt a trónkövetelő forradalmi célokra szánta, az ország békéjének földúlására, háborúra, vesztegetésre, erkölcstelenségre. Ezt a pénzt a cirill törvények értelmében jogunk van elkobozni, és kötelességünk, hogy a cirill állampénztárba beszolgáltassuk. Elnevettem magamat.

– Mit nevet? – kérdezte a revolveres mérgesen.

– A cirill állampénztárt. Hogy oda beszolgáltatnak valamit! Önök szépen szolgáltatják be a pénzt.

– Ehhez semmi köze.

– Nagyon sok közöm van. És nagyon kevés pénzem… Tessék, győződjenek meg róla…

A vánkos alól kihúztam kis erszényemet, amelyben mindössze négyszáz frank volt.

A két ócirill mohón nekiesett az erszénynek, összevissza forgatta, de eredménytelenül. Megint a revolveres szólalt meg:

– Hova rejtette a nagy pénzt és a leveleket?

– Mondtam már. Nincs nálam se levél, se ennél több pénz. Azt hiszik, elrejtettem? Tessék, kutassák át a fülkét, és ha csakugyan megtalálják a nagy pénzt, adjanak nekem is belőle, mert becsületszavamra rám fér egy kis cirill államsegély…

Ez olyan őszintén hangzott, hogy a két cirill tanakodón nézett egymásra. De csak egy pillanatig. Azután szó nélkül nekiestek ruháimnak, ágyamnak, átkutattak, a földre szórtak mindent, szétszedték az ülést, feszegetni kezdték a padlót, megnéztek minden rést, kis kézitáskámat fenekestül fölforgatták, benyitottak a szomszédos mosdószobába, megvizsgálták a mosdótálat, a szappantartót, minden zugot és rést, a gőzfűtés csöveit, az ajtót, az ablakot, mindent, mindent… de hiába! A pénz meg a levél nem került elő. A lámpaernyőre egyikük sem gondolt. Amikor befejezték az eredménytelen kutatást, olyan csalódott arcot vágtak, hogy megint elnevettem magamat. A revolveres mérgelődött:

– Nagyon jó kedved van, öcsém. Ne félj, nem sokáig lesz jó kedved.

– Te ugyan nem fogod elrontani – ingerkedtem vele.

– Majd elrontják Grovában – nyugtatott meg a másik. – Jól elrejtette a pénzt, de nem lesz benne sok öröme. Grovában más eszközökkel is rendelkezünk.

– Uraim nem is megyek Grovába! Hazamegyek Budapestre. Ha nem hiszik, kísérjenek el…

A két cirill megint tanakodón nézett egymásra. Beszélgetni kezdtek, alkalmasint cirillül, mialatt annyira, amennyire rendbehoztam az ágyat, összeszedtem ruháimat meg a földre szórt más holmit. Szívem még mindig erősen dobogott, az a nyugalom, amelyet magamra erőszakoltam, az a szemtelenség, amellyel hadakoztam, nagy elernyedéssé petyhüdt. Éreztem, hogy nem birom már sokáig, és a vakmerőség utolsó föllobbanásával vágtam oda nekik:

– Remélem, uraim, ezek után megengedik, hogy lefeküdjek. Önöknek ugyanezt ajánlom, és jó éjszakát kívánok.

A két cirill azonban nem mozdult. Halkan tovább beszélgetett, mintha nem is hallotta volna, amit mondtam. Ez az egyhangú cirill duruzsolás mindjobban kihozott sodromból. Türelmetlenül dobolni kezdtem az ablakon, düh és elkeseredés fojtogatott. Végre kitörtem:

– Mit akarnak még tőlem? Takarodjanak, vagy segítségért kiáltok.

Ezt jobb lett volna nem mondanom. A két cirill rám vetette magát, leszorított az ágyra, és mielőtt egy szót is szólhattam volna, kezem, lábam meg volt kötve, szájamba kendőt tömtek, és egy másikkal bekötötték. Tehetetlenül, bután feküdtem az ágyon, arcomat eltorzította a düh. A fájdalom és a fölháborodás könnyei szöktek szemembe.

– Nagyon sajnálom – mondta a fiatalabb cirill –, hogy ilyen erőszakos módon kellett hallgatását biztosítanunk, de önmaga akarta. Ha megígéri, hogy csöndes lesz, levesszük a köteleket…

Megvadultam. Némán nemet intettem. A cirill vállát vonta:

– Ahogy akarja!

Behunytam szememet. Nem akartam őket látni. Ebben a pillanatban nem törődtem semmivel, az életnek többé nem láttam értékét. Egyszerre megértettem mindent, a mártírokat, akik szisszenés nélkül tűrik a legrettenetesebb kínzásokat, a hősöket és a nagyurakat, akik mosolyogva mennek a vérpadra, mert minden kínnál fájóbb, ezer halálnál borzasztóbb a diadalmas ellenség előtt való meghunyászkodás. A kötelek mélyen a húsomba vágtak, a zsebkendő fojtogatott, de mit bántam én! Csak azért se, csak azért se! Meghalni – de nem engedni!

A fiatalabb cirill – ismertem már a hangját – megint megszólalt:

– Nem mondja meg, hová rejtette a pénzt meg a leveleket?

Nem feleltem.

– Ha a leveleket ideadja, a pénz a magáé.

Nem feleltem.

– És kap még tízezer frankot…

Behunyt szemmel, mozdulatlanul feküdtem. Vendégeim alkalmasint azt hitték, hogy elájultam vagy valami más bajom esett, mert levették szájamról a kendőt, és fölvágták a köteleket. Erre kinyitottam szememet.

– Feleljen! – mondta a fiatalabb.

– Mit feleljek ezekre a becstelenségekre?

– Becstelenség? Nincs becstelenség. Csak üzlet van, jó üzlet és rossz üzlet. Az ócirillekhez csatlakozni jó üzlet. Szegődjön hozzánk, nem bánja meg.

– Nincsenek politikai ambícióim.

– Ne higgye, hogy barátja valamikor is trónra jut. Vesztett ügyet szolgál, ha tovább is kitart mellette… titkár úr!

– Szeretem a reménytelen ügyeket.

– Magával nem lehet okosan beszélni?

– Hát önökkel?

– Velünk?

– Igen.

– Hogy érti ezt?

– Az előbb önök ajánlták nekem, hogy csatlakozzak az ócirillekhez. Most én szólítom fel önöket, pártoljanak át hozzánk…

A két cirill összenézett.

– Erről is lehet beszélni – mondta a revolveres.

– Az a kérdés, érdemes-e? – kérdezte a másik.

– Azt nem tudom. Önök szerint VII. Emánuel ügye reménytelen…

– Nem arról van szó, hogy mit remélhet VII. Emánuel, hanem arról, hogy mit remélhetünk mi.

– Erre a legjobb akarattal sem tudok felelni. Őfelsége nem hatalmazott fel arra, hogy nevében akármit ígérjek is. De bizonyosnak hiszem, hogy őfelsége tárt karokkal fogadja önöket, és mindenesetre jobban megfizeti, mint az ócirill párt. Őfelsége igazi gavallér, lehet mellette pénzt keresni…

– Ha ez igaz, akkor életemet és véremet VII. Emánuelért… mihelyt öt frankkal többet fizet, mint VI. Iván.

– Budapestről írok őfelségének és ha önök megmondják nevüket, mert még nem tudom, kikhez van szerencsém…

A két cirill habozás nélkül bemutatkozott.

– Gróf Bradden-Braff, párizsi cirill követ – mondta a fiatalabb.

– Eshimov, követségi titkár – mondta a revolveres.

Borzasztóan mulattam azon, hogy a cirill követ saját kezűleg szorongatta a torkomat. Pedig a dologban nem volt semmi meglepő. Ott, ahol a jövendőbeli király petróleumot kér kölcsön, és úgy megörül a rossz pénznek, mint vak tyúk a szemnek, ott, ahol a pátriárka csirkét lop és az

ex-pénzügyminiszter perselyfosztogatásból él, ott a követre sem szabad megharagudni azért, mert délutáni vagy esti mellékfoglalkozás gyanánt kisebb-nagyobb betöréseket követ el. Ennélfogva melegen megszorítottam a két gentleman kezét. Ezt az alkalmat felhasználtam arra is, hogy Eshimovtól elvegyem a revolvert, saját revolveremet. Ebbe némi vonakodás után nyugodott csak bele.

– Üres kézzel menjünk haza? – kérdezte panaszosan nem is annyira tőlem, mint inkább főnökétől, a követtől.

A követ, gróf Bradden-Braff, maga is elkomorodott. Nagyot sóhajtott, és könyörgőn nézett rám.

– Legalább a vasúti jegy árát fizesse vissza. Minden pénzünk ráment…

– Azt nem teszem. Magamnak is alig van pénzem. De adok önöknek száz frank előleget, jövendőbeli hűségükre…

A követ úgy csapott le erre a pénzre, mint félelmetes kondor a gyanútlanul legelésző birkára. Egy mozdulat és a bankó eltűnt, de olyan határozottan, annyi meggyőződéssel, hogy nyilvánvaló volt: ebből Eshimov egy garast sem lát. Kénytelen voltam az adományt húsz frankkal megtoldani, mire a követségi titkár mindenáron kezet akart csókolni.

– Atyánk, megváltónk – rebegte a követ. – Mivel hálájuk meg jóságát?

Megint egy-két cirill szót váltott Eshimovval, aki erre zsebébe nyúlt, egy zöld könyvecskét, töltőtollat és mindenféle bélyegzőket szedett elő. A követ hozzám fordult:

– Ön ugyan nem megy Grovába, azonban a cirill követség útlevele mégsem fog önnek ártani. Véletlenül van nálunk útlevél. Ára, kivételesen, kedvezményesen, önnek, százötven frank, tíz frank bélyeg…

– Húsz frank másolási díj, öt frank illeték – tette hozzá Eshimov. Máris írni kezdte.

– Összesen száznyolcvanöt frank – fejezte be a követ.

– Adok érte harminc frankot.

– Annyiért nem adhatjuk, magunknak is húszba kerül. Hol van még a megvesztegetés? Hol van még a hazaárulás?

– Jó. Legyen ötven frank.

Eshimov kiállította az útlevelet, szabályszerűen lebélyegezte, a követ aláírta. Végre, végre magamra hagytak. Bezártam az ajtót, eltorlaszoltam utazótáskámmal meg a kis létrával, amely a felső ágyhoz szól. Leroskadtam az ágyra. Minden erőm elhagyott, a sok izgalom után letörten, kábultan feküdtem az útlevél meg a revolver között. Egész éjjel nem mertem a szememet lehunyni, nem hittem a cirilleknek, attól féltem, megismétlik a támadást. Csak akkor lélegzettem föl, mikor a hajnal bemosolygott az ablakon. Csak akkor mertem a lámpa ernyőjét félrehúzni és megint magamhoz venni a király pénzét és leveleit. És csak ekkor kezdtem azon gondolkozni, hogy tulajdonképpen mi is történt: én csaptam-e be a két cirillt, vagy ők engem?

Erre a kérdésre egyelőre nem kaptam feleletet. Amikor a két cirill iránt érdeklődtem a kalauznál, megtudtam, hogy éjjel, a francia határon leszálltak a vonatról.

11

VII. Emánuel titokzatos levele, amelyet csak este bontottam fel, újabb meglepetés volt. A gondosan lezárt borítékban üres levélpapirost találtam csak, egy sor, egy betű írás nélkül. De meglepődésem csak egy pillanatig tartott. Az éjszakai támadás megmagyarázott mindent. A király számot vetett azzal a lehetőséggel, hogy megtámadnak, és a leveleket elveszik tőlem. Ilyenformán a másik három levélboríték, amelyet a cirill híveknek kellett átadnom, alighanem szintén üres papirossal volt csak megterhelve. Fölösleges volt az elmúlt éjjel annyit kínlódnom; bátran belenyugodhattam volna abba, hogy a leveleket elrabolják tőlem. VII. Emánuel bölcsessége és óvatossága eleve elhárított rólam minden veszedelmet.

– Ez a fiú megérdemli a trónt – tört ki belőlem a lelkesedés. Növekvő bizalommal és elszántsággal néztem a grovai kirándulás elé.

Éjfél körül megérkeztem Budapestre. Nagyon meghatott, nagyon boldog voltam, hogy annyi idő után megint otthon vagyok, és az utolsó napok vegyes izgalmai után jólesett, hogy huszonnégy óráig nem kell cirill belpolitikával foglalkoznom. De ahogy a kupéból kiszálltam, a

pályaudvaron hangosan kiabálták a nevemet. Távirattal kerestek. A táviratot VII. Emánuel küldte Párizsból, és ezzel megint benne voltam a cirill-bonyodalom kellős közepében. A távirat így szólt:

– Leveleit Blanche-nak címezze, és ne Grovában adja föl, hanem Zsivnicében, a Zuna túlsó partján. Mindenekelőtt Kettenburg tábornokot keresse föl. Élő cirillnek ne higgyen, még nekem sem. Vegyen szobát a Grand Hotelban, poste restante levélért menjen át Zsivnicébe. Jó munkát, Emánuel.

Mindebből arra következtettem, hogy a cirill kalandok sorozatában a vasúti támadás csak első, de nem legveszedelmesebb volt. Valami haditervfélét kell kieszelnem, hogy Grovában – ahol úgy látszik, minden idegen gyanús – elvégezhessem mindazt, amit a király tőlem vár. Ennélfogva habozás nélkül elhajtattam a Chicago-kávéházba, ahol éjfél felé gyülekezni szoktak a hazai irodalom jelesei, kenyerespajtásaim.

A kávéházba való bevonulásomnak majdnem bibliai jelentősége volt. Így tér meg a tékozló fiú a szülői házba. A kávés megölelt, a főpincér sírt, a pincérek éljeneztek, és a vendégek, ismerősök, ismeretlenek, egymásnak újságolták a szenzációs hírt:

– Megjött Mák Pista Párizsból.

Büszkén elfoglaltam régi helyemet a régi asztalnál, amely egyelőre üres volt még. A kávés letelepedett mellém, és a viszontlátás örömére behűttetett egy palack pezsgőt. Pincérek rohantak a telefonhoz, és szertekürtölték a szerkesztőségekbe, hogy itthon vagyok, a Chicago-kávéházban vagyok. Barátaim mindenütt földhöz vágták a tollat, és a szelek szárnyán repültek hozzám. Félóra múlva egyetlenegy szerkesztőségben sem dolgoztak tovább, ellenben huszonhárman ültük körül a kis kerek asztalt, és ájtatos hallgatóság leste szavaimat. Akkor ültettem el ma már terebélyes népszerűségem magvát, a magyar irodalom sohasem élt olyan jól, mint ezen az emlékezetes éjszakán.

– Ne takarékoskodjon! – mondta VII. Emánuel, és én nem takarékoskodtam. A tizedik palack pezsgő után az egész magyar sajtó az ifjúcirill törekvések jogos voltát hangoztatta már, a tizenkettedik után

detronizáltuk az uralkodó dinasztiát, és elkergettük VI. Ivánt, a tizennegyedik előtt pedig megkoronáztuk VII. Emánuelt, akinek egészségére azután még öt palack pezsgőt ittunk, és megszámlálhatatlan mennyiségű cigarettát szívtunk el. Nem takarékoskodtam, és a tékozlást – ahogy jó hazafihoz illik – Budapesten kezdtem el. Hadd jöjjön egy kis idegen pénz ebbe a szegény országba!

– Magyar sajtó rokonszenve biztosítva – ezt táviratoztam reggel három órakor Blanche-nak.

Nem hazudtam. Ezekben a hajnali órákban minden rendőri riporter, országgyűlési gyorsíró, kulisszahiéna és alkalmi humorista tűzbe ment volna VII. Emánuelért, sőt ami ennél is több: vízbe is. A *Krajcázos Igazság* szerkesztője mindenáron haza akart menni kardjáért, hogy a rozsdamarta pengét kirántsa hüvelyéből, és egymaga vonuljon ki az egész cirill hadsereg ellen. Csontos Szigfrid, a közismert drámaíró pedig azt indítványozta, hogy intézzünk hódoló feliratot VII. Emánuelhoz, és válasszuk meg a Chicago-asztaltársaság örökös tiszteletbeli díszelnökének. A király szelleme ott lebegett közöttünk. Nem vitás, hogy ha VII. Emánuel véletlenül jelen van, ő lármázik legjobban. Négy órakor megnéztük a lexikonban a cirill nemzeti színeket, az álmos kaszírnő hajából kifontuk a lila szalagot, hogy egy zsebkendő segítségével átalakítsuk lila-fehér cirill nemzeti zászlóvá. A helyszínen készült harci dalokat kezdtünk énekelni, mindaddig, amíg a rendőr hajnali csendháborítás ürügyével végét vetette a magyar-cirill barátságnak.

Lángolt már a hajnal, és én, aki előző éjjel sem aludtam, rettenetesen álmos és fáradt voltam. A kávés, aki mindvégig részt vett ezen a politikai értekezleten, nagylelkűen fölajánlta egyik szeparéját hálószobául, és VII. Emánuel legújabb és leglelkesebb hívei vállukon vittek ama keskeny és kényelmetlen vörös bársonydíványhoz, amelyet a kávés gyöngéd előzékenysége ágyamnak jelölt ki. Lehanyatlottam, és mialatt a fiúk a szeparé ajtaja előtt még egyszer elénekelték az „Ifjú cirill harcos búcsúja szülőföldjétől” című mélabús románcot (zenéje egy népszerű angol kupléból), boldogan, bátran, nyugodtan elaludtam. Itt nem kellett sem az

ifjú, sem az ócirillektől tartanom, itt frakkos angyalok, becsületes pincérek vigyáztak álmomra. És olyan jól vigyáztak, hogy föl se ébredtem délután háromig, amikor a feketekávé körül hemzsegett már valamennyi fönt említett jeles.

Köztük olyan is, akihez az éjjel nem volt szerencsém. Például egy Ivanics nevű szerb ember, aki, mint lapunk kiküldött tudósítója, állandóan a leghitelesebb dolgokat hazudta a Balkán minden államairól. Belgrádból, Szófiából, Nisből, Konstantinápolyból, Skutariból, Tiranából, Grovából és más finom helyekről keltezett leveleit a Chicago-kávéház teraszán írta rossz németséggel, hogy ezzel is fokozza a hitelesség zamatját. Pedig kitűnően tudott magyarul, sőt állítólag csak magyarul tudott, nem is volt szerb, nem is hívták Ivanicsnak, hanem Iványinak, és csak zord anyagi viszonyai kényszerítették arra, hogy rávesse magát a Balkánra, fekete szakállt és napbarnította arcbőrt növesszen, piros fezzel járjon, és a jó Isten tudja, miféle kéz alatt vásárolt mérges bosnyák cigarettákat szívjon. Ivanics a szerkesztőségek réme volt, órákig ült a szerkesztők nyakán, és addig nem tágított, amíg cikkét elhelyezte. De nagyon becsületes fiú volt. Ha megírt egy hírt, nem várta meg, míg a szerb vagy a bolgár kormány hivatalosan megcáfolja, hanem másnap saját maga cáfolta meg. Sőt később, amikor egy kicsit ellustult, egyszerre vitte be a szerkesztőségbe a hírt is, a cáfolatot is.

A derék Ivanics még a régi jó időkből tartozott nekem két koronával. Elsejéig kérte kölcsön, de hogy melyik elsejéig, azt ma már nem tudom megállapítani. Amikor megpillantott, kissé elkomorodott. Eszébe jutott a köztünk évek óta reménytelenül lebegő két korona, és néma lemondással nyúlt zsebébe. Én azonban nagylelkűen leintettem:

– Hagyja csak, Ivanics mester!

– Úgy sincs nálam annyi pénz – vigasztalt Ivanics. – A zsebbenyúlással csak a jó szándékot akartam jelezni.

– Ivanics mester, nagyobb összeget lehet keresni…

– Mennyit?

– Tíz koronát. Esetleg húszat.

– Meg kell gyilkolnom valakit?

– Nem.

– Akkor igazán nem tudom, mit kell ezért a rengeteg pénzért elkövetnem.

– Nagyon keveset. Le kell fordítania valamit.

– Milyen nyelvből?

– Cirillből.

– Nem lehetne inkább mégis meggyilkolni valakit?

– Nem tud cirillül?

Ivanics mester bizonytalanul morogta:

– Mindenesetre adja ide. Hátha tudok?

Átadtam neki az útlevelet, amelyet ötven frankért vásároltam a cirill nagykövettől. Ivanics belemélyedt a furcsa ákombákomba és mereven nézte. Mozdulatlan arca nem árult el semmit, és meg mertem volna esküdni, hogy el sem tudja olvasni a cifra betűket. Végre visszaadta az útlevelet:

– Nem ajánlom, hogy ezzel utazzon.

– Miért?

– Mert a cirill határon letartóztatják, és elveszik a pénzét meg a leveleit.

– Honnan tudja?

– Itt a figyelmeztetés: „Párizsból jön, gyanús, a trónkövetelő embere."

– Hát mégis tud cirillül?

– Attól függ. Húsz koronáért olvasni tudok csak… ötven koronáért beszélni is.

– Tudja mit, Ivanics mester, itt van száz korona.

– Ennyiért hallgatni is tudok már. Mosolygott eltette a pénzt. (– Ne takarékoskodjon! – mondta VII. Emánuel.) Elgondolkoztam.

– Mondja, Ivanics mester, ráér maga?

– Arra, hogy elkísérjem Grovába? Ráérek.

– Ma este fél tizenkettőkor utazunk. A fizetése…

– Önre bízom. És ha VII. Emánuel trónra kerül, remélem, kapok valami jól fizetett, nyugalmas kis állást, ahol soha többé nem kell dolgoznom…

– Például mi szeretne lenni?

– A cirill sajtóiroda főnöke.

Az Orient-Express, amellyel éjjel fél tizenkettőkor elutaztunk, meglehetősen üres volt. Alig hárman-négyen lézengtünk benne, kizárólag magyarok. Az a nagy nemzetközi keveredés, amely ezeknek az arisztokratikus kocsiknak az életét olyan mozgalmassá teszi, ezúttal hiányzott. A kellemetlen németek, a lármás franciák és a merev angolok, a vonat törzsvendégei, Bécsben szétszóródtak már, Budapestre alig vetődött el egy-kettő. Hát még Grovába! Oda igazán csak a legelszántabb kalandorok merészkedtek, lánykereskedők és hamiskártyások, nemzetközi álhírlapírók és kétségbeesett kereskedelmi utazók, akik gyalázatos portékájukat sehol másutt nem tudták értékesíteni.

Mialatt a kalauz megvetette ágyunkat, Ivanics mester meg én bevonultunk az étkezőkocsiba, ahol álmos és mérges pincérek szidták a gyér forgalmat, a kevés utast, a förtelmes borravalóhiányt. Barátságtalanul és gyanakodón néztek ránk, kelletlenül hozták a feketekávét meg a konyakot, amelyből Ivanics mester tekintélyes mennyiséget fogyasztott. Amúgy is beszédes ember volt, az ital még jobban megoldotta a nyelvét.

Álmodozón szavalta:

– Van egy bűvös szó, egy gyönyörű szó, amellyel diadalmasan bejárhatja egész Cirill-országot. Minden kaput kinyit ez a szó, minden ellenkezést elfojt, minden veszedelmet elhárít, szolgákat és barátokat szerez önnek. Ez a szó török eredetű, de a világon mindenütt ismeretes.

– Baksis?

– Úgy van. Cirill-országban mindenki baksisból él. Meglehet, hogy őfelsége, VI. Iván kihallgatáson fogad minket, valahogy el ne felejtsen neki az audiencia végén négy-öt korona borravalót adni. A dolog súlyos voltát enyhíti, hogy őfelsége azt a pénzt, amelyet ilyenformán az idegenektől beszed, jótékony célra adja. Igazán emberbaráti intézmény alapításán fáradozik.

– Mi az?

– A száműzött cirill királyok betegsegélyző és temetkezési egylete.

12

Reggel nyolc órakor Ivanics mester fölrázott:

– Halló! Keljen föl, Zsivnicén vagyunk.

Zsivnice! A cirill határ! Az utolsó állomás Grova előtt!

Ki sem dörzsöltem még a szememből az álmosságot, amikor a cirill finánccok beléptek a hálókocsiba. Fekete szakállas és bajuszos legények, aranygombos, kanárisárga egyenruhában. Valamit morogtak cirillül, mire Ivanics mester ugyancsak cirillül visszamorgott. De ugyanakkor magyarul felém hunyorított. Eszembe jutott bölcs tanácsa, és a két finánccnak egy-egy koronát nyomtam a markába. A két finánc katonásan szalutált, azután valami cédulát ragasztott utazótáskáinkra. A vámvizsgálat befejeződött.

Kinéztem az ablakon. Alacsony, szürke, szomorú kis épület, rajta zavaros cirill betűk – ez volt az állomás. A sárga sapkás állomásfőnök ingujjban, hosszú csibukkal az épület ajtajában állt.

A kijárás két oldalán két fegyveres cirill katona, sárga nadrágban, lila dolmányban, piros sapkával a fején. Azután cirill parasztok nagy csizmában, cigányképű menyecskék tarka kendőkkel, az épület tövében két békésen legelésző kecske, odább, hosszú padon, ásítozó finánccok, mezítlábas gyerekek, akik a vonat utasainak feketekávét és édességeket kínálnak, a háttérben az ezüstös Zuna, a túlsó parton pedig a reggel ködéből bontakozón Grova, a cirillek ősi Szent Szűz-templomával és egyéb nevezetes épületekkel, ahogy Ivanics mester gyorsan elmagyarázta.

– A vonatot komp viszi át a túlsó partra – mesélte Ivanics, amikor a vonat megindult. – Régimódi szerkezet, de itt nem lehet hidat verni, a Zuna széles, mély és sebes. Volt itt valamikor egy fahíd, de azt rögtön elvitte…

– Pedig olyan jámbornak látszik!

– Hadd fejezzem be a mondatot… rögtön elvitte a pénzügyminiszter. A fát részint eladta, részint elfűtötte. Most képzelheti, mi volna itt akkor, ha kőhidat építenének!

Ezalatt a komp alig észrevehető mozgással igyekezett a túlsó part felé. Mind közelebb láttuk Grovát, a Zuna partján épült alacsony, cinóbervörös

és hupikék házaival, amelyek között szűk utcák kanyarodtak a Tulipán-hegyre. A part mentén kis villamos vasút csilingelt. Minden olyan kicsiny, furcsa, játékos volt, a Tulipán-hegy is csak afféle dombocska, és a rikító színekkel lármás város fölött a szomorúság és szegénység szürke felhői kóválygogtak.

Ivanics mester közönyösen nézte ezt az alighanem sokszor látta képet, engem azonban borzasztó izgatottság fűtött. Itt vagyok végre Grovában, még öt perc és a komp kiköt. Cirill földre teszem lábamat. Az új kalandok, talán új veszedelmek küszöbén elfelejtettem mindazt, amin Párizstól Grováig keresztülmentem, az ötvenhatórai utazás fáradságait és izgalmait. Konok meggyőződéssel ismételgettem magamban:

– Itt pedig az én barátom lesz a király. Neki virítanak majd a pipacsvörös házak, neki csilingel a villamosvasút, és a Tulipán-hegy tetején ő ül majd a királyi palotában. Éljen VII. Emánuel!

Még egyszer megtapogattam oldalzsebemet. A király pénze ott volt a pénztárcámban. A leveleket átadtam Ivanics mesternek. A Balkánnak ez a kitűnő ismerője ugyan azt javasolta, hogy inkább a pénzt adjam át neki, és a leveleket vigyem én, ezt az indítványát azonban több okból visszautasítottam. Nem mondom, hogy nem bíztam Ivanics mesterben, de hazudnék, ha azt mondanám, hogy bíztam benne. Ezzel el is mondtam már valamennyi okomat.

Az állomás a Tulipán-hegy túlsó oldalán volt, a komptól jó tizenöt percnyire. Amikor végre berobogtunk a grovai pályaudvarra, Ivanics meg én úgy szálltunk le a vonatról, mintha nem ismernek egymást. Ő maga vitte kis táskáját a vámhivatal felé, én valami hordárfélének adtam át. Előbb angolul szólítottam meg, azután franciául. Csak amikor Ivanics eltűnt, akkor tértem át a német szóra, amelyet szerencsésen meg is értett. Mialatt a hordárral beszélgettem, félszemmel körülnéztem. Csakhamar észrevettem két rosszképű embert, aki élénk érdeklődéssel bámult a levegőbe, azonban erősen fülelt minden szavamra. Nem kellett nagy ravaszság annak a kitalálásához, hogy a cirill államrendőrség két előkelő tagjával, két detektívvel van dolgom. Személyleírásom megjött már

Párizsból. Nyilvánvaló volt, hogy ezek a derék fiúk lépten-nyomon követni fognak.

Amikor az újabb vámvizsgálaton is keresztülestem – szakasztott olyan volt, mint az első, ugyanazokkal a borravalókkal és ugyanazokkal a cédulákkal –, megkérdeztem a hordárt, melyik a legjobb szálló Grovában. A hordár bemondta a Grand Hotelt, és a fiáker öt perc alatt bevitt az állomásról a fogadóba. Egész úton egyetlenegyszer sem néztem hátra, de amikor a portás leemelte a kocsiról a táskámat, a két detektív ott állt már a szálló kapujában. Arcuk sugárzott a boldogságtól, alighanem büszkék voltak arra, hogy eddig ilyen kitűnően követték nyomomat. Rögtön fölmentem szobámba, és mivel jobb dolgom nem volt, lefeküdtem aludni. Hadd mulassanak odalent a derék fiúk.

Két órát aludtam, ez nagyon jólesett. Azután átöltöztem és lementem. A két detektív unottan, már kissé bosszúsan, de még mindig ott állt a kapuban. Megszólítottam őket:

– Szeretném a város nevezetességeit megnézni. Van itt valaki, aki körülvezet a városban?

Az egyik rögtön ajánlkozott. Tört németséggel beszélt, és rögtön faggatni kezdett, miért jöttem Grovába.

– A nagyságos úr bizonyosan utazó…

– Nem én. Újságíró vagyok, és a cirill politika érdekel. Szeretnék a vezetőemberekkel beszélni és néhány cikket írni…

A detektívet valamelyest megzavarta ez a fölösleges őszinteség. Alighanem jobban szerette volna, ha – ahogyan ajánlta – kereskedelmi utazónak mondom magamat, és ezzel a hazugsággal is erősítem céljaim gyanús voltát. Ezek után nem nagyon mert kérdezősködni, ellenben hűségesen megmutatott mindent, ami Grovában látható: a királyi palotát, a minisztériumokat, a templomokat, a színházat, a régi cirill királyok kriptáját, a csodatevő koponyákat, amelyek már annyi bajból kirántották a cirill népet. Részeges Iván lovasszobrát, Kacér Ilona diadalkapuját meg a múzeumot. Jó három óráig tartott ez a gyalogséta. A detektív szívből unta már a dolgot, én nemkülönben, de azért rendületlenül cipeltem magammal

tovább, tovább, a parlament elé, az állami pénzverőbe, az Emanuelis-parkba stb., stb. A végén, amikor egyikünk sem állt már a lábán, kocsiba ültettem, egy aranyat adtam neki, elbúcsúztam tőle, és a kocsisnak franciául odaszóltam:

– Vigye a nagyságos detektív urat a rendőrségre!

A detektív borzasztó buta arcot vágott, de mire meglepetéséből magához tért, én egy másik kocsin messze jártam már.

Két órakor, ebédnél a Grand Hotelban megjelent Ivanics, aki a város másik végén, egy hatodrangú kis szállóban, a Vörös Ökörben bérelt szobát. Az ebédlő üres volt, nyugodtan beszélgethettünk. És Ivanicsnak sok mesélnivalója volt.

– Voltam Kettenburg tábornoknál.

– És?

– Átadtam neki a király levelét… azaz azt az üres papirost, amely a borítékban volt. A tábornok ebből is megértette a király üzenetét. Annál inkább, mert mindent tud már.

– Mi az a minden?

– Az, hogy őfelsége föl akar lépni a cirkuszban. Már tegnap bent volt a cirill újságokban. Párizsból kapták a táviratot, minden újság különkiadásban közölte. A helyzet erősen megváltozott, a hangulat VII. Emánuelnak kedvez. Mindenki kétségbe van esve amiatt, hogy VII. Emánuel idáig jutott; mindenki azt mondja, hogy ennek nem szabad megtörténnie. VII. Emánuelnak nem szabad a cirkuszban föllépnie.

– Helyes!

– Mindenki el van keseredve, nemzeti szégyenről beszél. Haragszanak VI. Iványra, aki egymaga több esztendeje uralkodik, mint a többi cirill király együtt. A parlament ma délután rendkívüli ülést tart ebben az ügyben. Kettenburg tábornok valószínűnek látja, hogy VI. Ivánt ma délután lemondásra kényszerítik, és ha simán nem mond le, detronizálják. A királyi palotában ma délelőtt minisztertanács volt. A király elnökölt. De nem határoztak semmit, mert a kabinet maga is meghasonlott. A pénzügyminiszter – és Cirill-országban ő a legfontosabb tényező – merész

fordulattal kijelentette, hogy VII. Emánuelt ki kell váltani a cirkuszból, különben örökre vége Cirillország tekintélyének. Ez a tekintély amúgy sem nagy. A király és hívei erről természetesen hallani sem akarnak. Délután, a parlament ülése után megint minisztertanács lesz, de az már nem bizonyos, hogy ezen melyik király elnököl, és milyen miniszterek vesznek részt? Cirill-ország megérett a forradalomra, Kettenburg tábornok vállalja a hadsereget. Ha megadják a legénységnek a meleg vacsorát – ez a katonai kérdés három év óta húzódik már –, a legénység boldogan esküszik az új király zászlajára.

– Megadjuk!

– Fokozza az elkeseredést az a körülmény is, hogy a magyar sajtó VII. Emánuel mellett foglal állást.

– Micsoda?

– Budapesti táviratok jelentik, hogy a legnagyobb magyar újságok hevesen kikelnek ama közöny ellen, amellyel a cirill nép jövendőbeli királyának a sorsát nézi. A *Krajcáros Igazság* szenzációs vezércikket szentel VII. Emánuelnak, akitől a régi dicsőség helyreállítását várja. Egyúttal gyűjtést is indított egy díszkardra, amelyet a magyar haza legjobbjai visznek ki Párizsba, ahol VII. Emánuelnak átadják.

– Mégis jó volt a Chicago-kávéházban tizenöt palack pezsgőt fizetni!

– Kettenburg tábornok ma este fölkeresi önt. Beszélni akar önnel.

– Itt a fogadóban? Itt detektívek vigyáznak rám.

– Estig vesztegesse meg őket. Még okosabb volna mindjárt a rendőrfőnököt megvesztegetni.

– Igaza van. Megpróbálom. És a másik két levél?

– Mind a kettőt átadtam. Báró Swan, a megboldogult VI. Emánuel külügyminisztere, jelenleg sírkő-nagykereskedő, hajlandó egész sírkőraktárát a forradalom céljaira átengedni. A sírköveket két irányban is föl lehet használni, vagy darabokra törni, és akkor a hatalmas kövekből félelmetes fegyver lesz, vagy egészben elhelyezni a VII. Emánuelért elesett hősök sírján.

– És dr. Kruics?

– A cirill hivatalos újság szerkesztője megcsókolta a király levelét. A holnap reggel megjelenő számban hazaárulónak bélyegzi VI. Ivánt. Indítványozni fogja, hogy száműzessék, javai elkoboztassanak, nyugdíjigénye megsemmisíttessék, VII. Emánuel ellenben sürgősen hazahozassék Grovába és itt megkoronáztassék… Különben ő is, báró Swan is megjelenik azon a bizalmas értekezleten, amelyet ma este Kettenburg tábornokkal tartunk. Az értekezlet helyét és óráját később tudom meg.

– Jól csinálta, Ivanics mester. Magára még egy kis föladat vár csak.

– Micsoda?

– Átmegy Zsivnicéba. Fölad egy táviratot: Blanche Doury kisasszony, Párizs. Nagyon rövid táviratot, mindössze három szót. Ezt a három szót: „Jöjjön rögtön Grovába.”

– Értem. A távirat a kisasszonynak megy, és a királynak szól.

– Eltalálta.

Ebben a pillanatban a fogadós benyitott a terembe, gyors lépésekkel odajött hozzánk, és fontoskodón, kissé titokzatosan mondta:

– A nagyságos urat keresik.

– Kicsoda?

– Az udvartól.

Valamelyes megdöbbenéssel néztem Ivanicsra. De arra nem értünk rá, hogy a dolgot megtanácskozzuk. A küszöbön megjelent egy szálas, vállas katona, alighanem magasrangú tiszt. Rettenetes kardcsörömpöléssel közeledett felénk. Amikor asztalunkhoz ért, haptákba vágta magát és bemutatkozott: – Báró Végh-Állomássy tábornok, őfelsége hadsegéde.

Meglepődötten ugrottam föl. A magyar nevű tábornok magyarul beszélt. Mielőtt megszólalhattam volna, a tábornok felém fordult:

– Ön Mák István, újságíró?

– Az vagyok.

– Azt a parancsot kaptam, hogy a királyi palotába vezessem. Őfelsége beszélni akar önnel.

Ivanics meg én összenéztünk, íme, az a bizonyos audiencia, amelyet annyiszor emlegettünk.

– Magammal vihetem a tolmácsomat?

– Fölösleges. Itt vagyok én… de különben is őfelsége kitűnően beszél franciául és angolul.

– Akkor hát, ha megengedi, átöltözöm és…

– Az is fölösleges. Efféle zavaros időkben az etikett nem fontos. Jöhet úgy, ahogy van… de jöjjön máris. Minden percért kár.

A tábornok is zavaros időkről beszélt. Sürgetése is gyanús volt. Mi történt, vagy mi fog történni? Mit akar tőlem a király? Nem kétséges, hogy másról van szó, nem egyszerű, szokványos audienciáról. Rövid, de sikerekben máris gazdag diplomáciai pályámon megtanultam már, hogy csak annak sürgős, aki bajban van. Minden jel arra vallott, hogy VI. Iván helyzete ebben a pillanatban nem rózsás, a cirill trón körül komoly bajok vannak. Alig bírtam a megelégedés mosolyát elfojtani. Hiszen, ha VI. Ivánnak alkonyodik, akkor VII. Emánuelnak pirkad!

Intettem Ivanicsnak. Megértőn bólintott. Nem felejtette el, átmegy Zsivnicébe, föladja a táviratot. Azután ő intett nekem. Én is megértőn bólintottam. Én sem felejtettem el, az audiencia végén borravalót adok őfelségének. Biztonság okáért kivettem zsebkendőmet, és csomót kötöttem rá. A tábornok elcsodálkozott:

– Minek?

Megzavarodtam és elpirultam. De azután őszintén bevallottam:

– Nem szabad megfeledkeznem arról, hogy őfelsége valamely jótékony intézmény érdekében… A tábornok legyintett. Kesernyésen mosolygott:

– Attól tartok, hogy őfelségének nem sok haszna lesz már abból a jótékony intézményből…

13

A Grand Hotel előtt udvari fogat várt. Az udvari fogat körül pedig nagyobbszabású népcsődület, amely meglehetősen ellenséges indulattal nézte VI. Iván kocsisát és lakáját. Amikor megjelentünk a bámészkodók

között, gyanús morgás hallatszott. És amikor a kocsi elindult, a morgás lármává növekedett. Az emberek kiabálni kezdtek. Nem értettem meg, mit ordítoztak, de néhány ököl is emelkedett felénk, és ez a világ minden nyelvén ugyanazt jelenti.

Báró Végh-Állomássy nem sokat törődött velük. Cigarettára gyújtott, és engem is megkínált.

– Becstelen egy ország! – mondta néhány szippantás után. – Micsoda emberek! Inkább vagyok Budapesten hókaparó, mint itt tábornok…

Szerettem volna kérdezősködni, de nem nagyon mertem. Szerencsére nem is kellett, mert a tábornok tovább folytatta a bizalmaskodást. Itt már tegezett is:

– Én mondom neked, ez az ország megérett arra, hogy bekebelezzék, fölosszák, elkobozzák, letöröljék Európa térképéről. Ennél züllöttebb tolvajbanda nem taposta még a föld kérgét…

Most már én is nekibátorodtam:

– Nem lehet tudni. Hátha mégis van valami jövője ennek az országnak? Talán, ha valami változás…

– VII. Emánuel?

– Nem mondtam nevet.

– Mit várhatunk egy zsonglőrtől?

Körülnéztem. Kocsink ebben a pillanatban elhagyatott, üres utcán robogott végig. Felelet helyett gyorsan zsebembe nyúltam, kivettem pénztárcámból két ezrest, és átadtam a tábornoknak. A tábornok fölszisszent, és kardjához kapott:

– Megvesztegetés?

Villogó szemmel nézett rám és lassan kihúzta kardját. De én bátran álltam tekintetét, és nem ijedtem meg a kihúzott kardtól. Nyugodtan feleltem:

– Az. Megvesztegetés.

– Erre várok már régóta – sóhajtotta a tábornak boldogan. És miután a két ezrest a kard pengéje körül csavarta, a pengét visszadugta hüvelyébe.

Elcsodálkoztam. Mentegetőzőn, magyarázón hozzáfűzte:

– Pajtás, gazemberek vesznek körül. Itt jó helyen van a pénz.

Míg a királyi palotába értünk, elmesélte, hogyan került Grovába. Magyar huszárkapitány volt, nagyszerű lovas, és egy csúnya napon unalmában és elkeseredésében hitelezői elől Temesvárról Grovába lovagolt. A cirill hadsereget akkor fektették modern alapokra. A cirill lovasság kiképzése körül hervadhatatlan érdemeket szerzett. Ezek fejében megígérték neki, hogy kifizetik adósságait. A hadügyminisztérium minden évben felvette költségvetésébe ezt a nyomorúságos összeget, de a parlament sohasem szavazta meg. Különben sem volt rá pénz. Kénytelen volt a tábornoki ranggal és az összegyűjtött cirill rendjelek irtózatos tömegével beérni: a fehér hollórend nagykeresztjével a gyémántok nélkül, a vörös kecske-rend lovagkeresztjével a gyémántok nélkül, mindenféle keresztekkel, de mindig a gyémántok nélkül. Így hát lopásból tengette életét ő is, ahogy a többi cirill politikus. És rendjel-közvetítésből. Régi hitelezőit kamatok fejében ellátta kisebb-nagyobb ordókkal, és megtette őket a cirill király udvari szállítóinak.

– Tudod – mondta, amikor a királyi palota műmárvány-lépcsőin fölmentünk –, a sors ide-oda pofozott, sok bajom volt, de azért mindig úgy viselkedtem, ahogy katonához és gavallérhoz illik.

A fehér teremben – talán azért hívták így, mert körös-körül piros selyemmel volt tapétázva – egy pillanatra egyedül hagyott, hogy őfelségének bejelentsen. Ez a pillanat nem volt kellemes. Nyugtalanul gondoltam arra, hogy mindjárt az igazi, komoly király előtt állok. Hiába, ehhez a törvényesen megkoronázott VI. Iványhoz képest a kalandos múltú, keserves jelenű és bizonytalan jövőjű VII. Emánuel mégiscsak közönséges csirkefogó volt, ahogy Bradden-Braff párizsi cirill követ találón mondta. Mégiscsak más dolog egy közismert uralkodó arany (esetleg csak aranyozott) trónja előtt állni, saját földjén, saját palotájában, mint egy nemzetközi senkivel a Lison-Barban ülni és gyanús eredetű pénzen pezsgőzni. Egy kicsit meg voltam illetődve. Nem csoda, életem első igazi királya volt most esedékes. Mit fog kérdezni? Mit fogok neki mondani? Izgatottságom nőttön nőtt, homlokomat kiverte a verejték. Elővettem a

zsebkendőmet, hogy letöröljem. Bambán, tanácstalanul bámultam az emlékeztető csomóra… Miért is kötöttem? Tudom már… borravalót kell adnom őfelségének.

Az ajtó kinyílt, és báró Végh-Állomássy némán intett. Szívem hangosan dobogott, amikor a küszöböt átléptem. A következő pillanatban VI. Iván előtt álltam. Mélyen meghajoltam, máris egy kis csalódással, hiszen nem azt láttam, amit vártam. Költői fantáziám aranyos trónt képzelt el és a trónon bíborpalástos, aranykoronás királyt, jogarral és birodalmi almával, egyszóval körülbelül a treff királyt. A valóságban a király, szürke redingotos öreg úr, íróasztala előtt ült, nem gőgösebben, mint egy bankigazgató, akinél az ember szerény kis váltót akar elhelyezni.

Trónnak, palástnak, pompának nyoma sem volt. A szoba, a király dolgozószobája inkább szegényesnek tetszett. Az íróasztal mellett lakáj állt, tálcával kezében.

Amikor meghajoltam, a király fölállt, és odalépett hozzám. Barátságosan üdvözölt:

– Isten hozta nálunk. Ön az a bizonyos Mák István újságíró?

– Én vagyok, Sire.

A király intett, a lakáj előlépett. Konyakkal és piskótával kínált. Nem tudtam, mit csináljak. A mellettem álló tábornok oldalba bökött: el kell fogadni.

– Régi cirill szokás – magyarázta a király, aki észrevette habozásomat. – A cirill pálinkáskenyérrel kínálja vendégét. Ez azt jelenti: „Házam a házad.” Idefönt mi a pálinkáskenyeret konyakos piskótával helyettesítjük…

A lakáj a tábornokot is megkínálta, azután letette a tálcát, és eltűnt. A király leült és intett nekünk. Mi is leültünk. Mind a hárman lassan, óvatosan mártogattuk a piskótát a konyakba. Egy pillanatig némán mártogattunk, aztán a király megszólalt:

– Tisztelt újságíró úr, ön nagy kellemetlenségeket csinált nekem.

– Én, Sire?

– Ön, ön.

– Sire, eddig még nem csináltam semmit.

– Minek jött Grovába?

– Úgy tudom, Sire, hogy Grovában mindennap megfordul egy csomó idegen, akitől senki sem tudakolja, mit keres itt?

– Öntől sem tudakolnék, ha párizsi követem nem jelezte volna megérkezését.

– Sire, az ön követe…

– Szamár. Gondolhatott volna arra, hogy a lámpaernyőt megnézze…

– A lámpaernyőt?

Bután bámultam VI. Iványra, nem tudtam miféle lámpaernyőről beszél.

A király nevetett:

– Az Orient-Express fülkéjében. Ahová a pénzét elrejtette.

Megdöbbentem:

– Felséged tudja?

– Nem volt nehéz kitalálni. Legyen nyugodt, ha azon az éjszakán én nyitottam volna be a hálófülkéjébe, Kettenburg tábornok, báró Swan és dr. Kruics ma nem kapták volna meg VII. Emánuel leveleit…

Leplezetlen tisztelettel néztem a királyra:

– Felséges uram ezt is tudja?

A király mosolygott:

– Kedves barátom, maga túlságosan könnyűnek képzeli a dolgot. Azt hitte, lóvátette detektívjeimet, akik olyan tüntetőn ólálkodtak ön körül. Hátha az volt a feladatuk, hogy magukat lóvá tenni hagyjak? Mialatt ön ezen mulatott, két másik emberünk lépten-nyomon kísérte Ivanics mestert, régi ismerősünket és barátunkat, a Vörös Ökörtől a Grand Hotel ebédlőjéig…

Alkalmasint rettenetesen buta képet vágtam. Minden vérem a fejembe szökött. Azután elsápadtam. Egyszeriben összeomlott az a nagyszerű épület, amelyet ma reggel óta építettem. Hiszen ezek az emberek minden lépésünkről tudnak! Azt is tudják már, hogy Ivanics mester átment Zsivnicébe. Tudnak már a táviratról is! Én szamár, szerencsétlen, tehetségtelen szamár! Milyen büszke voltam ügyességemre,

ravaszságomra! És tessék, egyszerre kiderül, hogy végzetesen ostobán és könnyelműen dolgoztam. Milyen együgyű, milyen átlátszó volt mindaz, amit csináltunk! Borzasztón elszégyelltem magamat, és zavaromban egy hajtásra kiittam a konyakot, ahelyett, hogy tovább is csak piskótát mártogattam volna bele. A királyt láthatóan mulattatta ez a megzavarodás. Saját felséges kezével újra konyakot töltött poharamba, és barátságosan folytatta:

– Legyünk őszinték, önnek nincs sok tehetsége erre a pályára. Azonban egy megbecsülhetetlen erénye mégis van, és beismerem, az Emanuelis-fiú kitűnően választott, amikor önre bízta a dolgot…

– Sire, vigasztaljon meg és mondja meg, melyik az a megbecsülhetetlen erényem, amelyről a mai napig sejtelmem sem volt?

– A becsületesség. Ön becsületes ember. A becsületesség pedig vajmi ritka ezen a vidéken, igaz-e, báró Végh-Allomássy tábornok?

A tábornok, aki eddig egy szót sem szólt, most a mennyezet felé fordította szemét, és búsan felsóhajtott:

– Fájdalom, Sire!

A király megint felém fordult.

– Szomorú, de így van. Tolvajok és gazemberek vesznek körül. Egyetlenegy hű emberem van, báró Végh-Allomássy tábornok. Nem azért mondom, mert itt van. De ő az egyetlen, akinek a hűsége nem ingadozik.

A tábornok fölállt és szívére tette a kezét:

– Egy életem van és az felséges uramé!

– Tudom, tábornok. Ne is mondd. Tudom, hogy ha baj van, kirántod hősi kardodat és megvédelmezel, ha kell, milliók ellen is. Ugye kirántod, báró Végh-Allomássy tábornok?

– Kirántom, Sire!

– Hát akkor rántsd ki! Szeretném látni, hogyan rántod ki?

Báró Végh-Allomássy elvörösödött, és dadogni kezdett:

– Sire… itt a szobában?

– Itt a szobában, tábornok. Mégpedig rögtön!

– De…

A király keményen ránézett és szigorúan mondta:

– Nem tréfálok tábornok. Rántsd ki hősi kardodat! Egy-kettő!

A tábornok kétségbeesetten nézett körül, aztán lassan, óvatosan kihúzta hüvelyéből a nemes pengét.

De akármilyen vigyázva húzta is ki, a két ezres vele jött, és leröpült a szőnyegre.

A király lehajolt a pénzért, és nyugodtan zsebre vágta.

– Nagyon régi trükk ez, kedves báró Végh-Állomássy tábornok – mondta a levegő után kapkodó generálisnak –, csodálom, hogy nem tudtál ravaszabbat kieszelni…

A tábornok sírásra fogta a dolgot.

– Sire, kétségbe vagyok esve…

A király megnyugtatta:

– Tudom, fiam, tudom. De nem az árulást siratod, hanem a pénzt. Korábban kelj föl, ha VI. Iván eszén túl akarsz járni…

Magam is sejteni kezdtem, hogy VI. Iván eszén nem könnyű túljárni. Ehhez még báró Végh-Állomássy tábornok sem kelt föl elég korán, pedig a tábornok állandóan a király szomszédságában élt, és kitűnően ismerte a cirill viszonyokat. Milyen későn kelhettünk föl mi, tapasztalatlan, jámbor kezdők, én és Ivanics mester! Az a tisztelet, amellyel VI. Iván iránt máris viseltettem, az imént lezajlott mutatvány hatása alatt meghódolássá, elragadtatássá alakult át; úgy néztem a ravasz kis öreg emberre, mint egy nagyszerű artistára, aki könnyedén, kecsesen, mosolygón bűvészkedik együgyű és lelkes közönsége előtt. Tökéletesen megfeledkeztem arról, hogy magam is bajban vagyok, hiszen én vesztegettem meg a tábornokot. Megfeledkeztem még sok másról, többek között az etikett legelemibb szabályairól is. Elfojthatatlanul tört ki belőlem a lelkesedés:

– Bravó! Bravó!

És tapsolni kezdtem. De rögtön meghűlt bennem a vér. A tábornok rettenetes pillantást vetett rám. Borzasztón megijedtem vakmerőségemtől. Arcom elsápadt a rémülettől, és reszkető hangon valami bocsánatkérés-félét dadogtam. A király azonban mosolygott. Hiú volt, mint minden

művész, és ez a mindenről megfeledkező, minden korlátot ledöntő elismerés jólesett neki. Könnyedén bólintott:

– Köszönöm.

Azután a tábornokhoz fordult:

– Most pedig, kedves Végh-Allomássy tábornok, hagyj magunkra, és a kulcslyukon se hallgatózz, mert úgyis hiába… halkan fogunk beszélgetni.

A tábornok összeütötte bokáját, meghajolt és kiment. A király utánament, megvárta, amíg az előszobából is eltűnt, azután bezárta a szoba mindkét ajtaját, és néhány pillanatig szótlanul járkált föl-alá. Hirtelen megállt előttem, és hosszan, fürkészőn nézett rám:

– Mondja meg őszintén, miféle megbízást kapott az Emánuelis-fiútól?

– Sire, én… én…

– Nem akar nyilatkozni?

– De igen Sire, mégpedig őszintén. Az a jobb sorsra érdemes fiatalember, aki Párizsban a legváltozatosabb nyomorúsággal küzd, semmiféle határozott megbízást nem adott nekem. Csak azért jöttem Grovába, hogy körülnézzek egy kicsit, érdeklődjek a vezető politikusok, a nép hangulata iránt, beszéljek régi barátaival…

– És ha lehetséges, szerezzen neki újakat?

– Sire, az a nyomorúságos kétezer frank, amelyet a tábornoknak adtam, csak az én lelkemet terheli. A tábornok magyar, én is az vagyok, nincs pénze, és…

– És ön megsajnálta. Hogyne! Mi önnek a kétezer frank? Semmi! A *Krajcáros Igazság* párizsi levelezője a koldusnak is ad ennyit…

Elpirultam. A király gúnyosan vigyorgott. Azonban hamar összeszedtem magamat:

– Sire, túlságosan jó véleménye van rólam. Ide jövök egyedül, védtelenül, barátok és ismerősök nélkül az ön fővárosába, és itt nyomban veszedelmes ember vagyok, akitől félni kell, akit detektívekkel kell figyeltetni. Csakugyan azt hiszi, Sire, hogy használhatok az Emanuelis-fiúnak, és árthatok önnek?

A király habozott egy kicsit.

– Nem, azt hiszem, ön távolról sem olyan veszedelmes, amilyennek magát képzeli. Szomorú volna, ha öntől félnünk kellene. Ne aggódjon, ön nem árthat nekem…

– Nem is akarok, Sire.

– Köszönöm fölösleges nagylelkűségét, de az nem segít rajtam. Mit kerteljek? Ha nem tudná, tudja meg, hogy uralkodásom percei meg vannak számlálva…

– Sire, ártatlan vagyok benne…

– Ön nem tehet róla. Akkor vesztettem el hű népem szeretetét, amikor az Emanuelis-fiúnak az az átkozott cirkusz ötlete támadt. Ön nem ismeri a cirill népet. Azzal nem törődik, hogy száműzött királyai nyomorognak és koldulnak. De a cirill trón várományosát a cirkuszban látni – ezt nem veszi be a cirill gyomor. Itt azután nincs különbség ócirill és ifjúcirill között, ezt a cirill nemzet nem tűri. Ebben mindenki egyetért. És minthogy én már éppen elég régóta uralkodok, mennem kell, hogy helyet adjak az Emanuelis-fiúnak, és elhárítsam az országról a fenyegető megaláztatást, a világraszóló szégyent. Hacsak… Hacsak…

– Hacsak?

– Őszintén beszélek önnel. Egy csöpp kedvem sincs ahhoz, hogy fölkeljek arról a trónról, amelyen olyan kényelmesen ültem. Öreg ember vagyok, és előbb-utóbb úgyis az Emanuelis-fiú lesz az utódom. Fiatal, várhat még egy-két esztendeig. Nem értem, miért olyan sürgős neki a cirill trón?

– Sire, az Emanuelis-fiú rémes nyomorban van. Enélkül sohasem támadt volna az a kétségbeesett cirkusz-ötlete…

– Nyomorán könnyű segíteni. Hallandó ön velem ebben az ügyben tárgyalni?

– Szívesen.

– Figyeljen ide. Itt csak akkor lesz békesség, ha az országot megnyugtatjuk arról, hogy jövendőbeli királya nem lép föl a Cirque Mondainban. Akkor maradhat minden a régiben, én a trónon…

– És az Emanuelis-fiú a nyomorban?

– Bírja rá megbízóját a cirkuszi szerződés fölbontására, és én hajlandó vagyok neki kétszázötvenezer frankot fizetni. Azt hiszem, ezt az ajánlatot el lehet fogadni… Természetesen tovább is Párizsban kell maradnia, és türelmesen meg kell várnia azt a pillanatot, amikor lelépek a trónról… Bonyodalmak nélkül való, békés megoldás. Gyermekeim nincsenek, Emánuel a trón egyetlen jogos várományosa…

– Sire, az ajánlatot közölni fogom megbízómmal. De egy kis baj van.

– Micsoda?

– Leó, az Oroszlán, a Cirque Mondain igazgatója, már a szerződés megkötésekor gondolt arra a lehetőségre, hogy őfelsége… a barátom… talán mégsem lép föl. És négyszázezer frank bánatpénzt kötött ki magának…

A király füttyentett:

– Négyszázezer frank! Csinos összeg! Mennyit kap belőle az Emanuelis-fiú?

– Nem tudom, Sire… alig hiszem…

– Ugyan kérem! Cirill vérét senki sem tudja megtagadni. De mindegy, vigye ördög, kifizetem a négyszázezer frankot is, adok az Emanuelis-fiúnak hatszázötvenezer frankot, önnek pedig, ha az ügyet békésen intézzük el, ötvenezret.

– Sire, nekem nem kell pénz…

– Inkább ordó? Jobban is szeretem, mert olcsóbb. Megkapja cirill rendjeleinket, valahány van… természetesen a gyémántok nélkül. Ráadásul a cirill báróságot. Akarja? Báró Mák István, a fehér-holló-rend és a vörös-kecske-rend lovagja… ez nem hangzik rosszul…

A kis ember ravaszul pislogott rám. Elmosolyodtam:

– Sire, szolgálataimért nem kérek jutalmat. Az ajánlatról lehet beszélni. Talán beérjük ennyivel, talán többet kérünk, de mindenesetre visszamegyek Párizsba, és átadom megbízómnak az ön üzenetét. Azonban, szabad nekem is valamit kérdeznem?

– Tessék!

– Felséged rendkívül helyes üzleti nézőpontból tárgyalja az ügyet. Ez bátorít fel arra, hogy megkérdezzem: mennyiért hajlandó a cirill trónról az Emanuelis-fiú javára lemondani?

– A világ minden kincséért sem.

– Hatszázötvenezer frankért?

– Nevetséges!

– Nyolcszázezerért?

– Nem.

– Egy millióért?

– Van az Emanuelis-fiúnak pénze?

– Nincs.

– Hát akkor miből adja ide a milliót?

– Fölhatalmazza felségedet arra, hogy a kincstárból vegye ki…

A király jóízűen fölkacagott.

– Kedves barátom, ami pénz a kincstárban volt, azt az Emanuelis-fiú fölhatalmazása nélkül is kivettem már. Onnan nem egy milliót, hanem tíz maravédit sem lehet kivenni…

– És ha máshonnan szerezzük meg?

– Egy millióért készpénzben, megyek. Értse meg jól, készpénzben…

– Síre, ön is készpénzben fizeti ki nekünk a hatszázezer frankot?

– Egy részét készpénzben, a többiről váltót adok…

Megdöbbentem.

– Váltót? Mennyiről?

– Hatszáznegyvennyolcezer frankról… De lekötöm civillistámat és a most befolyó adókat. Kétezer frankot azonban készpénzben lefizetek, és ha tetszik…

Zsebébe nyúlt és át akarta adni nekem azt a kétezer frankot, amelyet báró Végh-Állomássy tábornoktól vett el.

– Sire, várjuk meg, mit szól hozzá a megbízóm…

– Hát akkor siessen Párizsba, és telegrafáljon rögtön. Viszontlátásra mennél előbb és mennél jobb hírrel…

Könnyedén bólintott. A kihallgatásnak vége volt. Mélyen meghajoltam, és kifelé indultam. Az ajtóban eszembe jutott zsebkendő, a csomó, a száműzött királyok betegsegélyző és temetkezési egylete, a borravaló. Gyorsan elővettem ezer frankot, és kissé bizonytalanul a király felé nyújtottam:

– Sire, úgy tudom, ön nagyon a szívén hordja egy nagyszabású jótékony intézmény sorsát…

A király arca sugárzott a boldogságtól:

– Ezer frank! Gyönyörű adomány, jó szívre vall. Köszönöm, nagyon köszönöm. És hogy én is tegyek valamit az önök érdekében megjavítom az ajánlatomat. Kétezer frank helyett háromezret fizetek készpénzben…

14

Amikor a Grand Hotelba visszamentem, Ivanics mester várt már. Türelmetlenül, nyugtalanul, aggódón, régóta. Nagy megkönnyebbüléssel fogadott, úgy látszik, attól tartott, hogy nem menekülök ép bőrrel a királyi palotából.

Fölmentünk a szobámba, amelynek ajtaját gondosan bezártam, még a kulcslyukba is papirost dugtam. Ivanics mester földúltan egy székbe roskadt. Nagyokat fújt.

– No Ivanics mester, megjártuk – mondtam a Balkán-szakértőnek. – A király mindent tud, ezek az átkozott gazfickók minden lépésünket megfigyelték…

Ivanics nagyot sóhajtott:

– Nekem mondja?

Gondolataim annyira elfoglaltak, hogy Ivanics mester dúltságát most vettem észre csak.

– Valami baj van?

– Nagy baj!

– Mi történt?

– Amikor önt elhurcolták a palotába, át akartam menni Zsivnicébe, ahogy megbeszéltük. Lesétáltam a hajóállomáshoz, közben óvatosan

körülnéztem, nem ólálkodik-e valaki körülöttem? Rögtön föl is fedeztem egy gyanús embert, tíz lépésről lerítt róla a detektív. Kipróbáltam a fickót, befordultam egy mellékutcába, ő mögöttem. Visszamentem az állomáshoz, ő is. Jegyet váltottam, ő nemkülönben. A hajóhídon egymás mellé kerültünk. Láttam, hogy nem tágít, mindenütt a nyomomban fog maradni. Nem sok vesztegetni való időm volt, a hídon tolongók áradata mind közelebb sodort a hajóhoz, amely indulásra készen tülkölt. Megálltam, hogy helyet adjak a tömegnek, amely magával sodorva a detektívet, elrohant mellettem. Elbújtam egy óriási cirill háta mögé, majd, amikor a tömeg valamelyest lazult, ész nélkül futni kezdtem. Végig a part mentén. A detektív fölfedezett, utánam loholt. Ezalatt a hajó elindult. Nagyon kis előnyöm volt, de alaposan kihasználtam. A parton egy csónakot láttam, két halász ült benne. Annyi időm volt csak, hogy beugorjak a csónakba, és odaszóljak nekik: „Vigyetek át Zsivnicébe, jól megfizetek!” A két halász nem kérdezett semmit, rögtön evezni kezdett. A következő pillanatban ott állt már a parton a detektív, és tehetetlen dühvel nézte a távolodó csónakot. Nagyot lélegzettem. Meg voltam mentve. Gúnyosan nevettem a detektívre, aki fenyegetően rázta öklét, és úgy futkosott ide-oda, mint az őrült. De a környéken nem volt más csónak látható…

– Eszerint…

– Eszerint semmi. Még nincs vége. A két halász némán evezett a Zuna közepéig. Itt az egyik letette az evezőjét, és így szólt hozzám: „Kedves Ivanics úr, legyen szíves adja ide azt a táviratot, amelyet zsebében rejteget.” Elsápadtam és bambán meredtem rá: „Miféle táviratról beszél?” Eszembe sem jutott, hogy megkérdezzem: honnan ismer? A halász azonban nem sokat teketóriázott, torkon kapott és megrázott: „Ide azzal a távirattal vagy levéllel, vagy akármi más írással.” A csónak veszedelmesen ingadozott. A másik halász is letette a lapátot. Láttam, hogy ezekkel az emberekkel nem boldogulok. Zsebembe nyúltam és kivettem a Blanche Dourynak szóló táviratot. A halász kikapta kezemből és elolvasta: „Jöjjön azonnal Grovába.” Vigyorogni kezdett: „Nagyon jó!” Azután megint rám förmedt: „van még valami más írás is önnél?” Kiforgattam minden

zsebemet, kiraktam tárcámat, zsebkésemet, kulcsaimat, mindent, hogy ártatlanságomról meggyőzzem őket. Kétségtelenül nagyon rémültnek és őszintének láttak, mert végül is belenyugodtak abba, hogy nincs nálam semmi gyanús. Visszaeveztek velem a grovai partra. A detektív ott állt még, gúnyosan nevetett: „Beleesett a csapdába, kedves Ivanics mester? Nem gyanakodott arra a csónakra, amely olyan készségesen evezett el önnel? Két megbízható detektívünk ült benne…”

Ivanics elhallgatott. Megtörten, leforrázottan néztem rá. Hát megint túljártak az eszünkön? Ezek a fickók mindenütt ott vannak, minden tervünket meghiúsítják? Elcsüggedtem, éreztem gyengeségemet és tehetetlenségemet, éreztem mindenekfölött azt, hogy a ravaszság mezején nem tudok ezekkel az agyafúrt cirillekkel mérkőzni. Kémek vesznek körül. Akármit csinálok, öt perc múlva jelentik már VI. Ivánnak. Önkéntelenül az ágy alá néztem, és meg sem is lepődtem, amikor egy hórihorgas fekete fickót láttam alatta. Kipiszkáltam botommal. Fürgén kimászott, udvarias mosollyal meghajolt, kulcsot vett elő, kinyitotta a bezárt ajtót, és némán távozott. Az ajtót – alkalmasint szándékosan – nyitva hagyta. Bosszús tekintetem elől három másik alak menekült a folyosó homályában.

A helyzet reménytelennek látszott. Beláttam, hogy nincs mit keresnem Grovában. Táviratunk alkalmasint VI. Iván kezében van már. A távirat alapján nyugodtan börtönbe vetnek minket. Könnyű volt kitalálni, kit szólít haza a Blanche Dourynak címzett távirat.

– Ivanics mester, nem maradunk tovább Grovában. Hazautazunk. Ön Budapestre, én…

– Ön?

Már ajkamon volt, hogy Párizsba utazok, amikor gondoltam egyet, és elnyeltem a vallomást. Hátha a szekrényben is van valaki? Óvatosan kinyitottam a szekrényt, de a szekrény – kivételesen – üres volt.

Tökéletesen üres, ami kissé lehangolt, mert határozottan emlékszek arra, hogy reggel a szekrénybe akasztottam vadonatúj frakkomat. Egy pillanatig azzal a hívságos reménységgel áltattam magamat, hogy talán az inas vitte ki, de csakhamar kiderült, hogy a frakkot nem látta senki. Nyomtalanul

eltűnt. Hónapok múlva láttam csak viszont a vallás– és közoktatásügyi miniszteren.

Ivanics mester türelmetlenkedett:

– Hova utazik?

– Majd megtudja később.

– De nem utazhatunk el!

– Miért nem?

– Elfelejtette már, hogy ma este találkozunk az urakkal? Kettenburg tábornokkal, báró Swannal és doktor Kruiccsal?

– Nem felejtettem el, de ennek a találkozásnak nincs sok értelme.

– Miért?

– Mert úgyis megfigyelnek minket. Nemcsak mi kerülünk bajba, hanem azok az urak is…

– Meghátrálunk?

– Nem hátrálunk meg, de nem is rohanunk fejjel a falnak. Itt nem sokat használunk VII. Emánuelnak…

– Vagyis visszamegy Párizsba? Értem. De ragaszkodok ahhoz, hogy előbb beszéljünk az urakkal.

Ivanics nagyon határozottan beszélt. Bátorsága, amelyet a Zuna közepén a torkába fojtottak, lassankint visszatért. Kis szeme élénk tűzzel villogott sűrű fekete szemöldöke alatt:

– Azt hiszi, máris elfelejtettem, hogy megszorongatták a torkomat? Megmutatom ezeknek a patkányoknak, hogy bennem emberükre találtak. Igenis, beszélünk VII. Emánuel híveivel. Azért jöttünk ide. Mi történhet velünk? Kettenburg tábornok sem esett a feje lágyára. Ezek a cirillek különben is edzett és kipróbált összeesküvők. Ha titkos találkozót adnak nekünk, nem kétséges, hogy jó helyen adják…

Körülbelül igaza volt. Már-már röstelltem azt a gyanús, és egy kis gyávaságnak is bélyegezhető sietséget és okosságot, amellyel a találkozás elől kitérni akartam. Nekem is igazam volt, amikor VI. Iván üzenetével mennél előbb Párizsban akartam lenni. A kihallgatás óta azt láttam legfontosabbnak, hogy VII. Emánuellal beszéljek, és mivel Ivanics távirata

kútba esett, mindent cserben akartam hagyni, hogy Párizsba repüljek. Azonban magam is úgy éreztem, hogy mégiscsak meg kell kockáztatnunk ezt a találkozást. Hátha VI. Iván üzenetén kívül az ifjúcirill hívekét is elvihetem Párizsba?

– Nem is szólok arról – folytatta Ivanics mester –, hogy VII. Emánuel derék hívei úgy szomjaznak már egy kis pénzre, mint a mennyei mannára. Kettenburg tábornok lyukas csizmában jár. Swan báró becsületszavára kijelentette, hogy hetek óta nem evett meleg ételt, doktor Kruics pedig zálogcédulával bizonyította, hogy ma vitte be aranykeretes pápaszemét a zálogházba. Ezeket a lelkes embereket akarja maga kenyér nélkül hagyni?

Megnyugtattam a nemeslelkű emberbarátot:

– Nem. Önnek van igaza, el kell mennünk a találkozóra. Tudja már a helyét?

– Még nem. Kettenburg tábornok megígérte, hogy a Vörös Ökörbe üzen; azt hiszem, legokosabb, ha a lakásomra megyünk, és megnézzük, mi újság?

– Gyerünk!

Amikor a szobából kiléptünk, a három alak megint ott állt ajtóm előtt. Bosszankodtam:

– Uraim, meddig fog ez még tartani?

A vezetőjük mentegetőzött:

– Végtelenül sajnálom, de szigorúan megparancsolták, hogy önöket ne tévesszük szem elől…

– Ki parancsolta meg?

– Mindegy.

– Dehogyis az. Jogom van tudni, ki küldi önöket a nyakamra?

– Ha mindenáron tudni akarja, a főkapitány.

– Hol van most?

– Nem tudom. Miért kérdezi?

– Szeretnék vele beszélni.

– Ez bajos.

– Miért?

Nem felelt. Karon fogtam, előrementem kissé vele, három aranyat csúsztattam a markába:

– Beszélnem kell a főkapitánnyal. Mondja meg neki, hogy fontos.

A detektív habozott. Megnyugtattam:

– Nem szökünk meg. Barátom lakására megyünk a Vörös Ökörbe. Ott megvárom, amíg visszajön a főkapitánytól. A válaszért még két aranyat kap…

Ez hatott.

A detektív egy-két cirill szót mondott társainak, azután eltűnt. Két társa nyomunkba szegődött, és négy-öt lépésnyi távolságban követett minket a város túlsó végére, ahol a Vörös Ökör egyszerű földszintes épülete pompázott. A fogadó előtt leültem egy padra. Ivanics mester besurrant a szobájába. Kisvártatva csalódottan jött vissza:

– Semmi üzenet. Senki sem keresett.

– Mit csináljunk?

– Várjunk!

Ivanics mester mellém telepedett, a két detektív egy másik padra ült. Jó félóráig néztünk így farkasszemet egymással. Azután visszajött a detektív, akit a főkapitányhoz küldtem. Félrevonultunk egy kocsiszín mögé, ahol a többiek nem láthattak meg.

– Mit mondott a főkapitány?

– Még ma beszél önnel.

– Hol?

– Nem tudom. De legyen nyugodt. Ha a főkapitány azt mondja, hogy beszél önnel, akkor beszél is…

A detektív titokzatosan mosolygott, azután a két aranyat a harisnyájába csúsztatta, alkalmasint az előbbi három mellé. Azzal mentegetődzött, amivel itt mindenki:

– Tolvajok között élek. Ha társaim megszimatolják ezt a pénzt…

Nem fejezte be a mondatot. Minek is? Visszasietett hozzájuk. Elgondolkozón követtem. A főkapitány üzenete nem sok jóval biztatott.

Még ma beszél velem – lehet-e ezt másként is magyarázni, mint úgy, hogy még ma bevisznek a rendőrségre?

Ivanics mester mozdulatlanul ült a padon, behunyta szemét, mintha aludna. Titokban azonban minden neszre figyelt. Hirtelen fölnézett. Csöndesen mondta:

– Autó!

15

A távolból csakugyan motor-berregés hallatszott, halk búgással és a hanglabda sivalkodásával elegyesen. A berregés mind jobban közeledett, a búgás erősbödött, végre az automobil befordult a fogadó elé. A kocsi üres volt. A sofőr mellett ült csak egy gumikabátos, nagysapkás, pápaszemes úr, aki előtt a három detektív alázatosan lekapta a kalapját. A pápaszemes úr kiugrott az autóból, és egyenesen hozzám sietett.

– A főkapitány – súgta a detektív, akit a városba küldtem.

A főkapitány! Máris? körülnéztem, védelmet kerestem. Harcra azonban nem került sor. A főkapitány megállt, és valami írást vett elő.

– Mák István újságíró – olvasta ridegen.

– Én vagyok.

– Ivanics, szintén újságíró…

– Jelen!

– A törvény nevében mindkettőjüket letartóztatom…

Mérgemben elvörösödtem:

– Tiltakozok! Minden erőmmel tiltakozok…

– Én is tiltakozok – morogta Ivanics jóval csöndesebben.

A főkapitány vállát vonta:

– Erről később. Egyelőre figyelmeztetem önöket, hogy minden ellenállás hiábavaló. Legokosabb, ha békésen beletörődnek sorsukba, és megadják magukat. Üljenek a kocsimba…

– De…

– Üljenek a kocsimba! Egy, kettő!

– Mindennek vége – súgta Ivanics elkeseredetten, miközben bemászott az autóba. Nem feleltem. Arcom égett a haragtól, a szégyentől. No, Mák István, te híres, te okos, szépen fejezed be diplomáciai karrierodat! A grovai rendőrség börtönében, ott ahol a többi csirketolvaj! Mégiscsak jobb lett volna bölcsen elmenekülni Grovából.

A főkapitány intett a három detektívnek:

– Hazamehettek. A többit elvégzem magam…

A három detektív alázatosan köszönt, és nekivágott az országútnak. Visszamentek a városba. Az automobil lekanyarodott a partra, és őrült sebességgel vágtatott a part mentén a várossal ellenkező irányba. Mielőtt megkérdezhettem volna, hová megyünk, célnál is voltunk már. Az automobil megállt a part mellett, egy vízimalom közvetlen szomszédságában, meglehetősen rideg és néptelen helyen. A főkapitány kiugrott, nekünk is intett. Kiszálltunk. A sofőr továbbrobogott a kocsival. Egyedül maradtunk a főkapitánnyal. Ivanics rám nézett. Kitaláltam tervét: … Rárohanunk a főkapitányra. Leteperjük. Belökjük a Zunába. De ehhez több elszántság és kevesebb filozófia kellett volna, mint amennyi bennem volt. Félrefordultam – jöjjön, aminek jönnie kell. A főkapitány háromszor sípolt. A malomból elindult egy csónak, erős evezőcsapásoktól hajtottan mindjobban közeledett felénk. Fiatal halász evezett a csónakban, karcsú, izmos gyerek, arcát nem láttuk, de mozdulatai olyan szabályosak és elegánsak voltak, mintha Oxfordban tanult volna evezni. Némán néztünk hol a főkapitányra, hol a közeledő csónakra, nem értettük a dolgot. Mit akar velünk a kapitány? Kikre vár, hová készül a már-már partot ért csónak?

A halász megkötötte csónakját. A főkapitány felénk fordult. Hangja megváltozott, szája szögletében ravasz, de barátságos mosoly jelent meg.

– Uraim, szálljanak be a csónakba – mondta udvariasan –, átmegyünk Zsivnicébe…

– Minek?

– Elfelejtették már, hogy várják önöket? Csodálkozón, megdöbbenten néztünk rá. A dolog mindjobban homályosodott. Gyanakodtam.

– Ki vár minket?

– Kettenburg tábornok, Swan és Kruics…

– Gúnyolódni méltóztatik?

A főkapitány elnevette magát:

– Ejnye uraim, most sem értik még?

– Mit? Mit?

– Istenem, hát miért küldtem haza detektívjeimet? Agyunkban derengeni kezdett. De még mindig bizonytalanul néztünk a főkapitányra.

– Ön… ön…

A főkapitány felelet helyett földhöz vágta sapkáját és eljárta rajta a vodroszkát, a cirill nemzeti táncot. És diadalmasan üvöltötte:

– Éljen VII. Emánuel! Éljen VII. Emánuel!

Ivanics mesterből kitört a lelkesedés. Elordította magát: – Hip, hip, hurrá! Hip, hip, hurrá!

Piros fezét, amelytől rendes körülmények között sohasem vált meg, fölhajította a levegőbe. Diadalmasan hörögte:

– Nem mondtam? Kettenburg tábornok tudja, mit csinál.

Engem is valami mámoros jókedv fogott meg. Megszorítottam a főkapitány kezét. Vagyis VII. Emánuel megint szegényebb volt háromezer frankkal. De most reménykedtem már. Boldog izgatottsággal ugrottam a csónakba. Tekintetem egy pillanat alatt végigfutott a csónakoson, és meg kellett fogóznom, hogy ki ne forduljak a csónakból. Eltátottam a szájamat, ahogy a hal, amikor szárazra kerül. A csónakos összehúzta szemöldökét, azután közönyösen evezni kezdett. Nem nézett többé rám. A világ forgott velem.

A fiatal halász, aki úgy evezett, mintha Oxfordban tanulta volna, VII. Emánuel volt.

Amíg a Zunán átkeltünk, egyikünk sem szólt. Némán ültünk és izgatottan. Egy ember volt nyugodt csak, VII. Emánuel. Mintha mindaz, ami történt, ami történni fog, nem is miatta történne. A főkapitány idegesen cigarettázott, Ivanics mester pedig nyugtalanul nézett rám. Nem szerette ezt a nyomasztó csöndet. Százszor is meg akart szólítani, de

mindannyiszor megijedt, köhögött egyet, azután elhallgatott. Nekem volt min gondolkoznom. VII. Emánuel, akit Párizsban hittem, Grova alatt egy malomban rejtőzik, titokban, álruhában… Mikor jött ide, miért jött ide? Valami bizonytalan érzés azt súgta nekem, hogy sok minden történt itt, amiről nem tudok, ami… igen, mit szépítsem a dolgot… ami a hátam mögött történt. Akkoriban érzékeny ember voltam, és minden csekélység bántott. Ha nem voltam is büszke arra, amit Grovában végeztem, mégis sértette a hiúságomat, hogy a király, az én barátom, előttem is eltitkolta megérkezését. Bántott, hogy a főkapitányt és többi hívét beavatta ebbe a titokba, hozzám pedig, legigazabb, legönzetlenebb hívéhez, bizalmatlan volt. Hiába próbáltam magamat azzal megnyugtatni, hogy mindez alkalmasint az ügy érdekében történik, valamelyes csalódás, egy kis kiábrándulás nehezedett rám. A siker, a diadal küszöbén elborult az arcom. Mégiscsak sokat kockáztattam ezért a rokonszenves fiatalemberért, aki nekem senkim, még csak királyom sem. És barátságból tettem, nem pénzért, nem dicsőségért, nem titkos ambíciókkal, hivatalért, ordókért. Rászedtek egy kicsit. Barátságommal mást, többet érdemeltem volna…

Megérkeztünk a túlsó partra. A fiatal halász valami cölöphöz kötötte csónakját, egy másik üres csónak mellé. Habozón indultam útnak. A fiatal halász nem jött velünk. A főkapitány közönyösen előresietett. Én is mentem már, nem néztem többé hátra. A csönd még ott ült lelkűnkön, egyikünk sem merte elzavarni. Szótlanul mentünk mind a hárman vagy öt percig, amikor egy halászcsárdához értünk. A főkapitány azt mondta:

– Megérkeztünk.

A csárda élettelen és elhagyatott volt, egy lélek sem mutatkozott körülötte. Ablakai le voltak függönyözve, ajtaja zárva volt. A főkapitány kopogtatott az ajtón. Ivanics mester oldalba bökött, nagyon izgatott volt. Nekem is erősebben dobogott a szívem. Életemben először vettem részt igazi összeesküvésben. Hiába, az ilyesmi mégiscsak izgatja az embert.

Az ajtó nem nyílt ki. De lépések közeledtek bentről, és egy borízű hang kiszólt:

– Ki az?

– Három piros rózsa – adta meg a jelszót a főkapitány.

Három piros rózsa! Visszaemlékeztem arra a párizsi reggelre, amikor ezt a három szót harmincszor kellett leírnom a Family Hotel halijában. Első ízben akkor avatkoztam bele a cirill politikába. Ennek egypár hete csak. Mi minden történt azóta! De nagy utat tettem meg a párizsi Family Hotel halljától a zsivnicei halászcsárdáig! És íme, az a VII. Emánuel, aki akkor az én pénzemmel fizette ki a táviratokat, ma szintén itt van, holnap vagy holnapután talán király is lesz már, egy ország királya!

Az ajtót kinyitották. Beléptünk az ivóba, amelyben csak egy homályos olajlámpás és két szál gyertya pislogott. A gyertyák egyszerű paraszti szokás szerint, önnön faggyújukkal voltak az asztalhoz ragasztva. Az ivóban nagy volt a füst; az a négy ember, aki az egyetlen asztal mellett végighúzódó lócán ült, vészesen cigarettázott a gyér világosságban…

– Elhoztam az urakat – mondta a kapitány. Bezárta maga mögött az ajtót.

Odaléptünk az asztalhoz, mellőle fölkeltek a homályos alakok. Ivanics a gyertyafénynél megismerte, és bizalmasan üdvözölte őket. Azután bemutatott nekik.

– Kettenburg tábornok, báró Swan… doktor Kruics.

A negyedik nekem is régi ismerősöm volt, báró Végh-Allomássy tábornok. A tábornok arca most is piros volt még a dühtől… még mindig a kétezer frankját fájlalta.

Mind a négy melegen megszorította a kezemet.

– Ön nagy szolgálatot tett Cirillországnak – mondta Kettenburg tábornok.

– Sohasem fogjuk elfelejteni – tette hozzá Swan.

– VII. Emánuel önnek köszönheti a koronáját – fejezte be a dicsérgetést doktor Kruics.

A koronáról eszembe jutott, hogy Kettenburg tábornok lyukas csizmában jár, báró Swan hetek óta nem evett meleget, és doktor Kruics éppen ma vitte be aranykeretes pápaszemét a zálogházba. Ennélfogva zsebembe nyúltam, elővettem pénztárcámat, és szerényen így szóltam:

– Nagyon köszönöm uraim, de félek, nem érdemlem meg ezeket a nagy dicséreteket. Az érdem nem az enyém, hanem az önöké, akik minden nyomorúságon keresztül kitartottak a száműzött királyfi mellett, éheztek…

(Úgy van! – helyeselt a hívek kara.)

– Fáztak…

(Újabb helyeslés.)

– Szenvedtek…

(Szűnni nem akaró helyeslés.)

– És azt hiszem helyesen cselekszem, ha őfelsége magánpénztárából egy kis előleget utalványozok önöknek… előleget az önök jövendőbeli hűségére…

(Viharos, meg-megújuló, a felvonásközöket végigtapsoló helyeslés.)

Ezzel átnyújtottam nekik fejenként kétezer frankot. Báró Végh-Allomássy nagyon megilletődött. Fájdalmasan sóhajtotta:

– Négyezer volna már, ha… A többiek nem értették meg ezt a titokzatos sóhajt. Báró Végh-Állomássy nem magyarázta meg nekik.

Az ajtón újabb kopogtatás hallatszott. Mindannyian fölugrottunk, és egymásra néztünk.

– Őfelsége! – súgta Kettenburg tábornok, és az ajtóhoz sietett.

Odakint megadták a jelszót, az ajtó kinyílt, és a küszöbön megjelent a fiatal halász.

– Jó estét, urak – mondta friss, csengő hangon.

Mindannyian mélyen meghajoltunk, csak Ivanics mester dermedt meg. Az egyetlen, aki nem ismerte a királyt.

– Ez… ez VII. Emánuel? – dadogta a fülembe. Némán bólintottam. Ivanics a falhoz támolygott.

– Én szamár! Hogy nem találtam ki…

VII. Emánuel hozzám lépett és minden ceremónia nélkül megölelt:

– Köszönöm, nagyon köszönöm. Önnek köszönhetem királyságomat…

Elpirultam a büszkeségtől. De tiltakoztam:

– Nem, Sire, nem. Semmit sem csináltam, és amit csináltam, rosszul csináltam…

VII. Emánuel nevetett:

– Téved. Remekül csinálta. Remekül! Ön maga sem tudja, milyen jól… de mi tudjuk. Ugye, uraim?

A többi is mosolygott:

– Nagyszerűn!

Zavarodottan néztem rájuk. A király nevetése, a többiek mosolygása nem tetszett nekem. De mielőtt még szólhattam volna, VII. Emánuel Ivanicsra mutatott:

– Ez az úr, akit nem ismerek, alkalmasint az ön barátja…?

– A derék Ivanics, Sire!

– Derék Ivanics, ön is nagyszerűen csinálta a dolgát. Nem fogja megbánni, hogy VII. Emánuel szekerét tolta…

Ivanics boldogan hajlongott. VII. Emánuel báró Végh-Állomássyhoz fordult:

– Báró Végh-Allomássy, hogyan kerülsz te ide? Ma reggel VI. Iván hadsegéde voltál még.

A tábornok feszes haptákban, gutaütéses arccal rebegte:

– Sire, ma reggel még vak voltam és süket. De ez a régi barátom, akit huszárkapitány koromból ismerek, meggyógyított.

Vakmerő, szemérmetlen nyugalommal rám mutatott.

– És most? – kérdezte VII. Emánuel élesen.

– Életem és vérem felséges uramé…

A tábornok ki akarta rántani kardját, gépiesen, önkéntelenül visszaemlékezve arra a kis jelenetre, amely VI. Iván dolgozószobájában lejátszódott. Szerencsére az utolsó pillanatban észbekapott, és nem rántotta ki, holott nyugodtan kiránthatta volna, mert a kétezer frankot a csizmaszárába dugta.

VII. Emánuel bólintott:

– Hiszem, hogy éppen olyan híven fogsz szolgálni, mint ahogy régi gazdádat szolgáltad… Most pedig halljuk Mák István urat, mit beszélt ma

a kihallgatáson VI. Ivánnal?

– Egyik, eléggé megbízható hírforrásunk, a főkapitány szerint, VI. Iván nem idegenkedik valami kiegyezésfélétől. Ezért jöttünk ide. Nem beszélt ilyesmiről?

Részletesen elmondtam VI. Iván üzenetét. VII Emánuel gúnyos mosollyal hallgatta végig. Azután fölkacagott:

– Négyszázezer frankot ígér váltóban, és egy milliót kér készpénzben. Mindig csirkefogó volt, most is az, amikor nyakán már a kés. Mit érdemel az ilyen ember? Mindent, csak kíméletet nem. Ha tisztességes ajánlattal küldte volna hozzám… Istenem, nekem nem sürgős, vártam volna még öthat hónapig. De így… ma éjjel tizenkét óra öt perckor én vagyok Cirillország királya. Így van, uraim?

– Esküszünk! – zúgta az összeesküvők kara.

– Akkor előre, Grovába!

A főkapitány elfújta a lámpát meg a gyertyákat. Elhagytuk a csárdát. Odakint a király vállamra tette a kezét:

– Ön velem jön!

Hátramaradtunk, míg a többiek, köztük Ivanics mester is, lesiettek a Zunához. Egy ideig némán mentünk egymás mellett, azután VII. Emánuel megszólalt:

– Mivel háláljam meg azt, amit értem tett?

– Semmivel. Semmit sem tettem felségedért… Ami történt nélkülem történt. Ártatlan vagyok abban, hogy ön ma éjjel tizenkét óra öt perckor Cirillország királya.

Hangomból annyi keserűség áradt ki, hogy VII. Emánuel meglepődött.

– Mi baja?

– Mi bajom? Bocsánat, Sire, nem értem. Azt hittem, Párizsban várja meg…

VII. Emánuel harsányan, jóízűen fölkacagott.

– Maga drága, jámbor lélek! Azt hitte? És megsértődött azon, hogy tudta és megkérdezése nélkül ide mertem jönni? Elég okom volt arra, hogy ide jöjjek. Nem? Hiszen én akarok cirill király lenni, és ezért nekem is

szabad egy kicsit dolgoznom. Bármilyen nagyra becsüljem is önt, a tehetséges diplomatát, kizárólag önre mégsem bízhattam a dolgot. Mert Kettenburg tábornok is valaki, báró Swan is valaki, dr. Kruics is valaki, nem szólva a főkapitányról, az egész társaság eszéről… És ezek az urak már hónapok óta dolgoznak azon, amiben ön csak három nap óta fáradozik…

A király hangja egy kicsit gúnyos volt, ami még jobban elkeserített.

– Sire, én csak az ellen tiltakoztam, hogy érdemtelenül elhalmoznak bókokkal, és örök hálával fenyegetnek. Mihelyt ön belenyugszik abba, hogy semmi részem az ön…

– Nem nyugszom bele. Nagy része van. A legnagyobb. Ismétlem, ha ön nincs, még ma is a Family Hotelban eszem a száműzött királyok keserű kenyerét.

Bután néztem a királyra:

– Tulajdonképpen mit csináltam?

– Mit csinált? Jámbor becsületességével, fantasztikus őszinteségével, zseniális ügyetlenségével annyira magára vonta az ócirillek figyelmét, hogy kizárólag önt ellenőrizték, önt lesték és figyelték, rólam és híveimről pedig tökéletesen megfeledkeztek. Amíg önre százan vigyáztak, velünk senki sem törődött. Míg ön a nagy nyilvánosság előtt lármázott érdekemben, addig mi titokban, csöndben elintéztük a magunk dolgát. A hadsereg a mienk, a rendőrség a mienk, a nép a mienk, a mienk Grova, mienk az egész ország. A mienk. Az enyém. Ma éjjel tizenkét órakor kikergetjük VI. Ivánt a palotából, ahogy annak idején apámat kergették ki. Ez nemzeti hagyomány, a királynak éjjel hálóingben, mezítláb kell menekülnie…ha nincs annyi esze, hogy megérezvén a bajt egy nappal előbb meneküljön. VI. Ivánt okosabbnak hittem, de úgy látszik, ez minden királyok közös hibája. Jobban ragaszkodnak a trónhoz, mint ahogy a trón hozzájuk…

VII. Emánuel még tovább beszélt, de én nem hallottam már. Elsötétült előttem a világ, nyomorultnak, megalázottnak láttam magamat, úgy éreztem, csúnyán, lelketlenül visszaéltek barátságommal, szemérmetlen

játékot játszottak velem. Szívem tele volt fájdalommal, ebben a pillanatban gyűlöltem azt az embert, akit annyi ragaszkodással, annyi szeretettel szolgáltam…

Leértünk a Zuna partjára. A többi elindult már az első csónakkal, a király megint evezni kezdett, ahogy akkor az enghieni tavon, amikor Blanche-nak meg nekem, a grovai vén park hattyúiról mesélt. Enghien, néztem magam elé, valami összetört bennem.

– Mivel háláljam meg azt, amit értem tett? – kérdezte a király újra. – Mit akar?

– Semmit, Sire. Ha igazán azt hiszi, hogy tettem valamit, barátságból tettem. Nem kell érte semmi…

– De mégis…

– Ez az Ivanics szegény ember, és igazán sokat szaladgált ebben az ügyben…

– Mondja meg neki, hogy jelentkezzen nálam. De maga…?

– Körülbelül háromezer frank van még nálam abból a pénzből, amelyet kaptam. Holnap részletesen elszámolok majd…

– Jó, jó – türelmetlenkedett VII. Emánuel. – De maga? Mit adjak magának? Mit akar csinálni? Akar a titkárom lenni?

– Köszönöm, Sire, nem. Visszamegyek Párizsba…

– Ostobaság! Maradjon itt…

– Visszamegyek Párizsba, Sire. Azt hiszem, a Family Hotelban van valaki, aki most sokat sír…

VII. Emánuel abbahagyta az evezést.

– Blanche?

– Talán…

– Blanche velem jött Grovába… Tudja, van itt egy kis francia színházunk… Nem akar színházigazgató lenni? Az sem? Mi az ördögöt csináljak magával? Lehetetlen ember!

Elkeseredett ötletem támadt.

– Sire – mondtam keserűn –, ha mindenáron meg akar valamivel jutalmazni, adja nekem a vörös kecskerend nagykeresztjét… természetesen

a gyémántok nélkül.

VII. Emánuel elmosolyodott:

– Magán nem lehet segíteni… de talán igaza van. Talán én is ezt tenném. Mindegy, találkozunk még, Mák István. És ha egyszer igazán kellek önnek, jöjjön bátran hozzám. De siessen. Én sem leszek örökké király, és nagyon szégyellném magamat, ha legközelebbi találkozásunkkor megint nekem kellene öntől pénzt kérnem…

Pedig találkoztunk még. És megint ő kért tőlem. De ez VII. Emánuel életének új fejezete már, amelyet máskor mesélek el.

Másnap egyedül utaztam el Grovából. Zsivnicében egy kopott öregúr szállt be az Orient-Expressbe. VI. Iván volt. Meglátott, rám ismert. Rögtön meg is szólított: – Visszautazik Párizsba?

– Igen, Sire!

– Ismeri Párizst?

– Meglehetősen.

– Mondja csak… nem tud nekem valami olcsó, jó, kis szállót ajánlani?

– Hogyne…

És egy névjegyre fölírtam a címet: Family Hotel, Rue de Constantinople 75.

VII. EMÁNUEL ÉS KORA

1

Két hónappal azután, hogy barátomat és nyomortársamat, VII. Emánuelt, fölkenték cirill királynak, anyagi viszonyaimban némi javulás mutatkozott. Nevem a grovai események révén valamelyest forgalomba jött, és most már nemcsak a *Krajcáros Igazságnak* dolgoztam, hanem a francia újságokba is írtam. Két nagyobb cikket helyeztem el egy katonai revue-ben, az egyik Mária Teréziáról szólt, a másik az osztrák-magyar hadseregről. Mindenesetre furcsa volt, hogy én, Mák István, valamikor tehetséges lírai költő, most mint katonai szakíró és Balkán-politikus agyalgattam a mindennapi kenyérért.

Egy enyhe szeptemberi estén tanácstalanul és elmélázón ültem műmárvány íróasztalom előtt a párizsi Café Terminus teraszán. Az íróasztalon a költői ihlet összes szerszámai: papiros, tinta, toll, cigaretta és konyak testvéri egyetértésben, példás türelemmel várakoztak arra, hogy munkához lássak. Én azonban konokul tovább merengtem, és megértés nélkül bámultam a levegőbe, a villamos hirdetések kigyúló és elalvó betűire, az asztalok között ide-oda cikázó pincérekre, a szomszéd asztaloknál ülő lármás burzsoákra és bizonytalan kis nőkre, a nyikorgó omnibuszokra és az esti újságokkal száguldozó rikkancsokra, az egész életre, amely üres tekintetem előtt elrobogott.

Ezen az estén kábító és hajmeresztő, félelmetes és mulatságos, fantasztikus és szenzációs dolog történt velem. A cirill Tudományos Akadémia megválasztott dísztagjának. Félórával ezelőtt kaptam meg az oklevelet, óriási, ötpecsétes borítékban, amelynek jobb sarkában fönt, cifra és olvashatatlan cirill betűk feketélltek, bal sarkában pedig öt, részint zöld, részint sárga cirill bélyeg sorakozott egymás mellé. A bélyegeken, úgy a zöldeken, mint a sárgákon, egy szőke fiatalember képe volt látható, az új királyé, ama VII. Emánuelé, akit két hónap előtt koronáztak meg a grovai Szent-Szűz templomában. Az oklevél mellett egy másik levél is volt,

minden ok nélkül és cirillül, amely bonyodalmas nyelvről a leghalványabb sejtésem sem volt…

Nem meglepő, hogy egy kicsit elszédültem ettől a nagy kitüntetéstől. Szerény ember vagyok, az élet eddig nem nagyon kényeztetett. Irodalmi sikereim inkább mérsékeltek voltak. Az édes magyar haza rosszul bánt velem. Nem voltam tagja a Petőfi-Társaságnak. Nem a Kisfaludy-Társaságnak. Sőt egyetlenegy vidéki irodalmi társaságnak sem. A Magyar Tudományos Akadémia nem érdeklődött munkásságom iránt.

Sem elegyes, sem összes költeményeimnek nem találtam kiadót. Drámáimat a Nemzeti Színház drámabíráló-bizottsága ridegen, de csökönyösen visszautasította. És most a cirill Tudományos Akadémia megválasztott még csak nem is rendes, hanem dísztagjának! A nyomorúságos balkáni akadémia látta meg bennem a nagy embert. Vén kecsketolvajok megemelték előttem kalapjukat, érző szívükre öleltek, megkoszorúztak a legszebb jutalommal. Ez mégiscsak jólesik.

Azonban nem áltattam magamat. Tudtam, hogy ezt a nagy kitüntetést nem halhatatlan remekműveimnek, hanem VII. Emánuelnak köszönhetem. A király nem feledkezett meg hűséges és mindenekfölött ingyenes titkárjáról, aki olyan önzetlen lelkesedéssel vett részt a nagy cirill összeesküvésben. A történelem megállapítja majd, hogy VII. Emánuel nekem köszönheti trónját. Megállapítja majd azt is, hogy szolgálataimért nem fogadtam el jutalmat. VII. Emánuel erőszakkal rám tukmálta a legnagyobb cirill ordót, a vörös kecske-rend nagykeresztjét, természetesen a gyémántok, a kecske és a kereszt nélkül. Éppen csak a szalagot kaptam meg. VII. Emánuel alkalmasint érezte, hogy királyi háláját ezzel a szalaggal aligha rótta le, ez kevés lenne, ennélfogva a szalagot két hónap múlva a cirill tudományos akadémia díszoklevele követte…

Meghatottan gondoltam a fiatal királyra.

– Mégis szép, hogy nem feledkezett meg rólam – mondtam, és végre-valahára megittam a konyakomat, amely türelmetlenkedni kezdett már a pohárban. – Amikor két hónap előtt elutaztam Grovából, azt hittem, örökre

végeztem Cirillországgal és királyával. És íme, megint jelentkezik. És milyen gyöngéden, milyen tapintatosan!

Cigarettára gyújtottam, és megint elővettem azt a cirill levelet, amely az oklevélhez mellékelve volt. Tekintetem a gyorsvonat sebességével és közönyösségével siklott keresztül a betűk fekete sínein. Most éppen olyan kevéssé tudtam elolvasni, mint egy félórával ezelőtt. Türelmetlenül, idegesen néztem körül, valakit kerestem, valakit vártam. Minthogy ez a valaki nem jelentkezett, kezembe vettem a tollat – végre, bemártottam a tintába – végre, megigazítottam a papirost – végre, és elkezdtem írni – végre, végre! A *Krajcáros Igazság*nak írtam, de nem Párizsi levelet, csak rövid táviratot. Megírtam a nagy újságot: a cirill Tudományos Akadémia dísztagja lettem. Egyszersmind fizetésjavítást is kértem. Vagy akadémikus valaki, vagy nem az.

– Mit fognak a fiúk holnap délután a Chicago-kávéházban mondani? Csontos Szigfrid, Vendégh Ábris… meg a többi!

Mielőtt erre a fogas kérdésre felelhettem volna, valaki megérintette a vállamat:

– Jó estét!

Fölnéztem:

– Itt van valahára? Üljön le, Ivanics mester!

Az Ivanics mesternek minősített egyén elhelyezkedett a műmárvány íróasztal mellett, és egy pohár torinói ürmöst rendelt, lelkére kötve a pincérnek, hogy néhány csöpp angosturával fűszerezze. Azután cigarettára gyújtott, és némán, kérdőn nézett rám.

– Nagy újság, Ivanics mester. A cirill Tudományos Akadémia…

Ivanics közbevágott:

– Tudom. A követségen négy napja tudjuk már. Az Akadémia nekünk táviratozott az ön címéért… Örül neki?

– Istenem…

– Mindenesetre gratulálok. Noha, őszintén megvallva, nem szeretem ezeket a túlságosan olcsó kitüntetéseket. A vörös kecske-rend szalagja, az akadémiai tagság… Közös barátunk, VII. Emánuel többet is tehetne önért.

– Kedves Ivanics, maga nagyon jól tudja, hogy én…

– Önnek semmi sem kell. Tudom. De ezek a cirillek… Ön tudja a legjobban, mennyit dolgoztam ezért a VII. Emánuelért. Tudja azt is, hogy nekem nincsenek ambícióim. Mit akarok én? Valami finom jó kis hivatalt, kevés munkával, nagy fizetéssel. A cirill sajtóiroda főnöke szerettem volna lenni, vagy az állami zálogházak igazgatója, adófelügyelő, vagy a hivatalos lap szerkesztője. Ehelyett mindössze követségi titkár lettem, nyomorúságos hatezer frank fizetéssel, amelyet ötkoronás részletekben kapok meg…

– Az új király se fizet pontosan?

– Maga kérdezi? Maga, aki titkár korában kölcsönadott neki? Maga, aki éppen olyan jól tudja, mint én, hogy Cirillországban csak a királyok változnak, az erkölcsök soha? Meg aztán mit tudom én? Lehet, hogy a pénzt postán elküldik. De hol van Grova, és hol van Párizs? Fizetésemből a pénzügyminisztertől lefelé, a postaigazgatón keresztül mindenki ellop egy-két dénárt, úgy, hogy főnökömnek, báró Végh-Állomássy Tivadar, párizsi cirill követnek egy-két maravédi jut már csak. Azt életveszélyes fenyegetésekkel kell visszacsikarnom tőle… Nem élet ez, uram! Okosabb lett volna valami végkielégítés-félét kérnem, és hazamennem Budapestre Balkán-szakértőnek, aki azelőtt is voltam…

Ivanics mester haragosan itta meg az ürmöst, és jogos elkeseredésében megrendelte a másodikat is.

– Magán nem lehet segíteni.

– Igaz. Nyughatatlan ember vagyok, de szivem az van. Önért mindent. Halljuk, miről van szó? Ha nem akarna valamit tőlem, nem telefonozott volna a követségre…

– Eltalálta. Az akadémia oklevelén kívül egy másik levelet is kaptam. Nem tudom elolvasni.

– Adja ide, lefordítom…

– Természetesen illő tiszteletdíj mellett…

Ivanics legyintett:

– Igazán nem pénzért teszem, de nem fogom abban megakadályozni, hogy szerény kölcsönt ne ajánljon föl nekem…

Átvette a levelet, és figyelmesen elolvasta. Azután rám mosolygott, majd kényelmesen és fontoskodón hátradőlt a székben, megint cigarettára gyújtott, még egy pohár ürmöst rendelt, és csak akkor kezdett beszélni, amikor kíváncsiságom egy kis idegességgé alakult át.

– A levelet a cirill tudományos akadémia írja. Hű és hiteles fordítása a következő:

Tisztelt Uram!

A grovai cirill tudományos akadémia, amely legutóbb tartott ülésén önt közfelkiáltással dísztagjának választotta, tisztelettel teljes és alázatos kéréssel fordul önhöz. Az akadémia nagyon jól tudja, milyen erős láncok kötik önt drága hazánkhoz és szeretett uralkodónkhoz, felséges urunkhoz, VII. Emánuelhez, akivel megosztotta a száműzetés keserű kenyerét. Az akadémia nagyon jól tudja, hogy a nagy cirill összeesküvés összes titkaiba csak ön volt beavatva; tudja azt is, hogy az összeesküvés sikerét, az ifjúcirill párt győzelmét elsősorban önnek köszönhetjük. A cirill történelem e fontos eseményének összes szálait ön tartotta kezében, az ön politikai bölcsessége, finom, diplomáciai okossága, helyes történeti érzéke oldotta meg a bonyodalmat mindenek javára és mindenek megelégedésével. A sötétségben tévelygő cirill belpolitikának ön mutatta meg a helyes utat, amelyen a béke és a kultúra virágai illatoznak. Éppen ezért akadémiánk elhatározta, hogy megiratja a nagy cirill összeesküvés oknyomozó történetét, örökké fönnmaradó, hallhatatlan emlékéül e dicsőséges cselekedetének. VII. Emánuelt és korát akarjuk megörökíttetni a világtörténelem lapjain, és ezért önhöz fordulunk, e király, e kor legkitűnőbb ismerőjéhez. Boldogok volnánk, ha ezt a nagy munkát ön végezné el, ragyogó tollával ön írná meg. A mű a cirill tudományos akadémia kiadásában jelenne meg. Az akadémia tízezer dinár tiszteletdíjat ajánl fel önnek, azonkívül megtéríti összes költségeit, amelyek tudományos kutatásai közben fölmerülnek. A nagy műnek három hónap alatt el kell készülnie; éppen ezért, az akadémia boldog volna, ha ön hajlandó ezt a

három hónapot az akadémia vendége gyanánt Grovában eltölteni, ahol lelkes segítő munkásokat, régi és új barátokat talál. Ismételten tisztelettel és alázattal kérjük, vállalja el ezt a munkát. Ez nemcsak nekünk hő vágyunk, hanem felséges Urunknak, VII. Emánuelnek is óhajtása, nem szólva az egész cirill nemzetről, amely lázas izgatottsággal várja – reméljük, kedvező – válaszát.

Mély tisztelettel a cirill tudományos akadémia nevében

Dr. Kruics elnök

Ivanics mester nagyot lélegzett amikor a levelet visszaadta. Ezzel szemben tátott szájjal, lélegzet nélkül meredtem magam elé. A megtiszteltetéseknek ezt a halmazát, amely ma a nyakamba szakadt, alig bírtam elviselni. Hogy a cirill Tudományos Akadémia engem bíz meg egy nagyszabású történeti munka megírásával, engem, akit a magyar tudományos akadémia elnöke egyik megnyitóbeszédében „fölületes firkász"-nak bélyegzett, ez… ez… magam sem tudtam, mi ez. Azt tudtam csak, hogy előkelő és jó dolog; azt éreztem csak, hogy az Akadémia kérését nem szabad visszautasítanom. Ha már megválasztottak dísztagnak, hadd lássák, hogy meg is érdemlem ezt a nagy kitüntetést. Igenis, megírom a nagy cirill összeesküvés és VII. Emánuel történetét. Ragyogó tollammal írom meg, ahogy az akadémia elnöke mondta. A három hónap aggasztott csak. Három hónap nem nagy idő, nagyon szorgalmasnak kell lennem, hogy tizenkét hét alatt befejezzem a nagy munkát. Ivanics szigorúan nézett rám:

– Remélem, nem megy bele ebbe az őrültségbe?

– Nagyon is belemegyek. Csak a három hónap… miért adnak csak három hónapot?

– Ezt ön kérdezi, VII. Emánuelnek és korának legkitűnőbb ismerője? Odalent alighanem attól tartanak, hogy négy hónap múlva VII. Emánuel nem lesz már cirill király. Odalent zavarok vannak, pénz nincs. Báró Végh-Állomássy cirill követ gyakran tépi a haját. Ez nem lep meg. A cirill

királyok gyorsan uralkodnak, és a cirill történelemben három hónap nagy idő. Legokosabb volna egy hét alatt megírni…

Az órára néztem:

– Hét óra. Az Orient-Express fél tízkor indul. Kényelmesen elutazhatok már ma is…

Ivanics fölszisszent:

– Elmegy Grovába?

– El.

– Egyszer megjárta már…

– Bánom is én.

– Ezért a pénzért mindjárt ott maradhatott volna. VII. Emánuel pénzt és hivatalt kínált önnek.

– Most munkát kínálnak. A tisztességes munka nem szégyen… még a történetírás sem.

Fizettem, fölálltam és elbúcsúztam Ivanicstól. (Ezt úgy kell érteni, hogy egy húszfrankos aranyat nyomtam a markába.) Ivanics mélán és gyöngéden megsimogatta az aranyat:

– Kedves, szép pénz. Ma éjjel nem alszok a nagykövetségen. A nagykövet kilopná a vánkosom alól…

2

Family Hotel. Rue de Constantinople 75.

Itt laktam. Az ötödik emeleten. Mellettem, ugyanabban a szobában, amelyben valamikor VII. Emánuel, most egy kopott öregúr lakott. Csöndes, szerény kis ember; valami nyugdíjféléből éldegélt, maga főzte a kávéját, és hetenkint kétszer evett csak húst. Ez az öregúr VI. Iván volt, Cirillország exkirálya, akit VII. Emánuel hívei fosztottak meg a tróntól. Az exkirályban volt humor. Amikor beköltözött a Family Hotelba, a VII. Emánuel szobáját kérte. Azt mondta nekem:

– Ő elfoglalta az én lakosztályaimat, én az övét.

Az öreg király nem volt közönséges ember. Eszes, ravasz fickó volt. Egy pillanatra sem mondott le arról, hogy visszahódítja az elveszett trónt.

Néha meghívtam ebédre vagy vacsorára. Ilyenkor az öreg király beszédes volt:

– A fiatalság türelmetlen. VII. Emánuelnak sürgős volt, hogy trónra kerüljön. Nekem nem sürgős. Öreg vagyok. Várhatok…

Úgy mondta, mintha ezer évig várhatna. És ravaszul pislogott:

– Mi változott otthon, amióta engem elkergettek? Semmi. A miniszterek éppen úgy lopnak, mint azelőtt. Pénz nincs. A népet adókkal nyúzzák. A hadsereg zúgolódik. A hivatalnokok csalnak és zsarolnak. Én száműztem a legnagyobb tolvajokat: Kifosztovics pátriárkát, Golov bárót és Szapjanint. Most otthon vannak. Szegény tapasztalatlan, fiatal VII. Emánuel! Mit tud ez az uralkodás kínjairól? Eddigi vidám élete kártyabarlangokban és bárokban zajlott le. Nem ismeri a világot, sem az embereket, sem a nőket. Nem tudja, kitől lehet kölcsönkérni. Sajnálom szegényt. Hívei mindent ellopnak majd előle. Nem tudom, mi marad neki.

– Sire, ne féltse VII. Emánuelt!

– Ne féltsem? Nézzen meg engem. Én csak eleget loptam ama hat év alatt, amíg a trónon ültem. Cirill király még nem lopott annyit, amennyit én. Kifosztovics pátriárka, aki kétségtelenül egyike a világ legnagyobb tolvajainak, tehetségtelen kezdő hozzám képest. És mi hasznom volt a sok lopásból? A végén mégiscsak mezítláb és hálóingben kellett a palotából menekülnöm. Ha jó eleve nem gondoskodom arról, hogy néhány ezer frankot elhelyezzek a Crédit-Lyonnais-ban, most koldulni mehetnék. Így is napi három frankból kell tengetnem az életemet… Nem baj! Eljön még az én időm. Alighanem nemsokára. És ha még egyszer trónra kerülök…

Nem beszélt arról, mi történik akkor, ha még egyszer trónra kerül. Szeme villogott csak félelmetesen. Ez a villogás minden szónál ékesebben mondta: ellopok mindent, és az egész országot elhelyezem valamelyik megbízható külföldi bankban. Talán a Crédit-Lyonnais-ban.

Álmainak álma egy részvénytársaság volt.

– Részvénytársaságot kellene csinálni… Ha maga élelmes, ügyes fiú volna! Kár, hogy nem az. Öt-hat millió frankkal meg lehetne csinálni a részvénytársaságot. A cirill királyságot részvénytársasági alapon. Három

millió bőségesen elég ahhoz, hogy az egész országot megvesztegessük. Mit három millió! Két millió is elég! Két milliót fordítanánk a legszükségesebb adósságok törlesztésére. Mit két milliót! Egy milliót! Egy millió maradna forgótőkének. Mit egy millió! Félmillió! Az alapításon rögtön harmadfélmilliót lehetne keresni. Volna egy vezérigazgató, királyi címmel… vagy egy király, vezérigazgatói címmel. Én! Kormányzó-tanács a főrészvényesekből. Tudja ön, mit lehetne keresni, milyen osztalékot tudnánk fizetni? Tíz percentet, nyolc percentet, öt percentet, amennyit akarunk… Maga újságíró, mindenféle embert ismer. Miért nem iparkodik ezt a részvénytársaságot nyélbe ütni? Magán is segítene, nemcsak rajtunk… Kibocsátunk ezerkétszáz darab ötezer frankos részvényt – az hatmillió korona. Egy gyár kerül ennyibe, nem egy ország!

Meggyőződéssel, tűzzel beszélt, de rajtam nem fogott a biztatás. Belőlem hiányzott az az üzleti szellem, amely a cirill királyokat sem a trónon, sem a számkivetésben nem hagyja el. Ennélfogva a részvénytársaság egyelőre csak VI. Iván álmaiban élt, virágzott és fizette a dividendát…

Amikor beléptem a Family Hotel halljába, VI. Iván éppen az étlapot tanulmányozta. Magához intett.

– Kedves Mák…

– Sire?

– Mit egyek? Szardiniát vagy olajbogyót?

– Sire…

– Mit enne maga az én helyemen? Mindig lágyszívű fiú voltam, rögtön elhatároztam, hogy megvacsoráztatom az exkirályt.

– Sire, valami jó kis levest ennék, egy tucat osztrigát, azután valami derék, becsületes rostélyost…

Az exkirály az ég felé fordította a szemét. Nagyot sóhajtott:

– Igen, ha a részvénytársaság megalakult volna már. De így…

– Sire, velem ma nagy dolog történt…

– Csak nem talált tíz frankot az utcán?

– Annál is nagyobb. A cirill Tudományos Akadémia megválasztott dísztagjának.

VI. Iván csalódottan nézett rám.

– Ez az a nagy dolog?

– Nekem nagy. Én szeretném megünnepelni… jó vacsorával és egy pohár pezsgővel.

– Az más. Gyökeresen más. Ebben az esetben csakugyan nagy dolog, hogy ön akadémikus lett… A cirill Akadémiát nem kell lebecsülni. Nagyon válogatós társaság. Emlékezek, az én időmben egy német tudós ötven márkát ígért az Akadémiának, ha megválasztja levelező tagnak. Az Akadémia ridegen visszautasította. Hatvanat kért. Önt pedig tökéletesen ingyen választotta meg. Nagy dolog. Tehát hol vacsorázunk?

– Itt a hotelben. Nem mehetek messzire, mert még ma este elutazom. Ha lehet az Orient-Expresszel…

– Hazautazik?

– Nem. Grovába megyek…

Az exkirály elérzékenyedett:

– Grovába! Az én drága szép városomba! Azok a gaz cirillek… mit akarnak már megint magától? Ne higgyen nekik, édes fiam, higgyen inkább öreg barátjának, a szerencsétlen VI. Ivánnak. Minden cirill gazember, én is az vagyok. Menjen, fiam, csomagoljon, én addig megrendelem a vacsorát… Ha ezt tudom, frakkot öltök…

Az öreg király tovább beszélt még, én azonban az ötödik emeleten voltam már. Gyorsan becsomagoltam a holmijaimat, és elbúcsúztam kedves és rendkívül szegényes kis szobámtól. Három hónapig nem látom. Becsöngettem az inast, és fölhivattam Madame Douryt, a hotel tulajdonosát.

Lelkendezőn állított be hozzám:

– Valami baj van?

– Elutazom. Három hónapra. De megtartom a szobámat.

– Hová megy?

– Grovába.

Madame Doury egy székbe roskadt, és eltakarta az arcát. Ez a város nagyon szomorú dolgokat juttatott eszébe. A lányát, akit nagyon szeretett; a lányát, aki egy szép nyári napon otthagyta a hotelt, otthagyta Párizst, és az új cirill bélyegeken látható szőke fiatalemberrel megszökött. Színésznő akart lenni. A szőke fiatalember azt mesélte neki, hogy Grovában van egy kis francia színház. Mesélt neki egyebet is, Blanche azt is elhitte. Most Grovában van. Kétszer írt anyjának.

Anyja nem felelt. Az egyoldalú levelezés abbamaradt. Blanche sem írt többé.

Madame Doury rizsporos arcán két nagy csöpp gördült végig. Fekete barázdát szántott a fehér alapon.

– Látni fogja… beszélni fog vele?

– Okvetlenül.

– Mondja meg neki…

A sírás elfojtotta a szavát.

– Még mindig haragszik rá?

– Hogy haragszom-e? Nem arra neveltem, hogy egy királynak a szeretője legyen… A szomszéd pék is feleségül akarta venni.

– Azt hiszi, Blanche boldog lett volna a pékkel?

– Azt hiszi, hogy most boldog? Tisztességes lány számára egy boldogság van csak: férjhez kell mennie.

Madame Doury nagyon határozottan mondta ki ezt a bizonytalan értékű életbölcsességet. Kihívón, harciasan nézett rám. Békíteni próbáltam:

– Istenem, ha szeretik egymást…

– Ha szeretik egymást, akkor a királynak kutyakötelessége, hogy Blanche-t oltárhoz vezesse…

– Ezt maga sem mondja komolyan…

– De bizony, komolyan mondom. Többen is figyelmeztettek már rá. Itt a fogadóban is… nem mondom meg a nevét. De nagyon előkelő úr… Miért ne venné el? Az ilyen kolduskirály, akinek a holmija még ma is itt van nálam zálogban! Ha maga úgyis elutazik Grovába, nyélbeüthetné ezt a házasságot.

– Nehéz lesz kedves Douryné…

-. Ne féljen, nem kívánom ingyen. Rászánnék néhány ezer frankot. Tehetem. Százötvenezer frankom van a takarékpénztárban, és ez a hotel az enyém… A király nem jár rosszul, ha elveszi a lányomat. Ha meghalok, minden az övék… Százötvenezer frank! Ez pénz, kivált odafönt az északi sarkon!

A jó Douryné földrajzi ismeretei nagyon hiányosak voltak. Neki Cirillország valahol fönt, északon feküdt, jéghegyek és jegesmedvék között. Ebből a hitéből nem lehetett kigyógyítani. Meg volt győződve arról, hogy Blanche állatbőrökbe burkoltan gubbaszt valami kunyhófélében, mialatt a király íjjal és parittyával jár ki a hómezőkre, heringvadászatra…

– Szegény, kislányom, abban a hidegben. Tudom, ő is megbánta már, és szívesen hazajönne… ha jöhetne. Mert ide ugyan nem teszi be a lábát addig, amíg hites felesége nem lett annak az embernek.

– Kedves Douryné, a cirill király…

– Cirill király? Az is mesterség? Lakik itt egy elcsapott cirill király. Már csak úribb dolog Párizsban a Family Hotel tulajdonosának lenni! Esküdjenek meg, jöjjenek haza, és nem bánom, átadom nekik az üzletet. Ez pálya, ez jövő, ennek van értelme. Megint nyugodtan nézhetnék az emberek szemébe, nem kellene pirulnom amiatt, hogy a lányom megszökött egy királlyal… Ezt mondja meg nekik. Ha van eszük, igazat adnak nekem…

– Rendben van.

– Két hónapot adok nekik. Ha két hónap múlva sem lesznek férj és feleség, olyat csinálok, hogy magam is megbánom.

– Mit?

– Férjhez megyek. Ha hét esztendőt letagadok, harminchét éves vagyok. Még elég fiatal, elég csinos. Azt hiszi, nem kapok férjet?

– Hogyne kapna!

– Itt van a pék… az, aki Blanche-t akarta elvenni. Kétszer is megkérte már a kezemet. Kikosaraztam. Blanche miatt. Érette dolgoztam, neki

takarékoskodtam, nem akarom, hogy a pénzemből másnak is jusson. De ha ez az erkölcstelen viszony folytatódik…

– Hozzámegy a pékhez?

Douryné fölállt. Az arcán furcsa mosoly jelent meg. Gőgösen kivágta:

– Azt már nem. Különb kérőm is van.

– A mesebeli herceg?

– Annál is különb. Egy igazi király. Egy cirill király. Itt lakik a hotelben. VI. Iván őfelsége.

Megdermedtem. A fogadósné büszkén ismételte:

– VI. Iván. Amióta beköltözött, lelkesen udvarol nekem. Akkor vesz el, amikor én akarom. Hátha ez az öreg, aki nem is szeret, elvehet engem, miért ne vehetné el a fiatal Blanche-t? Két hónapon belül egyikünkből királyné lesz. Vagy a lányomból vagy belőlem. A lányomtól függ, melyikünkből. Ezt üzenem neki és VII. Emánuelnek. Most pedig jó éjszakát és szerencsés utat.

Ezzel kilejtett a szobából és eltűnt. Meglepődésemből lassan ocsúdtam csak föl.

– Ejha! – mondtam, mialatt az ósdi csigalépcsőn lekanyarodtam. – Ejha!

Nem tudtam, mérgelődjek-e vagy nevessek azon, hogy mindenki az én diplomáciai ügyességemet, ravaszságomat akarja megvásárolni. VI. Iván részvénytársaságot akar velem alapíttatni, Douryné házasságközvetítőnek szemelt ki, holott reménytelenül tehetségtelen voltam. Minden ravaszságom az volt, hogy becsületes voltam, minden diplomáciai ügyességem az, hogy sohasem hazudtam. Talán ezért várták tőlem a csodát.

Szűkszavú ember vagyok. Ebben a két „Ejha!”-ban megdöbbenés, bosszankodás, sőt nyugtalanság is volt. Az a megoldás, amellyel a fogadósné fenyegetőzött, sehogyan sem tetszett nekem. Noha alighanem rá akart ijeszteni csak a lányára, és nem gondolt komolyan arra, hogy ő maga férjhez megy, rögtön beláttam tervének legsötétebb mélységeibe: VI. Iván részéről a dolog halálosan komoly. Tudtam, hogy VI. Iván nem riad vissza semmitől, mihelyt pénzről van szó. Habozás nélkül feleségül veszi a

Family Hotel tulajdonosát. A jóforgalmú hotel és százötvenezer frank készpénz… VI. Ivánnak nem volt mit vesztenie. A nagy cirill összeesküvés mindössze tizenötezer frankba került. Ezt az összeesküvést könnyű megismételni. Ha VI. Iván százötvenezer frankkal állít be Grovába, az eredmény nem vitás. A szeszélyes cirill nemzet éppen olyan gyorsan teszi ki VII. Emánuel szűrét, mint ahogy annak idején VI. Ivánét kitette. A jó Dourynénak alkalmasint sejtelme sem volt arról, milyen közel van máris a cirill trónhoz. Mindenesetre közelebb mint a lánya. Douryné a cirill trónon! Mulatságos lett volna, ha nem lett volna kétségbeejtő. Mert ez VII. Emánuel bukását jelentette volna, a szerencsétlen, büszke kis Blanche-nak pedig a nyomorúságot és a pusztulást.

– Úgy látszik a legjobbkor megyek Grovába… A kitűnő VI. Iván nem vár addig, amig a légiesen bizonytalan részvénytársaságot nyélbeüti, hanem éhes és józan ember létére okosan és szerényen beéri majd Douryné pénzével. Két hónapig sem vár, sietteti a dolgot, gőzerővel gyúrja majd az elkeseredett özvegyet a boldogító igenért. Vagyis csinálni kell valamit. Ha VI. Iván hozzájut Doury mama pénzéhez, a cirill történelemben megint új fejezet kezdődik. Ennek nem szabad megtörténnie. Mi itt a tennivaló? Vagy nyélbeütni a grovai házasságot vagy meghiúsítani a párizsit.

Ezt VI. Iván is tudta. Előbb megpróbálja Blanche-t férjhezadni VII. Emánuelhez. Akkor visszakapja trónját. A mésalliance révén ingyen. Ha ez nem sikerül, akkor bele kell nyúlnia Doury mama kasszájába. Ettől sem riad vissza.

Noha minden felelősségtől, minden önálló cselekedettől szívből irtóztam, máris megint nyakig benne voltam a cirill bonyodalomban. A végzet furcsa játékot űzött velem, másodszor is kezembe adta Cirillország sorsát. Annak idején hozzájuttattam VII. Emánuelt a trónhoz, most nyugodtan nézzem, hogyan rántják ki alóla? Cserbenhagyjam?

Csöndesen dühöngtem.

– Szamárság, hogy belemártom magamat. De mindegy… egy szamársággal több vagy kevesebb! Megírom Cirillország múltját, és elintézem jövőjét.

Bementem a hallba, ahol VI. Iván türelmetlenül várt már. Panaszosan nyögdécselte:

– Meghalok az éhségtől, és maga nem jön. Alig van egy óránk. Pedig szeretek kényelmesen vacsorázni.

Valami mentegetőzésfélét dadogtam. Nem nagyon barátságosan néztem VI. Iványra. Ebben a pillanatban gyűlöltem a ravasz kis embert. Elábrándoztam:

– Ha egy osztriga a torkán akadna!

De az osztrigák akadálytalanul csúsztak le az exkirály torkán, mégpedig olyan gyorsan, hogy a két tucatból nekem alig jutott négy darab. Ideges és szórakozott voltam, alig ettem valamit, és hozzá sem nyúltam a pezsgőhöz. Annál beszédesebb volt az exkirály. A sajtnál megint visszatért kedvenc ötletéhez:

– Részvénytársaságot kellene csinálni…

– Van más mód is. Felséged erős, fiatal… Rangjával, múltjával, jövőjével könnyen kap előkelő, gazdag feleséget. Nem kell királyi hercegnőnek lennie, fődolog a pénz. Megteszi egy milliárdos amerikai miss is…

VI. Iván fürkészőn nézett rám; azt kutatta, mit tudok, mire célzok ezekkel a szavakkal? De olyan bután néztem magam elé, hogy elmosolyodott:

– Mond valamit. Hát jó. Ha véletlenül találkozik egy ilyen milliárdos misszel, szóljon neki… És ha már erről beszélünk, igyunk a legközelebbi cirill királyné egészségére!

Ebben a pillanatban Douryné belépett a hallba. Odaintettem az asztalhoz:

– Kedves Douryné, igyon velünk egy pohár pezsgőt…

– Szívesen!

– A jövendőbeli cirill királyné egészségére!

Douryné könnyedén elpirult, VI. Iván összevonta szemöldökét. Kiittam a poharat, azután odavágtam a falhoz. Száz kis darabra tört össze. Douryné fölszisszent:

– A poharam…

– Bocsánat, ez barbár magyar szokás. Azt jelenti: így törünk össze mindenkit, aki nem érez velünk.

3

Hatvan órai keserves út után megérkeztem Grovába.

A vonaton bőségesen ráértem arra, hogy gondolkozzak és emlékezzek. Régi dolgok jutottak eszembe: a Lison-Bar és a nagy cirill összeesküvés, Leó, az Oroszlán és a húszezer frank előleg, amelyért utóbb VII. Emánuel trónralépése után ötvenezer frankot és egy rendjelet fizettünk vissza; báró Végh-Állomássy, temesvári huszárkapitány, ma cirill követ Párizsban… És mindenekfölött Blanche! Mit csinál?

A cirillek ősi kormányzó városa nem változott ez alatt a két hónap alatt. Még mindig szegénység és szomorúság felhői lebegtek fölötte, talán feketébben, mint azelőtt. A Zuna partján a piros és kék házak még mindig pirosak és kékek voltak; lehet, hogy most az volt piros, amelyik két hónappal azelőtt kék volt, és az kék, amelyik azelőtt piros. Nem változott a Grand-Hotel sem, éppen olyan rongyos és piszkos volt, mint két hónappal ezelőtt, sőt az étterem abroszai sem változtak azóta. A fogadóban rettenetes hajlongásokkal köszöntöttek. Tudták, hogy VII. Emánuel barátja vagyok, tudták, milyen jelentékeny szerepet játszottam a nagy cirill összeesküvésben. A fogadós meg a pincérek kegyelmes úrnak szólítottak. Amikor tiltakoztam, ravaszul mosolyogtak… Ők jobban tudták, miféle cím jár nekem…

A nagy utazás elfárasztott. Ahogy megérkeztem, rögtön lefeküdtem. Egyelőre nyugodtan alhattam, mert elutazásom előtt jó dolog jutott eszembe. A Gare de l'Est pályaudvarán megjelent a hűséges Ivanics, hogy még egyszer elbúcsúzzon tőlem. Addig ok és cél nélkül kószált az éjszakában; a húszfrankos arannyal nem mert hazamenni a nagykövetség palotájában lévő padlásszobájába. Attól félt, hogy reggelre lába kel az aranyának. Inkább ő költötte el, kis adagokban, kávéházból kávéházba vánszorogva. Nagyot nyögött:

– Pedig nagyon szeretnék lefeküdni. Álmos vagyok, és azért vagyok álmos, mert nem mehetek haza.

Pokoli ötletem támadt:

– Ivanics mester, nem költözne be az én szobámba?

Nyugtalanul nézett rám: – Mit kell megint csinálnom? Az ön jóságának mindig van titkos rugója.

– Most is van. Ott lakik majd az én szobámban, amíg Grovából visszajövök.

– És?

– Megfigyeli VI. Iván őfelségét és Dourynét.

Elmondtam a néhai Balkán-szakértőnek, miről van szó. Ivanics nem hiába csinálta végig a nagy cirill összeesküvést. Ez neki való föladat volt. Megfigyelni, kémkedni, intrikálni, titkos utakon járni, ezt szerette a fürge és mozgékony emberke. Ez aztán csakugyan mulatságosabb volt, mint a cirill nagykövetségen tespedni, buta okmányokat forditani, útleveleket láttamozni és átutazó cirillektől öt frankot kölcsönkérni. Ez a megbízás rögtön visszaadta életkedvét. Tudta, hogy ha jól végzi dolgát, megint pénz áll a házhoz. A szeme csillogott:

– Bízza csak rám… Ellátom a dolgukat.

Néhány magyarázó sort írtam Dourynénak, azután hazaküldtem Ivanics mestert. Megígérte, hogy mindennap ír, esetleg telegrafál, ha lesz rá pénze. És hogy legyen rá pénze… vagyis még ötven frankot adtam neki. Ilyen jó napja azóta sem volt, amióta a cirill állam szolgálatába lépett.

Nyugodtan alhattam. Reggel meg élveztem is már Ivanics mester első, takarékoskodó, szűkszavú táviratát: – Tegnap este színházban voltak.

A távirat egy kicsit megijesztett. Douryné emberemlékezet óta nem járt színházba. Azelőtt sem mozdult ki a Family Hotelból, mostanában pedig, amióta egyetlen segítőtársa, a kis Blanche is elhagyta, mindent maga csinált. Pedig a Family Hotelban sok volt a munka; reggeltől késő estig talpon volt. VI. Iván tegnap mégis színházba vitte. Az exkirály alaposan elszédítette a jámbor özvegyet. Amíg Douryné fenyegetésnek emlegette csak ezt a fantasztikus házasságot, addig nem volt a dolog veszedelmes.

De mi lesz, ha az özvegy maga is kedvet kap arra, hogy az élet örömeit megkóstolja, és fogadósnéból cirill királynővé emelkedjen? Csakugyan figyelmeztetnem kell VII. Emánuelt arra, hogy komoly veszedelem fenyegeti.

Vegyes érzésekkel léptem ki az utcára. Eszembe jutottak grovai emlékeim, a nagy cirill összeesküvés kalandos mozzanatai. Afféle rémregénynek láttam immár az egész históriát, ügyetlenül összeszerkesztett filmnek, amely a legolcsóbb hatásokkal dolgozik: álarcos tolvajokkal, detektívekkel, kémekkel, rendőrautókkal, lakatlan házakkal, napidíjas összeesküvőkkel stb., stb. VII. Emánuel trónralépésének a történetét talán magam sem hittem volna el, ha véletlenül nem én játszom benne a legnagyobb szerepet.

A cirill történelem mindig bővelkedett meglepetésekben. Amióta a Cirill– és Emánuelis-dinasztia verekedett a trónért, az ócirill párt meg az ifjúcirill párt az uralomért, a cirill királyok lába alatt folyton rengett a föld. Csak a befejezés volt mindig ugyanaz: a cirill király éjszakának évadján, hálóingben, mezítláb, egyetlenegy dénár nélkül menekült a palotából az ideiglenes vagy örökös száműzetésbe. Dourynénak igaza volt: cirill királynak lenni nem komoly mesterség.

Sétára csábító szép őszi nap volt. Az alacsony házak között gyalog indultam a királyi palota felé. Egy kicsit dobogott a szívem, amikor arra gondoltam, hogy újra látom királyi barátomat, akivel együtt ittam Párizsban a száműzött királyok fanyar pezsgőjét. Örültem a kedves fiúnak, és kíváncsi voltam, hogyan illik arcához az uralkodás. Megtalálta-e azt, amire vágyott? Terveiről sohasem beszélt, de én, aki láttam leleményességét és elszántságát a sötét pénztelenség napjaiban, azt reméltem, csinál valamit ebből az elátkozott országból. Titokban a „Nagy” jelzőt előlegeztem neki. Azt hittem, különb lesz elődeinél. Két hónap óta nem hallottam róla. Visszaemlékeztem VI. Iván gúnyos szavaira:

– Mi változott azóta, hogy az én szűrömet kitették? Semmi! Pénz nincs, a népet adókkal nyúzzák, a hadsereg zúgolódik, a hivatalnokok zsarolnak

és csalnak… és visszajöttek a legnagyobb tolvajok, Kifosztovics pátriárka, Golov báró és Szapjanin! Mi marad VII. Emánuelnek?

Igen, mi marad VII. Emánuelnak? Végzetét ő sem kerüli ki; egy elmaradhatatlan éjszakán őt is fölverik álmából, neki is hálóingben és mezítláb kell menekülnie. Gondol-e erre most, uralkodásának mézesheteiben? És mit mond, ha eszébe juttatom…

Lassan, kényelmesen kanyarodtam föl a hegyre, amelynek tetejéről a királyi palota komoran és méltósággal nézett le a Zunára. Roskatag, vén épületét századok óta nem tatarozták, nem volt rá pénz. Hogy is lett volna, amikor néha kenyérre sem volt! De így volt szép, büszke szegénységében: nemes hölgy, tépett ruhában. A palota kapujában kétoldalt fegyveres őrök álltak, kanárisárga egyenruhában. Vállukon uraságoktól levetett ósdi puska. Odább egy hadnagy cigarettázott álmosan, unottan. A palota ablakai, mint fenyegető szemek sötétlettek. A palotától körülbelül ötven lépésnyire egy tehén legelt. Mezítlábas, borzas kisleány őrizte, néha rávágott egy száraz ággal. Körös-körül csönd és álmosság, ahogy elátkozott kastély körül, amelyben mindenki alszik.

Odaléptem a hadnagyhoz és franciául megkérdeztem, kinél kell audienciára jelentkeznem? A hadnagy vállát vonta, nem értette meg kérdésemet. Németül ismételtem, ugyanaz az eredmény. Valamit morgott cirillül, amit viszont én nem értettem meg. Otthagytam és be akartam menni a palotába. A hadnagy azonban utánam sietett. Heves tiltakozással mutogatta: nem szabad. Tanácstalanságomban jó ötletem támadt. Elővettem egy cirill ötdénárost. Erre a következő jelpárbeszéd folyt le közöttünk:

1. Rámutattam VII. Emánuelnak a pénzdarabon látható képére. Azután önnönmagamra mutattam. Majd megint a képre. Ezt a játékot addig folytattam, amíg a hadnagy agyában derengeni kezdett, hogy beszélni akarok a királlyal.

2. Azután ő vette kezébe a pénzdarabot és ő mutatott előbb rám, azután a képre. Igent bólintottam. Ő is igent bólintott és a kapura mutatott. Szalutált és hátatfordított nekem. A pénzt elfelejtette visszaadni.

Akadály nélkül jutottam be a kapun, föl az emeletre. Ismertem a járást, voltam itt egyszer már, VI. Ivánnál. Az üres, rideg folyosón egy lélekkel sem találkoztam. A kopár, szőnyegtelen folyosó sok néma, zárt ajtajával, nagyon szomorú volt. Kaszárnyákban, börtönökben vannak ilyen folyosók.

Lépéseim kopogását háromszorosan verte vissza a visszhang, de senki sem jelentkezett. Találomra, elszántan megnyomtam egy kisebb ajtó kilincsét. Az ajtó kinyílt. Szerencsém volt. Abba a szobába nyitottam be, ahol az udvari lakájok várják a főudvarmester parancsait. A főudvarmester pillanatnyilag, úgy látszik, nem parancsolt semmit, mert a lakájok, számra öten, egy kerek asztal körül ültek és kártyáztak.

Amikor beléptem, ijedten ugrottak föl, és gyilkos szemmel néztek rám. Rendkívül udvarias voltam.

– Bocsánat, uraim – mondtam alázatosan és németül, miközben egy tízkoronás aranyat csillogtattam meg előttük –, a kabinetirodába szeretnék eljutni…

Az arany úgy hatott rájuk, mint a sötétségben kigyúlt lámpa az éjjeli bogarakra. Hevesen, tülekedően röpködték körül; hajbakaptak azon, melyikük vezessen el a kabinetirodába. Végre mind az öt elkísért.

A kabinetirodában nagybajuszú, rosszképű ember fogadott. Elég mérgesen. De amikor átadtam névjegyemet, nagyon megenyhült. Alázatosan mondta:

– Őfelsége tudja már, hogy megérkezni méltóztatott. Kéreti, hogy délben jelentkezni szíveskedjen.

Déli tizenkét órakor! Tíz óra se volt még, két órát várakoznom kell, holott azt reméltem, hogy a palota minden ajtaja rögtön megnyílik előttem. Mit csináljak? Szerencsére eszembe jutott, hogy van Grovában egy francia színház, és Blanche tagja ennek a francia színháznak. Hátha találkozok vele… vagy legalábbis megtudom lakásának a címét.

Elhagytam a palotát. A kapu előtt a hadnagy barátságosan megveregette a vállamat.

– A francia színház?

Ezt a kérdést ingyen megértette, és a legelésző tehén irányába mutatott. Elindultam a tehén felé, és tőle körülbelül száz lépésnyire fölfedeztem a francia színházat. A palota egyik szárnyépületét alakították át erre a célra. A cirill királyok mindig kedvelték a művészetet, valahányszor kecses, gömbölyű és nem túlságosan rideg nők formájában jelentkezett. Mindenféle gyanús kényelmi mellékgondolatok miatt kötötték össze a színházat a palotával; vagy azért, hogy a királynak ne kelljen túlságosan nagy utat megtennie, ha színházba megy; vagy azért, hogy a művésznőknek ne kelljen nagyot kerülniök, ha el akarnak jutni a palotába…

A színház előtt az utcán egy csomó színész és színésznő sütkérezett a verőfényben. Rosszul borotvált, kékállú öreg ripacsok és a balkáni művészélet borzalmaiban hamar megvénült, rikító, lármás nők. Közöttük, hóna alatt legújabb szerepével, fásultan és közömbösen ácsorgott az, akit én kerestem: a Family Hotel elveszett gyermeke, Blanche Doury…

4

Amikor Blanche rám ismert, elfehéredett, és leejtette a szerepét. Nem törődött vele, ott hagyta a földön. Karon fogott, és elvitt jó messzire a többiektől, egy magános padhoz, amely vén fasor bejárását őrizte. Csak ott bocsátotta el a karomat, ott szólalt meg:

– Hogyan került ide?

– Dolgom van…

– Baj van? Ha maga visszajött ide…

Fürkészőn nézett rám. Amióta nem láttam, nagyon megváltozott. Talán megszépült is, de valami nyugtalanság, idegesség volt az arcán, meg a tekintetében. Mindig szomorúnak ismertem, de ilyen levertnek, ilyen kétségbeesettnek nem láttam soha. Nagy szánakozás ébredt bennem. Megfogtam a kezét:

– Blanche, nem boldog?

Ostoba kérdés volt, de mi mást kérdezhettem volna? Blanche megreszketett. Aztán dacosan húzta föl a vállát:

– Ha érdekli… boldog vagyok. De ne beszéljünk rólam.

– A mamája egészséges és jókedvű…

– No lám! Még mindig haragszik rám?

Nagyon közönyösen kérdezte. A mama nem érdekelte. Látszott rajta, hogy nem sokat törődik azzal, haragszik-e még az anyja vagy sem?

– A mamája nagyon szereti önt, de…

– De a Doury-család jó hírét jobban. Azt tönkretettem, és ezt nem bocsájtja meg…

– Csak akkor, ha ön mint hites feleség megy vissza hozzá…

– Mint kinek a hites felesége? VII. Emánuelé?

– Eltalálta.

Blanche elnevette magát;

– A mama mulatságos asszony. Ezt komolyan üzeni?

– A legkomolyabban.

– Maga nem magyarázta meg neki, hogy ez lehetetlen?

– Blanche, akár hiszi, akár nem, ez nem is olyan lehetetlen.

Blanche szólni akart. Az ajkába harapott. Ezt a kérdést harapta el: – Megbolondult?

– Nem, Blanche, nem bolondultam meg. Ön alkalmasint maga sem tudja, hogy gazdag leány. Azt ellenben alkalmasint jól tudja, hogy VII. Emánuel szegény király. Nagyon szegény.

Blanche elpirult. Megsértődött:

– A pénzemért vegyen el? Ahhoz nem vagyok elég gazdag, ő pedig nem elég szegény. Különben is kár erről beszélni… Semmi körülmények között sem vesz el, én pedig semmi körülmények között sem megyek hozzá…

Elmondtam neki, mi történt távollétében a Family Hotel fejedelmi lakója és az elkeseredett Doury mama között. Elmondtam a veszedelmes flört minden részletét, megmutattam Ivanics táviratát. Blanche okos leány volt, megértette, hogy VII. Emánuel bajban van. Hevesen kitört:

– Meg kell mentenünk a királyt!

– Ezért vagyok itt.

– Beszélt már vele?

– Még nem.

Könnyű pirosság öntötte el az arcát:

– Ha beszél vele… Különben ezt mondanom sem kell…

– Hallgassak a mama ultimátumáról?

Blanche hálásan nézett reám:

– A király nagyon kedves és jó hozzám… Meghalnék, ha a mama nevetségesen ostoba és elbizakodott üzenetét megtudná… Meg kell mentenünk a királyt, de nem ezzel a lehetetlen megoldással. Valami mást kell kieszelnünk, mielőtt VI. Iván és a mama! Azt hiszi, csakugyan elvenné?

– VI. Iván elszánt fiú. Neki a cirill trón kell. Minden áron. Az eszközök mellékesek. Lassan, alaposan dolgozik. Rábeszélte a mamát arra, hogy követelje ezt a házasságot. Ha VII. Emánuel elveszi önt, le kell mondania a trónról. Ha nem veszi el, akkor VI. Iván elveszi a mamát… vagy legalábbis a pénzét. A cirill királyok nem finnyásak. VII. Emánuel annak idején elszerződött a Cirque Mondainba zsonglőrnek. Ezzel a kétségbeesett elhatározással és az érte kapott húszezer frankkal lágyította meg a cirill nemzet szívét. VI. Iván sokkal kevesebbet kockáztat, ha megházasodik. A legrosszabb esetben megmarad neki a hozomány meg a Family Hotel.

– És a mama?

– Ha sikerül neki a mama pénzével trónra jutnia, eladja a Family Hotelt, és elválik a mamától. Vagy száműzi. VI. Iván nyerhet csak ezen az üzleten. Ön veszíthet csak. Vagy a vagyonát, vagy a szerelmesét.

– Nem törődök magammal. De ezt a házasságot meg kell hiúsítani… A mama két hónapot adott, ez alatt a két hónap alatt majd csak kitalálunk valamit. Ugye nem hagy el?

Megszorította kezemet. Röstelkedett egy kicsit.

– Bocsássa meg, hogy az előbb olyan ridegen feleltem kérdésére. De minek is kérdezte azt, amit úgy is lát? Nem, nem vagyok boldog. Boldogtalan vagyok, szerencsétlen vagyok.

– Blanche!

– Elrontottam az életemet. Örökre. Helyrehozhatatlanul.

– Megbánta, hogy elszökött hazulról?

– Nem… Annál az életnél, amelyet abban a börtönben éltem, ez még mindig jobb. De… de… azért…

– Már nem szeretik úgy egymást?

– Jobban szeretjük egymást…

– De… de…

– De… de… maga tudja, ki voltam. Tapasztalatlan, tudatlan, érzékeny és büszke leány. Addig, amíg a királynak Párizsban a nyomorúságán kívül semmije sem volt, amíg az én szerelmem volt minden gazdagsága, boldog voltam. Azokat a napokat sohasem felejtem el. Akkor kellett volna elválnunk, amikor jóra fordult sorsa. Hiba volt, hogy eljöttem vele ide, ahol ő is, én is más életet élünk, ő a királyét, én a királyi barátnőét. Vége a kedves közösségnek, nagyon messze vagyunk egymástól, és akkor vagyunk legmesszebb, amikor együtt vagyunk. Valami idegenkedés, feszültség van közöttünk. Nem találjuk meg a régi hangot.

– Ki ennek az oka?

– Én, csakis én. Nem születtem erre a pályára. Egy király kedvesének lenni – ehhez külön tehetség kell. Az nincs meg bennem. Más büszkén kocsikázna Grova utcáin, én szégyellem magamat, és kerülöm az embereket. A király gyöngéd és kedves hozzám. Teljesíti minden kérésemet, de… de…

– De maga sohasem kér tőle semmit.

– Eltalálta. Ajándékait, ékszereit is azért fogadom el csak, mert tudom, hogy lesz idő, amikor visszaadom… és amikor az jólesik majd neki. Miniszterek, tábornokok, mindenféle katonai és polgári szállítók járnak hozzám protekcióért. Nagyszerű üzleteket kínálnak nekem. Hallani sem akarok semmiről. Ha akarnék, én uralkodnék Cirillországban. Belekerülnék a világhistóriába… vagy legalábbis a világsajtóba. De még ahhoz sincs tehetségem, hogy ezt a viszonyt reklámnak értékesítsem. Színésznő vagyok, és ezen a pályán az efféle előkelő barátság jó ajánlólevél. De a színházban sincs örömem…

– Bántják?

– Nekem adják a legragyogóbb szerepeket, holott ügyetlen kezdő vagyok csak. Két hónapja vagyok színpadon… és az iskolát sem végeztem el. De azért mindenki el van ragadtatva, mindenki hízeleg nekem. Kilépek a színpadra, a közönség őrülten tapsol… mielőtt kinyitom a szájamat. A grovai újságok agyba-főbe dicsérnek. Miért, miért? Mert a király kedvese vagyok. Igazság szerint ötszavas szobaleány-szerepeket kellene játszanom… de ezt nem engedhetem meg magamnak. A királynak sem. Nem kompromittálhatja magát azzal, hogy szerelmét egy tizedrangú, jelentéktelen kis színésznőcskének ajándékozza. Az előkelő drámai primadonna… az más!

– Ha ilyen elégedetlen, ha ennyire nem leli helyét, miért marad itt?

– Miért? Azért, mert szeretem a királyt. Ahogy ő szeret engem. Ma még egyikünk sem nyugodna bele a válásba… egyszer, ki tudja… talán könnyebb lesz!

A színház felől valami színészféle ember közeledett. Blanche fölállt: – A próbára hívnak, mennem kell. Délután öt órakor jöjjön el teára.

És egy kis pirulással hozzátette:

– A király hatkor jön csak.

Visszamentem a palotába. Beszélgetésünk elég sokáig tartott, nem akartam elkésni. A palota kapujában azonban egy kis meglepetés várt. Új barátom, a hadnagy, aki még mindig cigarettával őrizte a bejárást, sehogyan sem akart beereszteni. Úgy nézett rám, mintha sohasem látott volna. Mintha nem az én öt dénáromat vágta volna zsebre. Hiába magyaráztam neki a világ minden nyelvén, hogy jártam itt is, őfelsége tizenkét órakor fogad… a hadnagy a fejét csóválta, és konokul utamat állta. Kénytelen voltam visszatérni a jelbeszédhez, amellyel nemrég olyan kitűnően boldogultam.

1. Mindenekelőtt önnönmagamra mutattam. A hadnagy bólintott, megértette. Azután zsebembe nyúltam, elővettem a pénztárcámat. A hadnagy mosolygott, ezt is megértette.

2. Pénztárcámból előkerestem a cirill tudományos akadémia levelét, amelynek borítékán sárga és zöld cirill bélyegek sorakoztak egymás mellé. És rámutattam VII. Emánuelnek a bélyegeken látható képére.

A hadnagy elszomorodott. Megértette… megértette, hogy nem vagyok hajlandó másodszor is öt dénár belépődíjat fizetni. És lemondón, kiábrándultan legyintett.

– Legalább egy-két cigarettát adjon – mondta kifogástalan németséggel.

Két cigarettát adtam neki. Hálásan megköszönte. Azután intett az őröknek. Az út szabad volt, bemehettem a palotába.

Az emeleti folyosó ezúttal nagyon élénk volt. Egyenruhás hivatalnokok, katonatisztek, papok nyüzsögtek a folyosón, azonkívül mindenféle civil népség frakkban, cilinderrel. Mind audienciára várt. Attól féltem, hogy a sok ember között későn kerül rám a sor. Nem így történt. Az a rosszképű ismeretlen, akinél a kabinetirodában jelentkeztem, alkalmasint várt rám, mert nyomban felmerült a tömegből és karonfogott:

– Jöjjön, jöjjön, őfelsége várja már.

Bevezetett abba az emlékezetes vörös terembe, amelyben egy ízben jártam már. (Akkor VI. Iván volt a cirill király.) Magamra hagyott, de csak egy percig. Nyílt az ajtó, a király dolgozószobájának az ajtaja, és VII. Emánuel megjelent a küszöbön.

– No, csakhogy itt van! Jöjjön be!

Megszorította a kezemet, megölelt, hátbavágott, és lenyomott egy karosszékbe. Azután elém tolt egy skatulya cigarettát:

– Gyújtson rá!

– Sire…

– Előbb gyújtson rá!

Ezzel az emberrel szemben mindig gyönge voltam. Most is beadtam a derekamat. Rágyújtottam.

– De sok ravaszságot kellett kieszelnem, hogy lecsalhassam Grovába! Akadémiai tagság… VII. Emánuel és kora…

– Tudom, Sire. Tudom, hogy önnek köszönhetem és…

– Az Istenért, ne hálálkodjon! Én köszönöm, hogy lejött. Nagy terveim vannak magával. Ezúttal nem szökik meg innen úgy, ahogy a múltkor.

– Síre… a nagy tervek…

– Később! Később! Az első kérdés: mit csinál kitűnő barátom és nagyszerű elődöm, a derék VI. Iván? Találkozik vele néha?

– Madame Dourynak udvarol, és feleségül akarja venni…

– Megőrült a derék Iván?

– Madame Dourynak százötvenezer frankja van a takarékban, és a Family Hotel legalább háromszor annyit ér, ha nem többet. VI. Iván tehát nem őrült meg, sőt ellenkezőleg, most kezd igazán megokosodni.

VII. Emánuel összevonta szemöldökét. Nem kellett sokat beszélnem, önnön tapasztalásából tudta, mi félmillió frank egy cirill királynak. Száz millió. Egyszerre átvillant az agyán, miféle veszedelmek származhatnak ebből a ravasz flörtből. Idegesen dobolt az asztalon:

– Vagyis kitűnő elődöm nem nyugszik bele abba, hogy a sors tétlenségre és nyugalomra ítélte. Gondoskodik majd arról, hogy minden lépését megfigyeljék…

– Megtörtént már, Sire…

– Ön?…

– Ivanics mestert bíztam meg ezzel a munkával.

– Okosan tette. Látom, hogy hozzám való barátságát az idő és a távolság nem csökkentette. Annál jobb! Grovában nagy munka vár önre… ha ugyan elvállalja…

– Sire, önért…

– Tudom. Higgye el, nem olyan mulatságos dolog királynak lenni. Amikor Párizsban együtt koplaltunk, másként képzeltem el a dolgot. Vannak pillanatok, amelyekben visszasírom kalandos multamat, a Family Hotel minden nyomorát. Akárhányszor gondolok arra, hogy jó volna itt hagyni ezt az ingadozó trónt, ezt a drágakő-híjas koronát és visszamenni Párizsba. Hajszál híján fölcsaptam zsonglőrnek, ki tudja, nem lett volna-e okosabb?

– Sire, ez az elkeseredés…

– Utálom ezt az életet, amelyet itt élek. Tolvajok és gazemberek vesznek körül, senkiben sem bízhatok. Nagyon szomjaztam magára… az egyetlen becsületes emberre, akivel életemben találkoztam! Ne hagyjon el. Szükségem van egy jó barátra… Ne higgye, hogy nem lehet a barátom, mert maga csak újságíró, én pedig király vagyok. Király! Kivel barátkozzon egy király? Más királyokkal? Igen, ha minden délután találkoznék velük a kávéházban… de a királyok asztaltársasága máig sem alakult meg. Egyedül vagyok, és gondjaim fokozódtak csak, amióta VI. Iván legújabb tervéről értesültem… Kivel beszéljek? Kitől kérjek tanácsot?

– Régi hű emberei?…

– Derék fiúk voltak addig, amíg a reménységen kívül semmijük sem volt. Azóta megszedték magukat. Semmiféle érdek sem köti többé őket hozzám. Letarolták, amit le lehetett tarolni, ellopták, amit el lehetett lopni. Gyorsan, mohón kárpótolták magukat a száműzetés esztendeiért. Tőlem többé nincs mit várniok. Nekik az volna a legjobb, ha holnap máris új királyt kaphatnának, aki friss pénzzel és új hivatalokkal tömi be szájukat. Ha megtudják, mit tervez VI. Iván, a pénzszagra menten hozzászegődnek.

– Csapja el őket! Talán mégiscsak akad tisztességes ember ebben az átkozott országban?

VII. Emánuel búsan csóválta fejét:

– Nem akad. Ön nem ismeri ezt az országot. Meg aztán… új emberekkel próbálkozzak? A régieket ismerem, mindegyikről pontosan tudom, mekkora tolvaj. Hátha az újak nagyobbak? Nem merem megkockáztatni, mert az ország érdekeire is vigyáznom kell. Az ország nem bír el a mostani miniszteréknél nagyobb tolvajokat.

VI. Ivánnak igaza volt, nem változott itt semmi. Mindabból, amit VII. Emánueltől vártam, semmi sem teljesült. Hiába előlegeztem neki a „Nagy” jelzőt, lustán belenyugodott abba, hogy ő a hetedik Emánuel, ahogy a régi király a VI. Iván volt. Egyik sem volt „Igazságos”, „Hős” vagy „Jó”, mindegyik egy-egy szám volt csak. Cirillország olyan volt, mint egy

tönkrement kávéház, mindegy, ki ül a kasszában. És ennek a kávéháznak a történetét kell megírnom!

VII. Emánuel, úgy látszik, kitalálta, min jár az eszem. Hirtelen föllobbant:

– Nem szabad kétségbeesnem. Talán rendbe lehet még hozni ennek az országnak a szénáját. Két egészséges megoldást is tudok. Segít benne?

– Szívesen.

– Félóra múlva itt lesznek a minisztereim, a tábornokaim, mindazok a csirkefogók, akiket régi híveimnek ismer. Tanácskozásra hívattam össze őket. Vegyen részt ebben a tanácskozásban. Várjon odakint a fehér teremben, félóra múlva hívatom.

Meghajoltam és menni akartam. A király azonban megfogta a karomat, és szemrehányón nézett rám.

– Elfelejtette már?

Rettenetesen megzavarodtam. Elvörösödve dadogtam:

– Mit, Sire?

– Ama kegyeletes szokást, amelyet VI. Iván teremtett meg. Megfeledkezett arról a jótékony intézményről, amelyet ez a bölcs uralkodó alapított… a száműzött cirill királyok betegsegélyző és temetkezési alapjáról?

Óriási perselyt vett elő, és megcsörgette az orrom előtt. A világ forgott velem… nagyon kevés pénzzel jöttem Grovába, és királyi barátomat nem akartam öt dénárral vagy egy arannyal megsérteni. Szomorúan vettem elő száz frankot, és néhány mentegetőző szóval átnyújtottam a királynak. Rögtön zsebre vágta. Elégedetten mosolygott:

– Száz frank! Egy szegény újságírótól elég szép…

5

Megsemmisülten roskadtam le a vörös terem egyik pamlagára. VI. Ivánnak ezerszeresen igaza volt… nem változott itt semmi. Ha minden audienciám száz frankba kerül, nem sokáig bírom a király megtisztelő barátságát. Ebből a királyból amúgy sem volt sok hasznom. Legyünk

őszinték, ismeretségünk első pillanata óta ráfizettem erre a barátságra. Nemcsak munkásságommal, szívességemmel és szolgálataimmal, hanem pénzzel is, készpénzzel, amellyel szemben a gyémántok és nagykereszt nélkül való szalag, meg az akadémiai tagság sovány kárpótlás. A király alaposan visszaélt ragaszkodásommal. Furcsán értelmezi a barátságot, amely engem kötelez csak. Furcsán? Inkább okosan, nagyon is emberien. Ebben a pillanatban tudtam meg, egész életre szólón, mi a barátság. Olyan viszony, amely a másikat kötelezi csak.

Szerencsére nem sokáig folytathattam ezt a tűnődést, mert máris értem jöttek. Visszamentem a dolgozó-szobába. Tele volt az ország nagyjaival, nagyszakállas, nagybajuszos, barátságtalan fekete emberekkel. A király bemutatott. Az urak fagyosan meghajoltak. Egyebekben nem vettek rólam tudomást. Pedig viszontláttam közöttük néhány régi ismerősömet is, ott volt Kifosztovics pátriárka, történelmi nevezetességű fehér szakállával, virulóbban és gömbölyűbben, mint valaha; ott volt Golov báró, akit annak idején VI. Emánuel jobbzsebének neveztek; ott volt Szapjanin, a hivatalos lap szerkesztője, a rendőrfőnök, Kettenburg tábornok, doktor Kruics, a cirill Tudományos Akadémia elnöke, mindazok a jeles férfiak, akikkel két hónapja együtt csináltuk a nagy cirill összeesküvést. Úgy néztek rám, mintha sohasem láttak volna. Nagyon kényelmetlenül éreztem magamat; láttam, hogy mindenki ellenséget sejt bennem, sokkal hatalmasabb és veszedelmesebb ellenséget, mint amilyen lehettem volna.

Volt valami mulatságos a végzetnek abban a szeszélyes játékában, amely kedvem és akaratom ellen megint odaállított egy számomra idegen és ismeretlen ügy mozgatójává. Nem értek semmiféle intrikához, nincs energiám semmiféle cselekvéshez, lusta, békés és közönyös ember vagyok, finomabb lelkű és tapintatosabb, semhogy a magam elhatározásával bele mernék avatkozni a mások dolgába. Mégis mindenki gyanakodóan nézett rám, talán féltek is tőlem, titokzatos, ismeretlen hatalmamtól. Kellett is valaminek lennie a dologban; különben miért vagyok itt, egyetlen idegen, a zártkörű cirill társaságban?

A király kegyesen hellyel kínált. Mindannyian leültünk, ő maradt állva csak. Az íróasztalhoz támaszkodott, és elgondolkozón, némán nézett maga elé. Néhány pillanatnyi ünnepi csönd, azután hirtelen megszólalt:

– Uraim, jól tudják, miért hívattam önöket. A haza bajban van. Hogy érthetőbben fejezzem ki magamat, nincs pénzünk. Ez nem újság, erre több ízben is volt már eset. De akkora pénzhiányra, amilyen most dúl közöttünk, ilyen vigasztalan, reménytelen, gyilkos pénzhiányra a legöregebb cirillek sem emlékeznek. Kifosztovics pátriárka, te öreg vagy, mondd meg, volt már részed ehhez hasonló nyomorban?

A pátriárka búsan csóválta ősz fejét, és tompán mondta:

– A száműzetés legkeserűbb napjaira úgy emlékezek, mint a jólét és boldogság felejthetetlen édességű szent ünnepeire. Amióta az eszemet tudom, mindig rosszul álltunk, de ilyen gyalázatosan még soha. (Helyeslő morgás minden oldalon.)

A király a pénzügyminiszterhez fordult:

– És te, Golov báró, hogyan vélekedel te a pénzügyi helyzetről?

A báró haldoklón suttogta:

– Sire, a pénztárban egy megveszekedett maravédi sincs. Az állampénztár hónapok óta üres. A hivatalnokok fizetésüket nem készpénzben, hanem bélyegben és szivarban kapják. Katonáink tíz nap óta nem kapták meg zsoldjukat.

A király: Hát mit kaptak?

A báró: Váltókat, amelyeket nemigen tudnak értékesíteni. Jövedelmük nincs. Az adók nem folynak be. Ami befolyik, azt az adófelügyelők és a végrehajtók lefoglalják és visszatartják.

A király: Példátlan vakmerőség!

A báró: Érthető. Náluk is hátralékban vagyunk négy hónappal. A posta…

A király: Mi van vele?

A báró: Ugyanaz a helyzet. Külföldről alig érkezik pénz Cirillországba. Hitelünk, hogy úgy mondjam, kissé megingott az utóbbi időben. Megesett néhányszor, hogy külföldi pénzküldemények elkallódtak a postán…

A király: Elkallódtak?

A báró: A külföld számára. De nem a mi számunkra. Azóta ezek a külföldi pénzküldemények – amelyeket államháztartásunkban rendes bevétel gyanánt könyvelünk el – érthetetlen okokból elmaradoznak.

A király. Ki lopja el ezeket a pénzeket?

A rendőrfőnök: Bocsánat Sire, ez nem lopás. Ez merész újítás. VI. Ivánnak köszönhetjük. Az ő leleményessége nyitotta meg nekünk ezt az új jövedelmi forrást. A külföld gyanútlanul elküldi a pénzt bankjainknak, bankjaink azonban nem kapják meg. Az állam kapja meg. VI. Iván geniális ember volt…

(Helyeslő morgás minden oldalon.)

A király (bosszúsan): VI. Iván nálatoknál is nagyobb tolvaj volt, ez imponál nektek. Kifosztotta az országot. Nekem semmit sem hagyott, csak bajt meg gondot. Ha akarnék, sem tudnék lopni, mert nem mondjátok meg nekem, hogy honnan lehet. Önző kutyák vagytok, mindent magatoknak, nekem semmit. A királlyal senki sem törődik. Hányszor fekszem le vacsora nélkül! Mi az nektek? Nektek az a fontos csak, hogy ti jóllakjatok.

(Sértődött zúgás minden oldalon.)

A király (valamivel engedékenyebben): Nem azért mondom… de mégiscsak gazemberek vagytok.

Szapjanin: Élni kell!

(Helyeslő morgás minden oldalon.)

A király: Ezt mondom én is… de miből? A nagy konverzió terve az utolsó pillanatban meghiúsult. Az államkölcsönt mindenki megszavazta, csak a Rotschild-csoport nem. Végigkilincseltük egész Európát. Sem Franciaországtól, sem Angliától, sem a cártól nem tudtunk pénzt kizsarolni. Márpedig valahonnan mégiscsak elő kell teremtenünk egy kis pénzt. Mit csináljunk?

(Senki sem szól. Kínos szünet.)

A pátriárka (megsimogatja szakállát, és végre megszólal): Nem tartoztam VI. Iván hívei közé, de ami igaz, az igaz, amikor pénzre volt szüksége, mindig szerzett valahonnan.

(Zajos helyeslés minden oldalon.)

A király (haragosan): Mindig VI. Iván! Miért nem hívjátok vissza, ha úgy szeretitek?

(Senki sem szól. Új, még kínosabb szünet. A király rám néz, mintha tőlem várna segítséget. Szívesen segítenék rajta, de hogyan? Ha elmondja a két egészséges megoldást… De én is tudom a módját annak, hogy egy kis pénz ömöljön az országba. Szabad-e beszélnem? A királyra nézek, kérdőn, bátorítást kérőn. A király bólint, azonban mielőtt szájamat kinyithatnám, megszólal.)

Kettenburg tábornok: Uraim, közös érdekünk, hogy pénzhez jussunk. Ennélfogva ne keserítsük egymás életét, hanem tanácskozzunk közös erővel, ahogy becsületes férfiakhoz illik…

(Nagy megkönnyebbülés. Kettenburg tábornok a gyűlés tagjait becsületes férfiaknak minősítette, ezzel lecsöndesítette a háborgó szenvedélyeket. Zajos helyeslés.)

Én: Van egy ötletem… (Általános, de nem ellenséges meglepődés. Mindenki kíváncsian néz rám.)

A király (mosolyogva): Tudtam!

Én: Szabad?

Mind: Halljuk! Halljuk!

Én: Sire, meg kell házasodnia…

(A pátriárka lenézően legyint, a többiek gúnyosan nevetnek.)

Golou báró: Nem mondaná meg, melyik angol vagy német, esetleg osztrák hercegnőre gondol, amikor őfelségét a házasság révébe akarja belekalauzolni?

Kettenburg tábornok: Azt hiszi, nem gondoltunk erre mi is már?

A pátriárka: Sőt tapogatóztunk. Nagyon diszkréten, nagyon tapintatosan…

A rendőrfőnök: De éppen olyan diszkréten és tapintatosan közölték velünk, hogy az ország állapota… a politikai helyzet… a családi és dinasztiális politika… vagyis mit csűrjük-csavarjuk, őfelsége jelenleg nem kívánatos parti és vérbeli hercegnő…

Én: Ki beszél vérbeli hercegnőről?

(Általános megdöbbenés. A király mosolyog.)

A pátriárka: Ön arra mer gondolni, hogy őfelsége… nem, nem… kimondani is borzasztó!

A király: Mondd ki bátran.

A pátriárka: Őfelsége… mésalliance-szal szennyezze be a cirillek ősi koronáját?

Én: Úgy van. A büszkeség, a tradíció, a cirillek ősi koronája nem ránt ki minket a bajból, de öt-hat millió igen.

Golov báró: Őfelsége pénzért házasodjon? Hitvány pénzért?

Én: Úgy van. Akárhány amerikai milliárdos van, aki vagyonának nagyon jelentékeny részét ideadná azért, hogy a lányából királynét csináljon. Cirillország csinált már ennél rosszabb üzletet is…

(A cirill nagyok tanácstalanul néztek egymásra és a királyra. Az még mindig ugyanazzal a titokzatos mosollyal mulatott az általános megdöbbenésen. Bizonyos voltam abban, hogy a király két megoldása közül ráhibáztam az egyikre. Éreztem, hogy hűtlen vagyok Blanche-hoz, amikor ezt a megoldást ajánlom, de éreztem azt is, hogy a király helyzete sokkal aggasztóbb, mint amilyennek sejtettem. Ezek a falánk fenevadak régóta koncra éhesek már, és nemhiába célozgatnak VI. Iványra. Nem volt szabad finnyáskodnom, és az eszközökben válogatnom. Föl kellett áldoznom Blanche-t… egyelőre addig, amíg egy kis időt nyerünk.

A pátriárka (dadogva): Én… én… nem…

Golou báró (ugyancsak dadogva): Én… én… sem tudom…

Én: Kérdezzük meg Őfelségét?

(Feszült, izgatott várakozás.)

A király: Kedves barátom, ön bölcsen beszélt, ahogy mindig. Modern ember vagyok. Egy csöppet sem irtózok attól a gondolattól, hogy koronámat megosszam azzal a milliomos lánnyal, aki a millióit osztja meg velem…

(Mindenki föllélegzik. Az arcokon reménykedés látszik. Egy milliárdos lány… a terv nem is olyan rossz.)

A pátriárka: Elvégre, ha felséged elveszi, nyugodtan hercegnői rangot adományozhat neki…

Golov báró: Mégpedig nyomban. Eljegyzés előtt, így a dinasztia méltóságán sem esik csorba, szó sincs mésalliance-ról.

A pátriárka: És pénzhez is jutunk.

(Viharos, lelkes helyeslés.)

A király (amikor a lárma lecsöndesedett): Nagyon örülök, hogy a haza bölcsei ilyen okosan és liberálisan gondolkoznak. Most már csak menyasszonyt kell keresni…

Dr. Kruics: Őfelségének Amerikába kellene mennie…

A király: Ez volna a legokosabb. De ti is tudjátok, hogy nem mehetek. Először nincs rá pénzem. A hajójegyet még valahogyan meg tudom váltani, de ami azon felül kell… végre vagy király az ember vagy nem. A legfinomabb hotelban kellene laknom, ha nem is nagy kísérettel, de legalább két-három emberrel; bőkezűnek és jótékonynak lennem, hogy megszerezzem magamnak a világ rokonszenvét… nem, nem… ehhez a vállalathoz legalább százezer frank kell. Honnan vegyem?

(Kínos hallgatás.)

A király: Különben sem mehetek. Nem hagyhatom itt a trónt meg az országot… A mai bizonytalan viszonyok között könnyen megtörténhet, hogy mire visszajövök, ellopjátok mind a trónt, mind az országot. Talán követünk útján lehetne valamit csinálni… Annak az embernek úgy sincs semmi dolga Washingtonban, évek óta ingyen kapja a fizetését, most vegye nyakába az Egyesült Államokat, és mutassa meg, mit tud.

Kettenburg tábornok: Felséged elvenné az illető hölgyet… anélkül, hogy látná… anélkül, hogy ismerné?

A király: Szívesen föláldozom magamat drága hazámért. Lehet, hogy az a hölgy öreg, csúnya, kiállhatatlan… mit bánom én? Fontos csak az, hogy hány milliója van?

Mind (lelkesen, elragadtatással): Éljen a király!

A pátriárka: Kábelezni kell a követnek… a távirat költségeit talán nemzeti adakozás útján lehetne összegyűjteni…

A király (gőgösen): Fölösleges! Mák István úr, a mi kedves vendégünk fölajánlott már száz frankot a nemes célra…

Mind (tisztelettel, csodálkozom): Á!

(Valamelyes nyugtalansággal nézek a királyra. Arra a száz frankra céloz-e, amelyet átnyújtottam már neki, vagy még száz frankot akar belőlem kivasalni? Hogy szavait megerősítse, a király elővette a százfrankost, és tisztes távolságból megmutatta az ország nagyjainak, akik csillogó szemmel bámultak erre a gyéren mutatkozó bankóra. Ez a pénz lefegyverezte, és az én pártomra hódította őket, ebben a pillanatban alighanem pályázhattam volna a cirill trónra. Nem vitás, hogy mindenki elhatározta: ettől a könnyelmű embertől tíz dénárt kérek kölcsön.)

A király: Vagyis ezzel rendben volnánk. Megállapodunk abban, hogy megházasodom, elveszek néhány milliót a hozzátartozó fiatal hölggyel. Követünket megbízzuk azzal, hogy nézzen körül az amerikai milliárdosok között. Ez az egyik módja annak, hogy pénzhez jussunk. De van más módja is…

A pátriárka (jókedvűen): Lám, lám!

Golou báró: Szabad érdeklődnünk a másik mód iránt?

A király: Senki sem sejti?

(Csönd. Néma fejcsóválás.)

A király (egyszerűen): A másik mód a háború.

Kettenburg tábornok (fölszisszen): Micsoda?

A király: A háború.

A tábornok: Bocsánat, Sire, mindig úgy tudtam, hogy a háborúhoz pénz, pénz és pénz kell… hogy a háború pénzt hozzon…

Golou báró: Háború révén jutunk pénzhez?

A király: Hihetetlennek hangzik? Pedig úgy van.

A pátriárka: Kinek üzenjünk háborút és miért?

A király: Kinek? Az mellékes. Miért? Azért, mert nagyszerűen megfizetik…

Kettenburg tábornok: Felséged találós mesékkel mulattat minket. Ki fizet meg érte?…

(A király felelet helyett csönget. Megjelenik az a rosszképű ember, akinél a kabinetirodában jelentkeztem.)

A király: Itt van már az az úr?

A rosszképű: Igen, Sire.

A király: Bocsásd be!

(A rosszképű távozik. Tanácstalanul nézünk egymásra. A király nem szól. Az ajtó kinyílik. Borotvált arcú, jól táplált, magas, félig kopasz, immár nem egészen fiatal ember lép be. Tíz lépésről meglátszik rajta, hogy amerikai. Mélyen meghajol, de nyugodtan, sőt valamelyes fensőséggel néz ránk.)

A király (kezet szorít az idegennel): Uraim, bemutatom önöknek Patterson urat, a világhírű Brothers Patterson cég főnökét.

(Ez a név úgy hat rám, mint a villámcsapás. Brothers Patterson… van-e ki e nevet nem ismeri? Abban az időben, amikor a mozi gyermekkorát élte még, a Patterson-testvérek csinálták meg New-Yorkban az első, igazán nagyszabású filmgyárat. Szenzációs képeikkel elárasztották a világot, és hogy ma olyan kitűnően be vagyunk avatva a Vadnyugat romantikájába, elsősorban a Patterson-testvéreknek köszönhetjük. Ők mozgatták meg először a cowboyokat és az indiánokat, tőlük származnak a mozi első csataképei. Óriási tömegekkel, remek fölszereléssel dolgoztak, újságírói gyorsasággal és ügyességgel örökítettek meg minden nevezetes eseményt. Hogy a cég főnökét itt láttam a király dolgozószobájában, homályosan derengett agyamban valami sejtés. Azonban, megvallom, akármilyen sok mindenre gondoltam is, Patterson úr grovai kirándulásának igazi célját mégsem találtam el.)

A király: Uraim, önök nagyon jól tudják, ki Patterson úr. Azért jött ide, hogy üzletet csináljon velünk. Elmondhatnám önöknek, miről van szó, de alighanem jobb, ha ő beszél. Én nem elegyedek bele a vitába. Tehát kérem, Patterson úr…

Patterson: Engedelmével, Sire, nagyon röviden mondom el. Uraim, önök tudják, hogy a világ legelső, legnagyobb, legművészibb és leggazdagabb filmgyára a miénk. Semmiféle áldozattól nem riadunk

vissza, ha jó képről van szó. Munka, fáradság, pénz, élet és halál tökéletesen alárendelt jelentőségű, nekünk egyetlenegy dolog fontos csak: az üzlet. Van szerencsém önöknek a század legjobb üzletét fölajánlani…

A pátriárka (mohón): Mi az?

Golov báró (még mohóbban): Úgy van, mi az?

Patterson: Uraim, Európa népei évek óta a legnagyobb békében élnek egymással. Sehol a legkisebb háború… pedig a háború szép izgalmaival és jóleső borzalmaival úgy kell a rohamosan fejlődő moziiparnak, mint eső a vetésnek. Azokat a jól megrendezett csatákat, amelyekben színészek és statiszták hősködnek, minden jóízlésű mozilátogató szívből unja már. Nekünk igazi katonák kellenek, igazi sebesültek és igazi halottak, tépett zászlók, gazdátlan lovak, elnémított ágyúk és vér, sok vér. Ennélfogva öcsémmel megbeszéltem, hogy a Brothers Patterson-cég számára megrendelek Európában egy kis háborút. Amerika ugyanis nem alkalmas talaj erre. Őszintén megvallom, ott a munkabér is drágább, mint ideát… Vagyis itt kell próbálkoznunk a kisebb népek között. Elsősorban önöket kínálom meg az üzlettel. Önök háborút üzennek…

Kettenburg tábornok: Kinek?

Patterson: Akárkinek. Mindegy. Szabadon választhatnak. Itt a Balkánon annyi a kis nép, és mindegyikkel olyan könnyű összeveszni…

Golov báró: A háborúhoz pénz kell. Nekünk nincs pénzünk.

Patterson: Éppen ezért ajánlom elsősorban önöknek az üzletet. Nincs pénzük? Ez nem akadály. Van nekünk elég.

A pátriárka: Hajlandók a háború költségeit viselni?

Patterson: Nem. De hajlandók vagyunk önöknek nagyon tekintélyes összeget fizetni azért, hogy háborút viseljenek valamelyik szomszédjukkal…

Kettenburg tábornok: Mit nevez tekintélyes összegnek?

Patterson: Kétmillió frankot.

A pátriárka: Nevetséges! A háború iszonyú pénzbe kerül… és valami hasznunk is kell, hogy legyen az üzletből.

Patterson: Ehhez semmi közöm. Tessék úgy gazdálkodni a pénzzel, hogy jusson is, maradjon is.

Kettenburg tábornok: Két millió frank nem pénz. Annyiért nem húzom ki hüvelyéből ősi kardomat…

Patterson: Önnek nem is kell kihúznia. Elég, ha a többi kihúzza. De hogy bebizonyítsam, mennyire ragaszkodok az üzlethez, hajlandó vagyok ajánlatomat megjavítani. Adok önöknek három millió frankot…

A pátriárka: Nevetséges.

Patterson: Hárommillió frankot, egy megveszekedett garassal se többet. Értsék meg, anyagi hasznom nincs a dologból. Sőt! Erre az üzletre ráfizetek hárommillió és még egy-két százezer frankot. Szívesen teszem, mert egyrészt a reklám megéri a pénzt, másrészt új, aktuális képeket hozok forgalomba, és minden konkurrensemet tönkreteszem. Mert fölösleges mondanom, hogy a háborúról fölvételeket csinálni kizárólag nekem szabad csak… Ezt belevesszük a szerződésbe.

Golov báró: Miféle szerződésbe?

Patterson: Szerződést kell csinálnunk… Tökéletesen megbízok jóhiszeműségükben és becsületességükben, de írás nélkül nincs üzlet.

A pátriárka: Hárommillió… nem pénz! Ha nem ad többet, ne is beszéljünk a dologról.

Patterson: Uraim, egy amerikai nem alkuszik. Adok négy milliót.

Golov báró: Ötöt.

Patterson: És ha ötöt adok?

(A cirill urak föllélegzenek, az arcok ragyognak. Ötmillió… ez valami! Mindenki a királyra néz, tőle várja a döntést.)

Patterson (megismétli a kérdést): És ha ötöt adok?

A király: Akkor gondolkozási időt kérünk.

Patterson: Mennyit?

A király: Huszonnégy órát.

Patterson: Megadom az ötmilliót és a huszonnégy órát. Holnap délben tizenkét órakor eljövök a válaszért. (Az amerikai meghajol. Elmegy.

Némán nézünk egymásra. Szünet. Mindenki a maga gondolataival foglalatoskodik. Végre megszólal Golov báró.)

Golov báró: Ötmillió… azt hiszem az üzletet meg lehet csinálni…

A király: Azt hiszed?

Golov báró: Itt van közvetlen szomszédunk a modrán király, aki éppen olyan bajban van, mint mi. Ha ennek a jó embernek egy milliót adunk, szívesen belemegy egy ál-háborúba, amelyben töltetlen puskákkal gyilkoljuk egymást… Nekünk még mindig marad négy milliónk. Ez a mai áldatlan viszonyok között elég szép pénz…

(Általános, zajos helyeslés, amely azonban hirtelen elnémul, mert az ajtón kopogtatnak. Feszült kíváncsisággal nézünk az ajtóra. Ki meri az ország nagyjainak a tanácskozását háborgatni? Az ajtó megnyílik, bejön a rosszképű a kabinetirodából).

A rosszképű: Bocsánat, Sire… az az úr visszajött…

A király: Patterson? Mit akar?… Jöjjön be…

(Patterson másodszor is megjelenik. Mindenki nyugtalanul, kérdőn néz rá. Megbánta ajánlatát?)

Patterson: Bocsánat, Sire… elfelejtettem az urakat valamire figyelmeztetni…

A király: Mire?

Patterson: Azt mondtam, szabadon választhatják meg az ellenséget. Szerbia, Bulgária, Törökország, Magyarország, nekem mindegy. Csak Modrániát hagyják ki a kombinációból…

A pátriárka: Érdekes! Miért éppen Modrániát?

Patterson: Mert ezzel az országgal napok óta tárgyalok már… Szenvedélyes vadász vagyok, ezt az országot meg akarom venni vadászterületnek. Nem szeretném, ha elpusztítanák.

6

A tanácskozás után fáradtan hazavánszorogtam a Grand Hotelba. Volt min gondolkoznom. Házasság? Háború? Melyiket szeressem? Ráadásul az Akadémia megbízásából meg kell írnom nagy történelmi munkámat.

Mikor kezdek hozzá? VII. Emánuel kora jóformán el sem kezdődött még… most kezdődik csak. Házassággal vagy háborúval. A fogadóban újabb távirat várt rám. Ezt is Ivanics mester küldte: az elsőnél is aggasztóbb volt: – Tegnap megint színházban voltak. Színház után Café Terminus.

Vagyis Doury mama nemcsak színházba jár, hanem már kávéházba is. Csinálnunk kell valamit, különben túlságosan hamar megérik VI. Iván búzája. Merész elhatározással és a jó Isten tudja, micsoda ihlettől megkapottan a következő táviratot küldtem párizsi helytartómnak:

– Udvaroljon életre-halálra Dourynénak. Üsse ki a nyeregből VI. Ivánt.

Az ötlet tetszett nekem. Volt benne valami mulatságos gonoszság. VI. Iván és Ivanics mester, két vetélkedő szerelmes, csábtáncot lejt a pénzügyileg szerfölött kívánatos Doury mama körül! Ha elmondom a királynak, örömében a nyakamba borul. Jómagam is gyönyörűséggel gondoltam erre a vitézi tornára, hogyan méri össze erejét és ravaszságát két elkeseredett ember, akinek minden mindegy. Tudtam, hogy Ivanics mester lelkesen kap ezen a megbízatáson, amely új jövővel kecsegteti, enyhe révvel annyi hányattatás után. A küzdelmet nem láttam reménytelennek. VI. Iván elegáns és előkelő volt ugyan, amitől mindig káprázik az asszonyok szeme, de Ivanicsnak ezzel szemben volt szíve és szép, koromfekete szakálla. Ez szintén valami. VI. Iván öreg volt, Ivanics fiatal. VI. Iván színházba és kávéházba vitte a fontos özvegyet, Ivanics elsétál vele majd a Parc Monceau-ba, vagy ki a Bois de Boulogne-ba, hogy az őszi hervadásban a szerelem tavaszáról beszéljen. VI. Iván a nagyvilági életet képviselte, Ivanics a csöndes örömök szelíd költészetét. Az esélyek körülbelül egyformák voltak. Ha Ivanics győzelme nem is volt bizonyos, most már az ex-király munkája sem lesz olyan könnyű, amilyen eddig volt. A vetélytárs megbolygatja majd az idill békéjét, és ha az idő pénz, akkor pénzt nyer, aki időt nyer.

Magam vittem a táviratot a postára. Még egy másik táviratot is adtam föl. Nem szépítem a dolgot, ötszáz korona előleget kértem a *Krajcáros Igazság* szerkesztőjétől. Azok után, amiket ma tapasztaltam, beláttam,

hogy oktalanság a cirill akadémia csábító levelében bíznom. Végérvényesen, örökre lemondtam nagy tervemről: nem írom meg a nagy cirill összeesküvés történetét, VII. Emánuel életét és korát, mert az Akadémia ígérte tízezer dénárt soha, soha nem kapom meg. Sőt, homályos aggodalommal gondoltam arra, igazán van-e cirill Tudományos Akadémia? A hideg végigfutott rajtam. Rettenetes csapás lett volna, ha kiderül, hogy még csak akadémiai tag sem vagyok! Hamarosan ki is derült, hogy a cirill Tudományos Akadémiát már VI. Iván alatt átalakították zenés kávéházzá.

A postán Pattersonnal találkoztam. Ő is táviratokat adott föl. Amikor meglátott, megörült. Csatlakozott hozzám. Eleinte nem nagyon beszélgettünk, azonban éreztem, hogy nem ok nélkül csatlakozik hozzám. Mondani akart valamit. Valamit akart tőlem, de nem tudta, hogyan kezdjen hozzá. Az időjárásról beszélt, Grova fekvéséről, a cirill nyelv szépségeiről, Amerikáról és más unalmas dolgokról. Amikor megérkeztünk a Grand Hotel elé, hirtelen fordulattal így szólt:

– Hazamegy?

– Itthon vagyok máris.

– Nem jönne föl a szobámba?

– Minek?

– Beszélni akarok önnel… négyszemközt… komoly dolgokról. Jöjjön föl, nem bánja meg. A 27-es szobában lakok. Fölösleges, hogy együtt menjünk föl. Itt mindenki gyanakszik mindenkire. Szívjon el idelent egy cigarettát vagy kettőt…

– Hármat. Az tíz perc.

– All right! Ön értelmes ember.

Tíz perc múlva ott ültem az amerikai szobájában. Patterson elővett egy palack whiskyt, gondosan megtörölte, kinyitotta és töltött. Gyöngéden szemlélte az italt:

– Enélkül nem utazok. Európában nem kap az ember jó whiskyt. Fájdalom, ezúttal tovább kell maradnom, mint ahogy terveztem, és a

whiskym fogytán van már. Nem hoztam magammal eleget. Alig van belőle tizenöt palackkal…

– Hány palackot hozott magával?

– Hatvanat. De két hete utazok már.

Az amerikai iránt való tiszteletemet ez a kijelentés jelentékenyen fokozta, ami alighanem meglátszott az arcomon. Az amerikai elmosolyodott, és magyarázón mondta:

– Amikor utazok, keveset iszok…

Azután elkomolyodott. És pár másodpercig mereven nézett rám, mintha lelkem mélyéből akarna olvasni. Mozdulatlanul, fagyosan álltam tekintetét, némán vártam, hogy megszólaljon. Meg is szólalt, még pedig elég meglepő formában:

– Akar pénzt keresni?

A kérdés váratlan volt, hamarjában nem tudtam rá felelni. Mit is felelhettem volna? Pénzt keresni… hogyne akartam volna! De sejtettem, hogy nem rendes munkáról van szó. Kétségbeejtőn, bután becsületes fiú vagyok, irtózom minden gyanús dologtól. Zavarodottan hallgattam. Az amerikai azonban türelmetlen volt:

– Nem értette a kérdést?

– Azt nem értem, miért éppen tőlem kérdezi? Itt Grovában a királytól lefelé mindenki pénzt akar keresni…

– Éppen arról van szó, hogy a király egy kis pénzt keressen. Ezért fordulok önhöz, a bizalmasához.

– Nem vagyok az.

– Azt én tudom jobban. Képzelheti, hogy mielőtt New Yorkból ebbe a bizonytalan Grovába utaztam volna, érdeklődtem a cirill viszonyok iránt. Alaposan informálódtam mindenről. Tudom, hogy Cirillországban ma az történik, amit ön akar. Ha ön azt mondja legyen háború, háború lesz. Ha kitör a háború, a királynak adok egymillió frankot, önnek százezret, vagy százötvenezret, vagy…

– Köszönöm, így nem akarok pénzt keresni.

– Rosszul teszi. Az egész ország háborúpárti. Valamennyi cirill politikus és tábornok máris a zsebemben van.

– Máris? Másfél órával ezelőtt nem is ismerte még őket…

– Önnek, úgy látszik, sejtelme sincs arról, milyen rövid idő alatt és milyen kevés pénzzel lehet egy cirillt megvesztegetni. Kettenburg tábornok, Golov báró, a pátriárka, Szapjanin, doktor Kruics mind, mind itt járt nálam. Leadták a névjegyüket; azt hiszem ez a hivatalos formája az efféle látogatásnak. Látja, itt vannak a névjegyek… hátsó oldalukon pedig a nyugták arról, hogy ki mennyi pénzt kapott. Ön az egyetlen, aki nem jelentkezett. Holott mindezek az urak egybehangzón kijelentették hogy a háború öntől függ. Ha ön egy jó szót szól a királynak…

– Miért akarja olyan nagyon a háborút?

– Megmagyaráztam már. Az üzlet…

– Önnek ez nem üzlet. Ötmillió a cirilleknek, egymillió a királynak, kétszázezer frank nekem…

– Csak százötvenezret mondtam…

– Százötvenezret, vagy… így mondta. Az annyi, mint kétszázezer.

– Jól Legyen kétszázezer.

– Nem kell.

– Ostobaság!

– Lehet. De ez a háború gazság. És ha igazán tőlem függ Cirillország sorsa, akkor verje ki a fejéből a háborút. Nem tűröm…

Patterson fagyosan mosolygott:

– Ön ravaszabb, mint amilyennek képzeltem. Vagyis, háromszázezer frankot akar?

– Egy fillért sem akarok. Régimódi, együgyű ember vagyok, nem tudom megérteni, hogy valaki egy-két nyomorúságos film kedvéért vérbe és lángba borítson egy országot, gyászt, nyomorúságot és pusztulást hozzon rá. Önnek nincs szíve?

– Nincs szívem? Hát adnék tízmilliót ezért a mulatságért, ha nem volna szívem? Csakhogy nekem az üzlethez van szívem, kézzelfogható, okos dolgokhoz, amikből mindenkinek haszna van. Az ön szíve ellenben légies,

üres romantikáért dobog… Utoljára kérdezem, akar háromszázötvenezer frankot?

– Nem, nem és háromszázszorannyit sem.

– Akkor megpróbálom, hátha ön nélkül is boldogulok.

– Próbálja meg.

– Majd meglátjuk, ki győz. Ön nem ismeri még a Brothers Patterson céget és annak főnökét, Archibald Thomas Pattersont. Vegye tudomásul, hogy makacs vagyok, mint az öszvér. Elhatároztam, hogy ez a háború meglesz, és meg kell lennie, ha a vagyonom rámegy is. Tízmillió, húszmillió, mindegy. Azzal sem törődök már, hogy az üzlet jó-e vagy rossz, az izgat csak, hogy az üzletet megcsináljam. Mindenképpen, mindenáron. És ön nem fog ebben megakadályozni, ha százszor a feje tetejére áll is…

– Majd megválik.

– Vegye tudomásul a következőket, és mondja el királyának. Én, Archibald Thomas Patterson, a Brothers Patterson cég főnöke tanácsolom őfelségének, hogy önnön érdekében, értse meg jól, fogadja el ajánlatomat, és üzenjen háborút valamelyik szomszédjának. Ha őfelsége elfogadja ezt az ajánlatot, a megállapított ötmillión fölül még két milliót adok neki. Kétmilliót, amiről senkinek sem kell tudnia.

– Ennyiért vigye vágóhídra népét, tönkretegye országát?

– Ahhoz semmi közöm. Ha őfelsége nem fogadja el ajánlatomat, nem tárgyalok tovább. Egyelőre lemondok a háborúról.

– Lemond?

– Le. Beérem a forradalommal. A barikádharcokkal.

– Miféle forradalommal?

– Az ország vezető politikusai és tábornokai hajlandók a legjutányosabb áron föllázítani a népet VII. Emánuel ellen. Forradalmat csinálnak. Az is jó filmtéma.

– Lám, lám!

– VII. Emánuel szabadon választhat háború és forradalom között. A háború pénzt jelent neki, a forradalom azt, hogy elveszti trónját. Hű

cirilljei intésemre várnak csak. Ezt mondja meg a királynak. Meglátjuk majd vajon ki győz, ön-e vagy a Brothers Patterson cég?

A filmkirály diadalmasan nézett rám. Megdöbbentem. Erre éppen elég okom volt. Ismertem a cirill politikusokat. Tudtam, hogy a forradalom nekik annyi, mint másnak egy kis svédtorna. De ismertem a királyt is, tudtam, sehogyan sem nyugszik bele abba, hogy uralkodásának második hónapjában elkergessék. Meg sem melegedett még a trónon, alig kóstolt bele a dicsőségbe, ki sem pótolta még azt, amit Párizsban koplalt. Visszamenjen a nyomorúságba, máris, örökre, visszatérhetetlenül? VII. Emánuel jómaga is tudja, mi fán terem a cirill hűség. Ilyen körülmények között inkább habozás nélkül elfogadja a Patterson-cég ajánlatát, és a háborút választja. (A kétmillió külön jutalommal.) A bőréről van szó!…

Ennél is jobban aggasztott valaki, akiről eddig nem esett még szó. Előrevetette árnyékát, ott lebegett a cirill bonyodalom fölött, állandóan fenyegető, fekete viharfelhő gyanánt: VI. Iván! Említette-e már valaki ezt az embert Archibald Thomas Pattersonnak? Tud-e a filmkirály arról, hogy VII. Emánuel elődje Párizsban ül és lesi, mikor lehet elődből utód? VI. Iván Pattersonnak való ember volt. A nagy cirill összeesküvést húszezer frankkal csináltuk meg. Pattersonnak milliói vannak. Kétségtelen, hogy VI. Iván néhány krajcárért is hajlandó Grovába bevonulni és gondoskodni arról, hogy a Patterson-cég fotográfusainak legyen mit fölvenniök. Patterson nem beszélt az ex-királyról, de nem vitás, hogy információiból az sem maradt ki. VI. Iván jó pénzért kétségtelenül hajlandó a háborúra. Alkalmasint tárgyaltak is róla már.

– Patterson úr, úgy veszem észre, hogy kettőnk közül ön az okosabb. Kérem, bocsássa meg mindazt, amit mondtam. Beszélek a királlyal…

Patterson arca kipirult az örömtől:

– No látja, ennek már van értelme. Bizonyos vagyok abban, hogy őfelsége is nekem ad igazat.

– Nem tudom. Nem nyilatkozok. Azonban ön megígéri…

– Mit?

– Hogy nem tárgyal mással a háborúról addig, amíg tőlem végleges választ nem kap.

– All right. Mikor beszél a királlyal?

– Még ma.

Patterson megveregette a vállamat:

– Szeretem a gyors munkát. És ha egy kis előleg kell… ötven-hatvanezer frank…

Tiltakozón emeltem föl kezemet. Azt hittem, a becsületesség szobra vagyok, holott csak az ostobaság szobra voltam. Patterson a vállát vonta:

– Ahogy jólesik.

Egypár pillanatig hallgattunk. Patterson elgondolkozott. Jómagam is. Mit mondjak a királynak? A helyzet súlyos volt. VII. Emánuel királyságát rettenetes veszedelem fenyegette. Egyszerre két oldalról, két hatalmas ellenség szorongatta. Egy kicsit elszégyelltem magamat. Ha arról lett volna szó, hogy egy Attila, egy Napóleon akarja a kis Cirillországot a föld színéről elsöpörni, abba bele lehetett volna nyugodni. De a cirillek sorsa egy párizsi fogadósné és egy New York-i filmgyáros kezében volt. Keserves és megalázó helyzet. Még ha ez a két ellenség ágyúkkal jött volna, tüzet és pusztulást okádó, komoly és tekintélyes acélszörnyekkel! De revolverrel jött mind a kettő, a zsarolás olcsó és kicsinyes fegyverével.

– Házasság, vagy… – ezzel fenyegetőzött a párizsi revolver.

– Háború vagy… – ezzel a New York-i.

Doury mamának igaza volt, amikor azt mondta, hogy cirill királynak lenni nem komoly foglalkozás.

Alighanem nagyon kétségbeesetten néztem magam elé, a már amúgy is jókedvű Patterson egyszerre harsogó kacagásba tört ki. Fölriadtam. Mentegetőzni kezdett:

– Bocsánat… olyan hihetetlenül savanyú arcot vág, mintha önnek magának kellene háborúba mennie…

Elöntött a düh. Békés ember vagyok, de ebben a pillanatban szerettem volna nekiugrani, torkon kapni és megfojtani. Fölugrottam. Az amerikai fürgébb volt, mint én. Meglátta szememben a fenyegetést. Egy ugrással

mellettem termett, és visszanyomott a székbe. Nevetésébe egy kis nyugtalanság elegyedett:

– Hallja, ne bolondozzon!

Mérgesen rászóltam:

– Ön pedig ne tréfáljon ezekkel a rettenetesen komoly dolgokkal. Megígértem, hogy beszélek a királlyal, de ön nem tudja, mit fogok neki mondani. Talán azt, hogy önt, mint alkalmatlan idegent toloncoltassa el… vagy ennél is különbet…

Patterson tökéletesen megszelídült:

– Nem akartam megbántani… Csakugyan rossz tréfa volt. Bocsássa meg. Nem sejtettem, hogy ön, az idegen, olyan finnyás. Bezzeg a cirill nagyurak… azoknak mindegy!

– A cirill nagyurak önt is megcsalják majd, ahogy megcsalják királyukat. Mindenkit lóvá tesznek.

Patterson fensőséggel mosolygott:

– Archibald Thomas Pattersont nem lehet megcsalni. Ne felejtse el, hogy Amerikából jöttem…

Amerikából! Amerikából! Ez a mondat harsogó, bősz lármával kalapálni, harangozni kezdett agyamban. Ne felejtsem el, hogy Amerikából jött – és éppen ezt felejtettem el! Bizonytalanul, homályosan valami kis fény lobbant föl abban a nagy sötétségben, amelyben eddig tapogatóztam. Amerikából jött! Amerika! És valami új, más, nekem tökéletesen idegen hangon, révedezőn, reszketőn dadogtam:

– Patterson úr… van önnek felesége?

Nem tudom elmondani, milyen hatása volt ennek a kérdésnek. Patterson rémülten nézett rám. Tekintetéből kiolvastam, hogy őrültnek néz. Ez az együgyű kérdés, így egyszerre, minden átmenet nélkül, révedezésem, reszketésem, dadogásom, egész viselkedésem, izgatottságom, türelmetlenségem, ahogy lelkendezőn vártam feleletét… csakugyan azt kellett hinnie, hogy hirtelen megőrültem. Hátrálni kezdett.

– Mi baja? – kérdezte nyugtalanul, annál nyugtalanabbul, mert izgatottságomban lépésről lépésre követtem.

– Feleljen, kérem, gyorsan… van felesége?

– Nincs!

Kiábrándultan, csalódottan roskadtam egy székbe.

– Nincs, nincs!

Patterson megtörölte a homlokát:

– Igyon egy pohár whiskyt! Az lecsillapítja…

Az asztalhoz lépett, de ijedten tántorodott vissza, mert ugyanakkor, új reménnyel fölugrottam:

– És az öccsének?

– Annak sincs!

Megsemmisültem. Vége minden reményemnek! Ha ugyan reménynek lehet tisztelni egy ostoba, fantasztikus ötlet századrésznyi valószínűségét! Annyira elszomorodtam, hogy Patterson, aki időközben valamelyest megnyugodott, megkérdezte:

– Miért akarja tudni?

– Miért?… Mert… mert… mert ha önnek vagy az öccsének van felesége… akkor gyermekei is vannak talán… és a gyermekek közt lehet eladó leány is…

Patterson összevonta a szemöldökét: – Hát aztán?

– Semmi… Minthogy nincs…

– Ki mondja, hogy nincs?

– Ön.

– Azt mondtam csak, hogy nincs feleségem. Volt. Meghalt.

– És… és… és…

Nem mertem a kérdést befejezni.

– Van egy tizennyolc éves lányom.

Fölugrottam és az asztalba kapaszkodtam, hogy el ne essek. Szédültem.

– Becsületszavára?

– Archibald Thomas Patterson nem hazudik. Miért hazudnék? Szeretném tudni, miért érdeklődik a lányom iránt.

– Miért? Miért? Még egy kérdés… Kedves lánya asszony már?

– Még nem az.

– Hajlandó férjhez adni?

– Ön akarja elvenni?

– Nem.

– Azért. Mert, akárhogyan tiszteljem is önt, semmi körülmények között sem adom önhöz…

– Köszönöm őszinte nyilatkozatát, de nem rólam van szó.

– Hát kiről? Európaihoz nem adom…

– Még akkor sem, ha ez az európai nagyon nagy úr?…

Patterson fürkészőn nézett rám:

– Nagy úr?

– Annál is nagyobb. Mondjuk, király.

– Micsoda?

– Király. Királyhoz sem adja?

Patterson halkan füttyentett:

– Értem. A cirill királyról van szó.

– Róla. VII. Emánuelről. Tehát?

– Lassan! Hozzáadjam a lányomat?

– VII. Emánuel kedves, okos, csinos király. És az ön lányából királyné lesz… igaz, hogy csak cirill királyné, de ezzel szemben más amerikai milliárdoslányok márkival vagy gróffal is beérik már.

– Lassan! Hozzáadjam a lányomat?

– Többmillió dollár hozománnyal… Ha a háborúra rászán tízmillió frankot, a lányára is rászánhat annyit… Miért akarja a háborút? Azért, hogy reklámot csináljon a Patterson-cégnek. Ha a lányából királyné lesz, ha a cirill király a Brothers Patterson-cég veje lesz… nem jobb reklám?

– Lassan! A király elvenné a lányomat?

– Ma délben határozta el a minisztertanács, hogy a király megházasodik, és Amerikában keres feleséget. A washingtoni cirill követet kábeltávirattal értesítették. Megbízták azzal, hogy a milliárdoslányok között nézzen körül…

– Elég! Belemegyek az üzletbe… Azt hiszi, hogy őfelsége és leányom, Ellen Patterson…

Gőgösen, csaknem buján mondta: – Őfelsége…

– Azt hiszem. Megígértem, hogy még ma beszélek vele… De többé nem háborúról, hanem házasságról. Nem riadtam vissza egy kis tapintatlanságtól.

– Véletlenül önnél van a lányának az arcképe?

Patterson vigyorgott. Tárcájából kivett egy arcképet. Egy meztelen fiatal lány arcképét. A dolgot enyhítette az, hogy a meztelen fiatal lány legföljebb hároméves kisgyermek volt.

– Ha jónak látja, mutassa meg őfelségének. Még ma tudni akarom, mit határoz. Megvárom, amíg maga hazajön… Ha reggelig kell is virrasztanom, a lányomért mindent! Jó napot!

Visszaült helyére, és elszántan nézte az asztalon álló Old Scoth Whiskyt. Ezek után nem volt titok, hogy Patterson úr nem mozdul ki hazulról mindaddig, amíg visszajövök. Vár. Máris vár. El sem mentem még, de máris vár. Ahogy komoly üzletemberhez illik. Megnyugodva magára hagytam. Tudtam, hogy nem unatkozik majd. Egyelőre bőségesen volt még whiskyje. Tizenöt palack.

Gyorsan átöltöztem, mert ötórai teára Blanche-hoz voltam hivatalos. Ahhoz a Blanche-hoz, akit éppen ebben a pillanatban hűtlenül, kegyetlenül, jóvátehetetlenül elhagytam, elárultam, és a cirill közjónak föláldoztam.

7

Mialatt Blanche lakása felé bandukoltam, bőségesen ráértem arra, hogy gondolkozzak.

– Mák István, furcsa egy fiú vagy. Lírai költőnek indultál, és szerelmi bánatodból éltél. Mélabús versekkel kerested meg mindennapi kenyeredet. Amikor fölfedezted, hogy a boldogtalanság mégsem eléggé jövedelmező pálya, kimentél Párizsba levelezőnek. Nyomorogtál, éheztél. Voltál egy trónkövetelőnek a titkárja. Ingyen. Részt vettél a nagy cirill összeesküvésben. Ingyen. Trónra segítetted VII. Emánuelt. Ingyen. És azóta folyton emiatt a király miatt fáj a fejed. Ingyen. Intézed az ügyeit.

Ingyen. VI. Iván udvarol Dourynénak? Te ellenjelöltről gondoskodol. Ingyen. A királynak nincs pénze? Te ellátod jó tanáccsal, rábeszéled arra, hogy egy milliomos lányt vegyen el. Ingyen. Patterson háborút akar? Te húzod-halasztod a dolgot. Ingyen. És háború helyett békés nászban egyezel ki vele. Ingyen. Titkár vagy, diplomata vagy, házasságközvetítő vagy. Ingyen, ingyen. Ráadásul gazember is vagy, mert ebben az egész társaságban egyetlenegy finom és kedves lény van, a minden barátságra, minden szeretetre és minden segítségre érdemes szegény kis Blanche. És te éppen hozzá vagy rossz, éppen az életét teszed tönkre. Gazember vagy. Ingyen.

Blanche a francia színháztól nem messze, nagyon csinos földszintes kis palotában lakott. Ez a palota – ahogy utóbb megtudtam – valamikor a grovai nemzeti múzeum volt. Azonban az idők folyamán a múzeum valamennyi kincsét ellopták, az intézmény ennélfogva fölösleges lett. Hogy a ház mégse álljon üresen, már VI. Emánuel hozatott bele Párizsból egy táncosnőt, VI. Iván pedig Bécsből egy operaénekesnőt. Most a dráma tanyázott benne Blanche személyében. A berendezés azonban a színpadi művészet minden ágán keresztül, változatlanul ugyanaz maradt.

A csinos kis francia szobalány bevezetett egy kis budoár-félébe, amelynek új empire-bútorai olyan avultak voltak már, mintha igaziak lettek volna. Nem sokáig maradtam egyedül, Blanche rögtön bejött. Becsületesen, angolosan megszorította kezemet, olyan melegséggel és bizalommal, hogy elszomorodtam. Nem érdemeltem meg ezt a kézszorítást. És mivel ennek előbb-utóbb úgyis ki kellett derülnie, meg is vallottam:

– Blanche, félek, nem sokáig leszünk jó barátok.

Meghökkent:

– Miért?

– Rossz hírt hozok.

Mindig sápadt orcája még jobban elsápadt, fehérebb volt, mint a pongyolája. És fekete haja gyászkerettel vette körül a sápadt arcot. A kis szobalány nesztelen lépésekkel motoszkált a szobában. Megterítette a kis

asztalt, két csészét, vajat, kis süteményeket, pirított zsemlyét rakott elénk, behozta a teát és nesztelenül kiosont. Csak ekkor szólalt meg Blanche:

– A királyról?

– Róla.

Blanche bólintott. Nyugodt volt, mosolyogni is próbált:

– Mindent tudok. A király házasodik.

– Honnan tudja?

– Ma délben határozta el a minisztertanács… az ön indítványára.

– Blanche!…

– Ne védekezzen, nem haragszok. Valakinek ki kellett mondania azt, amire itt mindenki gondol. A király is.

– Ez az egyetlen megoldás. A király nagy bajban van.

– Tudom, hogy ez az egyetlen megoldás. Ne féljen, nem állom útját. Elkészültem rá már régen. Nem meglepetés számomra.

– Ki mondta meg önnek?

– Ki? Félórával a tanácskozás után itt járt nálam a pátriárka. Golov báró is fölkeresett, Kettenburg tábornok is… vagy öten még. Mind abban a reménységben, hogy megváltozok, fölhasználom azt a néhány hónapot, amíg a király barátnője vagyok még. Fölhasználom az ő javukra.

Csöndesen mondtam:

– Blanche, szó sincs hónapokról. A legjobb esetben hetekről csak.

– Hetekről?

– A királynak van már menyasszonya. Ezért mondtam, hogy rossz hírt hozok…

– Van menyasszonya? Máris? Dél óta?

– Én szereztem neki.

Blanche megreszketett. Kétszer is belefogott az új kérdésbe, mind a kétszer szorongón abbahagyta. Végre nagy nehezen, inkább egy sóhajtásban, alig hallhatóan, felém lehelte:

– Ki az? Ki a menyasszonya?

– Ellen Patterson, egy amerikai filmgyáros leánya…

– Patterson… az, aki a háború miatt jött?

– Ezt is tudja?

– Járt nálam. Pénzt kínált, hogy a királyt rábírjam a háborúra…

– Ön, természetesen hallani sem akart a háborúról, ahogy én sem. Ezt a házasságot is azért eszeltem ki, mert Patterson a háború helyett forradalommal is hajlandó beérni. A forradalmat a cirill főurak ajánlták föl neki. A cirillek nem tréfálnak, mihelyt pénzről van szó. Tudja, mit jelent a forradalom? Azt, hogy VII. Emánuelnek mennie kell…

Blanche nem felelt. Mit is felelhetett volna? Éppen olyan jól tudta, mint én. Szeme megtelt könnyel. Megfogtam a kezét.

– Jó barátja vagyok magának. Régi, igaz jó barátja. A szívem fáj, amikor bánatát látom. Szégyellem, hogy szerelmüknek én vagyok hóhéra. De ismerem magát, önzetlen és becsületes. Az, ami én. Hiba! De nem tudunk rajta segíteni, sem ön, sem én. Mind a ketten arra születtünk, hogy föláldozzuk magunkat azokért, akiket szeretünk. Nem bírná elviselni, hogy a királyt letaszítsák a trónjáról… márpedig erről van szó. Minden perc drága. És a veszedelem elmúlik abban a pillanatban, amelyben a király kijelenti, hogy elveszi Ellen Pattersont.

– És… és a király?…

– Nem tudja még. Este megmondom neki.

– Itt… itt nálam?

Mérhetetlen szomorúsággal nézett rám, elfacsarodott a szívem. Dühös voltam magamra, kegyetlenségem és gonoszságom miatt. Honnan volt erőm, bátorságom ahhoz, hogy keresztülgázoljak egy kedves, jó lány legszebb érzésein? Olyan fontos az, hogy VII. Emánuel megmaradjon a cirill trónon? Nem fontosabb Blanche boldogsága, ami talán VII. Emánuel boldogsága is? Hiúság, te férfiak legcsúnyább fogyatkozása! Engem is a hiúság tüzelt… meg akartam mutatni a királynak, hogy nemhiába fordult hozzám, én mentem meg.

– Itt, magánál, Blanche. Máshol nem beszélhetek vele, és még ma este választ kell vinnem. Patterson vár…

– Jó. De engedje meg, hogy előbb én beszéljek a királlyal…

Egy másodpercig haboztam. Blanche gyorsan hozzátette:

– Ne féljen, nem beszélem le a királyt. Mielőtt felelhettem volna, a szobalány benyitott. Bizonytalanul és jelentős pillantással mondta:

– Madame…

Blanche fölugrott:

– Megyek.

Eltűnt a szomszéd szobában. Az ajtót nagy sietségében nyitva hagyta. Nem kellett boszorkányság annak kitalálásához, hogy itt a király. Rögtön ráismertem a hangjára:

– Jó estét, Blanche!

Nem tudtam, mitévő legyek. A szobából nem mehettem ki, az akaratom ellen való hallgatózást pedig csúnya dolognak ítéltem. De azután megnyugodtam. Blanche szándékosan hagyta nyitva az ajtót, kötelességem volt figyelni. A szereplőket nem láttam, de minden szavukat megjegyeztem.

Blanche: Jó estét, Em!

A király: Mi baja? Sírt?

Blanche: Nem én.

A király: A szeme könnyes. Blanche, édes kis Blanche-om, mi baja?

Blanche: Semmi. Sírtam… Nem először sírok, amióta Párizst otthagytam. És nem utoljára.

A király (gyöngéden): Miattam sírt?

Blanche: Csak maga miatt sírok.

A király: Nincs rá oka. Tudja, hogy szeretem, csak magát szeretem, és soha mást nem fogok szeretni. Higyje el nekem.

Blanche: Tudom.

(Kis szünet. Mind kényelmetlenebbül érzem magamat.)

A király: Nem nehéz kitalálnom, miért sírt. A minisztertanács… Elmondták magának?

Blanche (nem felel).

A király (egy kis keserűséggel): Tudtam. Siettek magához… árulkodtak… gazemberek, gazemberek! Összetörni, megsemmisíteni őket… vagy elmenni, itt hagyni mindent…

Blanche: Nem szabad.

A király: Ne tiltakozzon. Blanche, meg kell házasodnom…

Blanche: Tudom. Mégpedig rögtön.

A király: Mi lesz magával, idegenből hozott finom kis virággal?

Blanche: Velem ne törődjön. Visszamegyek Párizsba… vagy… vagy…

A király: Hogyan éljek maga nélkül?

Blanche: Em, erősnek és bátornak kell lennie. El kell vennie Ellen Pattersont…

A király (álmélkodva): Kicsodát?

Blanche: Ellen Pattersont.

A király: Ellen… ki az? Ennek a Pattersonnak…

Blanche: A lánya.

A király: Nem értem…

Blanche: Van itt valaki, aki megmagyarázza majd…

Könnyű lépések közeledtek az ajtó felé. Fölugrottam. A küszöbön megjelent Blanche és mögötte kíváncsian és meglepődötten a király. Amikor rám ismert, összevonta szemöldökét. Meghajoltam. Egy pillanatig hallgattunk. Aztán:

A király (bosszúsan): Ön… ön itt volt? És mindent hallott?

Én: Igen, Sire.

Blanche (gyorsan): Én akartam, hogy hallja…

A király (kérdőn néz Blanche-ra).

Blanche (akadozón, a sírástól el-elcsukló hangon): Én… én akartam, hogy hallja…nem azt, hogy szeretem magát, azt úgyis tudja. Hanem azt, hogy hogyan szeret maga engem… Nekem talán el sem hitte volna.

A király: Blanche!

Blanche (hirtelen felém fordul, szomorúan, sápadtan): És most, válasszon el minket egymástól.

(Nagy szünet. Blanche egy székbe roskad, eltakarja az arcát. A király izgatottan föl-alá jár. Én némán és bután ülök. Kellett ez nekem? Mi az ördögnek jöttem Grovába, minek avatkoztam bele másodszor is ebbe az

átkozott históriába? Idegesen fölpattantam. A király megáll. Blanche fölnéz.)

Én (rosszkedvűen): Válasszam el önöket egymástól? Blanche, maga igazságtalan… mit akarnak tőlem? Mind a kettőjüknek jó barátja vagyok, ha rajtam múlna, maga régen cirill királyné volna már. Azt hiszik, öröm nekem ez a kegyetlenkedés? Mi hasznom belőle? Csak az, hogy mind a ketten meggyűlölnek. Ezért a pénzért nyugodtan Párizsban maradhattam volna, hogy egy kicsit a magam dolgával törődjek… a magam dolgával, amelyet nem először dobok sutba őfelsége kedvéért…

Blanche (könyörgőn): Bocsásson meg… nem akartam megbántani… Tudom, hogy magának van igaza… de értse meg, egy szerelmes lány…

Én: Megértek én mindent, szegény kis Blanche-om, de mit csináljak?

A király (türelmetlenül): Mégiscsak szeretném tudni, miről van szó.

Elmondtam, mi történt köztem és Patterson között. A háborút. A megvesztegetett cirill főurakat. A forradalmat. VI. Ivánt. Elmondtam, milyen rettenetes aggodalmak között jutott eszembe az a mentőgondolat, hogy Ellen Pattersonnal béke és pénz költözik a szegény cirill birodalomba. A király is, Blanche is némán, figyelmesen hallgatott. Amikor befejeztem, a király megszorította a kezemet.

Blanche (sóhajt): Igaza van. Nem tehetünk mást…

A király (még nagyobb sóhajjal): Halálra ítéltek. Háború, forradalom, házasság… egyik rettenetesebb, mint a másik.

Blanche: Ne gondoljon másra, csak a házasságra. Elveszi Ellen Pattersont.

A király. Elveszem Ellen Pattersont.

Blanche (hozzám fordul): Szép lány?

Én: Láttam az arcképét… hároméves korából való.

A király: Mindegy. Nem érdekel, hogy milyen. Ellen Patterson vagy más. Egyfene. Föl kell áldoznom magát, drága kis Blanche. Föl kell áldoznom magamat…

Én: Úgy van.

A király: Az érdekel csak, hány millió jön vele az országba?

Én: Az öreg Patterson tizet mondott.

A király: Kevés.

Én: Az öreg Pattersonnal lehet alkudni…

A király: Húsz millió. Ha már a vágóhídra megyek, legyen valami értelme a dolognak. Eladom magamat, de olcsón nem.

Én: Vagyis húsz millióért…

A király: Elveszem a lányt.

Én: Rendben van.

Elbúcsúztam tőlük. A király kézszorítása nagyon barátságos volt, Blanche-é kevésbé. Ridegen kívánt jóéjszakát. Gyűlölt. Igaza volt. Még csak nem is haragudhattam rá. Boldogságát tettem tönkre.

A kapuban valaki rám kiáltott:

– Halló!

Megfordultam. A király volt.

– Sire?

– Húsz millió… ne felejtse el!

– Nem, Sire. Húsz millió…

– De nem frank, hanem dollár. Dollár!

Majdnem olyan gyönyörűséggel mondta: dollár, mint amilyen buján Patterson rebegte: őfelsége…

Megint összeszidtam magamat. Ostoba és csúnya szerepet játszottam a kedves és csinos, de haszontalan és értéktelen király kedvéért. Nem mindegy nekem, ki ül a cirill trónon? Haragudni kezdtem erre az emberre, akinek életében a gondviselést ábrázoltam. Mi közöm hozzá? Alighanem okosabb volna, ha a cirillek elcsapnák, és visszahívnák VI. Iványt. Ez az Emánuel nem való királynak, arra jó csak, hogy Blanche szeresse, és boldog legyen vele. Őt kellene összeházasítanom Emánuellal. Ha már házasságközvetítésre adom a fejemet – ingyen! – azt a házasságot próbálom nyélbeütni – ingyen! –, amely nekem a legkedvesebb. Rám ne haragudjon senki. Legkevésbé ez a reménytelen, szomorú kis Blanche. Talán túl sem éli azt, hogy a szerelmese megházasodik. Mire a Grand

Hotel elé értem, elpártoltam VII. Emánuel cirill királytól, és fölcsaptam Blanche katonájának…

Egyelőre hűségesen beszámoltam Pattersonnak arról, amit a királlyal végeztem. Az öreg amerikai magánkívül volt a boldogságtól.

– Bánom is én! Húsz millió, huszonöt millió frank, dollár, font… bánom is én! Minden vagyonom az övé!

Megveregette a vállamat:

– Jól csinálta! Gyerünk, gyerünk…

– Hová?

– A távíróhivatalba. Kábelezek Ellennek: üljön hajóra, jöjjön Európába… Egy hét múlva Grovában van. Megtartjuk az eljegyzést. Ellen Patterson cirill királyné lesz… Észak-Amerika is, Dél-Amerika is megpukkad bele.

8

Másnap délben megkaptam azt az ötszáz koronát, amelyet a *Krajcáros Igazság* szerkesztőjétől kértem. Meghatottan vettem át a pénzt; részint az lágyított el, hogy a zord cirill viszonyok között egyáltalán megkaptam (holott VI. Iván intézkedése révén az állam elkobozhatta volna, vagy egyéni akció következtében el is sikkadhatott volna a postán), részint azon érzékenyedtem el, hogy íme, milyen kevéssel beérem, holott kezemet kellene csak kinyújtanom, millióim lehetnének.

A pénzzel egy időben táviratot is kaptam a szerkesztőtől. A távirat rövid volt. Eleinte azt sem tudtam, miről beszél:

– Díszkardot elküldtük. Levél ment.

Nagy sokára jutott csak eszembe, miféle díszkardról van szó. Két hónappal VII. Emánuel trónralépése előtt a *Krajcáros Igazság* lelkes vezércikkben felszólította a hazafias magyar közönséget arra, hogy a cirill trónkövetelőt díszkarddal tüntesse ki. A lelkes vezércikknek, úgy látszik, megvolt a hatása; alig két hónap alatt sikerült a díszkardot összegyűjteni és elküldeni Grovába. Büszkén gondoltam arra, hogy a király ezt is nekem

köszönheti, én szereztem meg neki a magyar sajtó rokonszervét. Egyáltalában, mi volna ez a király nélkülem?

Azonban a szerkesztő táviratánál sokkal fontosabb és izgatóbb volt az a levél, amelyet a kitűnő Ivanics Párizsból küldött. Gyér és rövid táviratai után végre megérkezett az első részletes jelentése. Türelmetlenül és mohón olvastam el.

Kedves barátom!

Baj van!

VI. Iván alighanem arra várt csak, hogy ön elutazzon. Pénzszomjas szívének minden hevével ostromolja immár Blanche mamáját. Minden reggel virággal kedveskedik neki, és mivel anyagi viszonyai nem engedik meg neki ezt a pazarlást, Flóra e kedves gyermekeit kétségtelenül lopja valahonnan. Éjjel kerítéseken mászik át, és megdézsmálja a parkokat.

Baj van!

Délben együtt reggelizik Dourynéval. Vacsora előtt sétálgatnak, majd erős szeszeket hörpintenek föl a Café Terminus teraszán. Együtt vacsoráznak. Vacsora után színházba mennek. Színház után erős szeszeket hörpintenek föl a Café Terminus teraszán.

Harmadszor is baj van!

Parancsa értelmében állandóan figyelem őket. Ez költséges dolog. Délben reggeliznem kell, este vacsoráznom, színházba kell mennem, és naponként kétszer erős szeszeket kell fölhörpintenem a Café Terminus teraszán. Fájdalom, ön nem gondoskodott elég bőkezűen a szigorú ellenőrzés költségeiről. Pénzem régen elfogyott már. Utólagos jóváhagyásának a reményében kénytelen voltam egynémely holmiját elzálogosítani, hogy pénzhez jussak. A cédulák azonban megvannak. Annak idején mindent kiválthat.

Nem ismételhetem elég gyakran azt, hogy baj van.

VI. Iván minden pillanatban kezet csókol Dourynénak, és álmatagon néz rá. Douryné tegnap este fél hétkor a Café Terminus teraszán nagyot sóhajtott, és gyöngéden nézett VI. Iványra. Ugyancsak tegnap éjjel 12 óra 13 perckor elcsattant első csókjuk a Family Hotel halljában. Előbb jöttem

haza, mint ők, és elbújtam a hallban ama spanyolfal mögé, amelyet ön is jól ismer. A hallban egyetlenegy szomorú lámpa pislogott csak. Tizenkét óra után nyolc perccel jöttek haza a Café Terminusból, amelynek teraszán erős szeszeket hörpintettek föl. A hallban elbúcsúztak egymástól.

– Viszontlátásra, szerelmem! – mondta VI. Iván.

– Jó éjszakát! – fuvolázta Douryné.

– Mikor jutalmazza meg hűségemet? – kérdezte VI. Iván.

– Türelem, türelem – mondta Douryné kacéran.

-]ó, jó, én tűrök, én várok, – szavalta VI. Iván. – De meddig? Meddig?

Douryné folytatta a kacérkodást:

– Mit tudom én? Talán sokáig kell várnia, talán csak nagyon rövid ideig…

– Tudja mit – mondta VI. Iván –, egy percig sem várok tovább. Megérdemlek egy csókot… önzetlen lovagi szolgálataim jutalmául egy csókocskát, az elsőt és egyelőre az egyetlent. Ebből merítek türelmet a várakozáshoz…

– Ejnye, de csintalan maga – mondta Douryné. – Az ember nem hinné… egy öreg ember, egy király…

– Igaz, öreg vagyok, de a szívem fiatal – mondta VI. Iván.

Azután nem mondott semmit. Douryné sem mondott semmit. Tizenkét óra tizenhárom percet mutatott az órám, amikor az első csók elcsattant.

Ötödször is figyelmeztetem arra, hogy baj van.

A csók után Douryné azt mondta:

– Most menjen, kis hamis…

– Most megyek. De e csók emléke itt fog élni szívemben. Mikor mondja ki a boldogító igent? Mikor lesz imádott hitvesem? Mikor osztja meg velem trónomat és koronámat, amelyet csak ön miatt akarok visszavívni? Mikor vonul be velem ágyúk dörgése és harsonák ünnepi zúgása között cirill fővárosomba, az ősrégi Grovába? Mikor? Mikor?

– Nem tudom – mondta Douryné egyszerűen.

– Én sem tudom. Öntől függ csak… Meglesz, amikor akarja.

– Gondolkozok majd…

– Ez az! Gondolkozik majd – mondta VI. Iván. – Egy asszonynak nem szabad gondolkoznia…

Tizenkét óra tizennyolc perc volt, amikor a második csók is elcsattant.

Mondtam már, hogy baj van?

A második csók után VI. Iván nagyot sóhajtott, megcsörgette szobájának a kulcsát, és fölrohant az ötödik emeletre, mintha saját szenvedélye elöl menekülni akarna. Douryné pajkosan utána kiáltotta:

– Aludjon jól!

Azután ő is visszavonult földszinti termeibe, amelyek, ahogy ön nagyon jól tudja, a kapu alatt két nagyon kis szobára szorítkoznak. Én is fölsiettem az ön szobájába, amely most az én szobám, és amelynek a falán szintén utólagos jóváhagyás reményében – több lyukat fúrtam, hogy könnyebben ellenőrizhessem, mit csinál az exkirály. Benéztem. Láttam, hogy VI. Iván cirill harci indulókat fütyörész, és a kezét dörzsöli hozzá.

Azt hiszem, ezek után ön is beismeri, hogy baj van.

Ma kaptam meg táviratát, amellyel lelkemre kötötte, hogy udvaroljak Dourynénak, és üssem ki VI. Ivánt a nyeregből. Megpróbálom, noha a Family Hotel szeretetre méltó gazdája egyáltalában nem titkolja, hogy a jelenlétem nem kellemes neki. Gyanakszik rám, nem tudom miért. Talán azért, mert folyton-folyvást nyomukban vagyok. De az ön terve nem rossz, nekem is nagyon tetszik. Nemcsak mint haditerv, hanem, mint végcél is. Nagyon bölcs megoldás volna, ha VI. Iván helyett én venném el a barátságos özvegyet. Erről álmodtam mindig. Gazdag özvegyről. Annyi hányattatás után révbe érni, vihar tépte ódon fezemet fölcserélni a kocsmáros és szállótulajdonos nyájas és békés házisapkájával, ez vágyaim vágya. Legyen nyugodt, mindent megteszek a sikerért, nemcsak VII. Emánuel és az ön érdekében, hanem elsősorban a magamében.

Addig azonban ne felejtse el, hogy baj van.

És küldjön pénzt, mert addig, amíg nem tudom, hogy VI. Iván honnan lop virágot Dourynénak, készpénzért kell vásárolnom. Az ön szobájában már alig van mit elzálogosítanom. Igaz tisztelettel, hűséges híve

Ivanics Iván

Ui. Távollétében néhány levele érkezett, amelyet utólagos jóváhagyása reményében fölbontottam ugyan, de látván, hogy csak számlákról és fizetésre való felszólításokról van szó – nem olvastam el.

Föntebbi

Jóformán magamhoz sem tértem még azokból a meglepetésekből, amelyekkel Ivanics mester levele kedveskedett nekem, mikor a távirat-kihordó ismét jelentkezett, mégpedig megint csak Ivanics mester táviratával. Ha levele is aggasztó volt már, táviratát egyszerűen félelmetesnek kellett minősítenem. A távirat így szólt:

VI. Iván tegnap este 11 óra 4 perckor hivatalosan megkérte Douryné kezét. Douryné mindössze huszonnégy órai gondolkodási időt kért. VI. Iván harmadszor is megcsókolta Dourynét, azután a cirill követségre ment, és másfél óráig időzött báró Végh-Állomássy cirill követnél.

Hogy mit főztek ki, nem tudom. Meg fogom tudni. Baj van. Ivanics.

Ivanics mester nélkül is tudtam, hogy baj van. Zúgó fejjel, izgatottan siettem a királyi palotába, hogy ha lehetséges, a minisztertanács előtt még egyszer négyszemközt beszéljek VII. Emánuellel.

Alkalmasint a királynak is volt valami bizalmas mondanivalója, mert ahogy a palotában megjelentem, a kabinetiroda titkára lecsapott rám:

– Jöjjön rögtön őfelségéhez. Őfelsége nagyon türelmetlen, háromszor is kérdezte már, hogy nem jelentkezett-e még?

Bejelentett a királynak. Az sápadtan sietett elém:

– Jöjjön. Borzasztó dolog történt.

Megijedtem. Megéreztem, hogy Blanche-sal történt valami. Ajkamra tolakodott a neve:

– Blanche?

– Eltűnt. Elhagyta a lakását, elhagyta Grovát…

A király egy levélre mutatott. Ott feküdt az asztalán.

– Olvassa el!

Ez a nap a levelek és táviratok napja volt. A levél így szólt:

Édes Em, egyetlen szerelmem, alaposan meggondoltam a dolgot. Máknak igaza van, el kell szakadnunk egymástól. Ha ennek meg kell lennie, történjen meg mindjárt. Mennél tovább halogatjuk, annál nehezebb lesz. Félreállok a maga útjából, és a boldogság rövid tündöklése után visszamegyek abba a homályba, amelyből maga kiragadott. Örökre eltűnők a maga életéből, eltűnők a viszontlátás reménye nélkül. Ne haragudjon rám, hogy a búcsúzásnak ezt a rideg formáját választottam, a másik nagyon fájdalmas lett volna nekem is, egy kicsit talán magának is. Őrizze meg emlékemet szeretettel, ne felejtse el kis Blanche-át, aki mindig szeretni fogja. Nyugodjon bele eltűnésembe, és ne kerestessen. Ha megtalálnak, akkor is hiába minden, nem megyek vissza Grovába. De ne aggódjon miattam, nincs és nem lesz semmi bajom. Az, hogy szenvedni fogok, nem baj, valamivel fizetnem kell azért a kis boldogságért. Isten áldja meg, Blanche.

Mialatt a levelet elolvastam, a király némán kémlelte arcomat. Szó nélkül adtam vissza a levelet, kérdő pillantására vállvonással feleltem csak. Azt kérdezte:

– Ez minden?

– Mit mondjak? Véleményem szerint Blanche derék és okos lány. A legegyszerűbben oldotta meg a nehéz kérdést.

– A legegyszerűbben. És én?… Én? Belenyugodjak?

– Síre, ön tudja legjobban, mi a teendője. Meg kell házasodnia. Pénzt kell hoznia az országba, meg kell előznie a háborút és a forradalmat. Gyermekeket kell nemzenie, hogy az Emánuelis-dinasztia ki ne haljon önnel. Ön tudja legjobban…

– Én tudom legjobban, mennyire szeretem Blanche-t. Nem bánom, nevessen ki… első szerelmem! Tréfa! Játék! Közhely! Nem az. Nem beszéltem eddig erről a szerelemről. Párizsban azt hittem, hogy rövid és kellemes kalandba megyek bele… Egy király meg egy növendék-színésznő… Most látom, hogy Blanche számomra az élet…

– Tegnap még hősiesen alkudozott a Patterson-lány hozománya körül…

– Tegnap! Tegnap úgy gondolkoztam, hogy ha elveszem is a Patterson-leányt…

– Blanche akkor is a szeretője marad?

– Természetesen.

– Kényelmes megoldás lett volna. A jövendőbeli cirill királynénak talán nem is lett volna kifogása ellene. Ez a kombináció sűrűn ismétlődik a világtörténet lapjain. Blanche mindenesetre tisztábban és becsületesebben gondolkozik, mint ön…

A király kiegyenesedett.

– Mák István, újságíró úr, elfelejti kivel beszél?

– Nem, Sire, nem felejtem el. Állítólagos barátommal beszélek, azzal a nyomor-pajtásommal, akinek Párizsban petróleumot és pénzt adtam kölcsön, és akitől még ma sem kaptam vissza sem a petróleumot, sem a pénzt. Hogy ön ma véletlenül király, az semmit sem változtat a dolgon, mert hogy milyen véletlenül király, azt mi ketten tudjuk legjobban. Mi ketten ön meg én. Jól tudja, hogy nem a cirill királyhoz jöttem Grovába, hanem régi barátomhoz, aki semmi esetre sem hívott volna, ha nincs szüksége rám. A cirill király hálájában eddig nem sok örömöm telt, és ön tegnap elvette tőlem utolsó száz frankomat. Ügy küldettem magamnak pénzt, Budapestről. Vagyis eddig ráfizettem csak VII. Emánuel barátságára. Ha gorombáskodnom sem szabad a pénzemért…

A király elnevette magát. Békítőn mondta:

– Bocsánat… magának van igaza. Mondja meg őszintén, mennyi pénzt kapott Budapestről?

– Nem mondom meg, és nem adok többé kölcsön…

A király összecsapta a kezét. Elálmélkodott.

– Nem ismerek magára. Mi történt magával?

– Torkig vagyok azzal az ostoba és hálátlan szereppel, amelyet itt játszok. Ön is tudja, hogy kényelmes ember vagyok, és nem szeretem a bonyodalmakat. Itt a sok bonyodalomtól azt sem tudom, hol a fejem. Nagy nehezen rendbehozom az ön dolgát, elintézem a házasságát, megmagyarázom Blanche-nak, hogy le kell mondania önről, kivasalok

Pattersonból huszonöt millió dollár hozományt… hallotta? Dollárt, nem frankot! Erre kijelenti, hogy Blanche önnek az élete! Ha olyan nagyon szereti, miért nem veszi el? Nem jutott eszébe még? Én bizony gondoltam rá. Kell magának a cirill trón? Douryné, aki elég okos asszony, azt mondta nekem, hogy cirill királynak lenni nem komoly foglalkozás. Dourynénak igaza van. Tudok az ön számára sokkal, de sokkal jobb állást… komoly, becsületes foglalkozást. Vegye el Blanche-t…

– Lehetetlen. Blanche mint cirill királyné…

– Várjon kérem, hadd fejezzem be a mondatot. Nem azt akarom, hogy Blanche cirill királyné legyen, hanem azt, hogy ön legyen párizsi korcsmáros…

– Megőrült?

– Nem én. Az öreg Dourynénak egy vágya van. Az, hogy Blanche férjhez menjen. Önhöz vagy máshoz, de inkább önhöz. Ad a leányával vagy kétszázezer frank hozományt, és átadja vejének a Family Hotelt… Igaz, hogy huszonöt millió dollár több, de valami nagy különbség nincs egy filmgyáros após meg egy szállótulajdonos anyós között. És mivel ön megmutatta nekem Blanche levelét, én sem vagyok diszkrétebb. Tessék, olvassa el, mit ír és telegrafál párizsi helytartóm, a derék Ivanics mester…

A király fokozódó csodálkozással nézett rám és Ivanics küldeményeire. Figyelmesen végigolvasta a levelet meg a táviratot, azután szó nélkül visszaadta.

– Tudja, mit jelent ez a távirat?

A király némán bólintott. Mérgesen rátámadtam:

– Dehogy tudja. Nemcsak azt jelenti, hogy VI. Iván elszedi Doury mama pénzét, és bevonul Grovába, ahonnan két hónapja elkergették. Ha csak erről volna szó, nem sokat törődnék az üggyel. De amikor VI. Iván Dourynét tönkreteszi, tönkreteszi Blanche-t is. Tőle vesz el mindent. Ezt pedig nem tűröm. Önnek sem szabad tűrnie. Igazán olyan nagyon szereti Blanche-t? Akkor ne várja meg, amíg VI. Iván eljön a trónért, hanem küldje el neki Párizsba, expressz, ajánlva. Maga pedig vegye el Blanche-t.

– Furcsa egy ember maga. Tegnap rám parancsolt, hogy Ellen Pattersont vegyem el: ma meg Blanche mellett kardoskodik. Időközben rendbehozta a dolgot Pattersonnal is. Akkor sem léphetek vissza, ha akarnék.

– Bízza rám. Patterson elsősorban arra volt jó, hogy időt nyerjünk. A házasságtól olyan messze vagyunk még, mint New York Grovától. Sok minden történhet, amíg Ellen Patterson cirill földre lép. Addig ön és Blanche régen egy pár…

– A költészet szép dolog, de nem szabad visszaélni vele.

– Igaz. De aforizmákból sem lehet megélni. Menynyi pénze van ebben a pillanatban VII. Emánuel cirill királynak?

– Egy réz maravédim sincs.

– No látja, Sire. Ha ön a Family Hotel tulajdonosa volna…

– Ostobaság! Blanche eltűnt, de visszajön. Visszahozom. Ha igazán szeret, visszajön velem.

– Azért nem jön vissza, mert igazán szereti. Nem törődök tovább az üggyel. Legyen okos. Mondjon le a trónról, és vegye el Blanche-t. Ha erre nem hajlandó, vegye el Ellen Pattersont, de becsületesen. Ha már eladja magát, adja el magát becsületesen. Ne csaljon. Ne gondoljon máris arra, hogy a királyné mellett megtartja Blanche-t szeretőnek. Ez förtelmes ötlet.

A király villámló szemmel nézett rám. Nem szólt. Közönyösen, nyugodtan fölálltam és meghajoltam. A király kínosan feszengett:

– Elmegy?

– El. Itt többé semmi dolgom. Mindjárt itt lesznek az ön hívei, a pátriárka meg a többi csirkefogó. Kérem, mondja meg nekik, hogy háború helyett megházasodik, és elveszi Ellen Pattersont. Eljön Patterson is. Délben jár le a huszonnégy óra. Intézze el vele a dolgot, és kérjen tőle előleget a hozományra…

Mélységes lenézéssel mondtam ezt, ebben a pillanatban nem bántam, akármi történik is velem. A király arcára valami fagyosság merevedett. Lassan fölemelte a kezét, és megnyomta az íróasztalon álló csengőt:

– Remélem, tudja, kinek csöngetek?

– Tudom, Sire. Lakájainak csönget azért, hogy kidobjanak. Ne fáradjon. Fölösleges. Dolgomat elvégeztem. Megyek.

Köszönés nélkül kifelé indultam. A király haragosan rám kiáltott: – Hová megy?

Gőgösen, kihívóan vágtam oda neki:

– Mi köze hozzá?

Becsaptam magam mögött az ajtót. Sugárzó arccal, boldogan.

9

Féktelen jókedv fogott el. Örökre megszabadultam VII. Emánuel cirill király nyomasztó barátságától. Diadalmasan, fölszabadultan lélegzettem föl. Vége köztünk mindennek. Lelkiismeretem nyugodt volt, az utolsó pillanatig hűségesen teljesítettem baráti kötelességemet. Megmentettem az országot a háborútól, megszereztem a királynak a milliárdos menyasszonyt, figyelmeztettem azokra a veszedelmekre, amelyek Párizsból fenyegetik, más tennivalóm nem volt. A becsületesen elvégzett munka után édes volt a nyugalomra gondolnom. Az előszobában gyermekes pajkossággal cibáltam meg Kifosztovics pátriárka történelmi jelentőségű fehér szakállát, és barátságosan megveregettem a cirill urak vállát. Magyarul beszéltem hozzájuk; nem törődtem azzal, hogy szavamat nem értik meg.

– Isten veled, pátriárka, Isten veletek, derék cirill tolvajok, nemigen találkozunk többé az élet viharaiban. Visszamegyek Párizsba, ahonnan semmiféle cirill bonyodalom nem mozdít ki többé. Blanche megszökött, ezzel elszakadt az utolsó szál is, amely Grovához fűz, boldoguljatok nélkülem úgy, ahogy tudtok. Visszaadom a vörös kecske-rend nagykeresztjét a gyémántok, a nagykereszt és a kecske nélkül, lemondok az akadémiai ál-tagságról is. A jövő hónapban befűtök az oklevéllel, télen amúgy sincs mivel fűtenem.

Efféle gondolatok között jutottam ki az utcára, hogy mindörökre hátat fordítsak a sokablakos királyi palotának. Vígan és könnyedén lépkedtem, mint aki nagy tehertől szabadult meg. Még egyszer boldogan

fölsóhajtottam: – Vége! Vége ennek a gyötrelmes ostoba komédiának! Okos és szerencsés gondolat volt a királlyal összevesznem. Másként sohasem tudtam volna tőle megszabadulni. Szabad vagyok, úr vagyok megint, a magam ura. Lefőztem a királyt, kamatostul visszafizettem neki mindazt a kellemetlenséget és hálátlanságot, amivel elhalmozott.

Életemben először tobzódtam kárörömben. Meg voltam elégedve magammal, úgy szürcsöltem ezt az érzést, mint a nagyon fanyar pezsgőt, amely keserű és mégis édes, hideg és mégis fűt. De mielőtt egészen megrészegedtem volna, szerencsére kijózanodtam. Eszembe jutott Blanche, a kaland egyetlen áldozata. Parancsolón ébredt fel bennem a figyelmeztetés:

– Ezt a derék, becsületes lányt nem szabad magára hagynod. Senkije sincs, kötelességed, hogy melléje állj, és megvédd a rá várakozó viszontagságok ellen.

Visszamentem ahhoz a kecses kis palotához, amely valamikor nemzeti múzeum volt, ma pedig a király barátnőjének a lakása. Ablakai sötétek voltak. Háromszor is becsöngettem, de senki sem nyitott ajtót. A leeresztett függönyök mögött némaság és üresség tanyázott. Blanche csakugyan eltűnt, vele együtt a fitos orrú francia szobalány is?

Hol rejtőzik Blanche? Mindenáron meg akartam találni. A hozzája vezető nyomokat itt, a Blanche házában kell megkeresnem. Mit hagyott itt? Mit vitt magával? Elárulta-e valamivel terveit? A vigasztalanul bezárt kapu utamat állta. Körülnéztem, van-e valami módja annak, hogy a házba bejussak?

A kerítésen átmászni? Vakmerő dolog lett volna. Valami mellékajtó reményében megkerültem a házat. Csakhamar föl is fedeztem a palota hátsó részén ezt a mellékajtót, de nagyon csalódtam, amikor azt hittem, hogy megnyílik előttem. Az ajtó előtt állig fölfegyverkezett, elkeseredett cirill katona állt őrt. Rám fogta a puskát, amikor közeledni mertem. Ráadásul morgott is valamit cirillül. Nem értettem meg, és csakhamar fölfedeztem, hogy legokosabb, ha elmegyek.

Sokáig tanakodtam, miért őrzi a katona az üres kalitkát, amelyből a madár kiröpült már. Egyelőre hiába tűnődtem rajta, nem találtam ki.

Csalódottan és kissé elszomorodottan indultam a város felé. Útközben a kitűnő Archibald Thomas Pattersonnal találkoztam. Vígan és fürgén sietett a palotába:

– Mi újság?

Megnyugtattam:

– Minden rendben van. Őfelsége bele is ment már az üzletbe. Ellen kisasszony nemsokára elfoglalhatja helyét a cirill trónon.

Patterson elérzékenyedett:

– Mivel háláljam meg önzetlen barátságát? Számtalanszor pénzt kínáltam önnek, mindig visszautasította… Mi, amerikaiak pedig pénznél egyebet nem tudunk adni. Gondolja meg még egyszer…

– Patterson úr, igazán, hajlandó értem egy kis áldozatra?

– Százezer dollárig mindenre.

Százezer dollár nem gyerekjáték. Becsületesen megkerestem ezt a pénzt, inkább kétszer, mint egyszer. Egy pillanatig kénytelen voltam arra is gondolni, hogy ez a százezer dollár minden bajból kirántana, és független gazdag embert csinálna belőlem. De rögtön éreztem, hogy nem fogadhatom el. Visszatértem ahhoz az ötletemhez, amely akkor lobbant fel bennem, amikor Pattersont megpillantottam. Gőgösen vágtam oda neki:

– Patterson úr, nekem nem kell a maga pénze. Legalábbis nem a magam számára. Azonban van itt valaki, akit ez a házasság megfoszt mindentől, nemcsak a boldogságától, hanem az élettől is…

– Tudom, tudom. A király barátnőjéről van szó.

– Úgy van. Ön szereti a lányát, és azt akarja, hogy boldog legyen…

– Bocsánat, azt nem akarom. Helyesebben, nagyon örülök, ha boldog lesz. De ez mellékes. Fontos az, hogy királyné legyen, cirill királyné. És ha ennek nincs akadálya…

– Nincs. Az egyetlen akadály – mégpedig nagyobb akadály, mint ahogy elképzeli – nem akadály többé. A király barátnője nagylelkűen, becsületesen félreáll az útból. Valami kis hálával ön is adósa ezért. Erről a

szegény lányról, a király barátnőjéről gondoskodni kell. És minthogy a király nem tud róla gondoskodni, önnek kell kezébe vennie a dolgot.

Patterson rágyújtott ama havannák egyikére, amelyeket még az óceán túlsó partjáról hozott magával.

– Úgy véli, hogy annak a fiatal hölgynek valami végkielégitésfélét adjak? Gondoltam rá…

– És?

– A végkielégítés ellentmond üzleti meggyőződésemnek. Azonban szívesen ajánlok a kisasszonynak más üzletet…

– Tessék?

– Komoly és tisztességes üzletre gondolok… Olyanra, amely mesterségembe vág. Vagyis értek hozzá. Filmről van szó. Szükségem van jó színésznőkre. Azt mondják, a király barátnője jó színésznő, de az sem baj, ha tehetségtelen. A reklám, az a történelmi tény, hogy VII. Emánuel barátnője, többet ér a tehetségénél. Hajlandó vagyok a művésznőt szerződtetni és filmgyáramban alkalmazni. A legragyogóbb szerepeket fogja játszani, őrült tragédiákban fog szenvedni, és kap száz, azaz kétszáz, mondjuk háromszáz dollárt hetenként, ha beválik, esetleg a dupláját. Csak az a kérdés, hajlandó-e a művésznő Európát elhagyni, és tevékenységének színpadát Amerikába áthelyezni? Beszéljen vele. Fölösleges mondanom, hogy négyszáz dollár heti fizetésből nagyon rövid idő alatt ezer is lehet…

Elbúcsúzott tőlem. Megnyugodva folytattam utamat. Blanche miatt nem kellett többé aggódnom, a legrosszabb esetben itt ez a kitűnő szerződés. Bizonyosnak láttam, hogy Patterson máris megadja az ezer dollár heti fizetést. Hiszen nemcsak a színésznőről van szó, hanem Ellenről is. Bármily szívesen utaztam volna el rögtön Grovából, éreztem, hogy nem szabad addig elmozdulnom, amíg kis barátnőm sorsát elintéztem. Immár egyetlenegy föladatom, egyetlenegy gondom volt csak: meg kell találnom a szökevényt.

Még egyszer visszanéztem. Patterson akkor fordult be a királyi palota kapuján. Egy fejjel nagyobb volt, mint rendesen, erőteljes lépései alatt dongott a faburkolat; tetőtől talpig királyi após volt. A kapuban ácsorgó

katonák ostobán, közönyösen néztek rá. Nem tudták még, hogy két hét múlva talán fegyverbe kell állniok az amerikai filmkirály előtt. Mikor a Grand Hotelba megérkeztem, egy ismeretlen úr várt. Illedelmesen megemelte a kalapját, és azt mondta:

– Titkosrendőr vagyok. Itt az igazolványom. A főkapitány küldött.

Ez a rövid mondat kellemetlen emlékeket juttatott eszembe. Bosszankodtam.

– Mit akar a főkapitány?

– Az öntől függ…

– Tessék?

– Ha megígéri, hogy nem szökik meg Grovából…

– Micsoda?

– Ha becsületszavára kijelenti, hogy nem utazik el, akkor szabadlábon marad. Mindössze vigyázunk önre, ellenőrizzük, hogy mit csinál…

– És ha nem ígérem meg?

– Akkor letartóztatjuk. Nálam van az elfogatási parancs… Lecsukjuk.

– Ez… Ez…

– Ez… a király parancsa.

– Mi a jogi alapja ennek a parancsnak?

Fuldokoltam a dühtől, beszélni sem tudtam. Az ismeretlen vállát vonogatta:

– Hiába kérdezi, én sem tudom. Senki sem tudja. Mi a jogi alapja?… Erre a kérdésre Cirillországban nem szokás felelni. Legokosabb, ha belenyugszik abba, amin úgysem tud segíteni. Becsületszavát adja?…

A két rossz közül kénytelen voltam a kisebbet választani. Becsületszavamra megígértem, hogy a főkapitány engedélye nélkül nem utazok el Grovából.

– De Zsivnicébe szabad átmennem?

– Sajnálom, nem…

– És meddig kell ittmaradnom?

– Nem tudom. A főkapitány úr intézkedik majd.

Az ismeretlen megint illedelmesen köszönt, és szó nélkül elment.

Fölmentem a szobámba, magamra zártam az ajtót, és lefeküdtem a pamlagra. Behunytam a szememet, és megszégyenülten, fölháborodottan gondoltam a királyok hálájára, amelyről annyit olvastam már. Saját tapasztalásom most minden mesénél tanulságosabban ismertetett meg vele. Nem értettem, miért nem szabad Grovából elutaznom, miért vigyáznak rám, mitől fél volt barátom, VII. Emánuel? Mert fél valamitől, különben mindegy lett volna, hogy elutazok-e, vagy ittmaradok?

Azután kitaláltam. Blanche-ról van szó. A király sejtette, hogy Blanche eltűnésébe nem nyugszok bele egykönnyen, alkalmasint megkeresem a leányt. Ezt akarta megakadályozni? Miért? Miért utasítja vissza segítségemet?

Izgatottan ugrottam föl. Belesápadtam abba a gyanúba, amely hirtelen föllobbant bennem. Hátha Blanche el sem tűnt, velem akarták csak elhitetni? Levele is, a király szomorúsága is játék csak? Ki akarnak menekülni kegyetlen atyáskodásomból, hogy a maguk módján boldogok legyenek? Mennél tovább gondolkoztam, annál valószínűbbnek láttam, hogy eltaláltam az igazat. De ha így van, miért tartanak itt erőszakkal, miért nem engedik meg, hogy elutazzak?

Lesiettem az utcára, de megbénultan álltam meg a hotel kapuja előtt. Az utca túlsó oldalán két ember állt, közönyösen unottan. Eszembe jutott a főkapitány üzenete:

– Vigyázunk magára, ellenőrizzük, hogy mit csinál…

Két detektív…

10

Délután Patterson látogatott meg. Sugárzó arccal újságolta, hogy megkötötte őfelségével az üzletet. A napokat számlálgatta már.

– Ellen ma reggel ült hajóra, öt nap múlva Liverpoolban van, mához egy hétre Grovában. Nyomban megtartjuk a kézfogót és huszonnégy órával később az esküvőt. A pátriárka ugyan azt mondta: nem lehet, de mihelyt elővettem a csekk-könyvemet, azonnal azt mondta: lehet.

– Gyakran elővette a csekk-könyvét?

Patterson nevetett:

– Elő se kellett vennem, állandóan ott feküdt előttem az asztalon… Annyit írtam, hogy a kezem is megfájdult bele…

Vígan dörzsölgette a kezét.

– A király természetesen alaposan megvágta?

Patterson elmosolyodott:

– Őfelsége, a vőm…

(Nagyon erősen hangsúlyozta őfelségét.)

– Őfelsége?

– Őfelsége, a vőm, sokkal jobb ízlésű és sokkal előkelőbb gentleman, semhogy ilyen történelmi és ünnepélyes pillanatokban pénzről beszéljen. Nem kérdezett semmit, nem kért semmit…

– Mert tőlem amúgy is tudja már, mennyit fog kapni. Kérni ráér holnap is. Mindössze arra figyelmeztette önt, hogy a száműzött királyok betegsegélyző perselyébe dobjon valami csekélységet…

– Ezer dollárt dobtam be… De mi baja? Kissé epésen nyilatkozik őfelségéről. Tegnap tűzbe ment volna érte…

Nem feleltem. Cigarettára gyújtottam. Pattersont is megkínáltam.

– Mondja csak, Patterson úr, ha VII. Emánuel mához egy hétre nem cirill király többé, akkor is hozzáadja a lányát?

Patterson fölugrott:

– Megbolondult? Lehetséges-e…?

– Hogy VII. Emánuel mához egy hétre nem cirill király többé? Lehetséges. Cirill exkirályhoz pedig nem adja hozzá a lányát. Igaz?

– Miért kérdezi, amikor úgyis tudja?

– Semmiért. Egyszerű irodalmi vagy lélektani kérdés volt, nincs komolyabb jelentősége…

– Történt valami, amit nem akar elmondani?…

– Nem, de talán történik. Akkor idejekorán figyelmeztetem majd.

– Adja a becsületszavát…

– Nem adhatom.

– Miért nem?

– Mert odaadtam már a főkapitánynak. Most nála van. Mihelyt visszakapom, az öné. Addig is, higgyen nekem becsületszó nélkül.

– Az ördög vigye el magát!

Barátságosan kituszkoltam a szobámból:

– Menjen szépen haza, dolgom van…

Kicsit szédülten, rosszkedvűen, nyugtalanul ment ki. Mikor késő este elmentem szobája előtt, a nyitott ajtón keresztül láttam, hogy egy palack whisky és megszámlálhatatlan sokaságú szódásüveg előtt ül, és halkan, de erőteljesen és angolul káromkodik.

Nem voltam túlságosan járatos azokban a detektívfortélyokban, amelyeknek ma olyan diadalmas irodalmuk van, azonban annyit mégis tudtam, hogy ha észrevétlenül ki akarok jutni a fogadóból, és félre akarom vezetni a leselkedő detektíveket, valami ravaszságot kell kieszelnem. A délután jó részét azzal töltöttem el, hogy a fogadó fekvésével és helyiségeivel alaposan megismerkedjek. Azután hozzáláttam ahhoz, hogy ügyes álruhát szerezzek magamnak.

Óvatosan besurrantam egy zsibárus boltba, ahol mindenféle régi ruha közül kiválasztottam egy fantasztikus színpadi kosztümöt, nagy fekete köpenyt, ugyanolyan sapkát, bársonykabátot és térdnadrágot.

Ezt a drága holmit, elég nagy csomagban, magam vittem haza.

Nem néztem hátra, tudtam, hogy két megfigyelőm rögtön megjelenik a boltban, és megkérdezi, mit vásároltam. Ennélfogva a fantasztikus cókmókot odaajándékoztam a fogadó háziszolgájának, sőt öt dénárt is adtam neki a legrosszabb nadrágjáért, egy elnyűtt kabátért és két agyontaposott bocskorért. Kalap nélkül, ebben a kosztümben lopództam ki hazulról, az udvaron keresztül, amelynek hátsó részét alacsony kocsiszín foglalta el. Elbújtam a kocsiszín mögé, és türelmesen kivártam, hogy az amúgy is sötét udvarban kioltsák az utolsó olajlámpást is. A kocsiszínt körülbelül három méter magas kőkerítés választotta el az utcától. A kocsiszín meg a kőkerítés között éppen, hogy elfért egy ember. Háttal a falnak, minden különösebb fáradság nélkül másztam föl a kocsiszín kiálló lécein, hogy azután lassan és óvatosan ereszkedjek le a fal túlsó oldalán az

utcára. Az utca sötét volt. (Szerencsére Grovában akkor még csak a főutcákat világították.) Egy-két pillanatig mozdulatlanul álltam a fal tövében, minden érzékem megfeszítésével figyeltem. Nem láttam embert, nem hallottam semmi neszt. Lassú, zajtalan lépésekkel lopództam tovább. A véletlenre bíztam magamat, az amúgy is idegen Grovának számomra ismeretlen részében voltam. Annyit tudtam csak, hogy balra kell befordulnom, ha vissza akarok kerülni a főutcába, amelyre a Grand Hotel kapuja nyílt. Az a kapu, amely előtt türelmesen és hősiesen áll most is a két detektív, és szigorúan figyeli ablakomat. Szobámban a lámpát nem oltottam el, hadd hitesse el velük a barátságos világosság, hogy otthon vagyok.

Sohasem láttam azokat az utcákat, amelyeken átsurrantam, de ez nem is volt fontos. Arra kellett csak vigyáznom, hogy mindig hegynek fölfelé menjek az alacsony, néma házsorok között. Föl a Tulipán-hegyre, amelynek tetején a királyi palota és a palota szomszédságában a régi cirill nemzeti múzeum áll. Konok elszántság forrt bennem, megesküdtem arra, hogy elevenen vagy holtan bejutok abba a kis palotába, amelyből Blanche megszökött… ha ugyan megszökött! Fél tizenkettőkor megálltam a kis palota előtt. Lebocsátott függönyeivel a sötétségben némábbnak és üresebbnek látszott, mint délelőtt.

Az utcán egy lélek sem járt. Szívem dobogása volt az egyetlen nesz, amit hallottam. Behúzódtam a kapuba, óvatosan megnyomtam a kilincset. Egy pillanatig sem hittem, hogy a kapu kinyílik, arról akartam csak meggyőződni, hogy erről az oldalról a palotába sehogyan sem lehet bejutni. De ebben a furcsa Grovában, ahol eddig is annyi meglepetés csapott le rám, megint új meglepetés várt. Ahogy a kilincset zajtalanul, halkan megnyomtam, a kapu lassan, zajtalanul kinyílt. Nem vagyok gyáva ember, de ettől a nyitott kaputól megijedtem. Ostobaság lett volna abban reménykednem, hogy a kaput elfelejtették bezárni. Szándékosan hagyták nyitva, tudták, hogy valaki be akar jutni a palotába. Ez a valaki én lehettem csak, odabent pedig jól elrejtőzve alkalmasint lesben állt néhány ember.

Tudtam, hogy ha a kaput becsukom és elszaladok, végem van. Nesztelen, macskaléptekkel siklottam tovább a fal mentén, vissza azon az úton, amelyen jöttem. Odabent kétségtelenül várnak egypár pillanatig, mielőtt rárohannának a hivatlan vendégre. Ezt a kis időt alaposan ki kell használnom. Befordultam az első mellékutcába, azután kezdtem csak szaladni, ahogy a lábam bírta. Lefelé könnyebb volt az út. Öt percnyi eszeveszett futás után nyugodtan megálltam. Üldözőim, – ha ugyan üldöztek – elvesztették nyomomat.

Ziháló mellel, verejtékes arccal, elfúltan lapultam a falhoz. Öklömmel megfenyegettem azt a nagy sötétséget, amely a Tulipán-hegy kis házai fölé borult; a királyi palotát, amely szögletes, merev vonalaival minden sötétségen keresztül, minden sötétségnél feketébben és komorabban nézett le rám. Megtöröltem homlokomat, pipára gyújtottam, és lassan, kényelmesen folytattam utamat a város felé. Többé nem fenyegetett veszedelem. Baj nélkül jutottam el ahhoz a kőfalhoz, amelyen másfél óra előtt átmásztam. Fölkapaszkodtam, és a következő pillanatban ott álltam megint a Grand Hotel udvarán. De akkor valaki vállamra tette a kezét. Mielőtt megdöbbenésemből fölocsudtam volna, tolvajlámpa világított az arcomba. A két detektív állt előttem. Az egyik azt mondta:

– A törvény nevében letartóztatom.

Ki akartam tépni magamat a kezéből, de erősen belém markolt, és rám szögezte revolverét:

– Ha megmoccan, lelövöm.

Meg kellett adnom magamat. A detektív megint nagyon udvarias volt.

– Nem kötözzük meg, ha megígéri, hogy ellenállás nélkül velünk jön.

– Hová?

– A főkapitányhoz…

Némán bólintottam, elindultunk. Egész úton egyikünk sem szólt egy szót sem. Én morogtam csak a fogam között, magyarul, hogy senki meg ne értse:

– Letaszítom a trónról.

11

A főkapitány nagyon barátságosan fogadott, leültetett, teával és cigarettával kínált, kiküldte a detektíveket. Nyájasan mosolygott rám:

– Igazán sajnálom, hogy ilyen szokatlan körülmények között látjuk egymást viszont, de ön tehet róla. Miért nem maradt szépen otthon?

– Sétálnom sem szabad?

– Szabad. De ha valaki éjjel álruhában, a falon keresztül hagyja el hoteljét, szobájában pedig nem oltja el a világosságot, ez legalábbis gyanús. Ön nagyon kevésre becsüli a cirill detektíveket. Ez nagyon fáj nekem. Valami keveset mi is konyítunk ehhez a mesterséghez. Mi is olvastuk Conan Doylet. Fölösleges volt önt a Doury kisasszony palotájától a Grand Hotelig kergetni, tudtuk, hogy a falon keresztül egyenesen a mi ölelő karjaink közé rohan.

A főkapitány csöndes, szelíd gúnnyal beszélt, én hallgattam.

– Sejtettük, hogy nagyon kíváncsi arra, csakugyan eltűnt-e Doury kisasszony? Ezért rendeztük ezt a kis komédiát a nyitott kapuval. Ön elég ügyesen vágta ki magát, alighanem ön is olvasta Conan Doylet.

– Mit akarnak tőlem?

– Azt, hogy ne ártsa magát a mi dolgunkba.

– Miért nem engedik meg, hogy elutazzak?

– Egy-két napig itt kell maradnia.

– Miért?

A főkapitány vállát vonta: – Mert itt nem csinálhat semmit. Itt nem árthat nekünk…

– Másutt sem árthatok.

– Igaz. De ami biztos, az biztos.

– És most mi történik velem?

– Semmi, ha megígéri, hogy nem érdeklődik tovább Blanche Doury kisasszony iránt.

– És ha nem ígérem meg?

– Akkor, sajnálom, kénytelen leszek rögtön lecsukatni. Fogva tartjuk addig…

– Amíg?

– Nem tudom. Talán rövid ideig, talán tovább is.

– Mitől függ?

– Attól, hogy egy bizonyos dolog mikor és hogyan intéződik el. Őszinte vagyok, nem szeretném, ha erőszakhoz kellene folyamodnom. Megígéri?

– Nem! Csukasson le! Újságíró vagyok. Hadd lássam a grovai börtönt.

– Nem szeretjük a botrányt. Ha híre megy annak, hogy egy külföldi újságírót lecsuktunk…

– Bánom is én! Sohasem kérdeztem, van-e értelme annak, amit csinálok. Ha valaha is kérdeztem volna, ma nem ülnék itt…

A főkapitány elgondolkozott:

– Van egy utolsó ajánlatom. Ha megnyugtatom, hogy Blanche Doury kisasszonynak nincs semmi baja, jó helyen van… de erről senkinek sem szabad tudnia, legkevésbé őfelségének…

A dolog új alakban mutatkozott. A főkapitány tudta, hol van Blanche. A király nem tudja. Megdöbbenése tehát mégsem komédia? Ma délelőtt tévedtem, vagy most tesznek lóvá? Fürkészőn kémleltem a főkapitány arcát:

– Megmondja, hol van Blanche kisasszony?

– Nem. Hiszen akkor nem volna értelme annak, hogy elrejtettük…

Elrejtették! Agyamban világosság derengett. Blanche-t elrejtették a király elől. Rólam azt hiszik, hogy a király megbízásából keresem.

A főkapitány kérdőn nézett rám:

– Vagyis?

– Nem bánom. Becsületszavamra kijelentem, hogy nem keresem tovább Blanche kisasszonyt. Kijelentem azt is, hogy egy árva szót sem szólok őfelségének… Cserébe én is kérek valamit.

– Mit?

– Kizárólag a magam okulására részletesen tudni akarom, mi történt a király barátnőjével. Megszöktették, elrejtették a király elől, mert attól tartottak, hogy a király inkább hallgat a szerelem szavára, mint a házasságra…

– Ha úgyis tudja…

– De Blanche búcsúlevele? Hamisítvány?

– A pátriárka hamisította. A pátriárka a legjobb váltó– és okmányhamisító az egész Balkánon…

– És Blanche?

– Semmi baja. Jó helyen van, és szabad abban a pillanatban, amikor VII. Emánuel örök hűséget esküszik Ellen Pattersonnak. Nekünk ez a házasság életkérdés. Ön is tudja… hiszen ön közvetítette. Blanche kisasszony maga is megértette, hogy ez a legjobb megoldás. Szívesen velünk jött…

– Ki eszelte ki ezt a ravasz tervet? A pátriárka? Golov? Ön?

– Minek titkolóddzak? Patterson eszelte ki. Ez az első idegen, akitől mi is tanultunk valamit… Vagyis rendben vagyunk?

– Tökéletesen.

A főkapitány becsöngette a két detektívet, egy-két szót mondott nekik.

– Ezek az urak hazakísérik. Ön szabad. Holnap a rendőri felügyeletet is megszüntetem…

– Köszönöm, ezt semmi esetre sem fogadom el.

– Miért nem?

– Mert úgysem szünteti meg.

– Igaza van.

Elbúcsúztunk egymástól. Gyökeresen megváltozott érzésekkel siettem haza. Százszor is bocsánatot kértem a királytól, akit alaptalanul gyanúsítottam és rágalmaztam. Ez a szerencsétlen, könnyelmű jó fiú megérdemli azt, hogy ragaszkodjak hozzá, és jó barátja maradjak. Félórával ezelőtt bosszúból akartam trónjától megfosztani, éreztem, hogy százszor inkább barátságból kell ugyanazt cselekednem. VII. Emánuel nem arra termett, hogy elszánt, ravasz gazemberek között királyosdit játsszon. Kezükben egyszerű sakkfigura volt, akit ide-oda tologatnak, de aki a maga erejéből sohasem léphet sehova.

Korán reggel két táviratot küldtem Párizsba. Az egyiket Dourynénak, a másikat a hű Ivanicsnak. A két távirat tartalma ugyanaz volt:

– Jöjjön rögtön Grovába.

Két nap csöndes unalomban telt el. Bármennyire szerettem volna is a királynak mindent megmagyarázni, nem mentem föl a palotába, ahonnan majdnem lakájaival dobatott ki. Alig mozdultam ki a szobámból. Folyton-folyvást nagy tervemen törtem a fejemet. Megfosztom VII. Emánuelt a tróntól. Tőlem kapta, jogom van ahhoz, hogy visszavegyem tőle, mihelyt látom, hogy nem való erre a hivatalra. VI. Iván jó király. Kétségtelenül él a jó alkalommal, lekíséri szívének a szerelmét Grovába. Nem árulás, hogy VII. Emánuelt a trónról visszataszítom régi kalandos életébe? De kalandos élete van itt is… Ha én nem távolítom el, eltávolítják majd a cirill főurak és Patterson.

Amerikaiban nem láttam még nálánál különb cirillt. Ha Emánuel marad, Patterson lesz az ország királya. Aztán eszembe jutott Blanche is. Gyermekesen, regényesen szeretik egymást. Miért ne legyenek boldogok? Tudtam, hogy a trónjavesztett VII. Emánuel két kézzel feleségül veszi Blanche-t. Mindössze az nyugtalanított csak, hogy mi lesz Ellen Pattersonnal, amikor gyanútlanul rá akar ülni a cirill trónra? Hogy mi lesz vele? A legrosszabb esetben megnézi Európát, hiszen úgy sem látta még. Vagy férjhez megy egy másik kiskirályhoz… van a Balkánon elég efféle kis koldus. Meg aztán valamivel adósa vagyok is Pattersonnak azért a ravasz tervért, amellyel Blanche-t eltette láb alól.

Harmadnap azonban megérkezett – nem Douryné, nem Ivanics, nem VI. Iván, hanem a díszkard, amelyet a *Krajcáros Igazság* közadakozás révén gyűjtött VII. Emánuelnak. Egy újságíró hozta Budapestről díszmagyarban. Eleinte szolgával akartam fölküldeni a királynak, de utóbb eszembe jutott, hogy egyrészt nem illik, másrészt ellopnák. Ilyenformán hónom alá vettem az értékes dísztárgyat, és a díszmagyaros újságíró társaságában személyesen másztam föl vele a Tulipán-hegyre, ahol az emlékezetes éjszakai kirándulás óta nem jártam. Szemtelenül bejelentettem magamat, és egyáltalában nem lepődtem meg, amikor rögtön a király elé vezettek. Az újságírót az előszobában hagytam. Megnyugtattam, hogy okvetlenül kap valami rendjelt.

VII. Emánuel egy kicsit megváltozott, amióta nem láttam. Arca sápadt volt, tekintete zavaros, mint a lázas betegé. Mielőtt megszólalhattam volna, odalépett hozzám. Vállamra tette a kezét:

– A múltkor ostobák voltunk mind a ketten. Bocsássunk meg egymásnak, és legyünk megint, akik voltunk, a régi jó barátok.

Egy kicsit elszégyelltem magamat, valami meghatottsággal mondtam:

– Ugyanezt akartam mondani én is.

– És miért várt vele olyan sokáig?

– Ma sem jöttem volna, ha ez nincs…

És átadtam neki a magyar sajtó díszkardját, amelyet a műértő szemével mért végig:

– Jó kard, szép kard, remélem, sohasem fogom kihúzni. Sőt, ha egyszer megint nyomorban leszek, ő húz ki belőle, mint zálogházi tárgy…

Megemlítettem az előszobában üldögélő díszmagyart. Fáradtan legyintett:

– Vörös kecske-rend… a gyémántok nélkül…

Ezzel el volt intézve a díszkard jelene és jövője.

Egypár pillanatig mind a ketten hallgattunk, de mindkettőnknek az ajkán ugyanaz a kérdés lebegett. Végre is a király szólalt meg elsőnek:

– Nem tud semmit Blanche-ról?

Hazudnom kellett. Hazudtam.

– Nem. Hát ön?

– Én sem.

– Azóta nem kapott tőle hírt?

– Egy betűt sem. De maga… maga azt mondta. Hogy megkeresi. Nem próbálta meg?

– Jó helyen van. Nincs semmi baja.

– Honnan tudja?

– Nem mondhatom meg. Megígértem.

A király keserűen nevetett:

– Ön sem bízik bennem többé. Ön is ellenségem, mint itt mindenki. Igazán, nem tudom, miért ülök még itt, miért nem vágom földhöz a

koronámat, amelyből a színes üvegek helyébe illesztett tarka fadarabokat is kilopták már.

– Vágja oda!

– Ne mondja kétszer, mert bizony isten, megteszem. Mióta király vagyok, egyetlenegy jó napom sem volt. Az a száz frank, amelyet öntől kaptam, hetek óta az első komoly pénzem. Amikor Párizsban koplaltam, akkor is jobb dolgom volt, mint most. Amíg Blanche mellettem volt, hallgattam és tűrtem. Most, hogy eltűnt, nem bírom ki ezt a rettenetes magánosságot, egyedül, barátok nélkül, annyi gazember közt.

Igyekeztem a királyt megvigasztalni:

– No de, Istennek hála, nem tart már sokáig.

– Hogy érti ezt?

– Egyféleképpen lehet érteni csak. Három-négy nap múlva megérkezik New Yorkból imádott menyasszonya. Ellen Patterson kisasszony huszonöt millió dolláros hozományával, és akkor ön úgy lelkileg, mint anyagilag kint van a vízből.

A király bosszúsan legyintett:

– Hagyjon békén! A halálraítéltnek is csak egy nappal előbb mondják meg, hogy felkötik.

– Látja, látja! Miért nem fogadott szót? Miért nem vette feleségül azt, akit szeret?

– Számtalanszor megmondtam már. Cirill király vagyok…

– Mondjon le! Ha úgy sincs kedve az uralkodáshoz! Ne feledkezzen meg a cirill királyok közös sorsáról. Eddig még mindegyik jobban ragaszkodott a trónhoz, mint a trón hozzájuk. Egyszer önt is száműzik, ahogy ön előtt VI. Ivánt és VI. Iván előtt a többit. Mit csinál akkor?

– Akkor még mindig elválhatok Ellen Pattersontól, és elvehetem Blanche-t.

– Ha ugyan Blanche vár addig. Meg aztán, mit tudja ön, hogy Doury mama akkor is önhöz adja-e a leányát? Hallgasson rám, jó barátjára. Mondjon le. Inkább ma, mint holnap. Fogja karon Blanche-t, és menjen vele szépen vissza Párizsba. Nem önnek való ez a kis vidéki város, ahol

egyetlen valamire való mulatóhely sincs, nincsenek ólomlovacskák, kártyaklubok. Tisztességes American-bárról nem is beszélek.

– Ebben igaza van. De lemondjak? Látszik, hogy maga sohasem volt király.

– Ha választanom szabad, százszor inkább vagyok a *Krajcáros Igazság* párizsi levelezője, mint cirill király. Gondolja meg, amíg nem késő!

A király elgondolkozott:

– Tudja mit? Adjon huszonnégy órai gondolkozási időt. Holnap délben döntök. Remélem, lesz bennem annyi erő, hogy…

– Hogy?

– Hogy ne mondjak le! Most küldje be azt a pesti újságírót, aki a díszkardot hozta.

Íróasztalának fiókjából kivette a vörös kecske-rend szalagját.

12

Ezen az estén a királynál vacsoráztam.

Ez volt életem első és utolsó királyi vacsorája. Ketten voltunk csak meghíva: a király meg én. Én is csak azért, hogy a király ne legyen egyedül. Az úgynevezett kisteremben terítettek vacsorához, de ez a kisterem is volt vagy tíz méter hosszú és hat méter széles. A terem közepén, hatalmas csillár alatt állt az asztal. A csillár azonban nagyon mérsékelten világított, villamoskörtéinek jó háromnegyed része hiányzott.

– Nem érdemes pótolni – magyarázta a király –, úgyis kilopják…

Valami kis elfogódást nem bírtam leküzdeni. Mégiscsak nagy eset volt, nekem, egyszerű újságírónak, hogy a grovai palotában egy tálból eszek a cirill királlyal. Nem voltam elbizakodott ember, nem becsültem nagyra a cirill királyi méltóságot, de mégis büszke voltam erre a kitüntetésre. Valamelyes áhítattal vártam az első fogást.

Az ajtó kinyílt. Hat lakáj lépett be egy doboz szardiniával és egy kis vajjal. A király magyarázkodott:

– Magával nem csinálok sok ceremóniát, régi jó barátok között nincs értelme a tizenkét fogásos ebédnek.

Helyeslőn bólintottam, némán nekiestem a szardiniás doboznak meg a vajnak.

„Ami biztos, az biztos” – mondja egy ősrégi cirill közmondás. Cirillországban szerzett tapasztalásaim megtanítottak arra, hogy a cirill közmondás ritkán téved. Ezt a hitemet megerősítette az, hogy a király is a legnagyobb lelkesedéssel segédkezett a szerencsétlen halak elpusztításában.

Miután a lakájok ünnepélyesen eltávolították az üres pléhdobozt, sokkal ünnepibben behozták a második fogást: sonkát és szalámit, amire rohamosan következett a csemege, három-négy ütött-kopott alma és egy darabka kecsketúró, mint nemzeti specialitás.

– Ezt vacsorázom minden este, amióta király vagyok. Minden reggel megcsinálom a menüt, gazdagon, változatosan, úgy, ahogy én szeretem, és mire eljön az este, az osztrigából és kaviárból egy doboz szardínia lesz, a fácánból pedig szalámi. Ha meleg vacsorát akarok enni, meg kell hivatnom magamat valamelyik miniszteremhez…

Az ital azonban fejedelmi volt. Nehéz francia borok vonultak föl, pezsgők és likőrök, hollandi és orosz pálinkák. Őfelsége elmélázott:

– Ez az egyetlen európai dolog a palotában. Boldog emlékezetű elődöm, VI. Iván szerezte be, mégpedig olyan rettenetes mennyiségben, hogy nekem is maradt belőle néhány palack…

A rövid vacsora után a király dolgozószobájában ittuk meg a feketekávét. A lakájok a pezsgőt és a likőröket átszállították a dolgozószobába, és itt, a kábító havannák füstjében csakhamar alapos mámort ittunk magunkba. Volt mire visszagondolnunk, volt min elérzékenyednünk, volt miért innunk. Párizsról beszéltünk, a régi szép nyomorról, a kedves Blanche-ról. Meg arról, hogy mit kellene csinálni hogyan lehetne szépen, okosan kibontakozni ebből a nehéz állapotból. Amikor először néztem meg az órámat, éjfélre járt az idő. A király megfogta a karomat:

– Öt percig maradjon még, azután én is lefekszek. Álmos vagyok, mint a kutya. Alaposan ki kell aludnom magamat, hogy holnap józanul

gondolkodhassak mindazon, amit mondott…

A whiskynél tartottunk már. Éppen tizedszer ittunk Blanche egészségére, amikor az ajtó hirtelen kinyílt, és díszes társaság tódult be a szobába. Az első pillanatban meg sem ismertük az urakat, ők sem minket, olyan rettenetes füst kóválygott körülöttünk. Azután régi ismerősök álltak előttünk: VI. Iván, Kifosztovics pátriárka, Golov báró, Szapjanin és a többi cirill jeles. Közöttük Patterson is rejtelmes és szemtelenül vidám mosollyal ajkán. Hogyan került ide? Megvillant bennem valami gyanakodás… de későn!

A királyra néztem. Egyszerre kijózanodtunk. Hidegség futott végig rajtunk.

Elpirultam. Rettenetesen szégyelltem magamat. Már megint lóvátettek, megcsaltak… úgy, ahogy az első alkalommal is. Nagyképűségem, harsogó becsületességem, diplomáciai és detektívtudományom, ravaszkodásom, kenetes bölcsességem… minden csütörtököt mondott. Nem tanultam az első kalandból. Akkor VII. Emánuel járt túl az eszemen, most meg VI. Iván… Minden csapdába beleestem, mindent elhittem nekik, fontoskodtam, királyokkal, pátriárkával, főkapitánnyal játszadoztam… Mindenki a bolondját járatta velem, mindenki kinevetett… ostoba, szánalmas figura voltam.

A király fölugrott és szólni akart. De VI. Iván leintette. Kemény vonásai kegyetlen mosolyra torzultak. Ridegen, parancsolón vágta oda VII. Emánuelnak:

– VII. Emánuel, e percben nem vagy többé Cirillország királya. Az ország nagyjai megállapították, hogy nem vagy érdemes a trónra. Elkergetnek úgy, ahogy annak idején apádat elkergették, úgy, ahogy két hónap előtt engem elkergettél. Hitvány és siralmas uralkodásodnak vége, takarodj arról a helyről, amelyre méltatlannak ítéltettél!

Parancsolón mutatott a nyitva hagyott ajtóra. Rólam tudomást sem vett, a többi is úgy nézett rám, mintha sohasem látott volna.

VII. Emánuel meglepődése másodpercekig tartott csak. Azután megint ura volt magának, megint király, abban a pillanatban, amelyben

koronájától megfosztották. Van ember, aki nagyszerűen, erős lélekkel, fáradhatatlanul, bátran és leleményesen tud küzdeni valamiért, és eltunyul, összeroppan, mihelyt célját elérte. Ilyen volt VII. Emánuel is. Most, új megpróbáltatások küszöbén egyszerre föllobbant benne régi bátorsága, régi harcikedve. Fagyos gőggel mérte végig VI. Ivánt és a cirill jeleseket. Mérhetetlen lenézéssel förmedt rájuk:

– Tolvajok királya, rókák fejedelme és ti szemenszedett gazemberek valamennyien, jól csináltátok a dolgotokat. Megyek. Szívesen megyek. Nem fenyegetlek azzal, hogy találkozunk még! Legyetek nyugodtak, nem találkozunk többé. Utat!

Olyan parancsolón, olyan királyian hangzott ez a szó, hogy a cirill jelesek szó nélkül félrehúzódtak útjából. Egyik sem mert ránézni. VI. Iván is bölcs óvatossággal hátrált vagy három lépésnyire. VII. Emánuel büszkén és némán ment ki. Régi cirill hagyomány szerint nem vitt magával semmit, még a kalapját sem. (Úgysem engedték volna meg.) Amikor az ajtó becsukódott mögötte, valamennyi jeles megkönnyebbülten lélegzett föl, maga VI. Iván is. A dolog simábban ment, mint ahogy elképzelték.

Mindeddig nem mozdultam. Eleinte magam sem tudtam, mit csináljak? Másodízben voltam tanúja, történelmi tanúja a cirill trónváltozásnak. Nyakig bele voltam keverve az elsőbe is, a másodikba is… én, szerencsétlen szamár! Mégsem mehetek el szó nélkül, le kell számolnom ezekkel az emberekkel. Alkalmasint velem is le akarnak számolni. Égő arccal vártam, hogy valaki megszólítson. Sejtettem, hogy ez a valaki VI. Iván lesz. Az új cirill király egy percig némán és inkább ingerkedő mosollyal nézett rám. Álltam tekintetét. Végre megszólalt: – Tisztelt újságíró úr, amikor utolszor találkoztunk… mikor is volt?

Alázatosan vigyorogtam:

– Akkor volt, Sire, amikor én fizettem felséged vacsoráját a Family Hotelban…

VI. Iván helyeslőn bólintott:

– Igaz, Köszönöm, hogy eszembe jutatta. Akkor nem hittük, sem ön, sem én, hogy ilyen példátlanul rövid idő múlva ekkorát fordul imádott

hazám sorsa. Tudom, hogy ön mindig nagyon érdeklődött a szegény és nem eléggé méltányolt cirill nemzet iránt. Azonban van okom azt hinni, hogy itt most megint békesség és rend lesz, hosszú, nagyon hosszú ideig. Ennélfogva fölszólítom, hogy irántunk tanúsított nagybecsű érdeklődését szíveskedjen megszüntetni. Hagyja el szeretett fővárosunkat mennél előbb.

– Elhagyom, Sire. Boldogan el is hagytam volna már, ha nem volnának itt még egynémely elintézni való dolgaim. Önnel is. Parancsolja, hogy itt nyilvánosan tárgyaljuk le vagy pedig mégis inkább négyszemközt?

– Hű cirilljeim előtt nincsenek titkaim – mondta a király gőgösen. Ugyanakkor lágyabban hozzátette:

– Menjetek ki, később bejöhettek.

Amikor egyedül maradtam a királlyal, őfelsége tökéletesen megváltozott. Barátságosan leültetett, szivarral kínált (a VII. Emánuel szivarjaiból), konyakot töltött mindkettőnknek, és jókedvűen mondta:

– Kedves barátom, ne haragudjon rideg szavaimért, de hű cirilljeim szívből utálják önt, előttük nem beszélhettem másként. Tudom, hogy ön is utálja őket, önnek nagyon is igaza van. Én is utálom őket, de mit csináljak? Öreg vagyok már ahhoz, hogy más pályára lépjek, a száműzetés pedig nem nekem való. Nem bírom a külföldi levegőt. Higgye el, inkább királynak való vagyok, mint az ön barátja.

– Magam is azt hiszem. Síre. Éppen ezért szeretnék békességben és barátságban elmenni.

– Rajtam ne múljon. Mit kíván tőlem?

– Semmit. Feleljen őszintén kérdéseimre.

– Kérdezzen!

Kényelmesen hátradőlt a karosszékben. Mosolygott.

Egy pillanatig gondolkoztam.

– Kérdezzen! Vagy inkább ne is kérdezzen. Úgy is sejtem, mit akar tudni. Mindenekelőtt azt, hogyan kerültem vissza Grovába.

– Úgy van, Síre. Őszintén megvallom, aggódok a…

– Doury mama pénze miatt? Ne aggódjon. Doury mama mindössze ötvenezer frankot adott nekem…

– Az is pénz!

– Hogyne. De Doury mama okosabb asszony, mint amilyennek ön hiszi vagy én hittem. Szédítettem, szédítettem, de a dolog nem ment sehogy sem. Megkértem a kezét, igent mondott, de mihelyt pénzről kezdtem beszélni, hallgatott, mint a csuka.

– És mégis…?

– Mégis. Mert, mint önnek már többször mondtam, VI. Iván sem esett a feje lágyára. Amikor láttam, hogy a szerelem révén nem boldogulok, fordítottam a dolgon. Az asszony után az anyát próbáltam meghatni. Megmagyaráztam, hogy ha VII. Emánuelt elcsapják, habozás nélkül elveszi Blanche-t. Nem azért, mert féktelenül szereti, hanem azért, mert nincs számára más megoldás. Még a cirkusz sem az… az első szélhámosság után senki sem megy lépre. Ez az ötlet tetszett Dourynénak, és hosszas alkudozások után megállapodtunk abban, hogy erre a célra ötvenezer frankot áldoz. A lánya boldogságáért. Nem is sok. Van ott pénz bőven, és VII. Emánuel nem köt rossz házasságot…

– Igaz.

– Örülök, hogy olyan jól megértjük egymást. De mivel Doury mama egy maravédit sem akart előlegezni, pénz nélkül pedig ez a dolog nem volt megcsinálható, kénytelen voltam más összeköttetést keresni és találni Archibald Thomas Patterson személyében.

Egy kicsit megdöbbentem, ami nagyon mulattatta VI. Ivánt. Ravaszul mosolygott.

– Ismeri?

– Hogyne – feleltem jámbor-ostobán. – A NewYork-i filmgyáros…

– Ördögöt filmgyáros! Újságíró, mint maga. A *Chicago-News* kiküldött tudósítója!

Elszédültem. Még egy csapás! Még egy fölsülés! Még egyszer megbuktam! Elpirultam. Dadogni kezdtem…

– Újságíró?

– Az. Ezt az egyet tanultam a maga barátjától, a rövid életű VII. Emánueltől. Én is szereztem magamnak egy újságírót. Talán nem olyan

kitűnő fiút, mint amilyennek önt ismerem, de sokkal hasznosabbat. Olyan újságírót, akinek a háta mögött egy milliárdos világlap áll. Olyan lap, amely egy kis szenzációért szívesen áldoz tetemes összegeket. Megmagyaráztam a kitűnő Archibald Thomas Pattersonnak, hogy VII. Emánuelt könnyűszerrel el lehet távolítani a trónról, és a dinasztiaváltozás fontos és történelmi jelentőségű tényét a *Chicago-News* a maga diadalának hirdetheti majd. Patterson kábelezett Chicagóba. A *Chicago-News* kapott az ötleten, szövetkezett egy filmgyárral, közösen megszavaztak erre a célra kétszázezer dollárt. Nem pénz. Pattersont leküldtem Grovába, ahol – önnek is be kell vallania – nagyszerűen csinálta a dolgát. Sem VII. Emánuel, sem ön nem sejtette, hogy a filmgyár, a háború, a házasság, a huszonötmillió dollár… hazugság, hazugság, hazugság!

Megsemmisültem.

– Ellen Patterson?

– Nincs. Sohasem is volt. Gondoljon a hároméves meztelen kisgyermek arcképére… egy chicagói hentes leánya. A komédia csak addig tartott, amíg híveinket sikerült meggyőzünk arról, hogy VII. Emánuelnak mennie kell, nekem pedig jönnöm. Könnyű munka volt. Az Emánuelis-fiú egy pillanatig sem volt népszerű, mindenki boldog, hogy az ország megszabadul tőle…

– És Blanche? Természetesen ön távolította el…

– Eltalálta. Eltávolíttattam egyrészt azért, hogy ezekben az utolsó napokban az önök figyelmét másfelé tereljem, másrészt azért, hogy visszaadjam a mamájának…

– Douryné?

– Odaát lakik Zsivnicében. Mind a mai napig ott tanyázott az ön alázatos szolgája, VI. Iván is.

– Ezért tiltotta meg a főkapitány, hogy a városból kimozduljak!

– Milyen okos maga… így utólag! Úgy van, ezért tiltotta meg. VII. Emánuel is nagyon ügyes kis komédiát rendezett nekem annak idején, amikor engem fosztottak meg a tróntól. Most kvittek vagyunk. És az én újságíróm legalább olyan jól végezte a dolgát, mint az övé. Holnap a

Chicago-News közli a világgal, hogy a cirill dinasztiaváltozás a *Chicago-News* munkája, erre a célra kiküldött tudósítójának az érdeme. Közli az okmányokat, azt a szerződést, amelyet az újsággal kötöttem, néhány fényképet, a chicagói hentes kisleányáét is… stb., stb. Ekkora szenzáció nem volt még. Bizony, kedves Mák István úr, a *Krajcáros Igazság* elbújhat a *Chicago-News* mögött.

Csak ezt ne mondta volna! Ez fájt a legjobban.

Leforrázottan, megsemmisülten búcsúztam el a királytól. Ezek után igazán nem volt többé mit keresnem Grovában. VI. Iván nagylelkű és kegyes volt hozzám, megengedte, hogy elvigyem VII. Emánuelnek a díszkardot és két tiszta gallért. Ilyen gazdagon egyetlenegy cirill király sem lépett le még a trónról. Mielőtt azonban csakugyan mindörökre eltávoztam volna a cirill király dolgozószobájából, ki kellett mondanom azt az utolsó kérdést, amely nyugtalanított:

– Mi történt hű emberemmel, a derék Ivaniccsal? Megbíztam azzal, hogy felséged minden lépését ellenőrizze. Miért nem telegrafálta meg, hogy Dourynéval elutazott Párizsból?

A király mosolygott:

– Ne gyanúsítsa meg ezt a derék fiút. Természetesen megtelegrafálta. A grovai távíróhivatal azonban nem őrült meg, hogy ezt a táviratot kézbesítse. Ne aggódjon, az elsikkasztott táviratokat és leveleket elküldjük az ön párizsi címére. Azokból megtudja majd azt a néhány jelentéktelen részletet is, amelyet esetleg elmulasztottam elmesélni.

A kihallgatásnak vége volt. A király szórakozottan, a szokás hatalmának engedve, megrázta a perselyt.

– Köszönöm – mondottam. Gyors elhatározással, elszántan zsebrevágtam az üres perselyt. Ez volt egyetlen hasznom a grovai kirándulásból.

Másnap együtt utaztunk vissza Párizsba, VII. Emánuel, Blanche, Doury mama meg én. A kis társaság sugárzott a boldogságtól, még VI. Iványra sem haragudtunk.

A többit nem érdemes elmondani. Mindenki emlékszik még arra, milyen rettenetes botrány tört ki akkor, amikor VII. Emánuel cirill exkirály feleségül vette az egyszerű párizsi fogadósné színésznő-lányát. Az újságok óriási cikkeket írtak, a cirill nemzet ünnepélyesen megfosztotta VII. Emánuelt és utódait a trónkövetelés jogától. Se VII. Emánuel, se Blanche nem törődött a dologgal. A Family Hotel ma is az övék. Ha néha-néha kimegyek Párizsba, mindig ott szállok meg. Olcsón adják nekem a szobát; három frankért. Emberemlékezet óta ennyit fizetnek ott az újságírók és az exkirályok.

Vége